

LUCASVA'EA OMOMBE'U JESUS CRISTO'GA O Evangelho de Lucas

Lucasva'ea okwatija Teófilova'ea pe

¹ Kiro ji ikwatijari nde ve, Teófilo, terekwaha hete ti huvihavamo javo. Ojikwe he'yive'ga okwatija imombe'gwovo orerembikwahava nahanahã Cristo'ga oko ojiheve'ga pyteri pe ga mbojikoguka ojihe javo. ² Okwatija ga Jesus'garupive'ga nemimombe'ua – kiroki a'ea ga omombe'u ore ve Jesus'gareheva'ea pe. Ga omombe'u Jesus Cristo'ga rura avo yvya koty garuva ahe pyri no. Ga omombe'u Jesus'ga remimbo'ea ojive no. Ganemimombe'ua he'yive'ga okwatija a'ero.

³ Jihi no, ji ikwahapavi, Teófilo. A'ereki ymyahũ ji anhimbo'e Jesus'ga rura rehe gareaporogita rehe no garemimbo'ea rehe no. Ajapyaka ji hendukatuavo Jesus'garupive'ga ga mombe'urame. Pyry ji ve no ji ikwatijari Jesus'ga rehe terekwaha ti javo. Kiro po ti ji ikwatijapavi Jesus'ga mombe'ukatuavo nehẽ. ⁴ Nahã po ti ji nde mbo'epavi Jesus'ga rehe nehẽ. Ymya nde henduvi Jesus'ga mombe'ua. Kiro po ti ji ikwahaheteukari nde ve ikwatijarame imombe'upava nde ve nehẽ.

*Tupana'gapyrive'ga omombe'u João
Batistava'ea aragwama*

⁵ Ymyahũ Herodesva'ea rekoi israelitas'ga nduvihavuhuro gagwyri pe Judéia pe. A'ea rupi

Zacariasva'ea reko i kwawa'ēharamo Tupana'ga pe. A'ereki aheremboypy Abiasva'ea. A'ero ahe poravykyi Abiasva'ea rakykwepohara'ga pavēi gwe'yja'ga jatykahavuhua pype templo pype. Zacariasva'ea rembirekova'ea ko i kwawa'ēharava'ea rakykwepoharamo oko no. Aherera Isabel. ⁶ Ahe memei Tupana'ga reroviahetei ga nhi'īpo'rupava Zacariasva'ea Isabelva'ea pavēi. Ahe oko katu jipi.

—Pepyry pe, ei Tupana'ga ahe ve a'ero.

⁷ Ahe ndata'yri. Ahe jogwerekopyrame Isabelva'ea ndata'yri. Aerē ahe memei ixava'e, a'ero kaitu ahe ndata'yri.

⁸ Kiro Zacariasva'ea poravykyi gwe'yja'ga jatykahavuhua pype templo pype Abiasva'ea rakykwepohara'ga pavēi jara'ga py'ruavo i kwawa'ēharamo. ⁹ Ojopy'rupy'ru ga imbokaita incenso perfume apopyra Tupana'ga pe jipi ojatykahavuhua pype. A'ero kiro Zacariasva'ea herohoi perfume apopyra imbokaita Tupana'ga pe. ¹⁰ Ahe imbokairame he'yjuhuve'ga nduvi onhimongyavo okari pe ojatykahavuhua pyri templo pyri onhi'i'ga Tupana'ga pe.

¹¹ Kotihī Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jip-iukari ua o'ama Zacariasva'ea pyri. Perfume apopyra kaihava pyri ojohukoty rūi ga ruri Zacariasva'ea imbokairame perfume apopyra hehe. ¹² Zacariasva'ea py'a oko tehe ga repiagame. Okyhyji hete ahe ga hugwi. Oyvyteri pe ahe ei: “Marā po ti ji reko i nehē naerū?” ei ahe.

¹³ A'ero Tupana'gapyrive'ga ei:

—Terekyhyji, ei ga Zacariasva'ea pe. A'ereki Tupana'ga ġwendu katu nde nhi'iġame ga pe. Nurã po ti nde ra'yramo enhimbirekohëa pe Isabelhëa pe nehë, ei ga Zacariasva'ea pe. João ti pemondo inoġa gareraramo peja'yra'ga reraramo, ei ga.
¹⁴ Ga arame po ti nde vy'ari ejoryjoryvamo nehë. He'yjuhuve'ġa po ti ovy'a gworygworyvamo nehë no.

¹⁵ —Aerë po ti Tupana'ga ei ga pe nehë: “Huvihava ko ga.” Nahã po ti Tupana'ga ei ndera'yra'ga pe nehë, ei Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga. Nurã po ti pe ndoryndoryvamo nehë. Ndo'ui po ti ga vinho nehë. Ojipe'ia no ahemboheagwryryva'ea po ti ga ndo'ui nehë. Tupana'ga ra'uva po ti ndojipe'ai ga hugwi ga pojkavo nehë ga arypyrame nehë ga nhimomboakaramo nehë no.

¹⁶ —Gaha po ti e'i israelitas'ġa pe nehë: “Penhi'ĩpo'rua'ja ti Tupana'ga,” e po ti ga nehë. A'ero po ti he'yive'ġa Tupana'ga nhi'ĩpo'rui ojikoga ga rehe nehë ndehe ko orepojkaharetea javo ga pe, ei Tupana'gapyrive'ga.

¹⁷ —Ndera'yra'ga po ti oho nhandepojkaha-
 harete'ga renonde nehë, ei ga Zacariasva'ea pe. Ymyahũ Tupana'ga ra'uva opojka Eliasva'ea ahe moiruamo ga mbopopoaka, ei Tupana'gapyrive'ga. Na jitehe po ti Tupana'ga ra'uva ndera'yra'ga pojkai ga moiruamo ga mbopopoaka nehë. A'ero po ti ndera'yra'ga akwaimbae'ġa mbo'embo'ei nehë. “Pearõ ti peja'yra'ġa.” A'ea po ti ga ei ġa arõukara'java ġa pe nehë, ei ga. Kiroki ġa ndokoi Tupana'ga nhi'iġa rupi – ġahã po ti ga ombojapyaka katu nehë.

Pyryve'ga ja po ti ga oko a'ero gweaporogitakaturonehē. Nahā po ti ndera'yra'ga ga mboavujikweri Tupana'ga pe nehē toko ti ga Tupana'gareheva'ero javo. O'arame nahā po ti ga rekoi nehē, ei Tupana'gapyrive'ga Zacariasva'ea pe.

¹⁸—Marā po ti ji heroviari tayri'ga rehe nehē? ei Zacariasva'ea. A'ereki ji jixava'e nhirembirekohēa pavēi, ei ahe.

¹⁹ A'ero Tupana'gapyrive'ga ei ahe ve:

—Jirera ko Gabriel. Jihi Tupana'gapyriva'ea jitekovo ga pyri jipi, ei ga Zacariasva'ea pe. Gaha Tupana'ga ji mbuhurukari nde pyri emombe'u ti Zacarias'ga pe javo. A'ero ji ruri imombe'ukatuavo nde ve pyryva'ea. ²⁰ Nahā po ti ndera'yra'ga, a'e ko ji nde ve ko, ei ga Zacariasva'ea pe. Aerē Tupana'ga erame po ti ji'eagwera apiavo ihoi nehē, ei Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga. Nde ndereroviari reki ji'ea, ei ga. Nurā po ti nde nerenhi'i'ga'javi nehē, ei ga. Ji rendu ti! Ndera'yra'ga arirē jate po ti nde nhi'i'ga'javi nehē, ei ga Zacariasva'ea pe.

²¹ Ojatykahavuhua pyri templo pyri Zacariasva'ea re'yja'ga nduvi okari pe Zacarias'ga ti tohē jugwi kiro javo. Oyvyteri pe ga ei: “Maraname ga nohemuhūi naerū ore ve?” ei ga onhimomby'avo.

²² Aerē ahe hemame gajatykahavuhua hugwi ua ga pyri tegwete ganhi'ihava ga pe. A'ero ga ei:

—Maraḡatu ga nonhi'i'ga'javi? ei ga. Po Tupana'ga gwepiuka mbatera ga pe, ei ga.

A'ereki opoa pyvō ahe nhi'inhi'ipotari ga pe. Nohema'javi ve reki ahenhi'i'ga ahe hugwi. A'ero ga hoi ogwovo.

²³ Aerē Zacariasva'ea poravykya'javi ojatykahavuhua pype templo pype. Mbohapyra te ahe kiri oporavykyavo. Oporavykypavirē ahe jivyri ogwovo ġwonga pe.

²⁴ Aerē Zacariasva'ea rembirekova'ea Isabelva'ea puru'aro. Isabelva'ea ndohoi ġwonga hugwi. Cinco ahe jahya mondoi ohoe'ymame ġwonga hugwi. Ahe e'i:

²⁵ —Ji poko Tupana'ga. A'ereki ga ombuhu jira'yra'ga ji ve nhirembireko'ga pe no, ei ahe. Ymya ġa ji jai nandera'yri javo. Kiro po ti ġa nde'ia'javi ji ve nehē, ei ahe.

Tupana'gapyrive'ga omombe'u Jesus'ga aragwama

²⁶ Oporu'arame seis Isabelva'ea jahya mondoi. A'ea rupi Tupana'ga ojipyryve'ga mondoukari Gabriel'ga cidade de Nazaré pe – perope Galiléiapeve'ġa gwyri pe. ²⁷ Pevo Tupana'gapyryve'ga yvagipeve'ga hoi ojyva imombe'gwovo Tupana'ga nhi'ġa Mariava'ea pe. Akwaimbae'ga ndogwerekoi ve ahe.

—Hehā ti tahembireko tuhē Daviva'ea rymymino'ga pavēi nehē José'ga pavēi nehē, ei ahepo'ria.

Mariava'ea nahembirekoi ve Joséva'ea pavēi Tupana'gapyryve'ga rurame Mariava'ea pyri. ²⁸ Kiro Tupana'gapyryve'ga ruri Mariava'ea pyri javo ahe ve:

—Ejoryjory ti, ei ga. A'ereki Tupana'ga omombyry nde ve okovo nde pyri. Koji'i Tupana'ga imombyryvi nde ve kunhangwera'ġa pe hohe, ei ga Mariava'ea pe.

²⁹ Omyi Mariava'ea py'a Tupana'gapyrive'ga imombe'urame ahe ve. Oyvyteri pe ahe ei: “Marağatu ga ei ji ve ra'e?” A'ea ahe ei ojapyakavo hehe ikwahave'yma. ³⁰ A'ero Tupana'gapyrive'ga ei:

—Maria, ei ga ahe ve. Terekyhyji! A'ereki Tupana'ga imombyryvi nde ve. ³¹ Ji rendu ti! Ndepuru'a po ti nde nehē, ei ga. A'ero po ti nde eja'yra'ga mbo'ari nehē, ei ga Mariava'ea pe. Jesus emondo ti inoğa gareraramo. ³² Huvihavuhu hete po ti ga nehē, ei ga. Nhandepojykaharete'ga Tupana'ga koji'i ipopoaka hete ğa hohe pa. Jesus'ga pe po ti ga ei nehē jira'yra'ga. Tupana'ga tuhē po ti ga mongoi nehē eko ti huvihavuhetero javo. Nahã po ti ga huvihavuhetero ğwamonhava'ea py'rovo Daviva'ea py'rovo nehē, ei Tupana'gapyrive'ga. ³³ Nane'ymi jipi po ti ga rekoi Jacóva'ea rakykwepohara'ğa nduvihavuhetero gwe'yja'ğa nduvihavuhetero nehē. Avuirama po ti ga rekoi huvihavamo nehē, ei Tupana'gapyrive'ga Mariava'ea pe.

³⁴ Kiro Mariava'ea ei:

—Akwaimbae'ğa ndajirerekoi ve, ei ahe Tupana'gapyrive'ga pe. Ma po ti ji puru'aro nehē naerũ? ei ahe ga pe.

³⁵ A'ero Tupana'gapyrive'ga ei ahe ve:

—Pyrý hete Tupana'ga ra'uva. Tupana'ga ipopoaka hete ojipe'ğa hohe pa. Aerē po ti gara'uva jyvi ua nde pyri nehē. Opopoakara pyvõ po ti Tupana'ga tayri'ga mondoi nde pype a'ero nehē. Nahã po ti ga ndera'yra'ga apoi nde ve nehē, ei ga Mariava'ea pe. Nurã ombo'arame

po ti ndera'yra'ga pyryhetero nehē. “Tupana'ga ra'yra'ga,” e po ti ġa ga pe nehē, ei ga ahe ve.

³⁶ —Ji rendu ti! ei ga ahe ve. Erekwaha nde eje'yjahēa Isabelhēa. Hēa ipuru'a no. Iġwaivī hēa kiro a. Ymya ġa ei: “Ndata'yri tuhē hēa.” Nahā ġa ei. Emo seis hēa omondo jahya opuru'arame. Kiro po ti hēa gwa'yra'ga mbo'ari nehē. ³⁷ A'ereki Tupana'ga pe ahā onhimiva'ea, ei ga imombe'gwovo.

³⁸ A'ero Mariava'ea ei Tupana'gapyrive'ga pe:

—Ji ko Tupana'gareheva'ea. Na ti ji puru'aro a'ero nehē ganhi'īga rupi nehē – kiroki a'ea nde eremombe'u ji ve, ei ahe ga pe.

A'ero Tupana'gapyrive'ga hoi ahe hugwi.

Mariava'ea oho Isabelva'ea repiaga

³⁹ Aerē Mariava'ea herekokatui ombate'ria. Kotihī ahe herohoi vytyruhua rupi Judéiapeve'ġa gwyri pe vytyruhupeve'ġa gwyri pe ogwovo pevove'ġa cidade pe. ⁴⁰ Pevo Zacariasva'ea ronga pe ahe hoi ogwovo Isabelva'ea pyri.

—Kiroġwe ji ruri, ei ahe Isabelva'ea pe.

⁴¹ A'ero Isabelva'ea ra'yrava'ea Isabelva'ea avykyi aheyvyteri pe ahe Mariava'ea nhi'īga renduvame. Kiro Tupana'ga ra'uvapyryva ruri Isabelva'ea pyri ahe pojkavo. ⁴² Nurā Isabelva'ea nhi'īga hahyahi hēa erame:

—Koji'i Tupana'ga imombyryvi nde ve kunhangwera'ġa pe hohe, ei Isabelva'ea Mariava'ea pe. Aerē po ti Tupana'ga imombyryvi ndera'yra'ga pe nehē no. ⁴³ Nde ko jipojykaharete'ga yhēa reki. Kiro po ti nde ga mbo'a nehē. A'ero nde huvihava. Jihi okoteheva'ea ko ji. Emo nde erejo jitehe ji repiaga! ei ahe Mariava'ea pe onhimomby'avo.

44 Nenhi'îga ji henduvame kotihî jira'yra'ga roryroryvamo ji avykyavo jivytyteri pe ko, ei ahe Mariava'ea pe. 45 Pyry hete nde ve. A'ereki nde Tupana'ga nhi'îga rerovia na tuhê po ti a'ero nehê javo, ei Isabelva'ea Mariava'ea pe. Tupana'ga po ti nopiriani tuhê onhi'îga nde ve nehê, ei Isabelva'ea.

Mariava'ea ombohete Tupana'ga

46 A'ero Mariava'ea ei:

—Ambohete tuhê ji Tupana'ga jipojykaharete'ga jipy'a pe.

Huvihavuhu ko nde epyryvamo, a'e ji ga pe.

47 Tupana'ga ji mbohoryory ojihe, ei ahe.

Jivytyteri pe ji jiroryrory.

A'ereki ga nhimbopiro'yharamo oko.

48 Ji ko gareheva'ero, ei ahe. Ji rendu ti! Kiro ji ndakotehea'javi reki.

A'ereki ga ji repia katu ji moka'nhyme'yma.

Nurã kiro po ti vyakotyve'ga epavi nehê pyry hete hêa pe javo ji ve, ei Mariava'ea.

49 A'ereki Tupana'ga ipopoakaheteve'ga ji poko hete.

Anhimomby'a ji ga rehe.

Pyry hete tuhê ga.

50 Nane'ymi ga ga arôhetei ga pokoga

– kiroki ga ganhi'îga rupi oko ga mbohetepepa.

Oporogwety ga ganda'yra'ga ganymymino'ga no

– kiroki ga ganhi'îga rupi oko ga mbohetepepa.

Oporogwety ga ganamonha'ga no

– kiroki ga ganhi'îga rupi oko ga mbohetepepa, ei Mariava'ea.

51 Ga okwahavuka opopoakara.
Ombokwaki'o ga onhimboheteve'ga.

52 Ga omombo huvihava'ga
tapekoa'javi ti huvihava kiro javo ga pe.
Okoteheve'ga ga omongouka reki
eko ti huvihavamo kiro javo ga pe, ei Mariava'ea.

53 Ga omondo pyryva'ea imbatere'yve'ga pe.
Imbateve'ga ga omondouka reki ojihugwi.
Gapojate oho a'ero.

54 Tupana'ga nomoka'nhyimi onhi'igagwera oji-
heva'ea pe israelitasva'ea pe.

Oko ga gwembi'ea rupi ahe pokoga, ei Mariava'ea.

55 Ymyahũ ga nhi'igatui nhaneramonhava'ea pe
Abraãova'ea pe.

Aerẽ ga nhi'igatui aherakykwepoharava'ea pe is-
raelitasva'ea pe.

“Nane'yimi ji pe pokogi jipi,” ei Tupana'ga ahe ve.
“Penymymino'ga po ti ji ga pokogi nehẽ no,” ei ga.
Na tuhẽ reki.

Nomoka'nhyimi ga ahe pokoga.

Ga po ti nhande pokogi nehẽ no, ei Mariava'ea.

Nhanenymymino'ga po ti ga ga pokogi nehẽ no.

Ganymymino'ga po ti ga ga pokogi nehẽ no, ei
Mariava'ea.

56 Kirẽ Mariava'ea trẽs jahya mondoi gwerevi
opytavo Isabelva'ea pyri. Aerẽ ahe jivyri ogwovo
gwonga pe.

João Batista'ea o'a

57 Kiro Isabelva'ea ra'yrava'ea ahava. A'ero ahe
gwa'yrava'ea mbo'ari. 58 Aherongapypeve'ga ok-
waha ahere'yja'ga pavẽi Tupana'ga pyryhetea ahe
ve ga ahera'yrava'ea mbo'arukaro gwaramo ahe
ve. A'ero ga ndoryndoryvamo Isabelva'ea pavẽi.

⁵⁹ Sete tay'riva'ea kiri o'arirē. Ko'emame aher-akwanhapi'ria kytihava. A'ero ġande'yja'ġa nduri hepiaga. Tay'riva'ea rehe ġa inombotari ahereraramo ahapo'ria rera Zacarias po ti garera nehē javo. ⁶⁰ A'ero ahe'yembora ei:

—Ahã te! Poi rūi po ti garera nehē. Garera po ti João nehē, ei Isabelva'ea.

⁶¹ A'ero ġa ei ahe ve:

—Maraname nde ei nahã? Ndogwerekoi ndere'yja'ġa a'ea gwera, ei ġa.

⁶² Opoa pyvõ ġa ei tay'riva'ea po'ria pe marãva'ea nde erepota garera naerũ javo. ⁶³ A'ero Zacariasva'ea poeruri peru ti ji ve ikwatijahava javo. A'ereki ahe nonhi'īgi. Ga imondorame ikwatijahava ahe ve, ahe ikwatijari inoġa: “Garera ko João.” Ga nhimomby'apavi aherera repiaga.

⁶⁴ Kiro kotihĩ Zacariasva'ea nhi'įġa'javi a'ero.

—Pyry hete Tupana'ga, ei ahe ga mboheteavo.

⁶⁵ Zacariasva'ea nhi'įġame ahekotyve'ġa kyhyjipavi. Hehe ġa nhomonhi'inhi'īgi imombe'gwombe'gwovo pa vytyvytyruhupeve'ġa pe nhaporemō Judéiapeve'ġa pe. ⁶⁶ Kiroki ġa ġwendu Zacariasva'ea mombe'ua tay'riva'ea mombe'ua no – ġa nhaporemō ojapyaka hehe. A'ero ġa ei:

—Tayri'ga po ti oko huvihavuhuro a'ero nehē! ei ġa.

A'ereki Tupana'ga popoakahetea oko tay'riva'ea rupi.

Zacariasva'ea omombe'u gwa'yrava'ea

67 Tay'riva'ea po'ria Zacariasva'ea, ahe kiro Tupana'ga ra'uva ahe pojykai. A'ero ahe imombe'ui Tupana'ga rembikwahavukara javo:

68 —Timbohete ti nhandepojykaharete'ga israelitas'ga pojykaharete'ga Tupana'ga!

A'ereki ga uhu nhande pokoguka ojiheva'ea pokoguka nhande mbopiro'yavouka, ei Zacariasva'ea.

69 Ga ombuhuruka ipopoakaheteve'ga toko ti ga ġambopiro'yharamo javo.

Garamonhava'ea ko Daviva'ea Tupana'gareheva'ea, ei Zacariasva'ea.

70 Ymyahũ hete Tupana'ga omombe'u jipe ipopoakaheteve'ga rura pyryva'ea pe onhi'iġa mombe'uharava'ea pe.

A'ero Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea garura mombe'ui nhaneramonhava'ea pe.

71 Ahe e'i: “Tianembopiro'y ti ipopoakaheteve'ga nhanearõe'ÿve'ġa hugwi nehẽ.”

A'ea Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea ei nhaneramonhava'ea pe Tupana'ga remimbotarimova'ea mombe'gwovo, ei Zacariasva'ea.

72 A'ereki ymyahũ Tupana'ga e'i hete nhaneramonhava'ea pe:

“Amombyry po ti ji pe me imoka'nhyme'yma nhinhi'iġa Abraãova'ea pe nehẽ,” ei Tupana'ga, ei Zacariasva'ea.

73 Ymyahũ Tupana'ga onhi'ĩ nhaneramonhava'ea pe Abraãova'ea pe, ei Zacariasva'ea.

74 Abraãova'ea pe ga ei:

“Ambopiro'y po ti ji nderakykwepohara'ğa
ğa'arõe'ÿve'ğa hugwi nehẽ.

A'ero ti ға toko nhinhi'iğa rupi ji mboheteavo
okyhyjie'yma nehẽ,” ei Tupana'ga.

⁷⁵ “Nane'yimi ti nderakykwepohara'ğa toko pyry
okovo jireheva'ero
ji mboheteavo okokatuavo jipi nehẽ,” ei Tu-
pana'ga nhaneramonhava'ea pe, ei Zacari-
asva'ea imombe'gwovo ға pe.

⁷⁶ —Tapihã, ei Zacariasva'ea gwa'yrava'ea pe.
Nde ypy ti ereho Tupana'ga renonde nehẽ
imboavujikwea ga pe garura renonde nehẽ.
Nurã po ti ga ei nde ve nehẽ
ereko ti nde nhinhi'iğa mombe'uharamo
nehẽ javo.

Gaha oko ojipe'ğa hohe pa Tupana'ga, ei Zacari-
asva'ea gwa'yrava'ea pe.

⁷⁷ Nde po ti eremombe'u pyryva'ea Tupana'ga
nhi'iğa gareheve'ğa pe ға moğitavo nehẽ.

A'ero po ti nde ei ға pe nehẽ:

“Uhu po ti ipopoakaheteve'ga nhande
mbopiro'yavo nhanderekote'varuhua
hugwi nehẽ.

A'ereki ga a'ea omombo nhande hugwi ikwa-
hava'jave'yma.”

A'ea po ti nde ei ға pe nehẽ, ei Zacariasva'ea
gwa'yrava'ea pe.

⁷⁸ Nahã po ti nehẽ. A'ereki Tupana'ga omombyry
nhande ve nhande repiakatuavo.

Opyryvamo ғwaramo po ti ga ipopoakaheteve'ga
mbuhurukari nhande pyri yvaga hugwi
nehẽ.

⁷⁹ Urame po ti ipopoakaheteve'ga ei ikwahavuka nhande ve nehẽ.

“Pejiko ti ji rehe imomboruka pejikote'varuhua ji ve.

A'ero po ti ji pe nderohoukari yvagi pe pe mombytavo avuirama Tupana'ga pyri nehẽ.

A'ero po ti pe ndapehoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ.”

A'ea po ti ga ei ikwahavuka nhande ve nehẽ.

A'ereki nhande ndikwahavi nhandekote'varuhuavo nhandekyhyjiavo hahyva'ea ruvihava hugwi okovo ġa ja

– kiroki ġa oho ypytuna rupi.

“Mome po pehea?” ei ġa ikwahave'yma.

Ipopoakaheteve'ga po ti ikwahavukari nhande ve imbokojahuavo nhaneakaġi pe inoġatuavo nhandepy'a

ji rupi po ti pe hoi yvagi pe nehẽ javo, ei Zacariasva'ea gwa'yrava'ea pe.

⁸⁰ Aerẽ tay'riva'ea nhimomboakari oky'rahu'iro Zacariasva'ea ra'yrava'ea. Pyry hete tuhẽ tay'riva'ea reaporoġita okovo. Aerẽ oyvuakarame ahe ruvi ongae'yi me upa. Aerẽ ahe oje'yja'ġa moġitai israelitas'ġa moġitai Tupana'ga nhi'ġa rehe.

2

Jesus'ga aragwera
(Mateus 1.18-25)

¹ João Batistava'ea arirẽ César Augustova'ea oko huvihavuhuro tuhẽ romanova'ea. A'ero ahe ei

ogwyrivepe'ġa pe nħaporemogħa mondovouka ikwatijaruka ġandera. ² A'ea rupi ġa hoypyi ikwatija. A'ea rupi Ċirĕnio'ga oko governador'ga Sírĩapeve'ġa gwyri pe. ³ Ga nħaporemogħa hoġahoi ġwamonhava'ea cidade pe ġwamonhava'ea aragweri pe imondovo gwera.

⁴ Nurã Joséva'ea hoi cidade de Nazaré hugwi. Ogwyrã hugwi ahe hoi Galilėia hugwi ogwovo. Judėiapeve'ġa gwyri pe ahe hoi cidade de Belém me – perope ymyahũ Daviva'ea o'a Joséva'ea ramonhava'ea. ⁵ Nurã pevo Belém me Joséva'ea hoi imondovo gwera Mariava'ea pavėi.

Mariava'ea aherembirekoruama, ymya ahe ipuru'a okovo. ⁶ Kiro ahera'yra'ga ahava reki ahe vahemame pevo. ⁷ A'ero ahe gwa'yra'ga mbo'ari upa. Gaha ahera'yrypya. Ahe ga mamaġatui tapy'ynhapira pyvõ ipukuhuva'ea pyvõ ga mondovo ga noġa yuranuhũa poitava pype – perope ġa omondo mbatera yuranuhũa pe. A'ereki ahã ahe ve ahekihava pevo ġanonga pype. Nurã yuranuhũa rokaja pype Mariava'ea ombo'a gwa'yra'ga.

Ovelhas repiakatuharava'ea Tupana'gapyrive'ga pavėi

⁸ Belém kotyi ve ġa nduvi nhuhũ me ovelhas repiakatuhara'ġa. Gwepia katu ġa ovelhas he'yjuhuva'ea pyptunimo okovo.

⁹ Kotihĩ hete nhandepojykaharete'gapyrive'ga Tupana'gapyrive'ga jipiukari ġa pe yvaga hugwi. Nhandepojykaharete'ga rendy'jandy'java imbokojahupavi ġa pe. Ohyhyi ġa okyhyjiavo.

¹⁰ A'ero Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga ei ġa pe:

—Tapekyhyji te, ei ga ġa pe. Ji rendu ti! Ajo ji tamombe'u Tupana'ga nhi'ġa pe me pyryva'ea pe me, ei ga. Henduvame horyory pa hete po ti ġa nehē pegwyripeve'ġa israelitas'ġa. ¹¹ Kiro ji imombe'ui pe me pyryva'ea. Ga o'a ko nhandepojykaharete'ga Cristo'ga. Ga ko pembopiro'yharamo oko, ei ga. Daviva'ea cidade pe ga ari ko. ¹² Kiro ji ga mombe'ukatui pe me. Nurā po ti pe mbaragwahavi ga rehe nehē ga rekaramē nehē. Yuranuhūa poitava pype po ti pe ga repiagi nehē. Tapy'ynhapira pyvō hēa ga mamani ga noġa ipype, ei Tupana'gapyrive'ga ġa pe.

¹³ Kotihī he'yjuhuve'ġa yvagipeve'ġa jipiukari yvaga hugwi Tupana'gapyrive'ga pyri. Ga ko Tupana'gapyrive'ga soldados'ġa'jave'ġa. Tupana'ga mboheteavo ġa ei:

¹⁴ —Kiro yvagi pe hete yvagipeve'ġa ombohete Tupana'ga tayri'ga rehe, ei ġa. Yvaga gwyrā yvya koty kiro u katu pa yvyakotyve'ġa py'a no tayri'ga rehe. A'ereki Tupana'ga hory ġa ndehe, ei Tupana'gapyrive'ga.

¹⁵ Onhi'imbavirē Tupana'gapyrive'ga jivypavi ogwovo ojiupia yvagi pe. Ga horame ovelhas repiakatuhara'ġa ei ojohupe:

—Tupana'ga ombuhuruka ġa nhande pyri ikwahavuka nhande ve ipita'ngive'ga ara. He xaho pevo cidade de Belém me ga repiaga a'ero nehē, ei ġa.

¹⁶ A'ero ġa ovelhas rejari nhuhū me onhana pea rupi ua Belém me. Pevo ġa ga rekari ga repiaga a'ero Mariava'ea reheve Joséva'ea reheve.

Ipita'ngive'ga ġa ga repiagi yuranuhña poitava pype.

¹⁷ Ga repiagame ovelhas repiakatuhara'ġa imombe'umbe'upavi Tupana'gapyrive'ga nhi'ġa.

—“Belém me pepojkaharete'ga Cristo'ga ari pembopiro'yharamo,” ei ga tayri'ga mombe'gwovo, ei ovelhas repiakatuhara'ġa.

¹⁸ Onhimomby'a pa ġa – kiroki ġa ġwendu ġanhi'ġa. ¹⁹ Mariava'ea reki ahe japyakapavi hehe oyvyteri pe. Nomoka'nhymbavi ahe.

²⁰ Aerē ovelhas repiakatuhara'ġa jivyri ogwovo ġwenymbava pyri Tupana'ga mboheteavo.

—Pyry hete Tupana'ga, ei ġa. Gaha ahe mbojiko ojihe. A'ereki ga okwahavuka tayri'ga ara nhande ve. A'ero nhande tayri'ga repiagi reki. Tupana'gapyrive'ga omombe'u katu nhande ve, ei ġa Tupana'ga mboheteavo.

Jesus ko garera

²¹ Aerē sete tayri'ga kiri o'arirē. Kiro Mariava'ea garakwanhapi'ria kytiukari Joséva'ea pavēi. Jesus ahe inoġi gareraramo ga rehe. A'ereki Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga e'i jipe: “Eno ti gareraramo ga rehe Jesus.” A'ea ga e'i Mariava'ea pe ahe ra'yre'yname.

Gweroho ahe Jesus'ga gwe'yjava'ea jatykahavuhu pe

²²⁻²⁴ He'yiva'ea quarenta okirirē Mariava'ea gwa'yra'ga rerohoi cidade de Jerusalém me Joséva'ea pavēi tihepiuka ti ga Tupana'ga pe javo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve nahã kunhangwera'ġa ti toko gwa'yrypyve'ġa arirē nehē javo.

“He'yiva'ea quarenta okira rupi ti hēa tojikwaku gwa'yra'ga arirē,” ei Tupana'ga ikwatijaruka.

“Quarenta okirirē mokōi ti hēa togweru ji pyri pykahu'ia ikwava'eġa ji ve.

Herekoe'ymame pykahu'ia mokōi ti hēa togweru pykahu'java'ea ra'yra ji ve nehē.

A'ea rupi po ti ji ġa mombyryvi a'ero nehē,” ei Tupana'ga Moisésva'ea pe ikwatijaruka.

E'i ga no:

“Akwaimba'eva'ea ojihuvypyva'ea jiapoa tuhē ġanenybava.

Akwaimbae'ġa ojihuvypyve'ġa jiapoa tuhē no ġanda'yrypyve'ġa.

Nurā ti ġa tombuhu ojihuvypyve'ġa ojihuvypyva'ea reheve ji ve nehē,” ei Tupana'ga Moisésva'ea pe ikwatijaruka.

Nurā Moisésva'ea rembikwatijara rendukat-uavo ġwaramo Mariava'ea gwa'yra'ga rerohoi cidade de Jerusalém me ojikwakupavame. Ogwyripeve'ġa jatykahavuhua pype templo pype ahe gwa'yra'ga rerohoi pykahu'ia reheve. Ovahemame ahe mokōi imondoi pykahu'ia ikwava'ēhara'ga pe.

—Ekwava'ē ti Tupana'ga pe, ei Mariava'ea Joséva'ea pavēi ga pe. Xako ti Tupana'ga rembikwatijarukara rupi, ei ahe.

—Kwa, ei ga ahe ve ikwava'eġa.

²⁵ Nanime Tupana'ga ra'uva Simeãova'ea reruri ahegwyrripeve'ġa jatykahavuhua pype templo pype. Oko katu Simeãova'ea Tupana'ga rendukatuavo. Jerusalém me ahe ruvi. Ymya Simeãova'ea e'i: “Ymya ji ei garura pota: Aerē po ti

ga ruri nehẽ – kiroki ga onoĝatu nhandepy'a nehẽ israelitas'ĝa py'a nehẽ, a'e ji,” ei ahe. A'ereki ymya Tupana'ga ra'uva opojyka Simeãova'ea. ²⁶ A'ero i'ei ahe ve: “Nde manoe'ymame po ti Tupana'ga Cristo'ga repiukari nde ve nehẽ. Gaha Tupana'ga ombuhu toko ti ga nderuvihavuhuhetero javo,” e'i Tupana'ga ra'uva ymya ahe ve.

²⁷ Kiro Tupana'ga ra'uva Simeãova'ea reruri ahe rerovahema ahewyripeve'ĝa jatykahavuhua pype templo pype a'ero. A'ea rupi Mariava'ea tayri'ga reruri ga rerovahema pevo Josêva'ea pavêi tihepiuka ti ga Tupana'ga pe nhandekovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi javo.

²⁸ Kiro Simeãova'ea Jesus'ga pyhynhyrõi opoti'a rehe ga mondovo ga noĝa. Tupana'ga pe ahe ei ga mboheteavo:

²⁹ —Jipojykaharetero ndepyry hete nde.

Eremombe'u katu ko nde ji ve, ei ahe.

Na ti ji manoi kiro a'ero.

A'ereki jipy'a u katu kiro, ei ahe.

A'ereki nde ere'e ji ve ejiheva'ea pe:

“Nde manoe'ymame po ti ji ga repiuka nde ve nehẽ.” Nahã nde ei.

³⁰ Kiro ji ga repiagi tuhẽ.

Ga po ti ore mbopiro'yi okovo nenhi'iĝa rupi.

³¹ Gaha nde eremongo

eko ti ĝambopiro'yharamo javo ga pe, ei Simeãova'ea.

Yvyakotyve'ĝa po ti gwepia pa ga nehẽ

ga ko nhanembopiro'yharamo oko javo.

³² Ji rupi ahe oho Tupana'ga pyri javo,

gaha po ti oko hyapehava ja hepiuka ndeviara judeus'garũive'ġa pe gentios'ġa pe nehẽ, ei ahe.

Ore ko ndereheva'ero israelitasva'ero.

Ore mboheteuka po ti ga nehẽ, ei Simeãova'ea Tupana'ga pe.

³³ Onhimomby'a Jesus'ga yembora Joséva'ea pavẽi Jesus'ga mombe'ua renduvame.

³⁴ —Tupana, ei Simeãova'ea Tupana'ga pe. Emombyry ti José'ga pe Mariahẽa pe no tayri'ga pe no, ei ahe.

Mariava'ea pe Simeãova'ea ei:

—Ji rendu ti! ei ahe Jesus'ga yembora pe. Agwa'ga ko ji amombe'u kiro nde ve ndera'yra'ga. Ymyahũ Tupana'ga ei ga mombe'gwovo: “Nahã po ti ga pe nehẽ. Ga rehe po ti jara'ga nduri ji pyri he'yive'ġa israelitas'ġa nehẽ xako ti gareheva'ero javo. Nduri po ti jara'ga ji pyri ga rehe jave'yma he'yive'ġa israelitas'ġa nehẽ. Ga po ti ndokopotari gareheva'ero nehẽ,” ei Tupana'ga. “Tohepiuka ti ga jireaporogita ġa pe nhaporemo nehẽ. A'ero po ti he'yive'ġa nhi'ĩte'varuhui ga pe okote'varuhuro ga pe nehẽ. ³⁵ Nahã po ti ndera'yra'ga pe nehẽ tomboukwaha ti ga he'yive'ġa ndeaporogita nehẽ,” ei Tupana'ga, ei Simeãova'ea Mariava'ea pe. Ndehe, ei ahe Mariava'ea pe, hahy hete po ti nde ve nehẽ no, ei Simeãova'ea ahe ve.

³⁶⁻³⁸ Simeãova'ea nhi'imbavame nanime Anava'ea ruri ahe pyri. Tupana'ga nhi'ĩga mombe'uharava'ea Anava'ea. Fanelva'ea ahepo'ria. Nurã ahe Aserva'ea rakyk-wepoharamo. Sete ahe ombokwara'a ġwembirekova'ea rerekorame. Aerẽ ahe omano

Anava'ea hugwi. Nahembirekoa'javi Anava'ea a'ero. Aerẽ kiro he'yi ahe imbokwara'ara'ari oitenta e quatro anos ahe imbokwara'ari. Igwaivĩ hete ahe. Nane'ymi ahe hoi oje'yja'ga jatyahavuhua pype templo pype. Ipye ahe ndo'ui onhi'i'ga Tupana'ga pe ypytunimo arimo no tambohete ji ga javo.

Kiro ahe ruri Mariava'ea pyri Joséva'ea pyri no ahe Jesus'ga rerekorame ipype.

—Ndepyry hete nde, ei Anava'ea Tupana'ga pe. A'ereki nde erembuhu tayri'ga Cristo'ga, ei ahe Tupana'ga pe.

A'ero ahe hoi tayri'ga mombe'gwombe'gwovo Jerusalémmeve'ã pe – kiroki ã om-bopiro'yhara'ga rura pota tuhu ti ga javo.

—Uhu nhanembopiro'yhara'ga, ei Anava'ea ã ga pe nhaporemõ imombe'gwovo.

Ojivy Mariava'ea cidade de Nazaré pe

³⁹ Mariava'ea onhi'ĩpo'ru pa Tupana'ga nhande-pojoykaharete'ga Joséva'ea pavẽi – kiroki Tupana'ga nhi'i'ga Moisésva'ea okwatija. Aerẽ ahe jivyri ogwovo ogwuri pe Galiléia pe. Ocidade pe ahe hoi Nazaré pe.

⁴⁰ Pevo tayri'ga nhimomboakari Jesus'ga. Oata'i ga. Pyry hete tuhẽ gareaporõgita. Okwaha pa ga. Tupana'ga imombyryvi ga pe.

Jesus'ga oko gwe'yjava'ea jatyahavuhu pe

⁴¹ Ano nanani Jesus'ga yembora oho Jerusalém me gapo'ria pavẽi. “Ti'u toryvi pe Páscoa pe pevo ojipe'ã pavẽi,” ei ahe. “Timoka'nhymyme ti Tupana'ga pyryvagwera nhande ve. A'ereki

ymyahũ Tupana'ga ombogwavuka nhaneramon-hava'ea pyvõ ahera'yrypyva'ea jukaukare'yma,” ei ahe. ⁴² Nurã ahe hoi ano nanani Jerusalém me i'gwovo toryvi pe.

Kiro ahe hoa'javi Páscoa repiaga Jesus'ga vojaramé. Doze anos Jesus'ga imbokwara'ari kiro. Jesus'ga rerogwovo ojupi ahe hoi ovahema i'gwovo toryvi pe.

⁴³ Aerē Páscoa mominirē ahe jivyri pehea rupi ua ġwonga pe. Opyta Jesus'ga Jerusalém me. Ahe ndokwahavi reki ga pytarame. ⁴⁴ “Po ga ruri nhandere'yja'ġa ndupi,” ei ahe ua. “Po nhanerembikwahave'ġa ndupi ga ruri,” ei ahe. A'ereki he'yive'ġa ojivy Jerusalém hugwi pea rupi ua ġwonga pe. Ndokiri ve ahe mbytera rupi ve. Ka'arugame ahe ei: “Mome po ga rekoi naerũ?”

Oje'yja'ġa ma'õ me ahe ga rekarekari novia onhimbikwahave'ġa ma'õ me no. ⁴⁵ Ga repiage'ymame ahe jivyri Jerusalém me a'ero ga reka. ⁴⁶ Dois okirirē ahe ga repiagi ogwyripeve'ġa jatykahavuhua pype. Ahegwyripeve'ġa mbo'ehara'ġa ma'õ me ga apygi ġa nendukatuavo. Tupana'ga nhi'iġa rehe ġa ombo'e.

—Marã po? Emombe'u katu ti ore ve, ei ġambo'ehara'ġa Jesus'ga pe.

A'ero Jesus'ga imombe'ukatui ġa pe. Kirē ga ei ġa pe:

—Marã po? Pemombe'u katu ti ji ve kiro, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁷ Onhimomby'a pa reki garenduve'ġa ga okwaha hete Tupana'ga nhi'iġa javo.

⁴⁸ Ga repiagame ga'yembora nhimomby'ahetei Joséva'ea pavēi.

—Pi'a, ei Jesus'ga yembora Jesus'ga pe. Maranameuhũ nde orepy'a momynhuhũi? Ndavy'ari ji nderuva'ga pavēi nde rekaramē! Momeuhũ ga? oro'e ore nde ve.

⁴⁹ A'ero Jesus'ga ei ahe ve:

—Maraname pe ji rekari? Po ji rekoi avo jiruva'ga rongā pe hamo nhandejatykahavuhu pe. Avo Tupana'ga nhi'igā rupi ji rekoi. Ndapekwa-havi naerũ? ei ga ahe ve.

⁵⁰ Ndokwahavi tuhē reki ahe gwa'yra'ga ea Mariava'ea Joséva'ea pavēi. A'ero ahe ei oyvyteri pe: “Marāi ganhi'igā ga erame po ji rekoi jiruva'ga rongā pe hamo? Maraname ga ei a'ea?” ei ahe oyvyteri pe.

⁵¹ Kiro ga jivyri o'yembora rupi Joséva'ea rupi ua cidade de Nazaré pe. Opyta ga upa aheronga pe okovo ahenhi'igā rupi jipi. Ga'yembora ojapyaka oyvyteri pe ga'ea rehe. Nomoka'nhyimi ahe.

⁵² Aerē Jesus'ga imbokwara'ara'ari. Igwaig-wavete Jesus'ga reaporoġitakaturu. Okwaha pa ga okovo. Jyvuaka ga kiro onhimomboakaruhuavo. Tupana'ga oarō hete ga. Yvyakotyve'gā ga arō hete no.

3

João Batista'ea remimombe'ua

(Mateus 3.1-12; Marcos 1.1-8; João 1.19-28)

¹⁻² Aerē João Batista'ea pe Zacariasva'ea ra'yrava'ea pe Tupana'ga imbuhurukari onhi'igā imombe'gwovouka ahe ve.

—Emombe'u ti nhinhi'igā gā pe, ei Tupana'ga João Batista'ea pe.

Tupana'ga nhi'iġa renduvame João Batistava'ea ruvi ongae'yi me upa.

Tupana'ga imbuhurukarame onhi'iġa João Batistava'ea pe Tibério César'ga he'yjuhuve'ġa nduvihavuhuro tuhē oko. Kiro César'ga he'yi quinze anos ġweri imbokwara'ari ġanduvihavuhuro. Pôncio Pilatos'ga ko governador'ga Judéiapeve'ġa gwyri pe. Herodes'ga omondomondo Galiléiapeve'ġa ġwemimbotarimova'ea rupi ġagwyri pe. Herodes'ga irū'ga Filipe'ga. Filipe'ga omondomondo Ituréiapeve'ġa ġwemimbotarimova'ea rupi ġagwyri pe. Omondomondo ga Traconitespeve'ġa ġagwyri pe no. Lisânias'ga ko omondomondo Abilenepeve'ġa ġwemimbotarimova'ea rupi ġagwyri pe. Tibério César'ga gwereko pa ġa ġanduvihavuhuro okovo.

A'ea rupi ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ġa ko Anás'ga Caifás'ga pavēi.

A'ea rupi kiro João Batistava'ea pe Tupana'ga imbuhurukari onhi'iġa imombe'gwovouka emombe'u ti nhinhi'iġa ġa pe javo. ³ Nurã João Batistava'ea hoi ġagwyri pe nhaporemio rio Jordão rembeyvyra rupi imombe'gwovo hete Tupana'ga nhi'iġa ġa mbo'eavo.

—Pepohi tuhē ti pejikote'varuhua hugwi, ei ahe. Perojijyjijyi ti pejeaporogita pejikokatuavo Tupana'ga nhi'iġa rendukatuavo. A'ero po ti ji pe mobatizai yhya pype rio pype nehē, ei ahe. A'ero po ti Tupana'ga imombohetei pendekote'varuhua pe hugwi nehē imoka'nhyma nehē, ei João Batistava'ea ġa pe ġa moġitavo.

⁴ Ymyahū Isaiásva'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea. Isaiásva'ea João Batistava'ea

mombe'u nhoḡwenonde. Isaíasva'ea e'i ikwatija hako:

“Hahyahi po ti ganhi'iḡa
ga erame ḡa mbo'eavo ongae'ỹi me nehẽ,” ei
Isaíasva'ea.

“E'i po ti ga nehẽ:

‘Pemboavujikwe ti pehea huvihava'ga pe
tuhu ti ga nhande pyri javo.

Pembohupi katu ti pehea ga pe,' e po ti ga nehẽ,”
ei ahe javo ḡandeaporoḡita rerojijya pe
nhandepojykaharete'ga rura renonde.

5 “‘Omoypehỹ ti Tupana'ga nhyvyapỹapynuhũa
ḡwaimbya nehẽ,' e po ti ga nehẽ.

‘Ombo'gwy'gwyruhu po ti ga
jvy'gwavy'gwajuhua yvytyra reheve
imbojo'jakatuavo nehẽ.

Omohiḡatu po ti ga pehea nhikotĩkoti'ĩuhua nehẽ
imondovo nehẽ.

Onoḡatu po ti ga nhyvyapỹapy'ndiuhua pea rupi
nehẽ.

6 Tupana'ga po ti gwepiuka yvyakotyve'ḡa
mbopiro'yhara'ga nehẽ,' e po ti ga nehẽ.”

A'ea Isaíasva'ea ei ymyahũa ikwatija hako João Batis-
tava'ea nhi'iḡa mombe'unhoḡwenondeavo hako.

7 Kiro João Batistava'ea ruvi ongae'ỹi me og-
wovo rio Jordão rembeyvyri. A'ero he'yjuhuve'ḡa
nduri onhimonono'ono'oḡuhũavo João Batistava'ea
pyri tianemobatiza ti javo ahe ve. A'ero João
Batistava'ea ei ḡa pe:

—Tiruahũa pendeaporoḡita! Pe'euhu pe pejo-
hupe pejikokatupotare'yma ḡwaramo. Pe'e pe:
“Haite! Xaho João Batista'ga pyri tianemobatiza ti
ga. Nurã po ti Tupana'ga nonhimonha'ngaa'javi

nhande rehe nehẽ. Ndahahyi po ti nhande ve a'ero nehẽ.” Nahã pe pe'e, ei João Batistava'ea. Maraname pe euhui nanongarava'ea naerũ? Pe tuhẽ penhimbo'e nava'ea rehe, ei João Batistava'ea ġa pe.

⁸ —Ji a'e pe me: Po pe ndapepotari hahyva'ea Tupana'ga nhimonha'ngarame pe ndehe, a'ero ti peko katu, ei João Batistava'ea. Tapembopogwea'javi ti pejite'varuhua pejikovo. Pe pohirame jugwi po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: “Ndovy'ari ġa okote'varuhua rehe kiro opohia jugwi herojijyita ojeaporogita. Nanhimonha'ngaa'javi ji ġa ndehe a'ero.” Nahã po ti Tupana'ga ei pe me a'ero nehẽ, ei João Batistava'ea ġa pe.

—Tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Abraãova'ea nhaneramonhamo oko. Tupana'ga oarõ hete Abraãova'ea. Nurã po ti Tupana'ga nonhimonha'ngai nhande rehe nehẽ.” A'ea ti tape'ei. A'ereki Tupana'ga ndokoi reki Abraãova'ea rymymino'ġa ndehe ġa ndekote'varuhurame. Po Tupana'ga ojipe'ġa pota, a'ero Tupana'ga oapo kwaha aġa ita Abraãova'ea rymymino' ġa mongovo, ei João Batistava'ea ġa pe.

⁹ Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea ġa pe. Ga mbo'eavo ga ei:

—Akwaimbae'ga ombogwa ġwerĩ jykwa'ria pyvõ tambo'aruka javo. Po i'yva ndogwerekoi yva'ikatua, a'ero po ti ga imbo'ari imondovo tata pype nehẽ. Na jitehe Tupana'ga pe nderekoġwerĩ pe momboa tata pype hahyva'ea ruvihava pype pe pohire'yma ġwaramo pejikote'varuhua hugwi pejikokatue'yma, ei João Batistava'ea ġa pe imombe'gwovo.

10 João Batistava'ea renduvame ġa ei ahe ve onhimongyavo:

—Marã po ti ore rekokatui a'ero nehẽ?

11 A'ero ahe ei ġa pe:

—Kiroki ga gwereko mokõi tapy'ynhapira – gaha ti tomondo ojipeji herekoe'ỹve'ga pe. Kiroki ga gwereko mbatera – gaha ti tomondo herekoe'ỹve'ga pe to'u ti ga javo. Nahã ji ei pe me pemondo ti javo, ei ga ġa pe.

12 Kiro itambere'ia mono'ono'õhara'ġa nduri João Batistava'ea pyri. Omono'oġuhũ ġa itambere'ia governo pe. Ga uhu tianemobatiza ti João Batista'ga javo.

—Nhanembo'eharamo emombe'u ore ve, ei ġa ga pe. Marã po ti ore rekokatui a'ero nehẽ? ei ġa.

13 A'ero ahe ei ġa pe:

—Penhi'ĩpo'ru ti penduvihava'ġa. Ganhi'iġa rupi te ti pemono'ono'oġatu itambere'ia ahe hugwi, ei ahe. Tape'ei ti ahe ve: “Koji'i ti embuhu ji ve.” A'ea ti tape'ei, ei João Batistava'ea ġa pe.

14 Kiro soldados'ġa nduri João Batistava'ea pyri no. Ahe ve ġa ei:

—Oro ore, marã po ti ore rekokatui nehẽ? ei ġa.

A'ero ahe ei ġa pe:

—Tapepojykai ti ojipe'ġa itambere'ia ġa hugwi. Tapenupanupãi ti ġa ġaitambere'ia rerohoahae'yma nehẽ. Tape'ei ti ojipe'ġa pe: “Pembuhu ti ore ve itambere'ia. Po pe napembuhuri ore ve, a'ero po ti ore imbojari pe ndehe nehẽ.” Tape'mbei ti javo nanongara pe ġa mongyhyjiavo imbuhuruka pejive. Pejoryjory ti peitambere'ia rehe – kiroki a'ea penduvihava'ġa imondoi pe me peporavykya repyra, ei ahe ġa pe.

15 João Batistava'ea renduvame ġa epavi oyvyteri pe: “Mara'ngu po João Batista'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga Cristo'ga? Ga tuhẽ po,” ei ġa oyvyteri pe ipota garura. 16 A'ero João Batista'ga ei ġa pe:

—Uhu po ti ga nehẽ – kiroki ga ji hohe hete huvihavuhetero ġwaramo, ei João Batistava'ea. Ji ki a'e te ako tehe. Jihi opomobatiza yhya pyvõ jate. Nahã ji ikwahavukari ġa pe pepohira pejikote'varuhua hugwi pendeaporoġita rerojijya reheve pendekokatua reheve. Gaha po ti pe pojkauka Tupana'ga ra'uvapyryva pe aerẽve'ga nehẽ. Nahã po ti ga pendekote'varuhua mombigukari pe mombyryvuka nehẽ, ei João Batistava'ea ga mombe'gwovo ġa pe.

17 Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea ġa pe. Ga mbo'eavo ga ei:

—Trigo jara'ga gwereko japira mbovevehava opo pe tamboveve ti ji japira trigo hugwi javo, ei João Batistava'ea imombe'gwovo. Omono'ono'õ po ti ga oapoa trigo inhaġa hyrua pype nehẽ. Japira po ti ga imbokai tata pyvõ nehẽ. Ndogwevi po ti tata upa nehẽ, ei João Batistava'ea.

—Na jitehe po ti jihoheheteve'ga huvihavuhete'ga imboja'oja'ogukari pyryve'ga okote'varuhuve'ga hugwi okovo pyryve'ga pojykaharetero nehẽ, ei João Batistava'ea ġa pe. “Tuhu ti pyryve'ga ji pyri yvagi pe upa avuirama nehẽ,” e po ti jihoheheteve'ga nehẽ. “Toho ti okote'varuhuve'ga ji hugwi ogwovo tata pype hahyva'ea ruvihava pype opytavo pevo avuirama nehẽ ojivyre'yma,” e po ti jihoheheteve'ga nehẽ, ei João Batistava'ea Cristo'ga mombe'gwovo ġa pe.

18 Ojipea rehe he'yiva'ea rehe João Batistava'ea ġa mbo'embo'ei. Nahã ahe imombe'ukatui pyryva'ea Jesus'ga mombe'ua ġa pe.

19 Ojikwe João Batistava'ea onhi'igahy Herodes'ga pe. Herodes'ga omondomondo Galiléiapeve'ġa ġwemimbotarimova'ea rupi ġagwyri pe. Herodiashêa rehe Herodes'ga irũ'ga rembirekohêa rehe João Batistava'ea onhi'igahy ga pe. Herodes'ga tiruahũ ranuhũ. Nurã João Batistava'ea ei ga pe:

—Nane'ymi nde ereko te'varuhu. Kiro nde neirũ'ga rembirekohêa rerekoi no. Gwia ahe ndoapoi te ite'varuhuva'ea, ei João Batistava'ea ga pe.

20 Koji'i Herodes'ga tiruahũ a'ero. A'ereki kiro ga João Batistava'ea momboruka cadeia pype.

João Batistava'ea omobatiza Jesus'ga
(Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11)

21 Cadeia pype Herodes'ga João Batistava'ea momborukare'ymame ahe he'yive'ġa mobatizapavi. Ahe Jesus'ga mobatizai no. A'ea rupi Jesus'ga nhi'igame Tupana'ga pe Tupana'ga ipe'ai yvaga.

22 Tupana'ga ra'uva jyvi yvaga hugwi Jesus'ga rehe. Inamburo gara'uva nhimbotei ua Jesus'ga rehe. Yvaga hugwi Tupana'ga nhi'igi javo:

—Ndehe ko jira'yra nhiremia'nguhetea, ei Tupana'ga Jesus'ga pe. Anhimohê hete ko ji nde rehe, ei ga.

Jesus'ga ramonhava'ea
(Mateus 1.1-17)

²³ He'yiva'ea trinta anos Jesus'ga imbokwara'ara'ari yvyakotyve'ga mbo'eypyrame Tupana'ga nhi'iga rehe. Javo tehe ga ei ga pe:

—Po Jesus'ga José'ga ra'yra'ga, ei ga.

Joséva'ea Eliva'ea ra'yrava'ea.

²⁴ Eliva'ea Matateva'ea ra'yrava'ea.

Matateva'ea Leviva'ea ra'yrava'ea.

Leviva'ea Malquiva'ea ra'yrava'ea.

Malquiva'ea Janaiva'ea ra'yrava'ea.

Janaiva'ea Joséva'ea ra'yrava'ea.

²⁵ Joséva'ea Matatiasva'ea ra'yrava'ea.

Matatiasva'ea Amósva'ea ra'yrava'ea.

Amósva'ea Naumva'ea ra'yrava'ea.

Naumva'ea Esliva'ea ra'yrava'ea.

Esliva'ea Nagaiva'ea ra'yrava'ea.

²⁶ Nagaiva'ea Maateva'ea ra'yrava'ea.

Maateva'ea Matatiasva'ea ra'yrava'ea.

Matatiasva'ea Semeiva'ea ra'yrava'ea.

Semeiva'ea Joséva'ea ra'yrava'ea.

Joséva'ea Jodava'ea ra'yrava'ea.

²⁷ Jodava'ea Joanãva'ea ra'yrava'ea.

Joanãva'ea Resava'ea ra'yrava'ea.

Resava'ea Zorobabelva'ea ra'yrava'ea.

Zorobabelva'ea Salatielva'ea ra'yrava'ea.

Salatielva'ea Neriva'ea ra'yrava'ea.

²⁸ Neriva'ea Melquiva'ea ra'yrava'ea.

Melquiva'ea Adiva'ea ra'yrava'ea.

Adiva'ea Cosãva'ea ra'yrava'ea.

Cosãva'ea Elmadãova'ea ra'yrava'ea.

Elmadãova'ea Erva'ea ra'yrava'ea.

²⁹ Erva'ea Josuéva'ea ra'yrava'ea.

Josuéva'ea Eliézerva'ea ra'yrava'ea.

Eliézerva'ea Jorimva'ea ra'yrava'ea.

Jorimva'ea Matateva'ea ra'yrava'ea.

Matateva'ea Leviva'ea ra'yrava'ea.

³⁰ Leviva'ea Simeãova'ea ra'yrava'ea.

Simeãova'ea Judáva'ea ra'yrava'ea.

Judáva'ea Joséva'ea ra'yrava'ea.

Joséva'ea Jonãva'ea ra'yrava'ea.

Jonãva'ea Eliaquimva'ea ra'yrava'ea.

³¹ Eliaquimva'ea Meleáva'ea ra'yrava'ea.

Meleáva'ea Menava'ea ra'yrava'ea.

Menava'ea Matatava'ea ra'yrava'ea.

Matatava'ea Natãva'ea ra'yrava'ea.

Natãva'ea Daviva'ea ra'yrava'ea.

³² Daviva'ea Jesséva'ea ra'yrava'ea.

Jesséva'ea Obedeva'ea ra'yrava'ea.

Obedeva'ea Boazva'ea ra'yrava'ea.

Boazva'ea Salava'ea ra'yrava'ea.

Salava'ea Nassomva'ea ra'yrava'ea.

³³ Nassomva'ea Aminadabeva'ea ra'yrava'ea.

Aminadabeva'ea Admimva'ea ra'yrava'ea.

Admimva'ea Arniva'ea ra'yrava'ea.

Arniva'ea Esromva'ea ra'yrava'ea.

Esromva'ea Peresva'ea ra'yrava'ea.

Peresva'ea Judáva'ea ra'yrava'ea.

³⁴ Judáva'ea Jacóva'ea ra'yrava'ea.

Jacóva'ea Isaqueva'ea ra'yrava'ea.

Isaqueva'ea Abraãova'ea ra'yrava'ea.

Abraãova'ea Terava'ea ra'yrava'ea.

Terava'ea Nacorva'ea ra'yrava'ea.

³⁵ Nacorva'ea Seruqueva'ea ra'yrava'ea.

Seruqueva'ea Ragaúva'ea ra'yrava'ea.

Ragaúva'ea Falequeva'ea ra'yrava'ea.

Falequeva'ea Éberva'ea ra'yrava'ea.

Éberva'ea Salava'ea ra'yrava'ea.

³⁶ Salava'ea Caināva'ea ra'yrava'ea.

Caināva'ea Arfaxadeva'ea ra'yrava'ea.

Arfaxadeva'ea Semva'ea ra'yrava'ea.

Semva'ea Noéva'ea ra'yrava'ea.

Noéva'ea Lamequeva'ea ra'yrava'ea.

³⁷ Lamequeva'ea Metusalémva'ea ra'yrava'ea.

Metusalémva'ea Enoqueva'ea ra'yrava'ea.

Enoqueva'ea Jareteva'ea ra'yrava'ea.

Jareteva'ea Maleleelva'ea ra'yrava'ea.

Maleleelva'ea Caināva'ea ra'yrava'ea.

³⁸ Caināva'ea Enosva'ea ra'yrava'ea.

Enosva'ea Seteva'ea ra'yrava'ea.

Seteva'ea Adāova'ea ra'yrava'ea.

Adāova'ea Tupana'ga ra'yrava'ea.

Nahã ko Jesus'ga ramonhava'ea.

4

Diabo'ga omongo te'varuhu pota Jesus'ga (Mateus 4.1-11; Marcos 1.12-13)

¹ Aerẽ João Batistava'ea omobatizarame Jesus'ga hoi rio de Jordão hugwi ojivya. Tupana'ga ra'uva ga pojykahetei ga rerogworogwovo ongae'ỹi me.

² Okote'varuhuva'ea ruvihavuhu'ga ko Diabo'ga. Satanás garera no. He'yiva'ea quarenta ga kiri ogwoogwovo Jesus'ga rupi Jesus'ga mongote'varuhupota novĩa. A'ea rupi Jesus'ga ndo'ui. Quarenta Jesus'ga kirirẽ pevo ty'ara ga jukai. ³ A'ero Diabo'ga ei Jesus'ga pe:

—Ere jipe ndehe: “Jihi ko Tupana'ga ra'yramo.” A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti ere kia pe ita pe a'ero: “Enhimbote ti pãoramo

nhirembi'uramo.” A'ea ti ere jupe, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Nda'ei po ti ji jupe nehē, ei ga. Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoḡuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Mbatara ua pyvõ jate rõi nhande rekoi.

Tupana'ga nhi'imbava rendukatua pyvõ nhande rekoi,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.

⁵ Aerē Diabo'ga ga rerohei ga rerojiupia yvytyruhua rehe. Pea hugwi kotihĩ Diabo'ga hep-iukapavi yvyakotyve'ḡa nduvihavuhu'ḡa gwyra Jesus'ga pe. ⁶ Kiro ga ei Jesus'ga pe:

—Kia jiapo a tuhē ḡagwya. Nurã ji imondopotarame ahe ve amondo po ti ji nehē, ei ga. Nde ve tuhē po ti ji imondopavi nehē. A'ero po ti nde ḡanduvihavuhuro nehē, ei Diabo'ga. A'ero po ti nde roryroryvamo herekopava nehē. ⁷ Po nde ji mbohetei nde ko Tupanamo javo, a'ero po ti ji imondopavi nde ve nehē, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

⁸ —Satanás, ei Jesus'ga Diabo'ga pe. Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoḡuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Embohete ti Tupana'ga.
Gaha ndepojykaharete'ga.
Gaha jate ti embohete

ejikovo ganhi'ḡa rupi jate,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.

⁹ Aerē Diabo'ga Jesus'ga rerohei cidade de Jerusalém me a'ero. Yvate ga ga rerojiupiri gare'yja'ḡa jatykahavuhua rehe templo rehe ga mo'ama japyra rehe. Ga rerovahemame pevo ga ei Jesus'ga pe:

—Ere jipe nde: “Jihi ko Tupana'ga ra'yramo.” A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti epo avo hugwi japyra hugwi ehia a'ero. Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga po ti nanembohirukarahyi yvyvo nehẽ. A'ero po ti ndahahyi nde ve nde porame japyra hugwi nehẽ.
 10 A'ereki ymyahũ a'ea Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoꝥuka hako, ei Diabo'ga Jesus'ga pe. Aherembikwatijara e'i:

“Tupana'ga po ti ojipyryve'ga mondoukari nde pyri nehẽ yvagipeve'ga.

‘Pea'ngu ti ga repiakatuavo,’ e po ti ga ojipyryve'ga pe nehẽ.

11 ‘Pepyhy katu ti ga rerogwovo tahahyyme'i'i ti ga pe javo,’ e po ti Tupana'ga ojipyryve'ga pe nehẽ,” e'i aherembikwatijara, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

12 A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoꝥuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Tupana'ga ko ndepojykaharete'ga.

Gareaporoꝥita rehe jate ti eko.

A'ero po ti ga nde pokogi nehẽ.

Ejeaporoꝥitatehea rehe rũi ti eko

ji poko ti kiro javo tehe Tupana'ga pe,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga Diabo'ga pe.

13 Diabo'ga Jesus'ga mongote'varuhupotara'jara'ja novĩa. Aerẽ Diabo'ga hoi ga hugwi ogwovo.

—Aerẽ po ti ji ga mongote'varuhui nehẽ, ei ga novĩa.

*Jesus'ga ombo'e Galilíapeva'ea na'ẽ
 (Mateus 4.12-17; Marcos 1.14-15)*

¹⁴ Tupana'ga ra'uva popoakara Jesus'ga pojyka. Nahã Jesus'ga hoi ongae'yma hugwi ojivya Galiléiapeve'ğa gwyri pe ovahema ға pyri. Pevove'ğa ga mombe'umbe'upavi ogwyripeve'ğa pe nhaporemo. ¹⁵ Tupana'ga nhi'iğa rehe ga ға mbo'embo'ei ғajatykahava pype. Ombohete pa ға ga a'ero.

*Jesus'ga oko ocidade de Nazaré pe
(Mateus 13.53-58; Marcos 6.1-6)*

¹⁶ Kiro ga ruri ua cidade de Nazaré pe. Pevo ganhimomboakahava ymya. Nane'yimi ga oho ғajatykahai pe judeus'ğa poravykye'yma rupi sábado rupi jipi. Kiro ga hoi jupe a'ero sábado rupi. Tanhi'ĩ Tupana'ga rembikwatijarukara pe javo ga ami. ¹⁷ A'ero ғajatykahava repi-akatuhara'ga imondoi Jesus'ga pe Isaíasva'ea rembikwatijara. Ymyahũ Isaíasva'ea ko Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea. Kiro Jesus'ga ipyhygi aherembikwatijara ga hugwi ipe'avo. Tohendu ti ға javo ga nhi'iği jupe – perope e'i:

¹⁸ “Tupana'ga ra'uva ji pojyka.

A'ereki Tupana'ga a'ea mongo ji pyri ikwehe'i.

A'ero ga ei ji ve: ‘Emombe'u ti pyryva'ea iporia'ive'ğa pe.

Kiroki ға ndovy'ari – ға pe ti ere:

Kiro ji pe mbovy'ari pe nderekokatuavo. A'ea ti ere ға pe.

Eho ti imombe'gwombe'gwovo aherembipyhyhara'ğa pe,' ei ga ji ve. ‘Ere ti ға pe:

Pepiro'y pe pepyhyhara'ğa hugwi. A'ea ti ere ға pe.

Heakwagweve'ğa pe ti ere:

Kiro ji pe mboheakwakatui. A'ea ti ere ġa pe.
Kiroki ġa hahyva'ea kwaha – ġa pe ti ere:

Kiro ji pe mbopiro'yi hahyva'ea hugwi. A'ea ti ere ġa pe.

¹⁹ Eho ti imombe'gwombe'gwovo yvyakotyve'ġa pe. Ere ti ġa pe:

Kiro po ti Tupana'ga pepojykaharete'ga imombyryvi pe me nehẽ. A'ea ti ere ġa pe, 'ei ga ji ve."

A'ea Jesus'ga ei onhi'iġa Isaíasva'ea rembikwatijara pe tohendu ti ġa javo.

²⁰ Onhi'imbevame jupe Jesus'ga imbotyva'javi Isaíasva'ea rembikwatijara imondoa'java ġajatykahava repiakatuhara'ga pe. A'ero Jesus'ga apygi tambo'e ti ġa javo. Nurã ġajatykahavapypeve'ġa nhaporemo ga repiahetei.

²¹ —Kiroġwe pe henduvi Tupana'ga nhi'iġa Isaíasva'ea pe ymyahũva'ea pe ji nhi'iġame jupe, ei Jesus'ga ġa pe. Kiroġwe pe henduvame, Isaíasva'ea rembikwatijara po'rua japiavo ihoi, ei Jesus'ga ġa pe imombe'gwombe'gwovo ġa pe.

²² Jesus'ga renduvame ġa ei:

—Maraname Jesus'ga omombe'u kwaha naerũ? ei ġa onhimomby'avo. A'ereki ga José'ga ra'yra'ga jate reki, ei ġa.

²³ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Aerẽ po ti pe ji moġitai ikwahapyra'ġa eagwera rehe nehẽ. A'ero po ti pe ei tuhẽ ji ve nehẽ: "Ahepohanoharamo enhipohanogatu ti enhimbogwerava." Nahã po ti pe ji moġitai ikwahapyra'ġa na'ana'aġa pe'erame ji ve nehẽ, ei ga. Pe'e tuhẽ po ti pe ji ve nehẽ: "Ojipe'ġa

nde mombe'u ore ve. 'Cidade de Cafarnaum me Jesus'ga japoi ahemonhimomby'ava'ea he'yive'ga pohanoga,' ei ga ore ve. Kiro na jitehe ti eapo ahemonhimomby'ava'ea orepyteri pe nhandegwryi pe." Nahã po ti pe ei ji ve nehẽ, ei Jesus'ga ga pe ikwahavipeavo gandeaporoğita.

²⁴ —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ga gwyriveve'ga nohendukatui gandeaporoğita ga arõe'yma, ei Jesus'ga ga pe. ²⁵ Pehepia ti Eliasva'ea. Kiro ji imombe'ui a'itituhẽva'ea pe me, ei Jesus'ga. Ymyahũ Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea Eliasva'ea oko israelitasva'ea gwryi pe upa, ei ga. Três anos e meio rupi ndokyra'javi israelitas'ga gwryi pe. Nurã ahã mbatera ahe ve. Ty'ara ahe jukai, ei Jesus'ga imombe'gwovo ga pe. A'ea rupi he'yjuhu kunhangwerava'ea israelitasva'ea aherembirekokwerava'ea. ²⁶ Tupana'ga nomondoukari reki Eliasva'ea israelitasva'ea pyri epoko ti ga javo. Sidompeva'ea pyri jate aherembirekokwerava'ea pyri ga ahe mondoukari epoko ti hẽa javo. Perope cidade de Sarepta pe ahe rui Sidompeva'ea gwryi pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ga pe.

²⁷ —Eliseuva'ea oko no Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Ymyahũ ahe oko israelitasva'ea gwryi pe upa. A'ea rupi he'yjuhu ijajauhuva'ea pevo. Eliseuva'ea nomonhimohiğatui reki israelitasva'ea ijajauhuva'ea. Síriapeva'ea tehe Naamãva'ea tehe ahe ahe monhimohiğatui, ei Jesus'ga imombe'gwovo ga pe.

²⁸ Jesus'ga renduvame ga nhimboahipavi

ġajatykahavapypeve'ġa. ²⁹ A'ero ġa po'ami ga pyhyga ga rerogwovo mytu'ē me cidade hugwi. Cidade oko yvytyra rehe gwerevi. Yvytyra rehe ġa ga rerohoi timombo ti ga jugwi javo novia. ³⁰ Gapytera rupi reki ga hoi ogwovo ġa hugwi.

*Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahe hugwi
(Marcos 1.21-28)*

³¹ A'ero Jesus'ga hoi cidade de Cafarnaum me. Cafarnaum oko Galiléiapypeve'ġa gwyri pe. Pevo ga ġa mbo'ei sábadu rupi ġajatykahava pype. ³² Ga ġa mbo'ekatui huvihava'ga ja. Nurã ġa nhimomby'ai.

³³ Pevo ġajatykahava pype ojipe'ga rekoi anhaġa rembipojy kahara'ga Diabo'gapyriva'ea rembipojy kahara'ga. Hahyahi gahapukaja ga erame:

³⁴ —Ah! Jesus, Nazarépeva'ero, maranameuhũ nde ore avyki? e'i anhaġa Jesus'ga pe. Ore mombapava nde ruri naerũ? e'i Jesus'ga pe. Orokwaha ji. Ndehe ko pyryheteva'ero Tupana'ga remimbuhurukaramo, e'i anhaġa Jesus'ga pe.

³⁵ A'ero Jesus'ga ei anhaġa pe:

—Terenhi'iġa'javi! Ejipe'a ti ga hugwi!

Jesus'ġa mbyteri pe anhaġa akoja'ga mombori yvyvo. Ga momborame ijipe'ai ga hugwi imondoe'yma hahyva'ea ga pe.

³⁶ Onhimomby'a pa ġa hepiaga. A'ero ġa ei ojohupe:

—Maraname Jesus'ga popoakaruhuro javo? A'ereki ga omondouka huvihavuhu'ga ja, ei ġa. E'i ga anhaġa pe pejipe'a ti javo. A'ero ijipe'ai tuhē reki ġa hugwi, ei ġa onhimomby'avo.

³⁷ Ojipe'ġape'ġa pe ġa Jesus'ga mombe'ui ga kwahavukapava ojigwyri pe.

Jesus'ga omombi pa he'yjuhuva'ea tetirūa
(Mateo 8.14-17; Marcos 1.29-34)

³⁸ Gajatykahava hugwi Jesus'ga hemi ogwovo Simão'ga ronga pe ovahema. Pevo Simão'ga rembirekohēa yhēa itetirūa. O'a hete hēa rehe. A'ero ġa hēa mombe'ui Jesus'ga pe epohano ti hēa javo.

³⁹ A'ero ga hoi hēa pyri o'ama.

—Epi hete, ei ga karugwara pe.

A'ero ipigi hēa hugwi. Kotihĩ hēa vyri reki ogwovo herua mbatera ġa pe to'u ġa javo.

⁴⁰ Aerē kwara ihoi. A'ea rupi ġa ġa nderupavi itetirūave'ġa ombyteripeve'ġa Jesus'ga pyri topohano ti ga ġa javo. Ojoparapara ġatetirūa. Itetirūave'ġa ndehe nanani Jesus'ga pokopokogi ġa ndehe nhaporemō imombimombipava karugwara ġa hugwi. ⁴¹ Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai jara'ġa hugwi. Ohapukapukai anhaġa ojipe'avo ġa hugwi onhimongyavo. Haahyahi inhi'iġa i'erame Jesus'ga pe:

—Ndehe ko Cristo Tupana'ga ra'yra, e'i Jesus'ga pe.

A'ero Jesus'ga ei jupe:

—Tapenhi'iġa'javi! ei ga imombiga inhi'iġa.

A'ereki anhaġa ga kwaha ga ko Cristoramō Tupana'ga remimbuhurukaramo javo.

Jesus'ga omombe'u pyryva'ea ojipeva'ea pe
(Marcos 1.35-39)

⁴² Aerē ypyhaji ve ga hoi cidade hugwi ogwovo ongae'yi me. Pevove'ġa gweka ga repiaga onhimongyavo. Terehoi ti ore hugwi javo ġa hoi opytavo ga pyri. ⁴³ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Tamombe'u tuhē ti ji pyryva'ea ojipe'ġa pe no cidadespeve'ġa pe. A'ereki Tupana'ga e'i ji ve:

“Eho ti ji mombe'gwovo ġa pe nhaporemō. Tako ti ji ġanduvihavuhhetero,” ei Tupana'ga ji ve, ei Jesus'ga.

⁴⁴ A'ero Jesus'ga hogahoi judeus'ġa gwyri pe Judéia pe. Pevo ga ġa mbo'epavi Tupana'ga nhi'ġa rehe ġajatykahava pype.

5

*Jesus'ga omo'emo'ẽypy ġwemimbo'eharamo
(Mateus 4.18-22; Marcos 1.16-20)*

¹ Aerē Jesus'ga hoi o'ama okovo ypiahua rembeyvyri pe Genesaré rembeyvyri pe. Ga pyri he'yjuhuve'ġa nduvi. Onhombotymbotyvahi ġa upa ga mbotyva no tihendu katu ti Tupana'ga nhi'ġa javo. ² O'amame pevo mokōi Jesus'ga hep-iagi yharuhua ypiahua rembeyvyri pe. Ahã ġa ipype. A'ereki ġa oheohei pira mboahava upa. ³ Simão Pedro'ga yharuhua pype Jesus'ga avi javo ga pe:

—E moanha'ndi eyharuhua yembe'yva hugwi, ei ga Simão Pedro'ga pe.

A'ero ġa herojipe'ai yembe'yva hugwi. Yharuhua pype Jesus'ga reni yembeyvyripeve'ġa mbo'eavo.

⁴ Aerē ġa mbo'epigame ga ei Simão'ġa pe:

—He xaho herogwovo ypyteri pe. Pemombo ti ipypira imboahava, ei ga Simão'ġa pe.

⁵ A'ero Simão'ga ei:

—Oroho jipe ore ypytunimo pira rehe ko. Oro-moġo'ẽ ore. Norombo'ari reki ore! Emo kiro nde ei ore ve pembo'a ti pira javo. Nurã po ti ji hoa'javi kiro imombo neni'ġa rupi nehẽ, ei ga Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

⁶ A'ero ġa hoi ppyteri pe imomboia ipypira imboahava. Imotynyhemi reki pira mboahavuhua. Otarararara gwere pira pohyja rerekovo. ⁷ Nurã ġa jipoerueruri onhimoirũhara'ġa pe jara pype yharuhua pype togweru ti ġa ore pokoga javo. A'ero ġa heruri oyharuhua ovahema ġa pokoga. Oyharuhua memei ġa imotynyhenyhemu pira pyvõ. A'ero ġa nderohoi gwerevi ppy pe!

⁸ Hepiagame Simão Pedro'ga renypy'andurugi Jesus'ga pyri.

—Jipojykaharetero ejipe'a ti ji hugwi. A'ereki nde ndepyry hete ekovo Tupana'ga nhi'ġa rupi. Jihi reki ndajipoyjayjari jirekote'varuhuavo ġwaramo. A'ereki ji ndakopavi Tupana'ga nhi'ġa rupi.

⁹ Nahã Pedro'ga ei. A'ereki ga onhimomby'a pira mbo'aruhua rehe. Onhimomby'a pa gapavẽive'ġa hehe no. ¹⁰ Simão Pedro'ga moirũhara'ġa Zebedeu'ga ra'yra'ġa onhimomby'a no Tiagova'ea João'ga pavẽi.

A'ero Jesus'ga ei Simão'ga pe:

—Terekyhyji, ei Jesus'ga. Pira nde ereru oji'i. Kiro nane'yimi po ti nde ji mombe'ui ojipe'ġa pe nehẽ ġa mbuhuruka ji pyri nehẽ toko ti ġa Jesus'ga nhi'ġa rupi javo, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

¹¹ A'ero ġa heruri yharuhua memei inoġa imboja yembe'yi pe. Ombatera ġa hejapavi. Jesus'ga remimbo'eharamo ġa ndekoi kiro ogwovo ga rupi jipi.

*Jesus'ga omoka'ẽ ahejagwa
(Mateus 8.1-4; Marcos 1.40-45)*

12 Aerē Jesus'ga ruvi cidade pe pevo. Kiro ijaijauhuve'ga ruri. Ohy ga rehe gajagajauhua gara'oa rehe. Jesus'ga repiagame ga hoi onhinoğa ojovapyvo yvyvo Jesus'ga pyri jihoheva'ero ji poko javo. Ga e'i:

—Nde eremoka'ē kwaha jijagwa ji hugwi jipojy kaharetero. Po nde imoka'ēpotari jijagwa, a'ero po ti nde imoka'ēi nehē, ehetei ga Jesus'ga pe.

13 A'ero Jesus'ga jipoapyhoi opokoga ga rehe javo ga pe:

—Apota ji. Eka'ē ga hugwi! ei Jesus'ga.

Kotihī ika'ēi ga hugwi a'ero.

14 Jesus'ga e'i ga pe:

—Teremombe'ui tuhē ti ojipe'ğa pe, ei ga. Eho ti ejipiuka ikwava'ēhara'ga pe oka'ē jijagwa javo. Emondo tehe ti mbatepyryva ga pe tokwava'ē ti ga Tupana'ga pe okovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi – kiroki a'ea omombe'u ika'ēagwera. Nde imondorame ga pe po ti pevove'ğa nde repiagi nehē. A'ero po ti ға ikwahavi nehē gajagwa oka'ē javo.

Nahā Jesus'ga ei po ға nanhimombe'umbe'ui ojipe'ğa pe hamo javo novīa.

15 Emo ға omombe'umbe'u ojipe'ğa pe. Kotihī a'ero he'yjuhuve'ğa ikwahavi. Koji'i reki ға uhu Jesus'ga rendupota onhipohanoanoğuka ga pe.

16 Aerē Jesus'ga hoi ға hugwi ogwovo ongae'yi me. Pevo ga nhi'iği Tupana'ga pe okovo.

Jesus'ga omopo'ā nomyiva'ea

(Mateus 9.1-8; Marcos 2.1-12)

17 Aerē Jesus'ga ға mbo'ea'javame fariseus'ğa apygi ga pyri upa judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavēi.

Gambo'ehara'ga ombo'e jipi Moisésva'ea rembik-watijara rehe. Uhu ġa Galiléiapeve'ġa cidade hugwi nanani Judéiapeve'ġa cidade hugwi nanani no. Uhu ġa cidade hugwi Jerusalém hugwi no. Opopoakara pyvō Tupana'ga imombigukari Jesus'ga pe karugwara itetirūave'ġa hugwi.

¹⁸ Nanime jara'ġa ga reruri itetirūave'ga nomyive'ga gakupeupava pype. Gweroho pota ġa ga onga pype Jesus'ga pyri novia. ¹⁹ Ga ndogwerohoi ga ipype reki Jesus'ga pyri. A'ereki he'yjuhuve'ġa onhombotymbotyvahi onga pype. Nurā ġa ga rerojiupiri ġajiupihava rupi onga arimo iperehuva'ea arimo. Ga ipe'ape'ai tujuga apopyra onga arimova'ea japovo ikwara. Ikwara rupi ġa ga mbojyvi Jesus'ga pyri gakupeupava pype he'yjuhuve'ġa mbyteri pe.

²⁰ Ga ndepiagame Jesus'ga ei ovyteri pe: “Ojiko hete ġa ji rehe ga rerua ji pyri tomopo'ā ti ga ga javo,” ei Jesus'ga ovyteri pe.

—Kwāi, ei Jesus'ga nomyive'ga pe. Kiro nderekote'varuhua mombora nde hugwi.

A'ea Jesus'ga ei jihi amombo nderekote'varuhua javo.

²¹ Kiro judeus'ġa mbo'ehara'ġa noarōi Jesus'ga ea fariseus'ġa pavēi.

—Maranuhū po Jesus'ga naerū? ei ġa ojo-hupe. Onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero! ei ġa. A'ereki Jesus'ga e'i nomyive'ga pe: “Amombo ji nderekote'varuhua.” Tupana'ga jate e'i a'ea, ei ġa. A'ea po Jesus'ga nde'i hamo, ei ġa.

²² Jesus'ga ikwahahetei ġa nhi'igame ojohupe. A'ero ga ei ġa pe:

—Maraname pe japyakauhui javo? “Maranameuhũ Jesus'ga euhui a'ea? A'ereki ga Tupana'ga rũi.” Nahã pe pe'e. ²³ A'e ji nomyive'ga pe ko: Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi, ei Jesus'ga ģa pe. Emo pe ndapehepiagi aherekote'varuhua mombora. A'ero pe ndaperoviari jipopoakara, ei ga ģa pe. Po ji ei ga pe nehẽ: Epo'ã egwovo, a'ero po ti pe hepiagi gahoa nehẽ. A'ero po ti pe heroviari jipopoakara nehẽ.

²⁴ —Nurã po ti ji ga mopo'ami kiro tapekwaha ti javo, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti pe ei nehẽ: “Tupana'ga ombuhuruka tuhẽ Jesus'ga avo yvya koty ga mongovouka yvyakotyve'ģa ndekote'varuhua momboharamo,” ei Jesus'ga ģa pe.

Nurã Jesus'ga ei nomyive'ga pe:

—Kiro ji ei nde ve: Epo'ã ti ejikupeupava rerogwovo enhonga pe, ei Jesus'ga ga monhimo-hiġatuavo.

²⁵ Nanime nomyive'ga po'ami pevove'ģa gwepi-agame onhimongyavo. Ga ipyhygi ojikupeupava herogwovo ġwonga pe Tupana'ga mboheteavo.

²⁶ Onhimomby'a pa ģa okyhyjiheteavo. A'ero ģa Tupana'ga mbohetei.

—Korogwe nhande hepiagi ahemonhi-momby'ava'ea, ei ģa ojohupe.

Jesus'ga Leviva'ea pavẽi

(Mateus 9.9-13; Marcos 2.13-17)

²⁷ Aerẽ Jesus'ga hoi cidade hugwi. Ogwovo Jesus'ga gwepia itambere'ia mono'õhara'ga Levi'ga.

Itambere'ia ryrua pype Levi'ga òi ipyhyga itambere'ia judeus'ga hugwi imono'oğa governo pe. Ga pe Jesus'ga ei:

—Herejo ti ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo.

²⁸ A'ero Levi'ga oapoa rejapavi opo'ama ogwovo Jesus'ga rupi okovo garemimbo'eharamo. Nomono'oğa'javi ga itambere'ia governo pe.

²⁹ Jesus'ga pe ga japoi toryva ġwonga pype. Hehnhuhūva'ea ga oapo. He'yjuhuve'ga nduri itambere'ia mono'òhara'ga ojipe'ga pavēi. A'ero ġa apygi i'gwovo Jesus'ga pyri Levi'ga pyri no. Judeus'ga e'i ġa pe jipi ġa ko okote'varuhuva'ero hendukatue'yma Moisésva'ea remimbo'eagwera javo. Gahã uhu Jesus'ga pyri i'gwovo.

³⁰ A'ero fariseus'ga ndopotari judeus'ga mbo'ehara'ga pavēi. Gambo'ehara'ga ko fariseus'ga no. Fariseus'ga ei Jesus'ga remimbo'ehara'ga pe:

—Maranameuhū pe i'uuhui nanongara'ga pyri itambere'ia mono'òhara'ga pyri okote'varuhuve'ga pyri no? ei ġa.

³¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Kiroki ġa e'i ojive: “Nanhitetirūi ji” – ġahã ahepohanohara'ga ndopokogi ġa pohanoge'yma. Kiroki ġa e'i ojive: “Nhitetirūa ji” – ġahã ahepohanohara'ga ġa pokogi ġa pohanoga. Na jitehe ji okote'varuhuve'ga pokogi jijihe'a ġa ndehe topohi ti ġa okote'varuhua hugwi javo, ei Jesus'ga.

³² —A'ereki a'ea rehe ji ajo yvya koty tapoko ti ji ġa javo – kiroki ġa e'i ojive: “Ako te'varuhu ji. Marã po ti ji ve a'ero nehē?” Ta'e ti ji ġa pe: Perojijyi ti pejeaporoğita a'ero. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikoga Tupana'ga rehe.

Nahã ti ji ta'e okote'varuhuve'ğa pe. Ojipe'ğa pyri rũi ji ajo javo – kiroki ğa e'i ojive: “Jipyry hete ji.”

*Ndo'ui ahe xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo
(Mateus 9.14-17; Marcos 2.18-22)*

³³ Ga e'i ga pe:

—Nane'ymi João Batista'ga remimbo'ehara'ğa ndo'ui xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo. Na jitehe fariseus'ğa nemimbo'ehara'ğa ndo'ui xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo. Neremimbo'ehara'ğa ki a'e te nane'ymi o'u reki. Maraname ore ja rũi ğa ndekoi? ei ğa Jesus'ga pe.

³⁴ A'ero Jesus'ga ei a'ea kwahavuka ğa pe:

—Kiro ji hẽarembirekoruama'ga mombe'ui pe me, ei Jesus'ga. Uhu hẽarembirekohava apiavo. A'ero ğa i'ui gworygworyvamo ga rehe okovo ga pyri toryva rupi – kiroki ğa ojikoty'a ga pavẽi. Po ahe nde'i te ğa pe a'ero: “Tape'ui ti.” Ahe erame a'ea po ğa ndokoi ahenhi'iga rupi, ei Jesus'ga. ³⁵ Aerẽ po ti tiruahũve'ğa hẽarembirekoruama'ga rerohoi nehẽ. Kiroki ğa ojikoty'a ga pavẽi – ğa hugwi po ti ğa ga rerohoi nehẽ. A'ero po ti ğa ndo'ua'javi nehẽ.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ğa pe onhimombe'gwovo gwemimbo'ehara'ğa mombe'gwovo no.

³⁶ Kiro Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea ğa pe. Ga mbo'eavo ga ei:

—Po ahe oapokatua'ja pota tapy'ynhapirymyana, a'ero ahe ndo-haygwe'rogi tapy'ynhapirapyahua imondovo tapy'ynhapirymyana itararaga rehe imboja hehe, ei Jesus'ga. Ahe haygwe'rogame ipyahuva'ea tamboja ymyahũva'ea rehe javo, a'ero ahe

imbotegwetei ipyahuva'ea. Ipyahuva'ea ndojihe'akatumujuhu ymyahūva'ea rehe no, ei Jesus'ga.

³⁷ —Vinho aporame ahe ndoheka'vogi vinhopyahua hyruymyana pype mbiara pirymyana pype, ei Jesus'ga. Po ahe heka'vogi vinhopyahua ipirymyana pype, a'ero vinho imombugi ipirymyana otururupava jugwi. Nahā vinho imbotegwetei mbiara pira. ³⁸ Ipiyahua pype tuhē ahe toheka'vo vinhopyahua, ei Jesus'ga. ³⁹ Kiroki ga o'uo'u vinhoymyana – ga ndougwei vinhopyahua. A'ereki ga e'i: “Pryr hete nhymyana,” ei ga, ei Jesus'ga.

A'ea ojo'java'ea Jesus'ga omombe'u ahe ndopotari moroḡitapyahua moroḡitaymyana ipotarame javo.

6

Nahanahā ti ahe toko sábadu rupi, ei Jesus'ga
(*Mateus 12.1-8; Marcos 2.23-28*)

¹ Judeus'ḡa poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ga hoi kohoa rupi garemimbo'ehara'ḡa pavēi. Trigo kopeva'ea pevo onhimongy. Ohorame garemimbo'ehara'ḡa ika'mbika'mbigi trigo jykyavo ikytykytygi jape'ia opovo i'gwovo.

² A'ero fariseus'ḡa ei ḡa pe:

—Ymyahū Moisésva'ea e'i ikwatija hako: “Tapeporavykyi ti sábadu rupi.” Nahā ahe ei hako. Pe napehendukatui reki. A'ereki pe peporavykyi ika'mbika'mbiga trigo sábadu rupi, ei fariseus'ḡa ḡa pe.

³ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ḡa pe:

—Napehendukatui pe Tupana'ga nhi'i'ga. Garembikwatijarukara omombe'u Daviva'ea. A'ea onhi'i pe me novia. Ymyahũ ty'ara ojuka Daviva'ea onhipavēiva'ea pavēi hako. ⁴ A'ea rupi ahe hoi Tupana'ga ronga pype tenda pype. Ipype ikwava'ēhara'ga omondo pão Tupana'ga rovai pyteri pe jipi. Ga ikwava'eğirē Tupana'ga pe ga gwerohouka ga pe gahã jate ti to'u jirovai pyteripeva'eagwera javo. Ojipe'ga po ndo'ui hamo novia. Emo Daviva'ea hoi Tupana'ga ronga pype ipyhyga pão i'gwovo. Onhipavēiva'ea pe ahe imondoi to'u ti ga no javo hako, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ga pe.

⁵ —Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero jiji ta'e: Nahanahã ti ahe toko sábadó rupi. Nurã ji ei pe me: Tape'epe'ei ti nhiremimbo'ehara'ga pe a'ero ga ika'mbigame trigo sábadó rupi, ei Jesus'ga ga pe.

*Jesus'ga iponhimamava'ea pavēi
(Mateus 12.9-14; Marcos 3.1-6)*

⁶ Irũa rupi judeus'ga poravykye'yma rupi Jesus'ga hoi gajatykahava pype. Okiavo ga ga mbo'ei Tupana'ga nhi'i'ga rehe. Ipype iponhimamave'ga rekoi. Ojohukoty rũi ga iponhimama.

⁷ Pevo ga ndekoi no judeus'ga mbo'ehara'ga fariseus'ga pavēi. Jesus'ga repiaheteavo ga ei ovyteri pe: “Mara'ngu po ti Jesus'ga oporavykyavo gapoa mbokatua'java nhandeporavykye'yma rupi sábadó rupi? Ga gapoa mbokatua'javame po ti nhande Jesus'ga mbotegweteuhui nehē,” ei ga ovyteri pe gweaporoğitate'varuhuavo.

⁸ Gayvytera rehe Jesus'ga ombaragwaha javo oyvyteri pe: “Omboja pota ġa ite'varuhuva'ea ji rehe,” ei ga.

Iponhimamave'ga pe Jesus'ga ei:

—Epo'ã ejoa avo oreyteri pe e'ama.

A'ero ga ruri o'ama ġapyteri pe. ⁹ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ġa pe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe no:

—Ojipeji jate po ti ji ei pe me kiro. Pemombe'u ti ji ve. Marã nhande xako nhandeporavykye'yma rupi hamo? Marãi Moisés'va'ea rembikwatijara nhandeporavykye'yma mombe'gwovo sábadó mombe'gwovo? Pyry nhande imombyryvi ahe ve sábadó rupi? Marãi? Pyry nhande nimombyryvi ahe ve sábadó rupi? Marãi ikwatijara? Pyry nhande imbote'varuhui ahe ve sábadó rupi? Marãi? Pyry nhande nimbote'varuhui ahe ve sábadó rupi? Marãi ikwatijara? Pyry nhande nimomanoukari ahe sábadó rupi? Marãi? Pyry nhande ahe moka'nhyrbavi sábadó rupi? Marãi ikwatijara? ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga ei ġa pe tojapyaka katu ti ġa javo.

¹⁰ A'ero Jesus'ga ġa ndepiahetei. Iponhimamave'ga pe ga ei:

—Ejipoapyho!

A'ero ga jipoapyhokatui. A'ereki gapoa ikatua'ja ga Jesus'ga nhi'ĩpo'rurame. ¹¹ A'ero ġa nhimboahivi onhimonha'ngavo hepiagame. Ojohupe ġa ei:

—Maranuhũ po ti nhande Jesus'ga rerekouhui nehẽ naerũ? ei ġa.

*Jesus'ga omo'emo'ẽ dozeva'ea onhimoirũharamo
(Mateus 10.1-4; Marcos 3.13-19)*

12 Aerẽ Jesus'ga hoi ojiupia vytyvytyruhua rupi tanhiĩ ti Tupana'ga pe javo. Oho ga opytavo pevo. Ypytunimo ga nhi'inhigi Tupana'ga pe imoĝo'eamo.

13 Iko'emame ga ĝa mbuhurukari ojipyri ĝwemimbo'ehara'ĝa. Ğwemimbo'ehara'ĝa hugwi Jesus'ga dozeve'ĝa mo'emo'ei toko ti ĝa nhimoirũharamo javo. Ga ko nahã:

14 Mokonha'ĝa ko Simão'ga André'ga pavẽi onhoirũ'ĝa. Pedro irũa Simão'ga rera. A'ereki ga rehe Jesus'ga ono Pedro.

Mokonha'ĝa ko Tiagova'ea João'ga pavẽi.

Mokonha'ĝa ko Filipe'ga Bartolomeu'ga pavẽi.

15 Mokonha'ĝa ko Mateus'ga Tomé'ga pavẽi.

Mokonha'ĝa ko Tiago'ga Simão'ga pavẽi. Tiago'ga ko Alfeu'ga ra'yra'ga. Simão'ga ko zelotes'ĝa nde'yja'ga – kiroki ĝa ndokoi governo rehe romanos'ĝa ndehe.

16 Mokonha'ĝa ko Judas'ga Judas Iscariotesva'ea pavẽi. Judas'ga ko Tiago'ga irũ'ga. Judas Iscariotesva'ea aerẽ Jesus'ga mondouka okote'varuhuve'ĝa pe ga pyhyguka ĝa pe.

Nahã dozeve'ĝa nhaporemõ Jesus'ga moirũhara'ĝa.

*Jesus'ga ombo'e ahe imombiga karugwara
(Mateus 4.23-25)*

17 Aerẽ Jesus'ga jivyri ojyva vytyruhua hugwi omoirũhara'ĝa ndupi. Uhu ĝa nhuhũ me – perope ga opyta o'ama. He'yjuhu garemimbo'ehara'ĝa onhimono'o'ĝa perope ga pyri. Ojipe'ĝa ndupavi ogwyrã hugwi Judéia hugwi Jesus'ga pyri. Cidade-speve'ĝa nduri Jerusalém hugwi Tiro hugwi no

Sidom hugwi no. Oko cidades Tiro Sidom pavēi ypiahua ruvihava rembeyvyri pe. He'yjuhu hete ko ġa ua Jesus'ga pyri tihendu ti ga javo.

Itetirūave'ġa nduri no emombi karugwara ore hugwi javo ga pe. ¹⁸ Kiroki ġa anhaġa oavykyuhu – ġa hugwi Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai. Tiruahū anhaġa Diabo'gapyriva'ea. ¹⁹ Opoko pota pa pevove'ġa Jesus'ga rehe onhimongyavo. A'ereki Tupana'ga omondo opopoakara Jesus'ga hugwi imombipavuka Jesus'ga pe karugwara ġa hugwi.

*Pyry hete pe me, ei Jesus'ga
(Mateus 5.1-12)*

²⁰ Kiro Jesus'ga hepiagi ġwemimbo'ehara'ġa ġa nhimongyrame pevō. Ga pe ga ei:

—Pyry hete pe me peporia'iva'ea pe!

A'ereki penduvihavuhetero Tupana'ga pe ndepia katu imombyryva pe me, ei Jesus'ga.

²¹ Pyry hete pe me okoteheva'ea pe!

A'ereki a'ea Tupana'ga remimondoagwama pe me.

Pyry hete pe me pejehe'ova'ea pe!

A'ereki a'ea penembipukaaġwama.

²² Pyry hete pe me ojipe'ġa pe arōe'ymame pe ndekoro ġwaramo jireheva'ero, ei Jesus'ga ġa pe yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

Ga euhurame pe me pe mondovo ojihugwi pe ndekoro ġwaramo jireheva'ero, pyry hete pe me.

Ga pe mbotegweterame petiruahū pe javo o'mbero pe ndekoro ġwaramo jireheva'ero, pyry hete pe me, ei Jesus'ga.

23 —Pejoryjory ti ġa ndekote'varuhurame pe me nahã. Pepopepo tuhẽ ti pendoryndoryva ġwaramo.

A'ereki Tupana'ga gwereko katu pe me yvagi pe ikwepykavuhua pyryheteva'ea.

Aerẽ po ti ga imondoi pe me nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki pe peko ymyahũva'ea ja Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea ja hahyrame pe me. A'ereki ymyahũ aġwamove'ġa namonhava'ea gwereko te'varuhu Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea no, ei Jesus'ga ġa pe.

Tiruahũ pe me, ei Jesus'ga

24 —Tiruahũ hete pe me pembateva'ea pe! ei Jesus'ga. A'ereki avo jate yvya koty jate pe pendoryndory.

Aerẽ po ti pe ndapehoryvi nehẽ, ei Jesus'ga.

25 Tiruahũ hete pe me herekopava'ea pe!

Aerẽ po ti ahana'ja pe me nehẽ.

Tiruahũ hete pe me pepukava'ea pe!

Aerẽ po ti pe jehe'oi pejikoveveuhuheteavo nehẽ, ei Jesus'ga.

26 Tiruahũ hete pe me ojipe'ġa ekatupavame pe me pe mboheteavo! Ymyahũ na jitehe ġanamonhava'ea e'i katu pa Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uharava'ea pe ahe mboheteavo, ei Jesus'ga.

Pearõ hete ti penhiarõe'ÿve'ġa, ei Jesus'ga
(Mateus 5.38-48)

27 —Kiro nhirenduva'ea pe ji ei, ei Jesus'ga. Pearõ hete ti penhiarõe'ÿve'ġa. Peko katu ti ġa pe ġa pe arõ'ymame. 28 Po ġa ei pe me: “Tuhu ti

hahyva'ea pe me.” Ga euhurame na pe me pe'ji ti ġa pe: “Tupana'ga ti tomomyry pe me.” Nahã ti pe'ji ġa pe. Po ġa jigwarai pe ndehe, a'ero ti penhi'ĩ Tupana'ga pe emomyry ti ġa pe javo, ei Jesus'ga.

²⁹ —Po ojipe'ga kwari nderetyvapea rehe, a'ero ti ejirova ga pe tokwa ti ga ojipea rehe no javo jiretyvapea rehe javo. Po ojipe'ga hekyi ndepaletó nde hugwi, a'ero na ga hekyi ojipea ndecamisa nde hugwi no, ei Jesus'ga. ³⁰ Po ojipe'ga ei nde ve embuhu ji ve javo, a'ero ti emondo ga pe. Po ojipe'ga ipyhygahyi ndeapoa nde hugwi, a'ero ti terei ga pe embuhura'ja ti jiapoa ji ve javo.

³¹ —Pe'e po pe pejiyvyteri pe: “Po ojipe'ġa oko katu nhande ve hamo.” Po nahã pe ei, a'ero na jitehe tuhẽ ti peko katu ġa pe, ei Jesus'ga.

³² —Po pe pearõ hete penhiarõheteve'ġa jate, a'ero Tupana'ga ei pe me: “Pe okote'varuhuve'ġa ja reki.” Nahã ga ei pe me. A'ereki okote'varuhuve'ġa oarõ oarõheteve'ġa jate, ei Jesus'ga.

³³ —Po pe peko katu pejerekokatuve'ġa pe jate, a'ero Tupana'ga ei pe me: “Pe okote'varuhuve'ġa ja.” Nahã ga ei pe me. A'ereki okote'varuhuve'ġa oko katu ojerekokatuve'ġa pe jate, ei Jesus'ga.

³⁴ —Po pe ei pejiyvyteri pe imondorame ojipe'ġa pe: “Aerẽ po ti ġa imbuhuri nhande ve nehẽ no.” Po pe ei na, a'ero Tupana'ga ei pe me: “Pe okote'varuhuve'ġa ja.” Nahã ga ei pe me. A'ereki okote'varuhuve'ġa omondo ojipe'ġa pe okote'varuhuve'ġa pe tombuhu ti ġa nhande ve nehẽ no javo, ei Jesus'ga.

³⁵ —Pearõ hete ti penhiarõ'e'ỹve'ġa pejikokat-uavo ġa pe. Pemondo'ã ti ġa pe ġa erame pe

me. Imondorame ġa pe, tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Aerē po ti ġa imbuhuri nhande ve nehē no.” Pe ee'ymame ġa arōheteavo po ti Tupana'ga imbuhetei pe me nehē. Tupana'ga ra'yramo po ti pe ndekoi nehē no ġahoheve'ga ra'yramo nehē. Nde'i he'yjuhuve'ġa Tupana'ga pe: “Ndepyry nde ore rerekokatuavo.” A'ea ġa nde'i Tupana'ga pe. Tupana'ga opoko reki ġa okote'varuhuve'ġa ndeheve. ³⁶ Tupana'ga penduvete'ga oporogwety ġa. A'ero ga ġa pokogi. Na jitehe ti peporogwety ġa. Pepoko ti ġa a'ero, ei Jesus'ga.

*Tape'epe'ei ti ġa pe, ei Jesus'ga
(Mateus 7.1-5)*

³⁷ —Tape'epe'ei ti ojipe'ġa pe: “Nahanahā ġa okote'varuhu.” Tape'euhui ti a'ea. A'ero po ti Tupana'ga nde'i a'ea pe me nehē no. Tape'ei ti ojipe'ġa pe: “Oko te'varuhu tuhē ġa. Oja ġa ndehe.” Tape'ei ti a'ea. A'ero po ti Tupana'ga nde'i a'ea pe me nehē no. Tapehenonha'javi ġandekote'varuhua. A'ero po ti Tupana'ga ndokwahava'javi pendekote'varuhua nehē no, ei Jesus'ga.

³⁸ —Pemondo ti ojipe'ġa pe. Aerē po ti Tupana'ga imbuhukatui pe me nehē. Hupi hete po ti ga ombuhuruka saca pype imbohygahivuka imbovavaguka saca tamotynahē tuhē javo imoakaġa nehē. Nahā po ti ga imbuhukatui pe me nehē. Pemondo ti ġa pe a'ero. Xunhiva'ea pe imondorame ġa pe xunhiva'ea po ti Tupana'ga imbuhuri pe me nehē no. He'yjuhuva'ea pe imondorame ġa pe he'yjuhuva'ea po ti Tupana'ga imbuhuri pe me nehē no, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁹ Kiro Jesus'ga ġa mbo'ei ojo'java'ea pyvõ. A'ea pyvõ ga ei:

—Po heakwagweve'ga gweroho ojipe'ga – kiroki ga ga ja ndohepiagi, a'ero po ti ġa memei ohi ikwara pype nehẽ. A'ereki ġa memei ndohepiagi, ei Jesus'ga.

⁴⁰ —Gambo'ehara'ga koji'i garemimbo'ehara'ġa hohe. Ga ġa mbo'epavame ġa ga javijitehe, ei Jesus'ga.

⁴¹ Ga mbo'eavo Jesus'ga ei:

—Ererekouhu nde ejikotyve'ga. A'ero nde ei ga pe: “Hay'iuhua oko ndereakwari pe,” ere nde. Maranameuhũ nde euhui a'ea ga pe ndokokatui ga javo? Jihi a'e reki nde ve: Okyta reki oko ndereakwari pe, ei Jesus'ga. Nahã ji ei nde ve nde koji'i ereko te'varuhu ga hohe javo. Nde nderekwahavi reki ejekote'varuhua naerũ? ei Jesus'ga.

⁴² Maranameuhũ nde euhui ejikotyve'ga pe naerũ? Tere'ei ti ga pe a'ero: “Na ji hekyi hay'iuhua ndereakwara hugwi.” Tere'ei ti nahã okyta repiage'ymame ejeakwara pype naerũ. A'ereki nde nderehepiakatui ve hekyita gareakwara hugwi okyta pytarame ejeakwari pe. Okokatu'ãva'ero ko nde! A'ereki okyta rerekoe'ỹve'gaja nde ere'e: “Ji ndarekoi jireakwari pe,” ere nde. Ehekyi na'ẽ ti okyta ejeakwara hugwi. A'ero po ti nde hepiakatui hekyita hay'iuhua gareakwara hugwi nehẽ, ei Jesus'ga.

I'yva yva'ia pavẽi

(Mateus 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ —I'yvakatuapora ko yva'ikatua. I'yvate'varuhuapora ko yva'ite'varuhua. ⁴⁴ Ahe

okwaha i'yva. A'ereki ahe gwepia herekorame yva'ia ojihe, ei Jesus'ga. A'ereki ahe ndoykyi figo ġwakaġwa'yva hugwi. A'ereki ġwakaġwa'yva figo'yva rui figueira rui. Na jitehe ahe ndoykyi uva ka'api'iuhua hugwi. A'ereki ka'api'iuhua uva'yva rui videira rui, ei Jesus'ga.

⁴⁵ —Nane'ymi pyryve'ga reaporoġitaro pyryva'ea rehe. Nurã ga ekatui jipi, ei Jesus'ga. A'ereki oyvyteri pe ga pyry hete, ei Jesus'ga ġa pe. Nane'ymi ite'varuhuve'ga reaporoġitaro ite'varuhuva'ea rehe. Nurã ga ete'varuhui, ei Jesus'ga. A'ereki oyvyteri pe ga ite'varuhu hete, ei Jesus'ga ġa pe.

*Ahe ko onga apohara'ga ja
(Mateus 7.24-27)*

⁴⁶ Kiro Jesus'ga ei:

—Pe'e pe ji ve: “Ga ko nhandepojykaharetero.” Nahã pe ji renoi novia. Emo pe ndapekoi nhinhi'iga rupi, ei Jesus'ga.

⁴⁷ —Kiroki ga uhu ji pyri ji rendukatuvavo okovo nhinhi'iga rupi – gaha ji ga mombe'ui pe me kiro, ei Jesus'ga. ⁴⁸ Gaha onga apohara'ga ja – kiroki ga oapo onga hyvykoita vvy pe. Ipukuhu ga imondoi hyvykoita vvy pe itauhua apiavo. Itauhua rehe ga imondoi okyta ikwara pype. Nahã ga japo onga imohina, ei Jesus'ga. Aerẽ hehanhuhũ yhya ua onhimombomomboa onga rehe novia. Yhya nomoġatãi onga. A'ereki imondovo itauhua rehe ga oapo imohina, ei Jesus'ga.

⁴⁹ —Jara'ga ji rendu novia. A'ereki ga ndokoi nhinhi'iga rupi. Gaha onga apohara'ga ja – kiroki ga oapo onga hyvykoje'yma imbovyre'yma okyta

ikwara pype, ei Jesus'ga. Yvya rehe jate ga japoi onga imohina. Aerẽ hehanhuhũ yhya ua onhimombomomboa onga rehe imoġataġatamo. Kotihĩ onga o'arahy upa opepẽpepenuhũavo, ei Jesus'ga ġa mbo'eavo.

7

Jesus'ga omombi karugwara soldadova'eapyriva'ea hugwi
(Mateus 8.5-13)

¹ Imombe'upavirẽ ġa pe Jesus'ga hoi ġa hugwi ogwovo cidade de Cafarnaum me. ² Pevo soldados'ġa nduvihava'ga ruvi judeu'garũive'ga romano'ga. Gapyrive'ga itetirũa. Omano ġwerĩ ga. Soldados'ġa nduvihava'ga ga arõhetei. ³ Nurã Jesus'ga rura kwahavame Cafarnaum me ga ei xava'eve'ġa pe:

—Peho ti Jesus'ga pyri. Pe'ji ti ga pe tuhu ti ga jipyrive'ga pyri karugwara mombiga ga hugwi, ei ga xava'eve'ġa pe.

⁴ A'ero xava'eve'ġa hoi Jesus'ga pyri ovahema javo ga pe:

—“Tuhu ti ga,” ei soldados'ġa nduvihava'ga nde ve. “Tuhu ti ga jipyrive'ga pyri karugwara mombiga ga hugwi,” ei ga nde ve, ei xava'eve'ġa Jesus'ga pe. Eho tuhẽ ti a'ero, e'i hete xava'eve'ġa Jesus'ga pe. Emombo ti karugwara gapyrive'ga hugwi. A'ereki ga pyry hete soldados'ġa nduvihava'ga. ⁵ Pyry hete ga nhandere'yja'ġa pe ġa arõheteavo ġa nderekokatuavo. Ga oapouka onga nhandejatykahava, ei xava'eve'ġa Jesus'ga pe.

⁶ A'ero Jesus'ga hoi ġa ndupi tahepia ti ga javo. Ovahẽ ġwerĩ ga soldados'ġa nduvihava'ga ronga

pe. Kiro soldados'ġa nduvihava'ga ei ġa pe – kiroki ġa ojikoty'a ga pavēi – ġa pe ga ei ġa mondouka Jesus'ga rovatiamouka.

—Peho ti Jesus'ga rovatiamo, ei ga ġa pe. Pe'ji ti ga pe: “Omondo soldados'ġa nduvihava'ga onhi'ġagwera nde ve. Ga e'i: ‘Jipojykaharetero nde ereko huvihavamo ji hohe. Nurã po ti nde nderejori ji pyri nehē hamo. ⁷ Ji tuhē ndahoa'uvi nde pyri nde huvihavuhuro ġwaramo ji hohe. Irupeuhu ti embuhu epopoakara nhironga pe imombiguka karugwara jijipyrive'ga hugwi. A'ero po ti ga nhimohiġatui nehē. ⁸ Akwaha ji ndepopoakara mondoa irupeuhu. A'ereki na jitehe ji amondo soldados'ġa jipi. Jiruvihava'ga ji mondoi no nahanahã eapo javo. A'ero ji rekoi ganhi'ġa rupi. Jihi soldados'ġa nduvihavamo ako no. Ojipe'ga pe ji ei: Eho nahanahã japovo pevo ji ve. A'ero ga hoi okovo nhinhi'ġa rupi. Ojipe'ga pe ji ei: Ejo nahanahã japovo avo ji ve. A'ero ga ruri okovo nhinhi'ġa rupi. Jijipyrive'ga pe ji ei: Nahã eapo. A'ero ga japo,' ei ga.” A'ea ti pe'ji Jesus'ga pe, ei soldados'ġa nduvihava'ga ġa pe imondovouka onhi'ġagwera.

⁹ A'ero ġa hoi okovo ganhi'ġa rupi Jesus'ga rovatiamo. Ga omombe'u pa ganhi'ġagwera Jesus'ga pe. Ganhi'ġagwera renduvame Jesus'ga nhimomby'ai. Opyryrỹ Jesus'ga. Pevove'ġa pe – kiroki ġa oho ga rupi onhimongyavo – ġa pe Jesus'ga ei:

—Soldados'ġa nduvihava'ga ojiko hete tuhē ji rehe! Jire'yja'ġa hohe israelitas'ġa hohe ga ojiko ji rehe! a'e ji pe me, ei Jesus'ga.

¹⁰ Kiroki ġa ojikoty'a soldados'ġa nduvihava'ga pavēi – ġahã jivyra'javi soldados'ġa nduvihava'ga ronga pe. Ovahemame ġa gapyrive'ga repiagi. Onhimohigatua'ja ga!

Jesus'ga ombogwera aherembirekokwerava'ea ra'yra'va'ea

¹¹ Aerē Jesus'ga hoi cidade de Naim me. Garemimbo'ehara'ġa hoi ga rupi. Ojipe'ġa hoi ga rupi no he'yjuhuve'ġa. ¹² Ovahē ġwerĩ ga cidade apoa pe portão pe.

Nanime ojipe'ġa ivojave'ga ra'oa rerohoi pea rupi cidade hugwi Jesus'ga rovatiamo. Gweroho ġa ivojave'ga ra'oa gakupeupava pype titỹ ti javo. Oho hēa ġa ndupi ivojave'ga yhēa. Ga tehe ko hēara'yramo. A'ero kiro hēa tehe hēa rekoi aherembirekokwerahēa. He'yjuhuve'ġa oho hēa rupi cidade hugwi. ¹³ Hepiagame Jesus'ga nhandepojykaharete'ga hēa porogwetygi. A'ero ga ei hēa pe:

—Terejehe'oa'javi.

¹⁴ Hēara'yra'ga pyri ga hoi opokoga gakupeupava rehe. Nurã gara'oa rerohohara'ġa heropytai o'ama.

—Tapihã, ei ga ivojave'ga pe. A'e ji nde ve: Evy! ei Jesus'ga.

¹⁵ A'ero ga vyri onhi'iġa oina okwerava'java. Jesus'ga okwerava'jave'ga mondo gayhēa pe.

¹⁶ Okyhyji hete pa pevove'ġa onhimomby'avo ga repiagame. A'ero ġa Tupana'ga mbohetei. A'ereki ġa e'i ojohupe Jesus'ga mombe'gwovo:

—Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharuhu'ga ruri kiro ojipiuka nhande pyteri pe upa, ei ġa. Nahã Tupana'ga nhande pokogi, ei ġa.

17 A'ero ġa Jesus'ga mombe'umbe'ukatui jara'ġa pe garembiapoa reheve Jesus'ga ga mbogwerava'javi javo. Nahã Judéiapeve'ġa hendupavi Jesus'ga mombe'ua Judéia rembeyvyripeve'ġa pavēi.

João Batistava'ea remimbo'eharava'ea oho Jesus'ga pyri

(Mateus 11.2-19)

18 Aerē João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa Jesus'ga mombe'upavi João Batistava'ea pe. Jesus'ga rembiapoa garemimonhimomby'ava'ea ġa imombe'ui ahe ve no. 19 A'ero João Batistava'ea mokonha'ġa mbuhurukari ojipyri ġwemimbo'ehara'ġa. Ga pe ahe ei:

—Peho ti Jesus'ga pyri. Pe'ji ti ga pe: “Ymyahũ Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea imombe'ui aerē po ti Tupana'ga remimbuhurukara'ga ruri nhande pyri nehē javo. Ma'ġa po ahe omombe'u ymyahũ? Mara'ngu po ndehe? Mara'ngu po ojipe'ga? Nahã ore ei aheremimombe'uhara'ga rurapota.” A'ea mombe'gwovo katu ti pe'ji Jesus'ga pe: “Marãi nde a'eró?” ei João Batistava'ea mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe.

20 —Kwa, ei ġa.

A'ero ġa hoi ogwovo Jesus'ga pyri ovahema.

—João Batista'ga ore mondoukari nde pyri, ei ġa Jesus'ga pe. Ga e'i ore ve: “Pe'ji ti Jesus'ga pe: ‘Ymya Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea imombe'ui aerē po ti Tupana'ga remimbuhurukara'ga ruri nhande pyri nehē javo. Ma'ġa po ahe omombe'u ymyahũ? Mara'ngu po ndehe?”

Mara'ngu po ojipe'ga? Nahã ore ei aheremi-mombe'uhara'ga rurapota.' Nahã ti pe'ji Jesus'ga pe," ei João'ga ore ve ore mondouka nde pyri, ei mokonha'ğa Jesus'ga pe.

21 Emo Jesus'ga nomondoi ve onhi'ğa João Batistava'ea pe. Oapo na'ẽ ga ahemonhimomby'ava'ea. Oapo ga ikwahavuka João Batistava'ea remimbo'ehara'ğa pe a'ea ti pemombe'u João'ga pe javo.

Kiro Jesus'ga imombigi karugwara he'yjuhuve'ğa hugwi. Ojipe'ğa pe hahy hete. Ga hugwi ga imombipavi karugwaretea. Anhağa ga ğa mbojipe'ai ojipe'ğa hugwi no. Heakwagweve'ğa ga ğa moma'eğatuhetei he'yive'ğa.

22 Kiro Jesus'ga ei mokonha'ğa pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ğa pe:

—Pejivyra'ja ti pejigwovo João Batista'ga pyri. Pemombe'u ti ga pe penhimbiepiaga penhimienduva. Pe'ji ti ga pe imombe'gwovo: “Oma'eğatu kiro heakwagweve'ğa okovo. Opo'ağatu kiro ipyka'naka'nauhũve'ğa ogwovo katu. Oka'ẽ ğajagwa ijajauhuve'ğa hugwi. Gwendu katu kiro japyakware'ỹve'ğa okovo. Okwera tuhẽ omanove'ğa kiro okovo. Imbatere'ỹve'ğa ğwendu kiro pyryva'ea Jesus Cristo'ga mombe'ua.” A'ea nhaporemo ti pemombe'u João Batista'ga pe.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ga pe Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo – kiroki ga Tupana'ga nhi'ğa mombe'uharava'ea omombe'u ymyahũ.

23 —“Pyry hete ga pe – kiroki ga ndojikopigi ji rehe.” A'ea ti pe'ji João Batista'ga pe, ei Jesus'ga mokonha'ga pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ga pe.

24 A'ero ġa hoi javo katu João Batistava'ea pe.

Ga horê Jesus'ga ei pevove'ġa pe he'yjuhuve'ġa pe João Batistava'ea mombe'gwovo. Ga e'i:

—Ymya'ĩ pe peho ongae'ÿi me. Pevo pe pe-hepia João Batista'ga. Marãi pe pejiyvyteri pe pea rupi pejigwovo garepiaga renonde? Pe'e po pe: “Xaho hepiaga nhungwava – kiroki okooko'iuhu yvytua remimbotarimova'ea rehe onhimbovav-aguka yvytua pe.” Pe ndape'ji tuhê reki a'ea. A'ereki João Batista'ga ko nhungwava ja rũi. Ga ndokondoko'iuhui ojipe'ġa remimbotarimova'ea rehe. Ga ko onhimboita Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga pevove'ġa pe.

25 —Marãi pe a'ero pejiyvyteri pe garepiaga renonde? Pe'e po pe: “Xaho ga repiaga – kiroki ga omongi tapy'ynhapipyryva. Gweroho pa po itambere'ia gapira.” A'ea pe ndape'ei oji'i, ei Jesus'ga. A'ereki João Batista'ga ndokohetei mbatera rehe. Ji rendu ti! João Batista'ga nomongi tapy'ynhapipyryva. Kiroki ġa omongi ikatuheteva'ea – ġahã u huvihavuhu'ġa nonga pype. He'yjuhu ġambatekatua no.

26 —Marãi pe a'ero pejiyvyteri pe? Pe'e po pe: “Xaho Tupana'ga nhi'ġa mombe'uhara'ga repiaga.” A'ea pe ekatui, ei Jesus'ga. Kiro ji ei pe me: João Batista'ga ko Tupana'ga nhi'ġa mombe'uhara'ga tuhê. Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharu'ga jate rũi ko ga, ei Jesus'ga ġa pe.

27 —Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve João Batista'ga mombe'gwovo hako ga po ti nhinhi'iġa mombe'ui nehẽ javo, ei Jesus'ga. Aherembikwatijara e'i:

“Nahã Tupana'ga ei Cristo'ga pe:

‘Nde renonde po ti ji ga mondoi imombe'uuka nhinhi'iġa nehẽ.

Tomboavujikwe ti ga nderura renonde,’ ei Tupana'ga,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.

28 —Aġwamo Tupana'ga rembiepiakatuhava. Aġwamo po ti Tupana'ga he'yjuhuve'ġa nduvi-havuhuhete'ga nehẽ, ei Jesus'ga. A'e ji pe me: João Batista'ga ko koji'i huvihava ymyahũva'ea hohe pa. Emo aġwamove'ġa reki Tupana'ga rembiepiakatuhara'ġa ko koji'i huvihava João Batista'ga hohe. Kiroki ġapyteripeve'ġa huvihava rũi – ġa vehevi koji'i huvihava João Batista'ga hohe, ei Jesus'ga ġa pe.

29 Jesus'ga nhi'iġa rendupavame ġa ei Tupana'ga pe itambere'ia mono'õhara'ġa pavẽi:

—Ndehe ko erekwaha hete epyryvamo João Batista'ga mbuhua ore pyri te'i ti ga ġa pe javo.

A'ea ġa ei. A'ereki ġa onhimobatzauka João Batistava'ea pe opohia okote'varuhua hugwi ahe erame. ³⁰ Fariseus'ġa ki a'e te judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavẽi nohendukatui João Batistava'ea nhi'iġa ikwahapotare'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea ojive. A'ereki ġa nonhimobatzaukari ahe ve opohire'yma okote'varuhua hugwi.

31 —Marã po ti ji ei pe me aġwamova'ea pe a'ero nehẽ? ei Jesus'ga. Gara ja pe ndekoi a'ero? ei ga.

³² Kiro ji pe mombe'ui pe me. Tayri'ğa ja ko pe ndekoi. Oapy tayri'ğa ima'êhai pe feira pe. A'ero ға hapukai ojohupe. Onhi'ğa mondovo ға ei:
 “Oropy ore jiru'a pe me xajory ti nhanerem-birekoa rehe javo.

Pe ki a'e te ndapeyrerupypotari henduvame. Xajehe'o ti nhanenhikamombava rehe, oro'e ore pe me. A'ero ore jehe'oi.
 Pe ki a'e te ndapejehe'oi ore pyri. A'ereki pe ndapepotariuhu.”

Nahã tayri'ğa ei ojohupe, ei Jesus'ga.

³³ —Tayri'ğa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e João Batista'ga pe jipi. A'ereki ga rurame pe pyri ga ndo'uahivuhui mbatera vinho reheve tambohete ti ji Tupana'ga javo, ei Jesus'ga. A'ero pe epe'ei ga mombe'gwovo: “Anhağa opyhy ga.” Nahã pe João Batista'ga mombe'ute'varuhui ga arõe'yma, ei Jesus'ga ға pe.

³⁴ —Tayri'ğa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e ji ve no, ei Jesus'ga ға pe. Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ajo pe pyri mbatera i'gwovo vinho i'gwovo no. A'ero pe epe'ei ji mombe'gwovo: “Ehepia Jesus'ga! O'uheteuhu ga. Ga ko heag-wyryve'ga vinho i'gwovo,” pe'e pe ji ve, ei Jesus'ga. “Kiroki ға omono'õ itambere'ia governo pe ite'varuhuve'ğa – ға pavêi Jesus'ga ojikoty'a ojipe'ğa pavêi no okote'varuhuve'ğa pavêi,” pe'e pe. Nahã pe euhui ji mombe'gwovo ji arõe'yma, ei Jesus'ga.

³⁵ —Ojipe'ğa ndekokatua repiaga ғwaramo nhande ei: Tupana'ga reki okwahavuka ға pe ға mongokatuavo, ei Jesus'ga. Ojipe'ğa ndekote'varuhua repiaga ғwaramo nhande ei:

Tupana'ga rũi omongo ģa ite'varuhua rehe, ei Jesus'ga ģa mbo'eavo.

Jesus'ga pyheja fariseuva'ea rongu pype

³⁶ Aerẽ Simão'ga fariseu'ga ei Jesus'ga pe:

—Ejo ti nhironga pype i'gwovo ji pyri.

—Kwa, ei Jesus'ga.

A'ero Jesus'ga hoi ga rupi garonga pype oapyga mesa pyri ga pavẽi.

³⁷ Nanime cidadepevehẽa – kiroki hẽa oko te'varuhu – hẽa ikwahavi Jesus'ga hoa fariseu'ga rongu pype. Ga i'urame hẽa heruri perfume nhandya hyrua pype. Hyrua ko alabastrova'ea ita apopyra. ³⁸ Gapyu koty hẽa ami ga reviri ojehe'gwovo okote'varuhua rehe. Hẽareahya imoakymi gapyu. A'ero hẽa gapyu monduvynduvyri o'ava pyvõ gapyu beijavo. A'ero perfume hẽa imongyi gapyu rehe. A'ereki hẽa ga arõ hete.

³⁹ Hẽa repiagame fariseu'ga – kiroki ga e'i Jesus'ga pe ejo ti i'gwovo ji pyri javo – kiro ga ei oyvyteri pe: “Hehã okote'varuhuvehẽa. Mara'ngu po Jesus'ga Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara naerũ? Po Jesus'ga Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara tuhẽ, a'ero po ga ombaragwaha hẽa rehe hamo. Po ga ei hẽa pe hamo: ‘Tanhimbote'varyme ti epokoga ji rehe,’ e po ga okote'varuhuvehẽa pe hamo. Jesus'ga nombaragwahavi reki hẽa rehe,” ei fariseu'ga oyvyteri pe.

⁴⁰ A'ero Jesus'ga ei fariseu'ga pe:

—Simão, ei Jesus'ga. Tamombe'u ti nde ve.

—Orembo'eharamo emombe'u ti ji ve a'ero, ei Simão'ga Jesus'ga pe.

⁴¹ Ga mbo'eavo Jesus'ga imombe'ui ga pe. Ga e'i:
 —Itambere'ia mondo'ãhara'ga pe mokonha'ga ei momi ti embuhurã itambere'ia ore ve javo. A'ero ga imondo'aği ga pe tombuhura'ja ti ga koa irũ reheve ji ve nehẽ javo. He'yiva'ea quinhentos itambere'ia ga imondo'aği ojipe'ga pe. Ndahe'yiva'ea cinquenta itambere'ia ga imondo'aği ojipe'ga pe. Ga memei gweroho ga hugwi a'ero. ⁴² Aerẽ ga ipo'rupavi herekoe'yma. Nurã ga ndogwerekoi ikwepykavamo. A'ereki ahã ga pe. Itambere'ia mondo'ãhara'ga oporogwety reki ga. Nurã ga ihypavi reki gaconta hugwi tapembuhura'javi ti itambere'ia ji ve a'ero javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

—Manamo ga ga arõhetei? Manamo ga ga aroiĩ? ei Jesus'ga Simão'ga pe.

⁴³ A'ero Simão'ga ei ga pe:

—Po ga – kiroki ga gweroho koji'iva'ea ga hugwi quinhentos itambere'ia – po gaha itambere'ia mondo'ãhara'ga arõ hete. A'ereki gaconta hugwi imondo'ãhara'ga ohy he'yiva'ea, ei ga.

—Na tuhẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ga gweroho koji'iva'ea – gaha oarõ hete itambere'ia mondo'ãhara'ga.

⁴⁴ Kiro Jesus'ga ojirova hẽa koty. Simão'ga pe ga ea'javi:

—Erehepia nde hẽa? Ji ruri nenonga pype nde repiaga. Ndehe nerembuhuri yhya ji ve jipyheitava ekoe'yma nhaneramonhava'ea moğitagwera rehe – kiroki a'ea e'i nahanahã ahe omboapy ojipe'ga javo. Hẽa ki a'e te hẽareahya omoakỹ jipya. Omondovynduvy hẽa jipya o'ava pyvõ. Nahã hẽa roryroryvamo ji rehe, ei Jesus'ga.

45 —Ndehe nanhibeijai tuhẽ ekoe'yma nhaner-amonhava'ea moġitagwera rehe – kiroki a'ea e'i nahanahã ahe omboapy ojipe'ġa javo. Hẽa ki a'e te jipya nobeijabeijapigi ji rurirẽ nenonga pype. Nahã hẽa roryroryvamo ji rehe, ei Jesus'ga.

46 —Ndehe neremongyi ikava nhiakaġa rehe ekoe'yma nhaneramonhava'ea moġitagwera rehe – kiroki a'ea e'i nahanahã ahe omboapy ojipe'ġa javo. Hẽa ki a'e te omongy perfume jipya rehe. Nahã hẽa roryroryvamo ji rehe, ei Jesus'ga fariseu'ga pe.

47 —Nurã ji ei nde ve: Tupana'ga ihyjipei hẽarekote'varuhua ikwahava'jave'yma. He'yjuhu hẽarekote'varuhua, ei Jesus'ga. Hẽa hugwi Tupana'ga imombori. Nurã hẽa Tupana'ga arõhetei gworygworyva repiuka nhandepyteri pe, ei Jesus'ga. Po ojipe'ga okote'va gwere. Tupana'ga garekoteva'ria hypavame oarõ gwere ga Tupana'ga gwory'viro ga rehe, ei Jesus'ga Simão'ga pe.

48 Hẽa pe Jesus'ga ei kiro:

—Amomboripe ji nderekote'varuhua nde hugwi, ei ga.

49 Kiroki ġa oapy mesa pyri ga pavẽi – ġa ei oyvy-teri pe: “Ma'ġa Jesus'ga naerũ? Maranuhũrame ga hẽarekote'varuhua mombori naerũ?” ei ġa.

50 A'ero Jesus'ga ei hẽa pe:

—Nde jikoga ġwaramo ji rehe ji imombori nderekote'varuhua nde hugwi. Tu katu ndepy'a nde horame a'ero, ei ga.

8

Kunhangwerava'ea oho Jesus'ga rupi

¹ Aereĩ Jesus'ga imbojoapiapi cidades repiapava cidades'ia repiapava. He'yjuhu cidades cidades'ia pavēi. Pyryva'ea ga imombe'ui cidade-speve'ga pe. Ga pe ga ei:

—Perojijyjijykuka ti pejeaporoğita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatuĩ nehē imomboia pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero nehē.

Nahã Jesus'ga ei ga pe ogwovo ga pyğapyri. Ga rupi dozeve'ga hoğahoi.

² Kunhangwera'ga ga hoğahoi ga rupi no. Jara'ga hugwi Jesus'ga ombojipe'a jipe anhağa. Jara'ga hugwi ga imombigi karugwara. Mariahēa hugwi Jesus'ga ombojipe'a jipe sete anhağa Diabo'gapyriva'ea. Mariahēa pe ahe ei: Madalapevehēa. ³ Ojipehēa rera Joana. Joanahēa rembireko'ga ko Cuza'ga. Ga ko Herodes'ga mbatera repiakatuhara'ga. Ojipehēa rera Susana. Gahã oho Jesus'ga rupi. Ojipe'ga kunhangwera'ga hoi ga rupi no. Imondovo ga pe ombatera ga Jesus'ga repiakatui. Dozeve'ga pe ga imondoi no.

Ha'ynha mohãihara'ga

(Mateus 13.1-9; Marcos 4.1-9)

⁴ Cidades nanani ojipejipea hugwi he'yjuhuve'ga nduri Jesus'ga pyri. Ojo'java'ea pyvõ ga ga mbo'embo'ei. Ga pe ga ei:

⁵ —Ha'ynha mohãihara'ga hoi ko pe imohaina ha'ynha. Nahã ga itymi ha'ynha. Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi pehea rembeyvira rupi.

A'ero ahe pyruḡi hehe ohorame pehea rupi. Ua gwyra'ia i'ui imokona, ei Jesus'ga.

⁶ —Ga imohāirame ha'ynha jara indurugi yja rehe ita arimo. A'ereki ita onhimongyheteuhu pevo. Xunhi yja a'ero ha'ynha pe yhya no. Henhunhame kotihĩ he'ouhũ omanomo. A'ereki ahã yhya jupe.

⁷ —Ga imohāirame ha'ynha jara indurugi nhungwava ra'ynha pyteri pe hatĩava'ea ra'ynha pyteri pe. Aerẽ ga'apoa ha'ynha renhunhamo nhungwava ra'ynha pavẽi. A'ero nhungwava nhambyguhui garemityma, ei Jesus'ga.

⁸ —Ga imohāirame ha'ynha jara indurugi yjakatua pype. A'ero henhunhamo o'ao'aheteramo. He'yjuhu ahara a'ero. Ahara pype turi cem ha'ynha, ei Jesus'ga ha'ynha mohāihara'ga mombe'gwovo.

Onhi'iḡa mondovo Jesus'ga ei ḡa pe:

—Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga ḡa pe imombe'gwovo ojo'java'ea.

Jesus'ga okwahavuka ha'ynha mohāihara'ga mombe'ua

(Mateus 13.10-23; Marcos 4.10-20)

⁹ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ḡa ei ga pe:

—Orohendu ore novĩa nde'eagwera ojo'java'ea. Ndorokwahavi reki ore. Ore ve ti emombe'u a'ea.

¹⁰ A'ero Jesus'ga ei ḡa pe:

—Pe me Tupana'ga ei tokwaha ti ḡa onhimiva'ea nhirembiepiakatuhava javo, ei Jesus'ga. Marã hekoi kiro Tupana'ga yvyakotyve'ḡa ndepiakaturame okovo ḡanduvihavuhuhetero? A'earupiva'ea kiro ga ikwahakwahavukari pe me,

ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Ojipe'ġa pe ji imombe'ui ojo'java'ea. A'ero

“hepiagame ġa gwepia tehe reki.

A'ereki ġa nombaragwahapotari hehe.

Henduvame ġa ġwendu tehe reki.

A'ereki ġa ndokwahapotari”, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

11-12 —Kiro po ti ji imombe'ukatui pe me ikwahavuka ha'ynha mohāihara'ga mombe'ua nehē, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Ha'ynha ko Tupana'ga nhi'iġa, ei Jesus'ga. Kiroki ġa ġwendu Tupana'ga nhi'iġa novīa ikwahave'yma – ġa pyri ahemoandyandyihara'ga Diabo'ga ruri a'ero ipe'avo imombe'ua ġapy'a hugwi imokanhyambavuka ġa pe tomomborukaryme ti ġa Tupana'ga pe okote'varuhua javo, ei Jesus'ga. Ga pe ji ei a'ero imombe'urame ha'ynha indurugagwera pehea rembeyvyra rupi.

13 —Amombe'u jipe ko ji ha'ynha indurugagwera – kiroki a'ea onduru ita rehe. Henhui ha'ynha novīa. A'ereki yhya rerekoe'yma ġwaramo, kotihī nonhimomiranami a'ero omanomo, ei ga. A'ereki ndokihetei hapoa yvya pype.

—A'ea ja ġa ndekoi – kiroki ġa ġwendu nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua gworygworyvamo hehe novīa. Aerē ojipe'ġa mbote'varuhu pota ġa imohepia'ngiavo ite'varuhuva'ea ġa pe. Nurāro ġwaramo ġa nonhimomiranami a'ero kotihī opohia nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua hugwi. A'ereki ndokihetei nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua ġayvyteri pe.

14 —Amombe'u jipe ko ji ha'ynha indurugagwera – kiroki a'ea onduru nhungwava ra'ynha pyteri pe hatīava'ea ra'ynha pyteri pe. Aerē igwaigwavete hatīava'ea nhambyguhui garemityma jukavo, ei Jesus'ga.

—A'ea ja ojipe'ga ndekoi nhungwava pyteripeva'ea ja. Ga gwendu ojipe'ga erame ga pe: “Tupana'ga nhande poko katu kiro nhanderuvihavuhuhete'ga.” A'ea ga gwendu katu novīa. Aerē ga aġataruhuramo ojihe javo: “Maramarā po ti nhande rekoi nehē naerū?” ei ga ovyteri pe. A'ea nonoġatuukari ġapy'a. A'ereki ga opotaruhu itambere'ia a'ero, ei Jesus'ga. “Koji'i nhande tipotaruhu itambere'ia,” e'iuhu ga, ei Jesus'ga. Toryva rehe ikatuva'ea rehe ga japyakauhui. A'ea nhaporemo nohenduva'javukari nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua. A'ero igwaigwavete ga ndojapyakaa'javi tuhē gamombe'ua rehe. A'ero ga ndokoa'javi reki gamombe'ua rupi okokatue'yma ojipe'ga pe oporavykye'yma ga pe.

15 —Amombe'u jipe ko ji ha'ynha indurugagwera – kiroki onduru yjakatua pype. A'ea ja ojipe'ga ndekoi yjakatuapypeva'ea ja. Gwendu katu ga nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua ojikheteavo ga rehe gweaporogitakaturu. Onhimimirana hete ga oporavykyavo ga pe ga nhi'īpo'rupava okokatuavo ojipe'ga pe.

A'ea Jesus'ga ei imombe'gwovo pa ojo'java'ea ikwahavuka ġwemimbo'ehara'ga pe.

A lamparina

(Mateus 5.15; Marcos 4.21-25; Lucas 11.33)

¹⁶ —Imondygame lamparina nhande ndihovapygi hyrua pyvõ, ei Jesus'ga. Nimondoi nhande lamparina nhanenhinongava gwyri pe cama gwyri pe. Pyte'mbia rehe nhande timondo lamparina. Nurã okirame onga pype ojipe'ga gwepia kojahua.

¹⁷ —Na jitehe po ti Tupana'ga imboukwahavi nehẽ. Onhimiva'ea po ti ga hepiukari ikwahavuka henduvukapava nehẽ.

¹⁸ —Ji rendu katu ti a'ero pejeaporogitaro. Kiroki ga okwaha – ga pe po ti Tupana'ga ikwahavukari koji'iva'ea nehẽ. A'ero po ti ga ikwahahetei nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndokwahavi – po ga ikwahavi xunhiva'ea, a'ea vehevi po ti Tupana'ga ikwahava'jave'ymukari ga pe nehẽ, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga mbo'eavo.

Jesus'ga yembora gairũva'ea pavẽi

(Mateus 12.46-50; Marcos 3.31-35)

¹⁹ Kiro Jesus'ga yembora ruri Jesus'ga repiaga gairũ'ga pavẽi. Ndoki ga onga pype ga pyri. A'ereki pevove'ga ga mbotymboty gwe'yjuhuro.

²⁰ Gapyteripeve'ga e'i Jesus'ga pe:

—Neyhẽa uhu nde repiaga neirũ'ga pavẽi. Pevo ga ami okari pe.

²¹ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Kiroki ga Tupana'ga nhi'i'ga rendu katu ga nhi'ipo'ruavo – ga pe ji ei nhiiy'ga. A'e ji ga pe no nhiiirũ'ga, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omombi yvytua typepemuhũa reheve

(Mateus 8.23-27; Marcos 4.35-41)

22 Aerē Jesus'ga avi yharuhua pype ġwemimbo'ehara'ga pavēi. Ga pe ga ei:

—He xaho ypiahua aherovai.

A'ero ġa imoanhani herogwovo. 23 Ga gwerohorame Jesus'ga ropehyiro okia. Yvyturanuhūa ruri ojyva ypiahua rehe. Yharuhua pype yvytua yhya mbo'ambo'avi. Gweroho ġwerī ypy pe. 24 A'ero ġa hoi Jesus'ga pyri ga mongirahiva.

—Kiro nhande hoi ypy pe nhandepapava nehē! ei ġa ga pe ombo'ehara'ga pe.

A'ero ga ma'ēi onhi'īga yvyturanuhūa pe typepemuḥūa pe no topi ti javo. A'ero yvytua ipīgi. Notymynha'javi yhya no. 25 Ga pe Jesus'ga ei:

—Ndapejikogi ji rehe naerū? ei ga.

A'ero ġa kyhyji onhimomby'avo javo ojohupe:

—Marā te ga rekoi naerū? Yvytua vehevi re po ġwendu katu ganhi'īga yhya pavēi, ei ġa.

*Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahe hugwi
(Mateus 8.28-34; Marcos 5.1-20)*

26 Aerē ġa hoi ypiahua aherovai Galilēia aherovai ovahema Gerasapeve'ġa gwyri pe. 27 Jesus'ga hemame yharuhua hugwi cidapeve'ga ruri Jesus'ga repenhana. He'yjuhu anhaġa Diabo'gapyriva'ea onhimongyavo ga pojkavo. Ymyahū ga ndipiri. Ga nduva'javi onga pype. Itaruvihavuhua kwaruhua pyteri pe ga rui aheryvya pyteri pe. 28 Jesus'ga repiagame ga hapukai ġwenypy'anduruga Jesus'ga rovai pyteri pe. Ga hapukajahivi javo:

—Jesus! ei ga. Terejori ji avykyavo Tupana'ga ra'yramo huvihavuhu'ġahoheve'ga ra'yramo? ei

ga Jesus'ga pe. A'e hete ji nde ve: Terembuhuri ti hahyva'ea ji ve.

²⁹ A'ea ga ei. A'ereki Jesus'ga e'i jipe anhağa pe:
—Ejipe'a ga hugwi.

Ymyahũ anhağa ga pyhypokãpokaği ga pojykavo jipi. Nurã pevove'ğa itanhuramuhũa pyvõ gapoa kwari. Ga gapywa kwari no. Nahã ġa ga mombytapotari ga repiakatuavo novĩa. Ga omondohondoho itanhuramuhũa reki. Anhağa ga pojykai ga renonhaheteavo ga mondovo ongae'yi me. Nahã ga rerekoi ymya.

³⁰ Kiro Jesus'ga ei ga pe:
—Gara nderera?
A'ero ga ei:
—He'yjuhu.

Nahã garera. A'ereki he'yjuhuva'ea anhağa opojyka ga. ³¹ Anhağa e'i hete Jesus'ga pe:

—Toremondoi ti vvykwara ruvihavuhua pype hahyva'ea ruvihava pype, e'i ga pe.

³² Yvytyra rehe porcos tuvi i'gwovo onhimongyavo. He'yjuhu hete porcos. Jesus'ga pe anhağa ehetei:

—Ore mondouka ti porcos pojykauka ore ve, e'i.
—Peho ti a'ero, ei Jesus'ga jupe.

³³ Cidadepeve'ga hugwi anhağa jipe'ai a'ero ogwovo Jesus'ga nhi'ĩpo'ruavo porcos pojykavo herogwovo. Porcos nhaporemõ inhahetei ojyva vvyty'ramuhũa hugwi ogwovo ypihua pype otypyvygamo omanomo.

³⁴ Porcos manoa repiagame porcos repiakatuhara'ğa nhani ogwovo jugwi. Ogwovo ġa imombe'upavi cidadepeve'ğa pe cidadekotyive'ğa pe no. ³⁵ A'ero pevove'ğa nduri

ua torohepia katu javo. Ovahemame Jesus'ġa pyri ġa ga repiagi anhaġa rembipojykaagwera'ga. Oapy ga Jesus'ga pya pyri tapy'ynhapira mongijipeavo ojapyakakatuavo. A'ero ġa kyhyji. ³⁶ Kiroki ġa gwepia Jesus'ga anhaġa mbojipe'arame ga hugwi – ġa imombe'upavi ġa pe javo:

—Ga pyryvamo reki kiro. A'ereki Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ga hugwi imondovo, ei ġa ga mombe'gwovo ġa pe.

³⁷ Okyhyji hete pa ġa Gerasapeve'ġa. Nurã ġa ei Jesus'ga pe:

—Heregwovo ore hugwi!

A'ero Jesus'ga avi yharuhua pype tajivy javo.

³⁸ A'ero anhaġa rembipojykaagwera'ga ehetei Jesus'ga pe:

—Taho ti nde rupi jijikoty'a nde pavēi! ei ga.

Jesus'ga ndogwerohoi ga reki. A'ereki ga e'i ga pe:

³⁹ —Epyta. Ejivy ti enhonga pe imombe'gwovo. Ere ti ġa pe: “Tupana'ga ipopoaka hete. Ji poko hete ga!” Nahã ti ere ġa pe, ei Jesus'ga ga pe.

A'ero ga hoi imombe'gwovo ġa pe nhaporemo cidadepeve'ġa pe.

—Pyry hete Jesus'ga ji ve ji pokoga anhaġa mbojipe'avo ji hugwi. Ga popoakahetero, ei ga imombe'gwovo.

*Jesus'ga opoko Jairova'ea ra'yrava'ea
gwpova'ea reheve*

(Mateus 9.18-26; Marcos 5.21-43)

⁴⁰ Gerasapeve'ġa hugwi Jesus'ga jivyri ua ovahema aherovai. Ga nhaporemo ga repenhani

gworygworyvamo ga rehe. A'ereki pevo ġa oko tuhu tuhē ti ga javo.

⁴¹ Nanime ga pyri Jairo'ga ruri. Jairo'ga ko huvihavamo oko judeus'ġa jatykahava pype. Ga ruri onhinoġa ojovapyvo vvyvo Jesus'ga pya pyri jihoheva'ero ji poko javo.

—Herejo nhironga pe, ei ga Jesus'ga pe.

⁴² A'ereki jira'yrahēa omano ġwerī, ei ga.

Hehā jate ko gara'yra. Ivoja hēa. Doze anos hēa imbokwara'ari ojihe.

Jesus'ga horame tahepia ti ji tayrihēa javo, he'yive'ġa ga mbotyvahivi ua ga rupi onhimongyavo. ⁴³ Ga reviri hēa ruri no itetirūavehēa gwypovehēa. He'yi doze anos hēatetirūa imbokwara'ari hēa rehe opige'yma hēa hugwi. Omondo pa hēa opohanohara'ġa pe novīa. A'ereki ġa nomombigi reki hēatetirūa. ⁴⁴ Kiro hēa ruri Jesus'ga reviri opokoga gapira rembeyvyra rehe. Kotihī hēa ndagwypora'javī a'ero.

⁴⁵ —Ma'ġa opoko ji rehe? ei Jesus'ga.

A'ero ġa epavi:

—Ore rūi! Ndoropokogi nde rehe, ei ġa.

—Nde mbotymboty pa ġa nde atimana he'yive'ġa! Nde mbotyva ġwaramo ġa pokogi nde rehe.

Nahā Pedro'ġa ei Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

⁴⁶ A'ero Jesus'ga ei:

—A'ea rūi. Opoko aha ġa ji rehe. Akwaha ji jiyvyteri pe. A'ereki ji hugwi ihoi jipopoakara ġa ndehe, ei ga.

⁴⁷ A'ero hēa ei oyvyteri pe: “Okwaha reki ga ji pokogame ga rehe.” A'ero hēa ruri ohyhyipava

okyhyjiavo ġwenypy'anduruga vvyvo garovai pyteri pe onhimombe'gwovo ġandovaki pa. Hēa e'i:

—Ymyahū ji tetirūaramo gwyporo. Nurā ji pokogi nde rehe tomombi ti ga ji hugwi javo. Kotihī nhitetirūa pigi tuhē ko, ei hēa.

⁴⁸ —Kui'i, ei Jesus'ga hēa pe. Erejiko nde ji rehe. Nurā netetirūa pigi nde hugwi. Ndepy'a rukaturo ġwaramo kiro heregwovo katu, ei ga.

⁴⁹ Jesus'ga nhi'imbige'ymame hēa pe Jairo'ga rongapypeve'ga ruri javo Jairo'ga pe:

—Ndera'yrava'ea omano. Tohoa'javyme ti nhanembo'ehara'ga kiro neronga pe. A'ereki ahe omano jipe.

⁵⁰ Ga renduvame Jesus'ga ei Jairo'ga pe:

—Teremomyi ti epy'a. Ejiko hete jitehe ji rehe. A'ero po ti hēa kwerava'javi nehē, ei Jesus'ga.

⁵¹ Ovahemame Jairo'ga rongga pe Jesus'ga ġa mongiukari ojupi onga pype Pedro'ga João'ga no Tiagova'ea no. Kujahēa ruva'ga ga ga mongiukari kujahēa yhēa no. Ojipe'ġa pe Jesus'ga ei:

—Tapeki ti onga pype, ei ga ġa pe.

⁵² Ojehe'o hete pevove'ġa kujahēa rehe okovo. A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Tapejehe'oi! Nomanoi hēa. Oki reki hēa upa.

⁵³ A'ero ġa ga jai ga rerekovo ga rerekomemuamo. A'ereki ġa okwaha ahemanoa.

⁵⁴ Ga mondopavirē onga hugwi ga kujahēa popyhygi. Hēa pe ga ei:

—Kui'i! Epo'ā!

⁵⁵ Kiro hēa kweravi. Kotihī hēa po'ami. A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pemondo ti mbatera hēa pe to'u ti hēa.

⁵⁶ Onhimomby'a hēaruva'ga hēayhēa pavēi. Jesus'ga ei ġa pe:

—Tapemombe'ui tuhē ti nhiremimbogwer-avahēa nhiremimonhimomby'ava'ea ojipe'ga pe, ei ga.

9

*Jesus'ga remimbo'eharava'ea omombe'u
Tupana'ga nhi'iga*

(Mateus 10.5-15; Marcos 6.7-13)

¹ Aerē Jesus'ga ġa mbuhurukari ojipyri ġwemimbo'ehara'ga dozeve'ga ġa mbopopoaka. Ga ombopopoaka ġa tombojipe'a ti ġa anhaġa Diabo'gapyriva'ea ojipe'ga hugwi jawo. Nahā ġa popoakaramo anhaġa hohe pa. Ga ombopopoaka ġa tokwaha pa ti ġa karugwara imombiga itetirūave'ġa hugwi jawo.

² —Kiro po ti ji pe mondoi ojipe'ga pyri nehē, ei Jesus'ga. Pemombe'u katu ti Tupana'ga ġa pe. Pe'ji ti ġa pe: “Tupana'ga oko ġwerī nhanderu-vihavuhhetero nhande repiakatuavo yvya koty nhande mongovo onhi'iga rupi.” A'ea ti pe'ji ġa pe, ei Jesus'ga dozeve'ga pe. Pemombi ti karugwara itetirūave'ġa hugwi. ³ Taperohoi ti mbatera pejive pehorame imombe'gwovo ġa pe. Taperohoi ti yvyra pejikohavamo. Taperohoi ti sacola, pāo, itambere'ia. Taperohoi ti irūa tapy'ynhapira camisa'java'ea, ei Jesus'ga dozeve'ga pe.

⁴ —Pe vahemame ġacidades pe po ġande'yja'ga ei pe me: “Hepejijo pejipytavo nhironga pype.” Ga erame na pe me peho ti garonga pe a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. Ga pyri jate ti peju. Aerē po ti pe hoi ojipe pe cidade pe nehē. A'ero

jate po ti pejiyi garonga hugwi pejigwovo a'ero nehê, ei Jesus'ga. ⁵ Po ongapypeve'ga ndohoryvi pe ndehe tapepytai ti javo pe me pe vahemame ġacidade pe. Pehorame ġacidade hugwi ti pemonduru otimbuguhua pejipya hugwi oropohi ore pe hugwi javo. Pe'ji ti ġa pe: “Peko te'varuhu pe hendupotare'yma Tupana'ga nhi'iġa,” ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁶ Kiro ġa hoi a'ero Jesus'ga nhi'iġa rupi cidades pe imbojoapiapiavo. Pevove'ġa pe ġa imombe'ui pyryva'ea Jesus'ga mombe'ua. Itetirūave'ġa hugwi ġa imombimombigi karugwara.

*Marã Jesus'ga naerũ? ei Herodesva'ea
(Mateus 14.1-12; Marcos 6.14-29)*

⁷ A'ea rupi Herodes'ga hendupavi Jesus'ga rembiapoa mombe'ua garemimonhimomby'ava'ea mombe'ua. Herodes'ga omondomondo ġwemimbotarimova'ea rupi Galiléiapeve'ġa gwyrri pe.

—Marã Jesus'ga naerũ? ei ga.

A'ea ga ei ikwahave'yma. A'ereki jara'ġa e'i:

—Jesus'ga ko João Batista'ga reki. João Batista'ga ovy gwyyva hugwi, ei ġa.

⁸ Jara'ġa e'i:

—Jesus'ga ko Elias'ga. Elias'ga ojipiuka ore ve ko, ei ġa.

Ojipe'ġa e'i:

—Jesus'ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea pyteripeve'ga – kiroki ymyahūve'ga. Ovy ga gwyyva hugwi, ei ġa.

⁹ A'ero Herodes'ga ei:

—Jesus'ga ko João Batista'ea rũi. A'ereki ji João'ava'ea akağa momboruka ikwehe'i. Maranuhũ Jesus'ga naerũ? Omombe'u ġa ji ve garemimonhi-momby'ava'ea. Tahepia ji gara'oa a'ero, ei ga.

Herodes'ga gwepia pota hete Jesus'ga okovo.

*Jesus'ga omondouka mbatera cinco milva'ea pe
(Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; João 6.1-14)*

¹⁰ Aerẽ ojivyrame Jesus'ga pyri Jesus'ga moirũhara'ġa dozeve'ġa imombe'upavi ġwembiapoa ga pe. Ojupi Jesus'ga ġa nderohoi jara'ġa hugwi a'ero ġa nderogwovo ongae'ỹi me cidade kotyi ve Betsaida kotyi ve.

¹¹ Gahoa kwahavame he'yive'ġa hoi gareviri ti-hendu ti ga javo. Ga ndurame ga pyri ga roryvamo ġa ndehe Tupana'ga mombe'gwovo ġa pe. Ga e'i:

—Perojijyjijykuka ti pejeaporogita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatu nehẽ imomboia pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

Itetirũave'ġa hugwi Jesus'ga imombigi karugwara.

¹² Ka'arugame dozeve'ġa Jesus'ga remimbo'ehara'ġa, kiro ġa nduri Jesus'ga pyri javo:

—Ahã onga avo. A'ero ti toho agwa'ġa cidades'i pe kopeve'ġa pyri no. Pevo ti ġa to'u okia.

A'ea Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei Jesus'ga pe ġa mondoukapota ga pe.

¹³ —Pehe ti pemondo mbatera ġa pe to'u ti ġa javo, ei Jesus'ga ġa pe.

A'ero ġa ei:

—Ndorogwerekoi te! Cinco pães orogwereco dois pira reheve. Ndohygi'i'i po ti ġa ndehe nehē. Toropyhy po ti ore nehē naerũ? Orohrame jate ipyhyga mbatera nehē itambere'ia rehe ġa pe nehē, po ti ore imbohygi mbatera ġa ndehe nehē to'u pa ti ġa javo, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa Jesus'ga pe.

¹⁴ A'ereki he'yjuhuve'ġa cinco milve'ġa uhu pevo Jesus'ġa pyri akwaimba'ero. Kiro Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Pemboapy ti ġa yvyvo ġa mbojatykavo. Cinquentave'ġa ti pemboapy avo. Cinquentave'ġa ti pemboapy pevo. Cinquentave'ġa ti pemboapy irupe'i. Nahã ti pemboapy pa ġa ojohugwi, ei ga.

¹⁵ Ganhi'ġa rupi ġa ġa mboapypavi a'ero.

¹⁶ Kiro ga ipyhygi mbatera – kiroki cinco pães dois pira reheve. Ojovavu ga yvaga repiaga.

—Ndepyry hete nde imbuhua ore ve, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

Kiro Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi pães pira reheve imondomondovo ġwemimbo'ehara'ġa pe tomondo ti ġa ġa pe javo. A'ero ġa imondomondi ġa pe. ¹⁷ Ga nhaporemo ġa i'ui onhimoytaromouka.

Ga i'urē Jesus'ga moirũhara'ġa imono'oġi hembyruera imondovo yrua pype. He'yjuhuva'ea hembyruera opyta reki garembyhaygwe'rogagwera. A'ereki ġa ndo'upavi. He'yjuhuva'ea dozeva'ea yrua tynahē. Nahã Jesus'ga japo ahemonhimomby'ava'ea he'yje'ỹva'ea imbovua imondovo ġa pe.

*Nde ko Cristoramo, ei Pedrova'ea Jesus'ga pe
(Mateus 16.13-19; Marcos 8.27-29)*

¹⁸ Aerē Jesus'ga hoi he'yjuhuve'ga hugwi. Ga jate ga nhi'igi Tupana'ga pe. Ga nhi'igame garemimbo'ehara'ga oko ga pyri. Ga pe ga ei:

—Marāi ġa ji ve jipi?

¹⁹ A'ero garemimbo'ehara'ga ei ga pe:

—“Ga ko João Batista'ga,” ei ġa nde ve, ei ġa Jesus'ga pe. Ojipe'ga e'i nde ve: “Ga ko Elias'ga.” Ojipe'ga e'i nde ve: “Ga ko Tupana'ga nhi'iga mombe'uharava'ea pyteripeve'ga – kiroki ga ovy gwyvya hugwi ymyahūve'ga.” Nahā ġa ei nde ve, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ga Jesus'ga pe.

²⁰ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pehe, marāi pe ji ve jipi?

A'ero Pedro'ga ei:

—Nde ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo ereko.

*Jesus'ga omombe'u omanoagwama
(Mateus 16.20-28; Marcos 8.30–9.1)*

²¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—A'e tuhē ji pe me: Tape'ei tuhē ti ojipe'ga pe ga ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo. A'ea ti tape'ei ji mombe'gwovo. ²² He'yiva'ea po ti ġa imondomondo hahyva'ea ji ve nehē ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. Nanhīarōi po ti xava'eve'ga ikwava'ēhara'ga nduvi-hava'ga pavēi judeus'ga mbo'ehara'ga pavēi, ei ga. Nanhīarombavi po ti ġa ji rendukatue'yma nehē. A'ero po ti ġa ji jukaukari nehē. Mokōi ji kirirē po ti nhimbogwerahava nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

23 Kiro Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe he'yjuhuve'ġa pe no. Ga pe nhaporemo ga ei:

—Kiroki ġa oko pota nhiremimbo'eharamo – tokoyme ti ġa ġwemimbotarimova'ea rupi okovo nhiremimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ġa pe. Po ti ojipe'ġa imbohahyukari ġa pe ġa jukavo vehevi nehē peko pe Jesus'gareheva'ero jawo ġa pe, toko jitehe ti ġa jipi nhiremimbotarimova'ea rupi opohire'yma ji hugwi, ei Jesus'ga.

24 —Kiroki ġa ndokopotari nhiremimbo'eharamo tajjukayme ti ġa jawo – ġa po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga.

—Kiroki ġa ojipe'ġa ġa jukai ġajikoga ġwaramo ji rehe – omanorē po ti ġa oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei Jesus'ga.

25 —Ojipe'ġa – kiroki ġa e'i: “Ndakoi ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tamono'ono'ō ti ji mbatera jijive jawo” – po ġa imono'ono'ombavi mbatera ojive avo yvya koty, a'ero ġa imono'ono'ōtehei ojive novia ogwovo hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga.

26 —Aerē po ti ji rura'javi avo vyvakotyve'ġa pyri nehē. Orerendy'jandy'java pyteri pe po ti ji rekoi jioa nehē vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga. Orerendy'jandy'java ko jikatua, jiruva'ga katua, gapyrive'ġa katua. Po pe ei: “Ji Jesus'ga remimbo'eharamo rūi ako,” heroviare'yma nhinhi'ġa, a'ero jirura'javame po ti ji ei nehē: Ga ko nhiremimbo'eharamo rūi oko, ei Jesus'ga.

27 —Kiroki ġa o'ā Jesus'ga pyri – ġa pe Jesus'ga ei: A'itituhēva'ea mombe'ukatuavo ji ei pe me: Omanoe'yname po ti agwa'ġa pyteripeve'ġa

ikwahavi nehẽ Tupana'ga oko yvyakotyve'ga nduvihavuhuhetero kiro javo, ei Jesus'ga ġa pe nhaporemõ.

*Jesus'ga ra'oa ojirojjiyi aherovaki
(Mateus 17.1-13; Marcos 9.2-8)*

²⁸ Aerẽ oito ġwerĩ okirirẽ Jesus'ga ġa nderohoi ojupi Pedro'ga João'ga reheve Tiagova'ea reheve no. Jesus'ga ġa nderohoi ġa nderojiupia yvytyruhua rupi tanhiĩ ti ji Tupana'ga pe javo.

²⁹ Pevo Jesus'ga nhi'ĩgame Tupana'ga pe Jesus'ga rova jirojjiyi. Ga'apõa tapy'ynhapira hendy'jandy'ja otĩgahivuhuhetero. ³⁰ Nanime mokõnhava'ea jipiukari yvagahugwiva'ea Moisésva'ea Eliasva'ea pavẽi onhi'ĩga Jesus'ga pe.

³¹ Ahe katukaturo ġwendy'jandy'javamo. Jesus'ga pe ahe ei:

—Nahanahã po ti ga manõi cidade de Jerusalém me nehẽ, ei Tupana'ga nde mombe'gwovo ore ve.

Nahã ġa ei onhomõni'ĩga Jesus'ga pavẽi.

—Nahã tuhẽ po ti nehẽ, ei Jesus'ga ikwahavipeavo.

³² Pedro'ga hopehyi okia reki. Kiro ġa ma'eġatui hepiaga Jesus'ga katua garendy'jandy'java. Gwepia ġa mokõnhava'ea amame Jesus'ga pyri.

³³ Kiro ahe hõi Jesus'ga hugwi. Ahe horame Pedro'ga ei Jesus'ga pe ga renõina nde ko orembo'eharamõ javo:

—Pyyri nhanderekoa avõ, ei Pedro'ga. Na ore japõi trẽs tapyimbovyra pe me: ojipeji nde ve, ojipeji Moisés'ga pe, ojipeji Elias'ga pe.

A'ea Pedro'ga ei kotihĩ onhi'inhi'ĩga ikwahave'yma. ³⁴ Ga nhi'ĩgame yvagatiġa ijyvi

ġa arimo ġa mongovo o'aġi pe ua tuhē. A'ero Pedro'ġa kyhyjihetei.

³⁵ Kiro yvaġatiġa hugwi Tupana'ga nhi'iġi. Jesus'ga mombe'gwovo ga ei:

—Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga. Pehendu katu ti ganhi'iġa, ei Tupana'ga.

³⁶ Ga nhi'imvavame Jesus'ga jate Pedro'ġa ga repiagi. Ojipe'ġa pe ġa nonhi'iġi a'ea rehe. Manameuhū ġa imombe'ui onhimbiepiaga.

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahera'yrava'ea hugwi

(Mateus 17.14-21; Marcos 9.14-29)

³⁷ Ko'emame Jesus'ga jyvi yvytyra hugwi ġwemimbo'ehara'ġa pavēi ogwovo. Ga jyvire he'yive'ġa Jesus'ga repenhani. ³⁸ Nanime ġapyteripeve'ga hapukai Jesus'ga pe.

—A'e hete ji nde ve ahembo'ehara pe, ei ga Jesus'ga pe. Ehepia ti jira'yra'ga ga monhimohiġatuavo. A'ereki gaha jate jira'yra'ga, ei ga Jesus'ga pe. ³⁹ Ji rendu ti. Anhaġa ga pojyka jipi Diabo'ġapyriva'ea. Opojykarame kotihī ga ohapukai. Anhaġa omombomombo ga mohendyipoipoa okote'varuhuavo ga pe. Ndojipe'apotari ga hugwi. Ga mu'umu'umbavame jate ihoi ga hugwi, ei ga Jesus'ga pe.

⁴⁰ —Neremimbo'ehara'ġa pyri ji ga reruri. A'e hete ji ġa pe novīa: Pembojipe'a ti anhaġa jira'yra'ga hugwi. Nombojipe'ai reki ġa ga hugwi. A'ereki ġa ndipopoakari jupe, ei ga Jesus'ga pe imombe'gwovo.

⁴¹ A'ero Jesus'ga ei pevove'ġa pe nhaporemo:

—Ndapejikogiuhu pe ji rehe pe-jikote'varuhuavo. Pe ji mombitu pejijuva. Manameuhũ po ti pe jikogi ji rehe nehẽ naerũ? ei Jesus'ga ġa pe.

A'ero Jesus'ga ei garuva'ga pe:

—Eru ti ndera'yra'ga avo ji pyri.

⁴² Gara'yra'ga rurame anhaġa ga mbo'ari ga moheõ'a. A'ero Jesus'ga ei jupe:

—Ejipe'a ga hugwi.

Nahã Jesus'ga ga monhimohiġatui ga mondoa'java garuva'ga pe. ⁴³ A'ero pevove'ġa nhi-momby'ai Tupana'ga popoakahetea rehe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaġwama
(Mateus 17.22-23; Marcos 9.30-32)

Ga nhimomby'apavame Jesus'ga rembiapopava rehe, Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

⁴⁴ —Pehe ti peapyakwapupu hete nhinhi'ġa rehe. Ji rendu ti kiro. Uhu ġwerĩ nhimondohava apiavo ġapo pe nehẽ. Ji pyhy po ti ġa nehẽ, ei Jesus'ga vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no.

⁴⁵ Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ndohekatui ga'ea rehe. A'ereki onhimiva'ea ganhimombe'ua ġa pe. Nurã ġa ei oyvyteri pe: “Ma gara pe ga ei?” Oyvyteri pe ġa ei a'ea. A'ereki Jesus'ga pe ġa nde'ia'uvi: “Ore mbo'e ti nde'ea rehe.” Nde'i ġa a'ero.

Manamo nhandejoheva'ero? ei ahe
(Mateus 18.1-5; Marcos 9.33-37)

⁴⁶ Aerẽ garemimbo'ehara'ġa nhomonhi'ġi. Ojohupe ġa ei:

—Manamo nhande joheva'ero huvihavamo?
Oyvyteri pe ġa ei ojive: “Jihi ko.”

⁴⁷ Jesus'ga okwaha ġa erame nahã oyvyteri pe. A'ero ga tayri'ga pyhygi ga rerekovo ojipyri.

⁴⁸ A'ero ga ei ġwemimbo'ehara'ga pe:

—Kiroki ġa jireheva'ero ġwaramo gwereko katu tayri'ga – jihi tuhẽ reki ġa ji rerekokatui. Kiroki ġa ji rereko katu nde ko Tupana'ga repykaramo jawo – ġa nhimbuhurukara'ga rerekokatui reki. Pepyteripeve'ga – kiroki ga nonhimbohetei tayri'ga ja – ga pe po ti Tupana'ga ei nehẽ: “Gaha huvihavuhua.” Nahã po ti Tupana'ga ei ga pe ga mboheteavo nehẽ, ei Jesus'ga.

*Gaha nhande repy, ei Jesus'ga
(Marcos 9.38-40)*

⁴⁹ Jesus'ga pe João'ga ei:

—Oji'i ore orohepia akwaimbae'ga. Ombojipe'ape'a ga anhaġa Diabo'gapyriva'ea ojipe'ga hugwi ndepopoakara pyvõ nde renoina. Jupe ga ei: “Jesus'ga pe mondo pe mbojipe'avo ġa hugwi.” Nurã ore ei ga pe: Terei ti nahã Jesus'ga renoina, oro'e ore. A'ereki ga nhandereheva'ea rũi, ei ga Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

⁵⁰ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Tapemombigi ga. A'ereki kiroki ga nianemovahĩ – gaha nhande repy a'ero, ei Jesus'ga.

Topytayme ti Jesus'ga avo, ei Samariapeva'ea

⁵¹ Aerẽ oho ġwerĩ Jesus'ga hohava agwa hugwi yvya hugwi yvagi pe. Nurã ga ei:

—Aho aha po ti ji kiro Jerusalém me na'ẽ nehẽ, ei ga.

⁵² A'ero ga jara'ğa mondoi ġwenonde. A'ero ġa hoi ga renonde ovahema Samariapeve'ğa cidade pe timboavujikwe ti Jesus'ga pe javo. ⁵³ Cidadepeve'ğa ndohoryoryvi Jesus'ga rehe reki. A'ereki ġa e'i ojohupe:

—Aerẽ po ti ga hoi Jerusalém me nehẽ ta'u ti ji Páscoa pevo javo, ei ġa.

Nurã ġa ei Jesus'ga remimbo'ehara'ğa pe:

—Topytayme ti Jesus'ga avo a'ero, ei ġa ġa pe.

⁵⁴ Ikwahavame ġa'ea Jesus'ga remimbo'ehara'ğa hoi imombe'gwovo Jesus'ga pe Tiagova'ea João'ga pavẽi. Nde ko orepojykaharetero javo ġa ei Jesus'ga pe:

—Orombojy pota ore tata yvaga hugwi ġa ndehe ġa mbokaipava a'ero. Ymyahũ nahã Eliasva'ea ombojy. Marã po? A'ea pyry nde ve?

⁵⁵ A'ero Jesus'ga pyryrymi ġa novatiamo javo hete ġa pe:

—Ndapyryvi ji ve! ei ga. Napembaragwahavi pejihe. ⁵⁶ Tapoko yvyakotyve'ğa javo ji ruri imombo ġandekote'varuhua ġa hugwi. Ga jukae'yma ji ruri yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga ġa pe.

Ojipe pe cidade pe ġa hoi ogwovo a'ero.

*Oko pota ahe Jesus'ga remimbo'eharamo
(Mateus 8.18-22)*

⁵⁷ Ga horame pea rupi ojipe'ga ei Jesus'ga pe:

—Ji po ti neremimbo'ehara'ğa nehẽ. Ndehoa nanani po ti ji hoi nde rupi nehẽ.

⁵⁸ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ereho pota tuhẽ nde ji rupi? ei Jesus'ga. Ja'gwara'java'ea raposas gwyvykoi okwara yvy

pe okia ipype. Gwyrā'ia ikiri hakā rehe, ei Jesus'ga. Jihi reki ndarekoi jikihava vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga ga pe. Nde horame ji rupi ji javijitehe po ti nde ndererekoi nehē no, ei Jesus'ga ga pe.

⁵⁹ Ojipe'ga pe Jesus'ga ei:

—Ji rupi nanani ti ejo, ei Jesus'ga.

A'ero ga ei reki Jesus'ga pe:

—Aerē po ti ji hoi ndehoa nanani nehē. Na ji hoi na'ē jipo'ria tyma, ei ga nde ko jipojykaharetero javo Jesus'ga pe.

⁶⁰ Emo Jesus'ga ei ga pe:

—Terehoi ti pevo. Omanove'ga'jave'ga – kiroki ġa noarōi Tupana'ga nhi'īga – ġa tuhē ti totȳ gwe'yja'ga. Ndehe, ehoeho ti imombe'gwombe'gwovo he'yjuhuve'ga pe. Ere ti ġa pe: “Perojijyjijyjuka ti pejeaporoġita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehē imomboa pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero nehē.” A'ea ti ere ġa pe, ei Jesus'ga ga pe.

⁶¹ Kiro ojipe'ga ei Jesus'ga pe:

—Ji po ti neremimbo'ehara'ga nehē. Na ji hoi na'ē nhirongapypeve'ga pe javo. Kiro ji hoi, ta'e ti ji ġa pe, ei ga nde ko jipojykaharetero javo Jesus'ga pe.

⁶² Emo Jesus'ga ei ga pe:

—Oporavykyrame ji ve ahe tomohepia'ngiukaryme ti ojipea ojive. Ojipea imohepia'ngiukarame ojive ahe ndapyryvi nhirembipo'ruhavamo. Ndapo'rui ji ahe a'ero.

10

Setentava'ea oko Jesus'ga nhi'iga rupi

¹ Aerē Jesus'ga nhandepojykaharete'ga ġa mo'emo'ēi ojipe'ġa setentave'ġa. Ga pe ga ei:

—Penhomoirū ti Tupana'ga nhi'iga mombe'gwovo ojipe'ġa pe.

A'ea ga ei mokonha'ġa mondomondovo ġwenonde. Cidades pe nanani – perope ga oho pota – pevo nanani ga setentave'ġa mondoi. Mokomokōi ġa hoi onhomoiruamo a'ero.

² Gahoa renonde Jesus'ga ei ġa pe:

—Pevove'ġa ko koapora ja ġanemimondoroġwerīva'ea ja – kiroki ġa tohendu Tupana'ga nhi'iga, ei Jesus'ga ġa pe. He'yi hete koapora gworygworyvamo. Imondorove'ġa ndohygi reki hehe. A'ereki ġa ndahe'yi. A'ero ahe ei koapora jara'ga pe: “Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja imondorove'ġa ġa pyri imondoroguka ko pe.” A'ea ahe ei koapora jara'ga pe, ei Jesus'ga.

—Na jitehe pevove'ġa koapora ja. A'ereki ġa he'yjuhu ranuhū. Ndahe'yi reki imondorove'ġa'jave'ġa – kiroki ġa oporavyky imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iga ġa pe tojiko ti ġa Tupana'ga rehe javo, ei Jesus'ga. Pe'ji ti Tupana'ga pe a'ero koapora jara'ga'jave'ġa pe: “Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja ejiheve'ġa ġa pyri. Tomombe'u ti ġa nenhi'iga he'yjuhuve'ġa pe tojiko ti ġa nde rehe. A'ero po ti ġa ndekoi nde pyri upa avuirama nehē.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga setentave'ġa pe.

³ —Kiro po ti ji pe mondoi nehē. Ji rendu ti. Jihi kiro po ti pe mondo okote'varuhuve'ġa pyteri pe. Peko po ti pe cordeiros ja ipopoakare'ŷva'ea ja pejigwovo ġapyteri pe nehē. Onharō ja'gwara'java'ea lobos cordeiros pyhyga otiruahūro jupe. Na jitehe po ti okote'varuhuve'ġa tiruahūro pe me nehē, ei Jesus'ga.

⁴ —Taperohoi ti sacola, itambere'ia, sandálias irūa. Tapepytai'i ti ti pea rupi penhinhi'iġe'yma ojipe'ġa pe. ⁵ Pevahemame onga pe ti pe'ji na'ē ongapypeve'ġa pe: “Tu katu ti pepy'a!” ⁶ Po ongapypeve'ga ipota tu katu ti jipy'a a'ero javo, a'ero po ti gapy'a rukatui tuhē nehē, ei Jesus'ga. Po ongapypeve'ga ndopotari, a'ero po ti gapy'a ndukatui nehē, ei Jesus'ga setentave'ġa pe.

⁷ —Ongapypeve'ġa ipotarama pekia ġwonga pype ti pepyta ġanonga pype a'ero. Pe'u ti ġambatera – kiroki a'ea ġa ombuhu pe me. A'ereki po ġa pe poraka pe pokoga hamo. Pepyta ti ġanonga pype jate pejiyjijyje'yma ojipejipea pype onga pype, ei Jesus'ga.

⁸ —Po ġa horyory pe ndehe pe mboapyga imondovo pe me pe vahemame cidade pe, a'ero ti pe'u ġambatera – kiroki a'ea ġa ombuhu pe me. ⁹ Pemombi ti karugwara itetirūave'ġa hugwi pevo. Pe'ji ti ġa pe: “Koro Tupana'ga gwepiuka opopoakara pe me okovo ġweri penduvihavuhhetero.” A'ea ti pe'ji ġa pe imombe'ġwovo, ei Jesus'ga.

¹⁰ —Po ġa ndohoryoryvi pe ndehe pe mboapyge'yma imondoe'yma pe me pe vahemame cidade pe, a'ero ti peho pehea rupi cidade rapea rupi. Pe'ji ti: ¹¹ “Pehepia

ti otimbuguhua orepya rehe pecedadeva'ea. Koa otimbuguhua ore ihyvi kiro javo: Napehendupotari pe Tupana'ga nhi'iġa ore imombe'urame pe me. Pe hendupotare'ymame ti pekwaha: Koro Tupana'ga gwepiuka opopoakara okovo ġwerĩ huvihavuhuhetero pe pyri.” A'ea ti pe'ji ġa pe, ei Jesus'ga setentave'ġa pe.

¹² —A'e ji pe me, ei Jesus'ga. Aerẽ mbapava koty po ti ġa hepiagi hahyva'ea ojihe Tupana'ga omanove'ġa mono'ombavame ġa ndeheve nehẽ. Ga mono'ombava po ti ga ei ġa pe nhaporemopeko te'varuhu pe javo. A'ereki ġa nohendupotari ganhi'iġa. Koji'i po ti hahy ġa pe Sodomapeve'ġa pe hohe, ei Jesus'ga setentave'ġa pe.

*Tiruahũaġwama cidadespeva'ea pe
(Mateus 11.20-24)*

¹³ Kiro Jesus'ga nhi'iġahyi cidadespeve'ġa pe Corazimmeve'ġa pe Betsaidapeve'ġa pe no. Javo ġa pe ga ei:

—Tiruahũ ti pe me nehẽ! ei Jesus'ga. A'ereki pe ndapepohiri pejikote'varuhua hugwi. Pehepia ko pe Tupana'ga popoakara novĩa ji japoramemahemonhimomby'aheteve'ea. Hepiagame po pe pepohi pejite'varuhua hugwi hamo.

A'ea Jesus'ga ei cidadespeve'ġa pe Corazimmeve'ġa pe Betsaidapeve'ġa pe no.

—Ymyahũ Tiropeva'ea Sidommeva'ea pavẽi ndohepiagi Tupana'ga popoakaramahemonhimomby'ava'ea repiage'yma, ei Jesus'ga. Po ymyahũ ji japoimahemonhimomby'ava'ea ahepyteri pe, po kotihĩ ahe pohiri okote'varuhua hugwi po raka'e hamo. Omongi po ahe

opite'varuhua imondovo tanimbuga oakağa rehe po raka'e hamo ndorovy'ari ore orerekote'varuhua rehe javo, ei Jesus'ga.

14 —Ymyahũ Tiropeva'ea ndohepiagi reki Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea repi-age'yma Sidommeva'ea pavēi, ei Jesus'ga. Ndopohiri ahe a'ero okote'varuhua hugwi. Nurã po ti ahe hepiagi hahyva'ea ojihe nehē Tupana'ga omanove'ğa mono'ombavame nehē ahe reheve nehē. Ga mono'ombavame po ti ga ei ahe ve nhaporemo nehē peko te'varuhu pe javo, ei Jesus'ga cidadepeva'ea mombe'gwovo.

—A'ea rupi koji'i po ti hahy pe me nehē, a'e ji pe me, ei Jesus'ga Corazimmeve'ğa pe Betsaidapeve'ğa pe no. Igwyre'i po ti hahy Tiropeva'ea pe Sidommeva'ea pe nehē no, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga popoakara repiakaturame pe ndapepohiri reki pejikote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga Corazimmeve'ğa pe Betsaidapeve'ğa pe no.

Kiro Jesus'ga ei ojipe'ğa pe cidadepeve'ğa pe Cafarnaummeve'ğa pe. E'i ga:

15 —Marãi pe pejive? “Nhande huvihava jara'ğa hohe pa.” Nahã ko pe ei pejohupe penhimboheteavouhu pejikovo. Pe peho hete hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga Cafarnaummeve'ğa pe.

16 Setentave'ğa pe Jesus'ga ei:

—Kiroki ga pe nendu – gaha ji rendu reki. Kiroki ga napenendukatui pe arõe'yma – gaha nanhirendukatui reki. Kiroki ga nanhirendukatui ji arõe'yma – gaha nohendukatui nhimbuhurukara'ga, ei Jesus'ga setentave'ğa pe.

Ojivy setentava'ea

¹⁷ Kiro setentave'ga hoġahoi a'ero ogwovo Jesus'ga nhi'ġpo'ruavo imombe'gwombe'gwovo Tupana'ga nhi'ġga. Aerē ġa jivyri Jesus'ga pyri gworygworyvamo. Orepojkaharetero javo Jesus'ga pe ġa ei:

—Nderera pyvō ore erame anhaġa pe Diabo'gapyriva'ea pe a'ea oko orenhi'ġga rupi ojipe'avo ġa hugwi.

¹⁸ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Kwa. Ahepia katu ji Satanás'ga hira yvaga hugwi okote'varuhuva'ea ruvihavuhu'ga hira. Kotihġ ga hihetei overavava'ea ja. ¹⁹ Ji rendu ti. Opombopopoaka ji. Nurā pe pyruġame mboja rehe jagwa'jyra rehe po ti ndahahyi pe me nehē. Opombopopoaka ji. Nurā pe popoakaramo Satanás'ga hohe Diabo'ga hohe. A'ero Satanás'ga imondorame hahyva'ea pe me po ti pe nhimomiranami nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁰ —Pe nhi'ġga rupi anhaġa rekoro ġwaramo rūi ti pejory. Tupana'ga okwatija pendera inoġa ga'apoa rehe livro rehe yvagi pe. Pendera noġa ġwaramo ti pejoryjory, ei Jesus'ga setentave'ga pe.

Horyory Jesus'ga

(Mateus 11.25-27; 13.16-17)

²¹ A'ea rupi Tupana'ga ra'uva Jesus'ga mbohoryoryvi. A'ero Jesus'ga roryroryvamo Tupana'ga mboheteavo javo ga pe:

—Apġ, ei ga. Ndepyry hete nde ekovo yvagipeve'ga nduvihavuhuhetero yvyakotyve'ga nduvihavuhuhetero no. A'ereki nde nderekwahavukari a'itituhēva'ea ikwahapyra'ga

pe heaporogitave'ga pe no. Onhimbo'ee'ỹve'ga pe tayri'ga'jave'ga pe nde erekwahavuka a'itituhēva'ea. Na tuhē, Apī. A'ereki nahā nde erepota, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

²² Kiro Jesus'ga ei:

—Jiruva'ga ombuhu pa ji ve ji mbopopoaka. A'ero ji popoakaramo ojipe'ga hohe pa. Gaha jate ji kwaha hete. Ojipe'ga ndajikwahakatui. Jihi jate ji akwaha hete jiruva'ga. Okwaha ga ga ji ga mboukwahapotarame jate ga pe, ei Jesus'ga ga pe.

²³ A'ero Jesus'ga pyryrymi gwemimbo'ehara'ga pe. Onhi'iga ga pe jate ga ei:

—Pe me pyry hete. A'ereki pe pejirokwa ikwahava aherembikwahavipyre'yma Tupana'ga rembiapoa repiaga. Pyry hete ti ga pe no – kiroki ga gwepia penembiepiaga ikwahava, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe. ²⁴ A'ereki ymyahū ko Tupana'ga nhi'iga mombe'uharava'ea gwepia pota hete penembiepiaga aheruvihavuhuva'ea pavēi. He'yiva'ea gwepia pota. Ahe ndohepiagi reki. Gwendu pota hete ahe penemienduva no. Ahe nohenduvi reki, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe.

Pyry hete Samariapeva'ea ahe hohe

²⁵ Aerē judeus'ga mbo'ehara'ga o'ā Jesus'ga pyri. “Tahepia ti Jesus'ga reaporogita,” ei ga oyvyteri pe. “Mara'ngu po ti ga onhimbotegweteavouka ji ve ga nhi'igame nehē?” ei ga.

A'ero ga ei Jesus'ga pe:

—Marā po ti jipyryhetea hamo nehē? A'ero po ti ji rekoī avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei ga Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

26 A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Marãi Moisésva'ea rembikwatijara? Marã nde imonhi'igi aherembikwatijara?

27 A'ero ga ei Jesus'ga pe:

—Nahã Moisésva'ea rembikwatijara e'i:

“Pearõ hete tuhẽ ti pejipojykaharete'ga Tupana'ga.

Pearõ hete tuhẽ ti ga pejipty'a pe.

Pearõ hete tuhẽ ti ga imondovo pejeaporoğita imohina ga rehe.

Pearõ hete tuhẽ ti ga pejirokwa pejikovo ga nhi'ĩpo'ruavo.

Pearõ hete tuhẽ ti ga tako

ti ji garemimbotarimova'ea rupi jate javo.

Penhiarõ hete pe.

Na jitehe ti pearõ pejikotyve'ğa.”

A'ea Moisésva'ea rembikwatijara ei, ei ġambo'ehara'ga Jesus'ga pe.

28 A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Na tuhẽ. Eko pyry ti Moisésva'ea rembikwatijara rendukatuavo, a'ero po ti nde rekoj Tupana'ga pyri avuirama nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

29 Oyvyteri pe ġambo'ehara'ga ei: “Po nhirenduve'ğa ei ji mombe'gwovo hamo gaha okwaha hete javo ji ve hamo,” ei ga oyvyteri pe. Nurã ga ei Jesus'ga pe:

—“Pearõ ti pejikotyve'ğa,” ei Moisésva'ea, ei ga. Ma'ğa ko jikotyve'ğa naerũ? Ta'arõ ji ġa a'ero, ei ga Jesus'ga pe.

30 A'ero Jesus'ga ei imombe'gwovo ga pe ga mbo'eavo.

—Judeu'ga hoi pea rupi cidade de Jerusalém hugwi ogwovo, ei Jesus'ga. Ojipe pe ga hoi cidade

de Jericó pe. Ga horame pea rupi iporomive'ga ndekoi ga rehe imima ga hugwi ga mu'umu'uma ga noĝa. Gwekyi ĝa gapira vehevi ga hugwi herogwovo ga reja. Kiro ga manoĝwerĩ.

³¹ —Kiro ikwava'ēhara'ga ruri pea rupi judeu'ga. Imu'umu'umbyra'ga repiagame ga hoi pea aherovai ga hugwi okwava ogwovo. ³² Na jitehe levita'ga rekoi judeu'ga. Uhu ga pea rupi. Urame ga imu'umu'umbyra'ga repiagi no. Pea aherovai ga hoi ga hugwi okwava ogwovo.

³³ —Aerē Samariapeve'ga ruri pea rupi no, ei Jesus'ga.

Samariapeve'ĝa noarōi judeus'ĝa.

—Emo imu'umu'umbyra'ga repiagame Samariapeve'ga ga porogwetygi reki. “Po hahy hete ga pe,” ei ga, ei Jesus'ga. ³⁴ Uhurame ga pyri ga ga pohanoĝi a'ero. Gweka'vo ga óleo vinho reheve gamohumbygagwera rehe ga pohanoĝa. Ouvã ga gamohumbygagwera tapy'ynhapira pyvõ. A'ero ga ga mondoi ĝwenymbava arimo yuhua'javuhuva'ea arimo ga rerogwovo. Onga pype ahekihavuhua pype ga ga rerohoi ga repiakatuavo pevo.

³⁵ —Ko'emame ohorame ga ipe'ai oitambere'ia hugwi mokōi moeda pratava'ea. He'yi hehe moeda rehe itambere'ia rehe. Onga jara'ga pe ga imondo. “Ehepia katu ti ga,” ei ga imondovo ga pe. “Mara'ngu po ti mokōi itambere'ia ihyge'yma nehē nde ipyhygame mbatera ga pe nehē? Po ti ndohygi itambere'ia ndehe ipyhygame mbatera ga pe nehē, a'ero po ti ji imondo koji'iva'ea nde

ve nehẽ jirura'javame nde pyri nehẽ,” ei Samaria-peve'ga onga jara'ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġambo'ehara'ga pe.

³⁶ —Ejapyaka ti. Manamo trêsvê'ġa – kiroki ġa gwepia imu'umu'umbyra'ga pea rupi – manamo ġa gwereko katu ga gakotyva'ero? ei Jesus'ga ga pe.

³⁷ A'ero ġambo'ehara'ga ei Jesus'ga pe:

—Kiroki ga ga pohano – gaha oko gakotyva'ero ga pokoga.

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ga ja ti eko ojipe'ġa pokoga – kiroki ġa iporia'i.

Jesus'ga Martava'ea pavẽi Mariava'ea pavẽi

³⁸ Aerẽ Jesus'ga hogahoi ġwemimbo'ehara'ġa pavẽi pea rupi ogwovo cidade'i pe. Pevo Marta'ġa nonga pe ga hoi ovahema. Martahẽa ga mboapygi ġwonga pype gworygworyvamo ga rehe. ³⁹ Gwerekko hẽa oirũhẽa. Hẽarera ko Maria. Mariahẽa apygi Jesus'ga pyri gapya koty hendukatuavo ganhi'iġa.

⁴⁰ Kiro Martahẽa nhimbaekwahivi japovo mbatera ti'u ti javo. Nurã hẽa ruri opytaahi'viavo Jesus'ga pyri javo ga pe:

—Pyrý nde ve nhiirũhẽa ji pokoge'ymame? Jihi jate ji poravykyi. Orepojkaharetero ere hẽa pe a'ero tajipoko hẽa japovo.

⁴¹ A'ero Jesus'ga nhandepojkaharete'ga ei:

—Marta! ei ga hẽa pe. Nda'ei po ti ji nahã hẽa pe nehẽ. Ndehe, terenhimbaekwahivuhui ti ejapyakauhuavo mbatera rehe! ei Jesus'ga Martahẽa pe. ⁴² Koji'i ko pyryvamo ahe nhinhi'iġa

renduvi. Mariahēa ji rendu potaripe okovo. Na hēa ji renduvi a'ero, ei ga Martahēa pe.

Ga ndepiapavirē ga oho ogwovo.

11

*Marā ore nhi'īgi Tupana'ga pe? ei ahe
(Mateus 6.9-13; 7.7-11)*

¹ Aerē Jesus'ga nhi'īgi Tupana'ga pe okovo. Ga nhi'imbavirē garemimbo'ehara'ga ei Jesus'ga pe:

—João'ga ombo'e ġwemimbo'ehara'ga nahanahā ahe nhi'īgi Tupana'ga pe javo. Oro ore, marā ore nhi'īgi Tupana'ga pe? Ndehe ore mbo'e ti hehe jipojykaharetero, ei ga Jesus'ga pe.

² A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ga pe:

—Kwa. Opombo'e po ti ji kiro. Penhi'igame Tupana'ga pe ti pe'ji ga pe:
“Apī, nde ereko katu hete.

Tanerenoiġatu ti ġa nhaporemō a'ero

nde mboheteavo ga ko Tupanete'ga javo nde ve.

Herejo ti vvyakotyve'ġa nduvihavuhuhetero ekovo.

³ Nane'yimi ti embuhu ore ve mbatera toro'u ti.

⁴ Ore ndorokwahava'javi ojipe'ġa ndekote'varuhua orojive henonhe'yma ġa pe nhaporemō.

Na jitehe ti orerekote'varuhua emombo ore hugwi ikwahava'jave'yma henonhe'yma.

Ore poko ti toronhi'īpo'ruyme ti Satanás'ga orokoe'yma garemimbotarimova'ea rupi.”

A'ea Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa mbo'eavo nahā ti penhi'ī Tupana'ga pe javo.

⁵⁻⁶ Koji'iva'ea ga ei ġa pe:

—Po ga – kiroki ga ojikoty'a pe pavēi – po ga uhu penonga pe ohoa pyteri pe ypyhaji katu pe ndepiaga, ei Jesus'ga. Momina po pembatera. Nurā ahā imondoa ga pe. Marā po pe ndekoi a'ero? Peho po pe ojipe'ga rongga pe – kiroki ga ojikoty'a pe pavēi no. Pe'e po pe ga pe: “Embuhu'ri ore ve trêš pães. A'ereki ojipe'ga uhu oreronga pe ohoa pyteri pe – kiroki ga ojikoty'a ore pavēi. Ndorogwerekoi ore mbatera to'u ti ga javo.”

⁷—A'ero po ga ei pe me: “Ndavygotari ji jikira ġwaramo. Ahovapytymbavipe ji. Anhino ji jira'yra'ġa pavēi. Nurā ji ndavyri imondovo pe me,” e po ga pe me, ei Jesus'ga.

⁸—A'e ji pe me, ei Jesus'ga. Pe pavēi ojikoty'aro ġwaramo rūi ga vyri imondovo pe me. Pe porandupige'yma ġwaramo ga hugwi ga vyri imondopava penemimbotarimova'ea, ei Jesus'ga.

⁹—Penhi'iġame Tupana'ga pe na jitehe ti peporandurandu ga pe pejikovo. A'ero po ti Tupana'ga imondoukari pe me nehē. Pehekaeka ti tihepia ti javo. A'ero po ti pe hepiagi nehē. Pekwapekwa ti porta rehe pejikovo taħo ti ji jurukwara rupi javo. A'ero po ti pe hoi hupi nehē, ei Jesus'ga. ¹⁰A'ereki kiroki ġa onhi'ĩ Tupana'ga pe ore poko javo – ġa pe nhaporemō Tupana'ga omondouka okovo imombyryva oporanduve'ġa pe hekahara'ġa pe okwaokwawe'ġa pe, ei Jesus'ga.

¹¹—Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve pira javo, a'ero mboja rūi po pe imondoi ga pe. ¹²Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve hupi'a javo, a'ero jagwa'jyra rūi po pe imondoi ga pe.

¹³—Ite'varuhue'ŷve'ga ja po pe pekwaħa imondovo peja'yra'ġa pe. Peko te'varuhu pe reki. Po

pe ġanduvamo pekwaha imondovo peja'ya'ġa pe, a'ero koji'i penduvete'ga yvagipeve'ga pyry-heteve'ga ikwahahetei gwa'uva mondovouka pe me pe poranduvame ga pe. Pyry hete gara'uva, ei Jesus'ga ġa pe.

*O'mbero ahe e'i: Belzebu'ga opoko Jesus'ga
(Mateus 12.22-30; Marcos 3.20-27)*

¹⁴ Aerē anhaġa opoġyka akwaimbae'ga okovo. Nonhi'igġi anhaġa Diabo'gapyriva'ea. Nurā nomonhi'igukari akwaimbae'ga pe. Jesus'ga anhaġa mboġipe'arame ga hugwi akwaimbae'ga nhi'igġi reki. A'ero pevove'ġa nhimomby'ai onhimongyavo. ¹⁵ Hepiaga jara'ġa ei:

—Belzebu'ga anhaġa ruvihavuhu'ga opokogame Jesus'ga popoakaro. Nurā Jesus'ga anhaġa mboġipe'ai ġa hugwi imondovouka, ei ġa o'mbero.

Belzebu, ei ġa Diabo'ga pe. Irūa garera Satanás.

¹⁶ Ojohupe oġipe'ġa ei:

—Tihepia ti Jesus'ga popoakara, ei ġa. Mara'ngu po Tupana'ga okovo ga pyri ga mbopopoaka? Tupana'ga ga mbopopoakare'ymame po ti nhande ga mbotegwetei nehē, ei ġa ojohupe. Nurā ġa ei Jesus'ga pe:

—Eapo ti ahemonhimomby'ava'ea. Mara'ngu po Tupana'ga japouka nde ve nde pokoga? Torohēpia ti, ei ġa ga pe.

¹⁷ Jesus'ga okwaha ġandeaporogitate'varuhua. A'ero ga ei ġa pe:

—Po ġagwyripeve'ġa otavuka ojohupe, a'ero po ti ġa nhomoka'nhymbavi nehē. Po ongapypeve'ġa otavuka ojohupe, a'ero po ti ġa nhomoka'nhymbavi nehē no, ei Jesus'ga ġa

pe. ¹⁸ Po na jitehe Satanás'gapyriva'ea otavuka ojohupe, a'ero po ti inhomoka'nhymbavi jovai nehē no. Marā po ti Satanás'ga huvihava a'ero ojipyryva'ea ahana'javame nehē? ei Jesus'ga ġa pe. A'ea ji ei. A'ereki pe pe'e: “Belzebu'ga Jesus'ga pokogi ojipyryva'ea mbojipe'auka ga pe.” Nahā pe pe'e, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁹ —Ma'ġa ombojipe'auka Satanás'gapyriva'ea pendeheve'ġa pe naerū? ei Jesus'ga. Ndape'ji reki pe ġa pe: “Belzebu'ga ombojipe'auka ġa pe.” A'ea rūi pe ei, ei Jesus'ga. Po ga rūi ġa poko ojipyryva'ea mbojipe'auka ġa pe, a'ero ga rūi ji poko no, ei Jesus'ga. Tape'ei ti ji ve a'ero: “Belzebu'ga Jesus'ga poko.” Po pe'ji a'ea ji ve, a'ero po ti pendeheve'ġa ete'varuhui pe me nehē no pe'mbe pe javo pe me nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁰ —Tupana'ga ipopoaka hete. Gapopoakara ombojipe'auka Satanás'gapyriva'ea ji ve, ei Jesus'ga. Pekwaha pe a'ero Tupana'ga ko nhanderuvihavuhetero kiro javo, ei Jesus'ga.

²¹ Kiro Jesus'ga Tupana'ga popoakara mombe'ui ga ojipe'ġa hohe javo. Imombe'gwovo ga ei ġa pe ġa mbo'eavo:

—Ipopoakave'ga opyhy pa gwy'yva toavykyyme ti ojipe'ga nhironga javo. Ga hepiakaturame ġwonga u katu gambatera.

²² Ojiko ga gwy'yva rehe. Aerē ojipe'ga ruri otavuka ipopoakave'ga pe. Gaha koji'ī ipopoaka ipopoakave'ga hohe. Nurā ga gapopoakara mombigi ipyhypava gary'yva ga hugwi gambatera no. A'ero ga ima'ēi gambatera.

A'ea Jesus'ga imombe'ui nahā Tupana'ga ipopoaka Satanás'ga hohe javo.

23 —Kiroki ga ndajirepygi – gaha ji movahĩ, ei Jesus'ga. Kiroki ga nomono'oġi ji pavēi – gaha ombokwaki'o.

A'ea Jesus'ga ei ga nombojikogukari ġa ji rehe javo.

Ojivy anhaġa ahe pyri
(Mateus 12.43-45)

24 —Kiro po ti ji imombe'ui anhaġa rembipyhyga'ga pe me, ei Jesus'ga. Nahã ja aġwamove'ġa ndekoi ite'varuhuve'ġa – kiroki ġa opohi okote'varuhua hugwi novĩa ojikoge'yma ji rehe, ei Jesus'ga. Anhaġa Diabo'gapyriva'ea ite'varuhu hete akwaimbae'ga pyhyga otiruahũro ga pe. Aerē anhaġa jipe'ai ga hugwi ogwovo yhye'yi me okwaokwava. “Mome po ti ji ruvi nehē?” e'i ovyteri pe heka. Ndohepiagi reki. Nurã i'ei: “Ajivy po ti ji nhironga pe ipojykaa'java akwaimbae'ga pojkkaa'java,” e'i. Akwaimbae'ga pe anhaġa i'ei nhironga.

25 —A'ero ituri ojivya akwaimbae'ga pyri. Ova-hemame ga pyri anhaġa i'ei: “Ikatu hete nhironga imboavujikweripyra,” e'i anhaġa.

26 —A'ero ihoi seteva'ea rerua anhaġa rerua. Akoja hohe seteva'ea tiruahũ hete, ei Jesus'ga. Ovahemame akwaimbae'ga pyri ga pojkai otiruahũro ga pe. A'ero kiro koji'i tiruahũ hete akwaimbae'ga pe. Ymya tiruahũ ga pe ojipejiva'ea ga pojkarama. Aerē koji'i tiruahũ hete ga pe seteva'ea ga pojkarama, ei Jesus'ga.

Horyory tuhē ahe

27 Ga nhi'iġame hahyahi pevove'ga pyteripevehēa nhi'iġa ga pe:

—Pyry hete hēa pe – kiroki hēa nde mbo'a nde moka'mbuka'mbuavo, ei hēa.

²⁸ A'ero Jesus'ga ei:

—Na tuhē. Emo koji'i pyry hete ġa pe – kiroki ġa Tupana'ga nhi'iġa rendu katu okovo ganhi'iġa rupi, ei ġa.

*Jesus'ga okwahava'javuka Jonasva'ea ahe ve
(Mateus 12.38-42; 16.1-4; Marcos 8.11-12)*

²⁹ He'yive'ġa nhombotymbotyvame Jesus'ga pyri ga ei ġa pe:

—Peko te'varuhu pe aġwamova'ero! A'ereki pe pe'e: “Jesus'ga japorame jate nhande ve ahemonhimomby'ava'ea, a'ero po ti nhande ei ikwahava nehē: Tupana'ga ga poko. A'ea po ti nhande xa'e hepiagame nehē.” A'ea pe ei, ei Jesus'ga ġa pe.

—Ndoapoukari po ti Tupana'ga ojipea ahemonhimomby'ava'ea pe me nehē. Ojikwe ga oapo ahemonhimomby'ava'ea Jonasva'ea mohemukarame ymyahũ hako. A'ea jate po ti ga ikwahavukara'javi pe me nehē jihi Jesus'ga poko javo, ei Jesus'ga. Ymyahũ Jonasva'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea hako. ³⁰ Pekwahava'ja ti Jonasva'ea pejapyakavo. Ymyahũ Tupana'ga Jonasva'ea mondoukari cidadepeva'ea pyri Nínivepeva'ea pyri tokwaha ti ġa jipopoakara javo. Na jitehe Tupana'ga ji mbuhurukari pe pyri aġwamova'ea pyri tokwaha ti ġa jipopoakara javo, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

Nahã Jesus'ga Jonasva'ea mombe'ui ahe ve tokwahava'ja ti ġa Tupana'ga popoakara Jonas'ga mbogwerava reheve javo. A'ero ga ei:

31 —Aerē mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ga mono'ono'ombavi nehē pe ndeheve nehē, ei Jesus'ga. Pe mono'ombavame po ti ga ei pe me ga pe nhaporemo nehē peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea kweravi nehē no kunhangwerava'ea. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari pendekote'varuhua nehē. A'ereki ymyahū ahe uhu Salomāova'ea pyri paivohuhetea hugwi hako tahendu ti ganhi'iga javo. “A'ereki ga okwaha hete,” ei ahe ua, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ga pe. Jihi kaitu akwaha hete Salomāova'ea hohe, ei Jesus'ga. Aḡwamova'ero pe napehendupotari nhinhi'iga ikwahapotare'yma a'itituhēva'ea. Nurā po ti tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea imboukwahavukari pendekote'varuhua nehē, ei Jesus'ga.

32 —Mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ga mono'ono'ombavi pe ndeheve nehē, ei Jesus'ga. Pe mono'ombavame po ti ga ei pe me ga pe nhaporemo nehē peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti Nínivepeva'ea kweravi nehē no. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari pendekote'varuhua nehē. A'ereki ymyahū Nínivepeva'ea ḡwendu katu Tupana'ga nhi'iga hako. Opohi ahe okote'varuhua hugwi ymyahū hendukatuavo Tupana'ga nhi'iga Jonasva'ea imombe'uro ḡwaramo hako, ei Jesus'ga ga pe imombe'gwovo.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ga pe. Jihi kaitu amombe'u katu Tupana'ga nhi'iga

Jonasva'ea hohe, ei Jesus'ga. Aḡwamova'ero pe napehendupotari nhinhi'iḡa pepohire'yma pejikote'varuhua hugwi. Nurã po ti Nínivepeva'ea imboukwahavukari pendekote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga.

Kojahuva'ea'javuhuva'ea

(Mateus 5.15; 6.22-23; Lucas 8.16)

³³ —Imondygame lamparina ahe nomondoi imihava pype. Ndohovapygi ahe lamparina hyrua pyvõ. Pyte'mbia rehe ahe omondo lamparina. Nurã okirame onga pype ahe gwepia kojahua, ei Jesus'ga.

³⁴ —Ndereakwara ko lamparina ja nde ve. Ejeakwakaturame po ti nde hepiakaturi egwovo kojahua rupi ikwahava nehẽ. Na jitehe ejeaporoḡitakaturame ekovo pota Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde rekokatukwahavi nehẽ, ei Jesus'ga.

—Ejeakwate'varuhurame po ti nde nderehepiagi egwovo ypytuna rupi ikwahave'yma nehẽ. Na jitehe ejeaporoḡitate'varuhurame ekopotare'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde nderekokatukwahavi nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁵ —Ekwaha ti a'ero imbaragwahava mara'ngu po ji jireaporoḡitakatue'yma javo. Ejeaporoḡita katu ti takote'varuhuyme ti javo.

³⁶ Lamparina imbokojahuheterame nde ve nde hoi pehea rupi katu ikwahava. Na jitehe ekokatukwahavame po ti nde ikwahahetei nehẽ nahanahã Tupana'ga opota ji ve javo. Po nandereaporoḡitate'varuhui'i'i, a'ero po ti nde rekokatukwahapavi nehẽ.

*Tiruahũ ti fariseusva'ea pe
(Mateus 23.1-36; Marcos 12.38-40)*

³⁷ Jesus'ga nhi'igirẽ fariseu'ga ei ga pe:

—Herejo nhironga pype i'gwovo ji pyri.

A'ero Jesus'ga hoi ga rupi garonga pype oapyga mesa pyri. ³⁸ Jesus'ga ndojipogwei na'ẽ ojikwakuve'yma. A'ero fariseu'ga ei oyvyteri pe: “Garamo Jesus'ga nohendukatui nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera naerũ? Nhaneramonhava'ea e'i: ‘Nahanahã nhande xajipogwei katu. Nhandejipogweikaturu ġwaramo nhande nhimombyryvi Tupana'ga pe,’ ei ahe.” A'ea ga ei oyvyteri pe onhimomby'avo Jesus'ga rehe ga ndojipogwei i'ua renonde javo.

³⁹ A'ero Jesus'ga nhandepojykaharete'ga ei fariseu'ga pe:

—Pe'ara tehe oko Tupana'ga nhi'igã rupi pendekoe'ymame ganhi'igã rupi pejiyvyteri pe fariseusva'ero, ei Jesus'ga. A'ea pe ji ei ji'erame pe me: Copo ara prato ara reheve pepyhei hete pe. Gwaimbya pe ndapepyhei reki. Nahã ji ei, ei Jesus'ga. Peyvytera ite'varuhu pa. A'ereki pe pepotaruhu pa ipyhygahyavo mbatera pejive pejikote'varuhuavo. ⁴⁰ Peko ikwahave'ymuhũva'ero! ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ga pe.

—Tupana'ga oapo pa. Oapo ga ahe'ara. Oapo ga ahevytera no. ⁴¹ Po peyvytera ikatu, a'ero po ti pe ima'ẽi jara penhimbatera imbatere'ỹve'gã pe nehẽ. A'ero po ti pyrypavamo pembatera pe me nehẽ. A'ero po ti ndapejikwakuva'javi nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴² —Tiruahũ ti pe me! A'ereki fariseusva'ero pe ndapekokatui pejikokatue'yma ojipe'gã pe.

Tiruahũ ti pe me. A'ereki napearõi Tupana'ga. Pemondo pe Tupana'ga pe novĩa. Petỹ imboheva'ea: hortelã, arruda, verduras. Pe herekorange dez itymipyra pe pemondo ojipeji ga pe. A'ea pyry Tupana'ga pe. Emo pe ndapekokatupavi pejikokatue'yma ojipe'ga pe, ei Jesus'ga. A'ea ndapyryvi Tupana'ga pe. Peko katu po pe pejikokatuavo ojipe'ga pe hamo. Pearõ hete po pe Tupana'ga hamo no. Pemondo ti Tupana'ga pe pejikokatuavo ojipe'ga pe no Tupana'ga arõheteavo no. Nahã pyry hete Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

⁴³ —Tiruahũ ti pe me! ei Jesus'ga. A'ereki fariseusva'ero pe pe'e: “Tianderepia pa ti ga nhande mboheteavo. A'ereki nhande ganduvihavuhuro xako,” pe'e pe pejiyvyteri pe. Nurã pe apypotaruhui nhanderuvihava'ga apykava rehe nhandejatykahava pype, ei Jesus'ga. Ikatuuhu pe me ga mbaragwahavame pe ndehe ima'ẽhai pe feira pe onhi'ĩgatuavo pe me pe ko orembo'eharamo javo pe me, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —Pe ko ahemoandyandyiva'ero! ei Jesus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pe fariseus'ga pe no. Tiruahũ ti pe me nehẽ! A'ereki pe aheryvya ja. Ndiukwahavame aheryvya ahe ndohepiagi. A'ero ahe pyruõi hehe ikwahave'yma inema ipype. Na jitehe pe kwavame ahe ndokwahavi pendekote'varuhua peyvyteri pe, ei Jesus'ga ga pe.

⁴⁵ A'ero judeus'ga mbo'ehara'ga ei Jesus'ga pe:
—Orembo'eharamo nde erame na ga pe, ore ve nde ei nava'ea rehe no ore mbotegweteavo.

⁴⁶ A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Pe me ti tiruahũ no! ei Jesus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pe. A'ereki pe ojipe'ga mbo'e

hahyva'ea rehe. A'ereki penhi'iġa rupi ġa ndekorange hahy ġa pe. Pe'e pe ġa pe: “Nahanahã ti peko Moisésva'ea nhi'iġagwera rupi orenhi'iġa rupi no,” pe'e hete pe ġa pe. Pe tuhē ndapekopavi ahenhi'iġagwera rupi reki. Peko pa po pe hupi hamo. Penhimbi'eagwera pe pepirĩa reki no. Ga ja pe peko – kiroki ġa omondo ipohyjuhuva'ea ojipe'ġa arimo ġa pokoge'yma, ei Jesus'ga.

⁴⁷ —Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe peapo katu tehe tapyja aheryvya rehe Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea ryvya rehe. Ymyahũ penamonhava'ea Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea jukai. ⁴⁸ Pehe peapo katu aheryvya. Jukwaha reki ahemanoa pyryvamo pe me. A'ereki pe napehendukatui imombe'uharava'ea nhi'iġa no, ei Jesus'ga.

⁴⁹ —Nurã ymyahũ Tupana'ga reaporoġitaro. Ga e'i: “Amondouka po ti ji ġa pyri nhinhi'iġa mombe'uhara'ġa nhimoirũhara'ġa ndeheve nehē. Jara'ġa po ti ġa ġa jukai nehē nhinhi'iġa mombe'uhara'ġa nhimoirũhara'ġa ndeheve nehē. Jara'ġa po ti ġa ġa monhani okote'varuhuavo ġa pe nhinhi'iġa mombe'uhara'ġa pe nhimoirũhara'ġa pe nehē no ogwovo ġa ndeviri nehē,” ei Tupana'ga ymyahũ, ei Jesus'ga.

⁵⁰ —A'ero ahemanoa rehe nhaporemō po ti Tupana'ga imondoi hahyva'ea pe me nehē, ei Jesus'ga ġa pe. “Pejuka pa pe nhinhi'iġa mombe'uharava'ea,” e po ti Tupana'ga pe me aġwamova'ea pe nehē. “Ji japoypyrē yvya yvaga reheve penamonhava'ea ahe jukai. ⁵¹ Penamonhava'ea ojuka ypy Abelva'ea. Aerē penamonhava'ea he'yiva'ea jukai. Mbapavamo

ahe ojuka Zacariasva'ea ymyahũ hako. Omano Zacariasva'ea pejatykahavuhua pyri templo pyri okara pyteri pe ikwava'ēhava pyri.” Nahã po ti Tupana'ga ei pe me imondovo hahyva'ea pe me imboja ahejukaagwera pe ndehe nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

⁵²—Tiruahũ ti pe me nehẽ! ei Jesus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pe. A'ereki pe napembo'ekatui Tupana'ga nhi'i'ga rehe herojijyita. Nurã hajihea rehe pe ga mbo'ei ga moandyandyita. Pereko pe Tupana'ga nhi'i'ga aherembikwatijara novĩa timonhi'i javo. A'ereki pe ndapekoi Tupana'ga nhi'i'ga rupi pejikoge'yma ga rehe. Ga ndekopotarame ganhi'i'ga rupi pe napemombe'ukatui ga pe. Nahã pe napemongoi ga ganhi'i'ga rupi ga mbojikoge'yma ga rehe, ei Jesus'ga fariseus'ga pe.

⁵³ Nanime gambo'ehara'ga ndekote'varuhui ga pe ga arõe'yma fariseus'ga pavëi. A'ero ga ei ga pe:
—Herejo ore mbo'eavo he'yiva'ea rehe. Maramarã po? Koji'i ore mbo'e.

Nahã ga ei ga pe. ⁵⁴ A'ereki ga e'i ojohupe:

—He timombe'uuka ti ga pe. Po ti ga nde'ikatui he'yjuhuva'ea mombe'urame nehẽ, a'ero po ti ore ga mbotegwetei nehẽ, ei ga ojohupe.

12

*Tupana'ga omboukwaha onhimiva'ea nehẽ
(Mateus 10.26-27)*

¹ A'ea rupi he'yjuhuranuhũve'ga nduğanduri onhimono'ono'oğa tihendu Jesus'ga javo. Opyrũpyrũ ga ojogwehe onhimongyavo.

Kiro Jesus'ga nhi'ina'ēi ġwemimbo'ehara'ġa pe. A'ero ga ei ġa pe:

—Penhimboko'i ti pão mbovuhava rehe fariseus'ġa apoa rehe. A'ea ji ei tapehendukatui ti fariseus'ġa nemimbo'ea javo. A'ereki ġa ahe moandyandyi ojihe. Nurã ahe ei pyry hete ġa javo novĩa. Emo ġa oko te'varuhu reki. Ga ja rũi ti peko. Pão mbovuhava onhinhamba pão pype. Na jitehe fariseus'ġa ndekote'varuhua oki pa pevyteri pe ġa pe mbo'erame.

² —Jahovipyra ahe ohaja'vo hepiuka. Na jitehe po ti Tupana'ga imboukwahavi nehẽ. Onhimiva'ea po ti ga hepiukari ikwahavuka henduvukapava nehẽ, ei Jesus'ga. ³ Kiroki a'ea pe pemombe'u ppytunimo ahe ve – a'ea jitehe po ti ahe imombe'ui arimo ojipe'ġa pe nehẽ. Kiroki a'ea pe pemombe'u nhimi okipe ahe ve – a'ea jitehe ti ahe imombe'uahyahivi ġandovaki tohendu pa ti ġa javo.

*Tapekyhyji ti ġa hugwi, ei Jesus'ga
(Mateus 10.28-31)*

⁴ —Pejikoty'a pe ji pavēi, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. A'e ji pe me: Tapekyhyji ti pejukapotave'ġa hugwi. Pe jukarẽ tegwete ġa pemondohavaġwama hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga. ⁵ Kiro ji Tupana'ga mombe'ui pe me. Ga hugwi ti pekyhyji. Gaha ipopoaka hete. Ahe jukarẽ ga omombo ahe tata pype hahyva'ea ruvihava pype ipotarame. A'e ji pe me: Ga hugwi ti pekyhyji, ei Jesus'ga ġa pe.

⁶ —Maramomi itambere'ia gwyrã'ia rehe? Ndahe'yi po hehe. Cinco rehe gwyrã'ia rehe po

ojipeji'i jate itambere'ia. Tupana'ga gwyrā'ia repiapavi herekovo ikwahapava. Nurā ga nomoka'nhyimi ojipeji gwyrā'ia!

⁷ —Koji'i hete reki Tupana'ga pe ndepiakatui. A'ereki ga okwaha jitehe reki pe'ava nhaporemo vehevi he'yjuhuva'ea. Okwaha pa ga pe'ava nhaporemo vehevi he'yje'ỹva'ea. Nahā ga pe kwahahetei pe ndepiakatuavo. Tapekyhyji ti a'ero. A'ereki Tupana'ga e'i pe me: “Ahepia katu ji gwyrā'ia he'yjuhuva'ea. Koji'i ji rekoi pe ndehe pe ndepiakatuavo,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Po nahā ahe ji mombe'ui, ei Jesus'ga
(Mateus 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

⁸ —Gwemimbo'ehara'ġa pe Jesus'ga ei: A'e ji pe me: Po ahe ei ji mombe'gwovo: “Ajiko ji Jesus Cristo'ga rehe. Ga ko jipojykaharetero.” Po nahā ahe ji mombe'ui, a'ero po ti ji ei Tupana'gapyrive'ġa pe yvagipeve'ġa pe nehē: Ga oko jireheva'ero. A'ea po ti ji ei ahe mombe'gwovo nehē, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

⁹ —Po ojipe'ġa ei ji mombe'gwovo: “Ndajikogi ji Jesus'ga rehe. Ga ndokoi jipojykaharetero.” Po nahā ġa ei ji mombe'gwovo, a'ero po ti ji ei Tupana'gapyrive'ġa pe yvagipeve'ġa pe ġa mombe'gwovo nehē: Ga ndokoi jireheva'ero. A'ea po ti ji ei nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁰ —Po ġa ete'varuhui ji ve vehevi okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi nehē, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. Po ġa ete'varuhui Tupana'ga ra'uva pe

reki okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga nomomboraḡwami tuhẽ ḡandekote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga.

¹¹ —Aerẽ po ti ojipe'ḡa pe nderohoahyi ahejatykahava pype ipypeve'ḡa nduvihava'ḡa ndovai pyteri pe governador'ḡa ndovai pyteri pe no huvihavuhu'ḡa ndovai pyteri pe nehẽ no. Gandovai pyteri pe po ti ḡa pe nderohoi timboja tehe ti ḡa ndehe javo.

—Ga pe nderohorame tape'ei na'ẽ ti pejiyvvyteri pe: “Maramarã po ti nhande nhi'iḡi ḡa pe nehẽ? Gara po ti nhande ei ḡa pe nehẽ?” A'ea ti tape'ei pevy'are'yma. ¹² Ga pe nderohorame po ti Tupana'ga ra'uva pe mbo'euka nehẽ nahanahã ti pe'ji ḡa pe javo.

*Jesus'ga omombe'u imbateve'ga
okote'varuhuve'ga*

¹³ Kiro he'yjuhuve'ḡa pyteripeve'ga ei Jesus'ga pe:

—Ahembo'eharamo ere ti nhiirũ'ga pe ima'ẽuka ga pe. Toma'ẽ ga orepo'ria mbateragwera ore ve memei.

¹⁴ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ji rũi ko ima'ẽharamo ahe ve.

¹⁵ Pevove'ḡa pe Jesus'ga ei:

—Penhimboko'i ti! Tapepotaruhuhetei itambere'ia mbatera reheve. A'ereki mbaterahetea ḡwaramo rũi pe ndekoi, ei Jesus'ga ḡa pe.

¹⁶ Kiro Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea ḡa pe. Ga mbo'eavo ga ei:

—Imbateve'ga gwereko vvykatua. Horyory garemityma. Ohy hete! ¹⁷ Oyvvyteri pe ga japyakai javo: “Marã re po ti ji herekoi koapora a'ero

nehē? Mome po ti ji imondoi hepiakatuavo nehē imono'ono'oḡame nehē?” ei ga ojapyaka.

¹⁸ —Aerē ga ei oyvyteri pe: “Nahā po ti ji rekoi a'ero nehē,” ei ga. “Apivohi po ti ji nhimbatera tuha'via nehē. A'ero po ti ji japoi hehanhuhūva'ea tuhava nehē. A'ea pype po ti ji imongipavi nehē jiapoa: trigo ojipea reheve nhimbatera reheve nehē. ¹⁹ A'ero po ti ji ei jiyvyteri pe nehē: Mbat-erahetea ji herekoi hepiakatuavo. Mbaigwe po ti ipavi nhimbatera nehē. Nurā po ti ji ndaporavykyajavi nehē. Toryva rehe jate po ti ji rekoi nehē i'uheteavo vinho gwovo jiroryroryvamo nehē. Nahā po ti ji ei jiyvyteri pe nehē,” ei imbateve'ga.

²⁰ —A'ero Tupana'ga ei ga pe: “Kiro ypytunimo po ti nde manoi nehē ikwahave'ymuhūva'ero! Oro nembatera po ti nehē naerū? – kiroki a'ea nde eremono'ono'oḡuhū. A'ea po ti ojipe'ga gwereko nde manorame nehē,” ei Tupana'ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²¹ —Na jitehe ga rekoi – kiroki ga omono'ono'oḡuhū mbatera ojive jate okoe'yma Tupana'ga nhi'iḡa rupi. Oko tehe po ti ga Tupana'ga rovai pyteri pe nehē, ei Jesus'ga ḡa pe.

*Tape'aḡataruhui ti mbatera rehe, ei Jesus'ga
(Mateus 6.25-34)*

²² Kiro Jesus'ga ei ḡwemimbo'ehara'ḡa pe:

—Nurā ji ei pe me: Tape'aḡataruhui ti mbatera rehe. Tape'ei ti: “Maramarā po ti ji rekoi nehē? Gara po ti ji a'u nehē? Ahā po ti ji ve mbatera nehē. Gara po ti ji amongi nehē?”

Aerē po ti jipira itoropavi nehē.” Tape'ei ti nahā penhi'ağataruhue'yma.

23 —Tapekouhui ti penhimbi'ua rehe, ei Jesus'ga. Tupana'ga pe apo. A'ero po ti ga imondoukari pe me mbatera nehē to'u ti ġa javo. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry pendekoa. Tapekouhui ti pejipira rehe. Oapo ga penda'oa. A'ero po ti ga imondoukari pepira pe me nehē. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry penda'oa, ei Jesus'ga.

24 —Pehepia te gwyrā'ia corvos ikwahava. Nodymi ojive corvos. Ndohetygi ġwemityma i'gwovo a'ero. Nomono'oġi mbatera opoitava ryrua pype aerē po ti ti'u javo. O'u reki corvos. A'ereki Tupana'ga ouka jupe. Pe me ga ei: “Koji'i ji rekoi pe ndehe,” ei Tupana'ga pe me. Nurā po ti ga imondoi pe me nehē no, ei Jesus'ga.

25 —Pe'ağataruhu po pe javo: “Koji'i po ji nhimomboakari hamo. Um meio metro po ti ji nhimomboakara'javi nehē.” Nahā po pe ei. Pe'ağataruhu po pe a'ea rehe javo novīa. Napenhimomboakara'javi tuhē po ti pe nehē, ei Jesus'ga.

26 Nenhimomboakahava nonhimimi'i'i Tupana'ga pe. Pehe reki ndapekwahavi a'ea pejikovo. A'ero ti ojipea rehe tape'ağataruhui no!

27 —Pehepia ti yvoty'ria. Henhui onhimomboaka onhimongyavo yvoty'ria. Ndoporavykyi ipyhyga i'gwovo. Ndoapoi opi'ria. A'e ji pe me: Ymya aheruvihavuhuva'ea Salomāova'ea omongi tapy'ynhapipyryva jipi. Ikatu hete tuhē ahēpipyryva onhimongyavo. Ahēpipyryva hohe reki yvoty'ria ikatuhetero. 28 Tupana'ga ombokatu

ipira nhungwavuhua pira okovo hehe. Nhungwavuhua horyory nhuhũ me kiro. Ko'emame ahe omombo nhungwavuhua tata pype tamohendy ti tata javo. Nombokwara'ari nhungwava.

—Koji'i Tupana'ga pe arõi imondoukari tapy'ynhapira pe me pemongi ti javo. Xunhi hete pe pejiko ga rehe! ei Jesus'ga.

²⁹ —Tape'ağataruhui ti penhimbi'ua rehe! Tape'ağataruhui ti hehe pejipy'a noğatuukare'yma. ³⁰ A'ereki yvyakotyve'ğa gwyriveve'ğa nhağataruhu a'ea rehe nhaporemo — kiroki ға ndojikogi Tupana'ga rehe. Tape'ağataruhui ti hehe a'ero. A'ereki gaha penduvete'ga okwaha pe mbatere'ymame togwereco ti ға ġwiğwia javo, ei Jesus'ga.

³¹ —Tupana'ga ko penduvihavuhuhete'ga. Pejirokwa ti pejikovo ganhi'iğa rupi gaha ko jiruvi-havuhuhete'ga javo, ei Jesus'ga. Pe ndekorame ganhi'iğa rupi po ti Tupana'ga imbuhupavi mbatera pe me nehẽ togwereco paravuhu ti ға javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ğa pe.

*Ikatuheteva'ea yvagi pe
(Mateus 6.19-21)*

³² Kiro Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ğa pe:

—Pe ko napende'yi jireheva'ero. Tapekyhyji ti. A'ereki Tupana'ga e'i pe me: “Opomongo pota ji huvihavamo ji pavẽi.” ³³ Pemondo ti penhimbatera ojipe'ğa pe itambere'ia pyhyga ға hugwi. Itambere'ia ti pemondo a'ero imbatere'ÿve'ğa pe. Po nahã pe ndekokatui, a'ero po ti pe herekoi pejive yvagi pe nehẽ. Ikatu hete po ti peapoa pevo gwe'yjamo a'ero nehẽ. Niymyani po ti

nehẽ. Namomini po ti nehẽ. Iporomive'ga ndohoi yvagi pe imima aheapoa. Mbatera nombote'vari aheapoa yvagi pe.

³⁴ —Nurã ji ei pe me: Penhiitambere'ia ti pemondo imbaterẽ'ÿve'ğa pe. Po avo yvya koty peapoa uvame, a'ero yvyakotyva'ea rehe pe pemondo pejeaporoğita jipi. Po yvagi pe peapoa uvame, a'ero yvagipeva'ea rehe pe pemondo pejeaporoğita imohina jipi, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ğa pe.

Ndokiri huvihava'gapyrive'ga
(Mateus 24.43-44)

³⁵ —Peko katu ti jirura'jahava pota. Peko ti ġa ja – kiroki ġa omongi oku'ayvira xanhimboavujikwe ti javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ğa pe. Peko ti ġa ja no – kiroki ġa ombojapy'u lamparina tihepia katu ti ikwahava javo. ³⁶ Peko ti ġa ja – kiroki ġa e'i: “Aerẽ po ti nhandepojoykahara'ga ruri. Uhu po ti ga toryva hugwi ojipe'ğa mohembirekohava hugwi,” ei ġa gajivyhava pota. Ga rurame okwaakwa porta rehe, kotihĩ ġa ipe'ai ga pe.

³⁷ —Pryry hete po ti ġa pe nehẽ – kiroki ġa ndokiri opojoykahara'ga rurame, ei Jesus'ga ġa pe. Amombe'u katu ji pe me: Onhimboavujikwe ti ġapojoykahara'ga imongiavo oku'ayvira nehẽ ta'apo ti ji mbatera ġa pe javo. A'ero po ti ga ġa mboapygi mesa pyri herua mbatera imondovo ġa pe nehẽ to'u ti ġa javo. “Pepyry hete pe jirura potari,” e po ti ga nehẽ imondovo ġa pe nehẽ.

³⁸ —Po ġapojoykahara'ga jivyrame toryva hugwi ypyhaji'i, pryry hete po ti ndokirive'ğa pe nehẽ. A'ereki ga gwepia ġakire'yma. Pryry hete po ti

ndokirive'ğa pe nehẽ ga jivyrame ko'ema koty. A'ereki ga gwepia ġakire'yma, ei Jesus'ga ġa pe ġa mbo'eavo ojo'java'ea pyvõ.

³⁹ —Onga jara'ga ndokwahavi iporomive'ga rura ġwonga pe, ei Jesus'ga. Po ga okwaha, gwepia katu po ga ġwonga a'ea rupi hamo iporomive'ga mongiukare'yma hamo, ei Jesus'ga. A'ea pe pekwaha, ei Jesus'ga.

⁴⁰ —Nurã ji ei pe me: Penhimboko'i ti a'ero penhimboavujikwea jirura'java pota ji mbuhua, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ğa pe. Pe nhimboha'uve'yname po ti ji ruri vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

Nahã ahe ombojikoguka ojihe
(Mateus 24.45-51)

⁴¹ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Ma'ğa pe nde imombe'ui a'ea ojo'java'ea? Mara'ngu po ore ve jate nde imombe'gwovo torohendu katu ti? Mara'ngu po ojipe'ğa pe no nde imombe'gwovo tohendu katu ti ġa ore pavẽi? ei ga Jesus'ga pe.

⁴² A'ero Jesus'ga nhandepojykaharete'ga ei Pedro'ga pe:

—Kiroki ga ombojikoguka opojykahara'ga pe ojihe gweaporogitakaturu – marã ga rekokatui? ei Jesus'ga. Kiro po ti ji garekokatua mombe'ukatui pe me pe mbo'eavo ojo'java'ea pyvõ. Gwepia katu ga opojykahara'ga mbatera, ei Jesus'ga. Ga pe gapojykahara'ga ei a'ero ohorame: “Nde po ti jipyrive'ğa ndepiakatuharamo. Ema'ẽ ti nhimbat-era ġa pe ġandetakwera ja jipi to'u ti ġa javo.” Nahã ga ei ojipyrive'ga pe ogwovo.

⁴³—A'ero gapyrive'ga jara'ğa ndepiakatui imondovo ға pe ға nderekovo ғандepiakatuharamo ga horame.

—Aerē gapojykahara'ga jivyri ua. Ga ndepiagame ga ei: “Ga ndepia katu reki ga imondovo ға pe,” ei ga.

—Pyrý hete ғандepiakatuhara'ga pe a'ero, ei Jesus'ga imombe'gwovo. ⁴⁴Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē po ti gapojykahara'ga ei ga pe nehē: “Ehepia katu pa ti a'ero nhironga jigwýra reheve nhimbatera reheve no.” Nahā po ti ga ei nehē toko ti ga herekohavamo ji ve javo, ei Jesus'ga.

⁴⁵—Po ғандepiakatuhara'ga ei oyvyteri pe opojykahara'ga rure'ymame: “Mbaigwe po ti jipojykahara'ga jivyri nehē,” e po ga. A'ero po ga ndohepiakatui opojykahara'gapyrive'ға, ei Jesus'ga. Onupā po ga ға akwaimbae'ға kunhangwera'ға ndeheve ға poravykyrame. O'u hete po ga gambatera. Heagwýry po ga no. ⁴⁶Nomboha'uvi ga ga upa nduri po ti jipojykahara'ga kiro nehē javo.

—A'ea rupi po ti gapojykahara'ga ruri ova-hema nehē, ei Jesus'ga. Gapojykahara'ga ga rovaja'rogukari. A'ereki ga ndokoi ganhi'īga rupi. Nahā po ti gapojykahara'ga ga mongoukari ahe pyri nehē – kiroki ahe nohendukatui, ei Jesus'ga imombe'gwovo ғwemimbo'ehara'ға pe.

⁴⁷ Kiro Jesus'ga imombe'ui ojipea ға pe. Ga mbo'eavo ga ei:

—Ojipe'ga okwaha opojykahara'ga remimbota-rimova'ea. Emo ga ndokoi ganhi'īga rupi onhimboavujikwere'yma. A'ero po ti gapojykahara'ga ga nupanupāheteukari nehē, ei Jesus'ga.

⁴⁸ Ojipe'ga ndokwahavi opojkahara'ga remimb-otarimova'ea. Ga rekote'varuhurame po ti gapojkahara'ga ga nupāi hamo. Emo po ti gapojkahara'ga ga nupa'ŭkari nehē, ei Jesus'ga.

—Na tuhē. Kiroki ġa pe ahe omondo hete – ġa na jitehe po ti tomondo hete hamo. Kiroki ġa pe ahe koji'i omondo – ġa po ti koji'i tomondo hamo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

Ojogwayva po ti ġa ji rehe nehē, ei Jesus'ga
(Mateus 10.34-36)

⁴⁹ —Ajo ji yvya koty jitekovo tamboukwaha vvyakotyve'ġa ndeaporoġita javo. Po kiro ġandeaporoġita ji amboukwaha ojikwe ramo. A'ereki nahā jiporavykyhava, ei Jesus'ga.
⁵⁰ Tupana'ga e'i ji ve: “Aerē po ti ojipe'ġa imondoi hahyva'ea nde ve nde jukavo nehē,” ei ga ji ve. Tuhu ti hahyva'ea ji ve a'ero. A'ereki ji ga nhi'ŭpo'ru pota. Anhimbaekwahi ji jivy'are'yma hahyva'ea imbuhua.

⁵¹ —Marāi pe ji mombe'gwovo? ei Jesus'ga. “Jesus'ga rura ġwaramo po ti vvyakotyve'ġa py'a rukatui nehē.” Nahā po pe ei pejiyvyteri pe naerū? A'e ji pe me: Tape'ei ti a'ea. Jirura ġwaramo po ti ġapy'a ndukatui nehē. Ojogwayva po ti ġa ji rehe nehē, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ġa po ti ji arōhetei nehē. Ojipe'ġa po ti nanhiarōi nehē. Nurā po ti ġa jogwayvari ji rehe nehē.

⁵² Kiro po ti ongapypeve'ġa cincove'ġa jogwayvari nehē.

Trêsvē'ġa po ti doisve'ġa rayvari nehē.
Doisve'ġa po ti trêsvē'ġa rayvari nehē.

⁵³ Akwaimbae'ga po ti gwayva gwa'yra'ga nehē.

Gara'yra'ga po ti ga rayva nehē no.
 Kunhangwerahēa po ti gwayva gwa'yrahēa nehē.
 Hēara'yrahēa po ti hēa rayva nehē no.
 Gwayva po ti kunhangwerahēa o'aihēa nehē.
 Hēa'aihēa po ti hēa rayva nehē no, ei Jesus'ga
 ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Ikwahavukahava
(Mateus 16.2-3)

⁵⁴ Kiro Jesus'ga ei pevove'ġa pe:

—Po kwara ihoa koty hovagwevagwe ġwerĩ kwara, a'ero pe ei: “Nimbegwei amana,” pe'e pe. Oky tuhē a'ero. ⁵⁵ Po nhimbya hugwi yvy-tua uhu, a'ero pe ei: “Kwarahyahi po ti nehē.” Kwarahyahi tuhē a'ero. ⁵⁶ Pe pehepia yvaga ikwahava aerēva'ea. Nurã pe ei: “Aerē po ti ikyri nehē.” Pe pehepia avova'ea ikwahava aerēva'ea. Nurã pe ei: “Aerē po ti kwarahyahi nehē.” A'ea pe pekwaha katu.

—Emo imbaragwahave'ỹve'ġa ja po pe reki. Pehepia tehe pe ojipeva'ea aġwamova'ea – kiroki a'ea ikwahavuka aerēva'ea. Emo pe napembaragwahavi reki aerēva'ea rehe, ei Jesus'ga ġa pe. Pe ko ahemoandyandyiva'ero! ei Jesus'ga. Maranameuhũ pe napembaragwahavi aġwamova'ea rehe nhinhi'ġa renduvame! Onhimiva'ea nhinhi'ġa pe me naerũ?

Pejeaporoġita ti, ei Jesus'ga
(Mateus 5.25-26)

⁵⁷ —Pe tuhē pekwaha hamo! ei Jesus'ga. Maranameuhũ pe napendeaporoġitakatui naerũ ikwahave'yma? Pkwaha ti! ei Jesus'ga. ⁵⁸ Kiro po

ti ji imombe'ui pe me ikwahavuka pe me nahã ti pejeaporogita katu javo. Ji rendu ti a'ero.

—Po nde te'varuhuro ojipe'ga pe, a'ero po ti ga ei nde ve nehẽ: “Xaho tuhẽ ji rupi juiz'ga pyri,” e po ti ga nehẽ. “Ga pe po ti ji nderekote'varuhua mombe'ui nehẽ te'i ti ga nhandereaporogita pe javo,” e po ti ga nde ve nehẽ. Ga nde rerohorame juiz'ga pyri ejirokwa ti javo ga pe ga ma'ngoma'ngoga ga rupi egwovo. Ere ti ga pe: “Nhande tuhẽ ti xanhimbovyvy na'ẽ.” A'ea ti ere ga pe. Po ti nde nerema'ngoma'ngogi ga pehea rupi nehẽ, a'ero po ti ga nde rerohoahyi juiz'ga pyri. A'ero po ti juiz'ga nde mondoukari guarda'ga pe nehẽ. Guarda'ga po ti nde mongi cadeia pype nehẽ. ⁵⁹ A'e ji pe me: A'ea pype po ti nde pytai nehẽ. Nde imondokatupave'ymame ikwepykava, a'ero po ti guarda'ga nanerenohema'javi nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ga pe.

13

Pemano pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ

¹ A'ea Jesus'ga imombe'urẽ pevove'ga pyteripeve'ga ei Jesus'ga pe:

—Pilatos'ga ahe jukaukari ojiheva'ea Galilíapeva'ea ko. Okwava'ẽ pota Galilíapeva'ea mbatepyryva ikwava'ẽhava rehe Tupana'ga pe okovo. Ahe mbatepyryva jukarame Pilatos'ga ahe jukaukari. Aherekoa ono'õ mbatepyryva rekoa pavẽi ga ahe jukaukarame, ei ga Jesus'ga pe.

² A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Pe'e po pe pejiyvyteri pe: “Tiruahũ ahe Galilíapeva'ea ogwyrípeve'ğa hohe. Nurã Pilatos'ga ahe jukaukari.” A'ea po pe ei naerũ? ei Jesus'ga ğa pe.

³ —A'e ji pe me: Pe ndapekwahavi pe'erame nanongara. A'ereki ahewyrípeve'ğa oko te'varuhu ahe ja. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikovo. Pepohire'ymame jugwi pe nhaporemo po ti pемano no pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ.

⁴ —O'a onga jo'ajo'ara Jerusalémmeve'ea rehe dezoitova'ea rehe ahe jukavo Siloépeve'ğa gwyrí pe. Pe'e po pe pejiyvyteri pe: “Tiruahũ dezoitova'ea ojipe'ğa hohe Jerusalémmeve'ğa hohe. Nurã ahe rehe onga jo'ajo'ara ari.” A'ea po pe ei naerũ?

⁵ —A'e ji pe me: Pe ndapejapyakakatui ahe rehe. A'ereki Jerusalémmeve'ğa oko te'varuhu ahe ja. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi. Pepohire'ymame jugwi pe nhaporemo po ti pемano no pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

Ahã yva'ia figueira rehe

⁶ Kiro Jesus'ga imombe'ui ğa pe ojo'java'ea. Ga mbo'eavo ga ei ğa pe:

—Akwaimbae'ga oho ko pe uva tymipyra pype. Pevo i'yva ami figueira. Oho ga heka hehe yva'ia figo ta'u ti javo. Ndogwerekoi yva'ia figo hehe reki.

⁷ A'ero ga ei gwemitymipyra repiakatuhara'ga pe: “Três anos imbokwara'ara'ari ji rujirurame avo heka figo figueira rehe. Ahã reki. Eha ti a'ero. A'ereki o'ã novia yva po'ruavo,” ei ga.

⁸ —A'ero garemitymipyra repiakatuhara'ga ei: “Na ti ojipeji um ano imbokwara'ari hehe nehẽ.

Kiro po ti ji hyvykoi yvya imondovo i'atagwera yvapoa pyri nehē. ⁹ Po i'a nehē, a'ero pyry. Po ndi'ai nehē, a'ero ti emboharuka,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

Jesus'ga omombi onhimombeva'ea karugwara

¹⁰ Aerē sábadó rupi kiro Jesus'ga ġa mbo'ei gwe'yja'ġa jatykahava pype. ¹¹ Ipye kunhangwerahēa rekoi. He'yiva'ea dezoito anos imbokwara'ari hēatetirūa rehe. A'ea rupi hēa nopo'aġatui. Onhimombe hēa okovo. A'ereki anhaġa nomopo'aġatuukari hēa pe. ¹² Hēa repiagame Jesus'ga ei hēa pe:

—Kunha, ei ga. Avo ejo.

Hēa rurame ga pyri ga ei hēa pe:

—Ndepiro'y nde netetirūa hugwi kiro, ei ga.

¹³ Hēa rehe ga pokogi kiro. A'ero kotihī hēa po'aġatui. Tupana'ga mboheteavo hēa ei:

—Pyry hete Tupana'ga ji ve, ei hēa gworygworyvamo ga rehe.

¹⁴ Kiro huvihava'ga judeus'ġa jatykahava pype ga nhimboahivi Jesus'ga pe. A'ereki sábadó rupi Jesus'ga omombi hēatetirūa judeus'ġa poravykye'yma rupi. A'ero huvihava'ga ei ipypeve'ġa pe:

—Oporavyky po ahe ojipea rupi seis dias rupi hamo. A'ea rupi ti pejo tomombi ga petetirūa. Sábado rupi rūi po ti ga tomombi petetirūa nehē, ei ga ġajatykahava jaramo.

¹⁵ A'ero Jesus'ga nhandepojykaharete'ga ei ijara'ga pe ipypeve'ġa pe no:

—Pe'e pe ji ve: “Okó te'varuhu ga. A'ereki ga oporavyky sábadó rupi.” Nahā pe ei ji ve,

ei Jesus'ga. Pehe reki okokatu'ãva'ero peko. Pe nhaporemopeporavyky sábadorupi no! Aereki sábadorupi pembopiro'y penhenymbava boi burro reheve hapyja hugwi herogwovo y pe imboy'gwovo.

¹⁶ —Hēa reki, Abraãova'ea rakykwepoharamo ko hēa, ei Jesus'ga. Satanás'ga okote'varuhuva'ea ruvihavuhu'ga anhağa ruvihavuhu'ga, gaha hēa pojykauka ojipyri'ea pe. Nurã hēa nopo'ağatua'javi. He'yiva'ea dezoito anos imbokwara'ara'ari hēa pojykaukaramo. Jihi a'e: Piry ji imbopiro'yi karugwara hēa hugwi sábadorupi, ei Jesus'ga.

¹⁷ Ga nhi'igame ga'arõe'ÿve'ğa ndipoyjayjari. Ipypeve'ğa reki ğa ndoryndoryvamo Jesus'ga rehe onhimongyavo. A'ero ğa ei:

—Oapo hete Jesus'ga ahemonhimomby'ava'ea pyryva'ea. Ipopoaka hete ga, ei ğa gworyvamo garembiapopava rehe.

*Mostarda ra'ynha xunhiheteva'ea
(Mateus 13.31-32; Marcos 4.30-32)*

¹⁸ Ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ğa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro vvyakotyve'ğa pe ğa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga.

¹⁹ Akwaimbae'ga gwereko mostarda ra'ynha. A'ea ga itymi ko pe, ei Jesus'ga. Henhunhame mostarda roryroryvamo. Aerẽ yvovouhuro tuhẽ. A'ero gwyrã'ia ruri onhimongyavo upa hakã rehe

japovo gwaityga, ei Jesus'ga he'yje'ỹve'ġa po ti he'yjuhu nehẽ javo.

Pão imbovuhava
(*Mateus 13.33*)

²⁰ Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ġa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro yvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhandervihavuhhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga.

²¹ Kunhangwerahẽa opyhy he'yiva'ea vinte e cinco quilos de farinha de trigo, ei ga. Trigo pype hẽa imbojihe'ari imbovuhava ta'apo ti ji pão javo. A'ero hẽa igwaragwarai humbirimbiriga trigo ru'uma. Igwaigwavete imbovuhava onhinhamba trigo ru'uma pype imbovuvupava, ei Jesus'ga igwaigwavete po ti ġa herojijyi ojeaporoġita nehẽ javo.

Porta'ia ndipypiriva'ea
(*Mateus 7.13-14, 21-23*)

²² Aerẽ Jesus'ga hogahoi ojipejipe pe cidades pe. Cidades'i pe ga hoi no. Pevopevo ga ġa mbo'embo'eavo ogwovo Jerusalém me.

²³ Pevove'ga e'i Jesus'ga pe:

—Orepojykaharetero emombe'u ore ve. Tupana'ga omombo aherekote'varuhua ahe hugwi okovo. Maramomi ġa hugwi po ti Tupana'ga imombori ġandekote'varuhua ġa nderogwovo yvagi pe nehẽ toko ti ġa jireheva'ero javo? Ndahe'yi po ġa? ei ga Jesus'ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

24 —Ndipypiriva'ea ko porta Tupana'ga ronga apoa. Pejirokwa hete ti penhimongiavo Tupana'ga ronga pype porta'ia rupi ndipypiriva'ea rupi ga pyri. A'e ji pe me: Pejirokwa hete ti penhimongiavo. A'ereki he'yjuhuve'ga oki pota garonga pype novia. Emo ga ndoki.

25 —Aerẽ po ti Tupana'ga po'ami hovapytyma porta nehẽ. Po pe ami mytu'ẽ me a'ea rupi, a'ero po ti pe kwapekwari porta rehe novia nehẽ. A'ero po ti pe ei nehẽ: “Ehovapytymba'vo ti porta ore ve orepojykaharetero.”

—A'ero po ti ga ei pe me nehẽ: “Nahovapytymba'vogi po ti ji pe me nehẽ. Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero,” e po ti ga nehẽ.

26 —A'ero po ti pe ei nehẽ: “Oro'u ko ore nde pyri ikwehe. Erembo'e nde pehea rupi orecidade rapea rupi ikwehe.”

27 —A'ero po ti ga ei pe me nehẽ: “A'e ji pe me: Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero. Pejipe'a pa ti ji hugwi pejigwovo. A'ereki nane'yimi pe pekote'varuhu.” A'ea po ti ga ei pe me nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

28 A'ea rupi po ti pe ga ndepiagi nehẽ: Abraão'ga, Isaque'ga, Jacó'ga nehẽ. Pe ga ndepiapavi Tupana'ga nhi'iga mombe'uhara'ga nehẽ no. Okipavipe po ti ga Tupana'ga ronga pype pe ga ndepiagame nehẽ. Tupana'ga napemongiukari gwonga pe nehẽ. A'ea rupi po ti pe jehe'oi pejihe penhimonha'ngavo hahyrame pejive pevo nehẽ, ei Jesus'ga.

29 —Uhu po ti ojipe'ga nehẽ. Kwara ipora hugwi po ti ga nduganduri kwara ihoa hugwi no, tyapyra

hugwi no, nhimbya hugwi no. Ga uhu oapyga nehẽ ti'u ti Tupana'ga rongga pype javo, ei Jesus'ga ģa pe.

³⁰—Pehendu ti! ei Jesus'ga. Kiroki ģa huvihava rõi aġwamo – jara'ģa po ti huvihava nehẽ. Kiroki ģa huvihava aġwamo – jara'ģa po ti ndokoa'javi huvihavamo nehẽ, ei Jesus'ga ģa pe.

Jesus'ga oarõ hete Jerusalém

(Mateus 23.37-39)

³¹ Kiro fariseus'ģa nduri ovahema Jesus'ga pyri. Ga pe ģa ei:

—Heregwovo avo hugwi. A'ereki Herodes'ga nde juka pota, ei ģa.

³² A'ero Jesus'ga ei ģa pe:

—Ga ko huvihavatehea jagwa'ria'java'ea ja raposa ja. Peho ji mombe'gwovo ga pe. Pe'ji ti ga pe: “‘Ehendu ti!’ ei Jesus'ga nde ve. ‘Kiro ji ambojipe'ape'a ahe hugwi anhaġa Diabo'gapyriva'ea. Amombimombi ji ahetetirũa ahe hugwi no aġwamo. Nahã ji poravykyi kiro. Ko'emame na jitehe ti. A'ea py'rovo po ti ji poravykypavi nehẽ.’ A'ea Jesus'ga ei nde ve.” A'ea ti pe'ji Herodes'ga pe, ei Jesus'ga ģa pe.

³³ —Pe'e katu pe pe'erame ji ve: “Heregwovo.” Na tuhẽ. Taho ti ji jigwovo pea rupi kiro ko'emame no a'ea py'rovo no jigwovo cidade de Jerusalém me. A'ereki Jerusalém me jate ģa Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea juka pota jipi. Pevo jitehe po ti ģa tajijuka nehẽ naerũ! ei Jesus'ga ģa pe.

Kiro Jesus'ga ei cidadepeve'ģa pe Jerusalémmeve'ģa pe:

34 —Jerusalémmeva'ero pe pejuka Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea jipi, ei Jesus'ga. Tupana'ga ahe mondoukarama pe pyri pe peapiapi ahe jipi ahe jukavo, ei Jesus'ga. Inamutiġa omono'ono'ō gway'ria opepoa gwyri pe. Na jitehe he'yjuhuva'ea rupi ji pe mono'ombotara'jara'javi ji pyri inamutiġa ja pe nderekokatupota novīa. Emo pe ndapepotaruhui, ei Jesus'ga.

35 —Pehendu ti a'ero! Kiro po ti Tupana'ga pohiri pe hugwi nehē. Ga ndohepiakatua'javi pejatykahavuhua a'ero nehē. Pe tehe po ti peko a'ero nehē. Pe ndajirepiaga'javi nehē, a'e katu ji pe me. Aerē jate po ti ji rura'javi nehē. A'ea rupi po ti pe ei nehē: “Tupana'ga ti tomombyry Jesus'ga pe. Gaha Tupana'ga ga mbuhuruka,” pe'e po ti pe nehē, ei Jesus'ga.

14

Jesus'ga omombi ahevuvura ahe hugwi

¹ Aerē sábadu rupi Jesus'ga hoi fariseus'ġa nduvihava'ga rongu pe ta'u ji pevo javo. Ga vahe-mame garongu pe ġa Jesus'ga repiahetei fariseu'ga fariseu'ga pavēive'ġa pavēi javo ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga okote'varuhuavo nehē? Po nahā, a'ero po ti nhande ga mbotegwetei nehē, ei ġa ojohupe.

² Jesus'ga rovai pyteri pe oko itetirūave'ga. Ovuvu pa ga hugwi gapya gajyva. ³ Kiro Jesus'ga ei judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe a'ero – kiroki ġa ombo'e jipi Moisésva'ea rembikwatijara rehe. Ga pe fariseus'ġa pe no Jesus'ga ei:

—Mahã po pyry? Mara'ngu po sãbado rupi ahe imombiga ġatetirũa ġa hugwi? Mara'ngu po ahe imombige'yma ġatetirũa sãbado rupi? Mahã po pyry?

A'ea Jesus'ga ei ġa pe tonhi'ĩpondekwa ti ġa javo.

⁴ Emo ġa nonhi'ĩpondekwavi. A'ero Jesus'ga pokogi itetirũave'ga rehe imombiga gavuvura ga mondouka garonga pe. ⁵ Ga pe Jesus'ga ei:

—Erereko po nde jumento. Boi po nde erereko. Po nerenymbava ihiri ikwaruhua pype, a'ero po kotihĩ nde ipyhygi enhenymbava heno-hema jugwi sãbado rupi. Nahã nde enhenymbava rereko katu. A'ereki pyry nerenymbava nde ve.

A'ea Jesus'ga ei fariseus'ġa pe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe no pyry ji itetirũave'ga pokogi sãbado rupi no javo.

⁶ Nonhi'ĩpondekwavi ġa. A'ereki ġa ġwenohẽ tuhẽ sãbado rupi.

Nonhimbohetei po ahe hamo

⁷ Kiro ġa nduri fariseus'ġa ojipe'ġa ndeheve – kiroki ġa fariseu'ga ġa mono'oġuka ġa mbuhuruka ġwonga pe i'gwovouka ġa pe. Oapy ġa huvihava'ġa apykava rehe ikatuva'ea rehe. “Tianderepia pa ti ġa nhande mboheteavo,” ei ġa. “A'ereki nhande ġa hohe,” ei ġa ovyteri pe.

Ga apygame hehe Jesus'ga ġa ndepiagi. A'ero ga ei imombe'gwovo ojo'java'ea ġa pe. Ga pe ga ei:

⁸ —Po toryva jara'ga pe mono'oġukari pe'u ti javo toryvi pe ġamohembirekohai pe. Pehorame toryva repiaga ti tapeapygi huvihava'ġa apykava rehe ikatuva'ea rehe tianderepia pa ti ġa jave'yma. Mara'ngu po ijara'ga javo ndehoheve'ga

pe: “Herejo toryva repiaga”? ⁹ A'ero po ti ga ruri nehē. Nurā po ti ijara'ga ei pe me nehē: “Na ga apygi pe py'rovo huvihava'ga apykava rehe ikatuva'ea rehe.” Ga erame na pe me, a'ero po ti pe ndapepoyjayjari nehē pejigwovo peapyga irupe okoteheve'ga apykava rehe nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁰ —Po toryva jara'ga pe mono'oġukari toryva repiagauka pe me nehē. Peapy na'ē ti okoteheve'ga apykava rehe. Aerē po ti ijara'ga ruri javo pe me nehē. “Pejikoty'a pe ji pavēi,” e po ti ga pe me nehē. “Ikatuva'ea rehe ti peapy huvihava'ga apykava rehe.” Ga erame na, po ti ojipe'ga ga renduvi – kiroki ġa oapy pe pyri. A'ero po ti ġa ei pe mombegwovo: “Gahā ore hohe.” Nahā po ti ġa ei pe mboheteavo nehē, ei Jesus'ga.

¹¹ —Po pe ei: “Jihi ko huvihavamo ojipe'ga hohe pa.” Po pe ei a'ea penhimboheteavo pepopoakaramo pejikovo aha huvihavamo, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehē: “Pe ndapekoi huvihavamo. Napenhimbohetei po pe hamo a'ero!” A'ea po ti Tupana'ga ei pe me nehē, ei Jesus'ga. Po pe napenhimbohetei ojipe'ga pokokatuavo, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehē: “Peko ti huvihavamo.” A'ea po ti ga ei pe me nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² Jesus'ga ei fariseu'ga pe – kiroki ga ombuhuruka ga ġwonga pe e'u ti ji pyri javo. Ga pe Jesus'ga ei:

—Nde japorame mbatera to'u ti ġa javo, terem-buhurukari ti ġa ejipyri – kiroki ġa ojikoty'a nde pavēi. Terembuhurukari ti neirū'ga, eje'yja'ga, imbateve'ga. Terembuhurukari ti nanongara'ga arimo ypytunimo no to'u ti ġa javo. Po nde

ḡa mbuhurukari, aerē po ti ḡa ei nde ve nehē: “Herejo i'gwovo kiro oreronga pe.” Nahā po ti ḡa toryva kwepyygi nde ve nehē, ei Jesus'ga ga pe.

¹³ —Po nde japorame toryva koji'i pyry nde ḡa mbuhurukari imbatere'ŷve'ḡa, ika'naka'nauhūve'ḡa, ipyka'naka'nave'ḡa, heakwagweve'ḡa. Nanongara'ḡa embuhuruka ti to'u ti ḡa ji pyri javo. ¹⁴ A'ero po ti pyryhetero nde ve nehē. Ga po ti ndokwepyygi toryva nde ve nehē. Tupana'ga reki ga pyryhetero nde ve nehē omanove'ḡa mbogweravame pyryve'ḡa mbogweravame nehē, ei Jesus'ga ga pe.

Hehanhuhū toryva
(*Mateus 22.1-10*)

¹⁵ Jesus'ga pyri ḡa i'ui oapyga mesa pyri Jesus'ga renduva. Gapyteripeve'ga ei Jesus'ga pe:

—Horyory po ti ga nehē – kiroki ga o'u Tupana'ga ruhava pype Tupana'ga rekorame nhanderuvihavuhuhetero, ei ga Jesus'ga pe.

¹⁶ A'ero Jesus'ga ga mbo'ei ojo'java'ea pyvō. Imombe'gwovo ga ei ga pe:

—Marā Tupana'ga yvyakotyve'ḡa nderekoukari okorame ḡanduvihavuhuhetero? A'ea rehe po ti ji nde mbo'ei ikwahavuka nde ve imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga ga pe. Akwaimbae'ga ei he'yjuhuve'ḡa pe: “Kiro po ti ji japoukari toryva. Pe'u ti ji pyri,” ei ga ḡa pe. A'ero ga hoi japovouka, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹⁷ Omboavujikwepavuka ga inoḡuka. A'ero ga ojipyryve'ga mondoukari ḡa pyri. Ga pe ga ei: “Eho javo ḡa pe: ‘Hepejijo kiroḡwe. A'ereki ga omboavujikwepavuka mbatera pe me’.”

—“Kwa,” ei ga ogwovo javo ġa pe.

18 —Ganhi'īga renduvame ġa ndohopotari to-ryvi pe. Ga pe ġa eġa'ei: “Ndorohoi ore. A'ereki nahanahā ore oroko,” ei ġa.

—Peropero gapyrive'ga hoi ġa momorandupava novīa a'ero. Ojipe'ga pyri na'ē gapyrive'ga hoi javo ga pe: “Herejo i'gwovo. Omboavujik-wepavuka jiruvihava'ga nde ve.”

—Emo ga ei gapyrive'ga pe: “Apyhy ko ji kohoa itambere'ia mondovo. Taho ji hepiaga. Nurā ji ei nde ve: Ji mombe'u katu ti nderuvihava'ga pe tonhimonha'ngayme ti ga ji hoe'ymame i'gwovo ga pyri.”

—“Kwa,” ei ga a'ero ogwovo.

19 —Ojipe'ga pyri ga hoi ovahema a'ero javo: “Herejo i'gwovo.”

—Emo ga ei gapyrive'ga pe: “Apyhy ko ji he'yiva'ea nhirenymbava dez boi itambere'ia mondovo. Taho ti ji hepiaga ipopoakara toporavyky boi ji ve. Nurā ji ei nde ve: Ji mombe'u katu ti nderuvihava'ga pe tonhimonha'ngayme ti ga ji hoe'ymame i'gwovo ga pyri.”

—“Kwa,” ei ga a'ero ogwovo.

20 —Ojipe'ga pyri ga hoi ovahema a'ero.

—Emo gaha e'i gapyrive'ga pe: “Nhirembireko ji hēa pavēi ko. Nurā ji ndahoi i'gwovo ga pyri,” ei ga gapyrive'ga pe.

21 —A'ero gapyrive'ga jivyri ua gwuvihava'ga pyri. Omombe'u pa ga ga pe ġanhi'iġagwera. “Nduri tuhē ġa,” ei ga. “A'ereki nahanahā ġa oko.”

—A'ero garuvihava'ga nhimboahivi ġanhi'iġagwera renduvame. A'ero ga ei ojipyri'ga pe: “Haite! Eho ti pehea rupi

cidade rapea rupi ja'oga rupi cidade pe. Eru ti ġa: imbatere'ŷve'ġa, ika'naka'nauhũve'ġa, ipyka'naka'nave'ġa, heakwagweve'ġa. Emongi ti ġa nhironga pype to'u ti ġa.”

²² —Kotihĩ gapyrive'ga hoi ga nhi'ĩpo'ruavo. Iporia'ive'ġa pe nhaporemo ga ei: “Hepejijo ji rupi. Pe'u ti jiruvihava'ga pyri.” Nahã ga ġa nderuri gwuvihava'ga ronga pe ġa nderovahema ġa mongiavo ipype. A'ero ga hoi gwuvihava'ga pyri javo: “Aru pa ji ġa. Ndohygi reki ġa mesa rehe,” ei ga gwuvihava'ga pe.

²³ —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Eho ti cidade hugwi pepukuhua rupi pehe'ia rupi no pevove'ġa mbuhuruka tuhẽ nhironga pe. Ohygahi ti ġa nhironga rehe nehẽ. ²⁴ A'ereki ji a'e nde ve: Jypyve'ġa – kiroki ġa nde hoypyrame nduri – ġa ndo'ui'i'i po ti nhiremimboavujikwerukava'ea. Iporia'ive'ġa jate po ti o'u,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

*Jesus'ga arõheterame ahe oko
garemimbo'eharamo
(Mateus 10.37-39)*

²⁵ Aerẽ Jesus'ga hogahoi pehea rupi taho ti ji Jerusalém me javo. Ga rupi he'yjuhuve'ġa hoġahoi. Opyryryma Jesus'ga ei ġa pe:

²⁶ —Po ga uhu ji pyri tako ji neremimbo'eharamo javo. Ji arõheterame po ti ga rekoi nhiremimbo'eharamo nehẽ. Koji'i ti ga tanhiarõ hete gwuva'ga arõa hohe, oyhẽa arõa hohe, ġwembirekohẽa arõa hohe, gwa'yra'ġa arõa hohe, oirũ'ġa arõa hohe, okuvyra'ġa arõa hohe ġwendyra'ġa arõa hohe. Koji'i ji arõheterame

ġa'arõa hohe po ti ga rekoi nhiremimbo'eharamo nehẽ. Koji'i ga ġa arõrame nhiarõa hohe, namongoi po ti ji ga nhiremimbo'eharamo nehẽ. Gwemimbotarimo rehe ga rekorame po ti ji namongoi ga nhiremimbo'eharamo nehẽ. Ji rehe jate ti ga toko ji arõheteavo, ei Jesus'ga.

²⁷ —Po ti ojipe'ġa imbohahyukari ga pe ga jukavo vehevi nehẽ ereko nde Jesus'gareheva'ero javo ga pe, toko jitehe ti ga nhiremimbotarimova'ea rehe opohire'yma ji hugwi. Okoe'ymame nhiremimbotarimova'ea rehe ti ga tokoyme nhiremimbo'eharamo nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁸ —Po peapo pota onga jo'ara, a'ero pe peapyna'ẽi pejapyakakatuavo hehe. Pejiyvyteri pe pe ei nehẽ: “Marã? Ohy re po ti hehe nhiitambere'ia ikwepykavamo ji japorame nehẽ? Marã? Ndohygi po ti nhiitambere'ia hehe ikwepykavamo nehẽ?” A'ea pe ei pejapyakakatuavo ikwahava. Ihygame jate po ti pe japoi nehẽ, ei Jesus'ga.

²⁹ —Pejapyakakatue'ymame ikwahave'ymame po ti pe imbovyri okyta tehe japopave'yma nehẽ herekoa'jave'ymame itambere'ia nehẽ. Hepi-agame ġa nhaporemõ ġa e'ie'i pe me pe jaita a'ero nehẽ. ³⁰ “Pehepia ti ġa! Ndoapoi gweuhu ġa,” e po ti ġa pe mombe'gwovo nehẽ, ei Jesus'ga.

³¹ —Po huvihavuhu'ga oho pota ojipe'ġa nduvi-havuhu'ga rovatiamo ga rurame otavuka ga pe, a'ero ga apyna'ẽi ojapyakakatuavo hehe. Oyvyteri pe ga ei nehẽ:

—“Nhipavẽive'ġa ko he'yive'ġa dez milve'ġa soldados'ġa. Emo vinte milve'ġa soldados'ġa

ko gapavēive'ġa. Gapavēive'ġa he'yjuhu hete nhipavēive'ġa hohe reki. Marā po ti nhipavēive'ġa ġa nderekoī ġa novatiamo ġa ndurame otavuka ji ve nehē? Mara'ngu po ti ġa ġa jukavo nehē?” ei ga oyvyteri pe.

32 —Ojapyakarē hehe ga ei oyvyteri pe: “Nhipavēive'ġa po ti ndipopoakari ġa pe nehē. Nduri ve ga. Irupe hete ga ji hugwi. Amondouka po ti ji ojipejipejiteve'ġa nhipavēive'ġa ga pyri nehē te'i katu ti ġa ga pe ga ma'ngoma'ngoga. Nurā ndura'javi po ti ga otavuka ji ve nehē.” A'ea huvihavuhu'ga ei ikwahava ojapyakakatuavo, ei Jesus'ga.

33 —Na jitehe penhimbopiro'y ti pejeaporoġita hugwi peapoa hugwi no pejapyakakatuavo na'ē. Pe'ji ti: “Kiro ti ji tako Jesus'ga remimbotarimova'ea rupi jate. Jiapoa ko ga'apoa kiro.” Po pe ndape'ei a'ea penhimbopiro'ye'yma pejeaporoġita hugwi, a'ero po ti pe ndapekoī nhiremimbo'eharamo nehē, ei Jesus'ga.

*Jukyra ndogwerekokatua'javi mbatera
(Mateus 5.13; Marcos 9.50)*

34 —Jukyra ko pyry. A'ereki omongo katu mbatera imonemukare'yma jupe. Pyry mbatera a'ero, ei Jesus'ga. Po jukyra ndapyryva'javi, marā po ti ahe imombyryva'javi jukyra a'ero nehē? Ahe nombyryva'javi tuhē jukyra! ei Jesus'ga. 35 A'ero ahe ndopo'rua'javi jukyra. Ahe nomondoī yja pype tombohory nhiremityma javo. A'ereki nombohoryvi aheremityma. Ahe nombojihe'arukari i'atagwera rehe imondovo yja pype nhiremityma

tombohory javo. A'ereki jukyra ndapyryva'javi. Omombo ahe a'ero.

—Po na jitehe pe ndapepyryva'javi, maranuhũ pe ojipe'ğa mongokatui naerũ? Maranuhũ po ti ji nhimoirũukara'javi pe me nehẽ pehepiuka ti Tupana'ga pyryva ğa pe javo pe me naerũ? Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga ğa pe.

15

Ovelha ika'nhympyra (Mateus 18.12-14)

¹ Aerẽ itambere'ia mono'õhara'ğa nduğanduri Jesus'ga pyri okote'varuhuve'ğa pavẽi. Ga uhu pa onhimono'oğa Jesus'ga pyri tihendu Jesus'ga javo.

² Fariseus'ğa ғambo'ehara'ğa pavẽi ndopotari okote'varuhuve'ğa ndurame Jesus'ga pyri. A'ero ға ei:

—Ojihe'a Jesus'ga okote'varuhuve'ğa ndehe gworygworyvamo ға ndehe! Ga pyri ga i'ui no, ei ға.

³ Nurã Jesus'ga imombe'ui fariseus'ğa pe ojo'java'ea. Ga mbo'eavo ga ei:

⁴ —Po pe pereko penhenymbava cem ovelhas. Po ojipeji oka'nhy pe hugwi, ndapehoi re po pe heka naerũ? Peheja po pe naerũ he'yiva'ea noventa e nove ovelhas ongae'yi me pejigwovo hekapige'yma ojipeji ika'nhyrava'ea repiaga. ⁵ Hepiagame po pe imondoi peahavi pejoryjoryvamo herua. ⁶ Pevahemame penhonga pe po pe ға mbuhurukari pejiipyri pejikoty'ave'ğa pejikotyve'ğa ndeheve. Pe'e po pe ға pe: “Pejoryjory

ti ore pavēi. A'ereki ore orohepia orerenymbava ovelha ika'nhymipyra.” Nahã po pe ei, ei Jesus'ga.

⁷ —Na jitehe yvagipeve'ġa ndoryndoryhetero yvagi pe okote'varuhuve'ga pohirame okote'varuhua hugwi. Tupana'ga ga rerura'ja ojipyri. Noka'nhyma'javi ga Tupana'ga hugwi. Oka'nhyve'ġa ja rŭi noventa e nove pyryve'ġa ndekoi, ei Jesus'ga. A'e ji pe me: Koji'i yvagipeve'ġa ndoryndoryvamo ojipeji'ga rehe oka'nhymipyra'ga rehe ga pohirame okote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga ġa pe.

Itambere'ia ika'nhymipyra

⁸ Kiro Jesus'ga imombe'ui ojipea. Ga mbo'eavo ga ei:

—Po kunhangwerahēa gwereko itambere'ia dez moedas de prata, ei Jesus'ga. Po hēa omoka'nhy ojipeji ġwonga pype, a'ero po hēa imondygi lamparina tahepia ti itambere'ia javo. Opehiphi katu po hēa ġwonga pype ytya mbojatyka itambere'ia rekapige'yma hepiaga, ei Jesus'ga. ⁹ Itambere'ia repiagame po hēa ġa mbuhurukari ojipyri ojikoty'ave'ġa okotyve'ġa no. A'ero po hēa ei ġa pe: “Pejoryjory ti ji pavēi. A'ereki ji ahepia itambere'ia nhiremimoka'nhymipyra,” e po hēa, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

¹⁰ —Na jitehe Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa ndoryndoryvamo okote'varuhuve'ga pohirame okote'varuhua hugwi ojipejive'ga. Noka'nhyma'javi ga Tupana'ga hugwi. A'ereki Tupana'ga ga rerura'ja ojipyri, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ġa pe.

Gara'yra'ga oka'nhympyra'ga

¹¹ Kiro Jesus'ga imombe'ui ojipea. Ga mbo'eavo ga ei:

—Mokōi akwaimbae'ga ra'yra'ga. ¹² Uva'ga pe ipyahuve'ga ei: “Apī,” ei ga. “Aheruva'ga ti tomo'ē ombatera gwa'yra'ga pe ġa yvuakarame. Emo'ē ti kiro a'ero. Embuhu ji ve kiro jiapoa,” ei ga. A'ero garuva'ga imo'embavi ombatera he'yiva'ea gwa'yra'ga pe imondovo, ei Jesus'ga.

¹³ —Aereī ipyahuve'ga imono'ombavi ombatera. Kiro ga herohoi. Paivo ga hoi upa. Pevo gwe ga hogahoi hepia'ngia rehe. Nharuiveuhū ga okovo.

¹⁴ —Oitambere'ia ga imondopavi a'ero hehe. A'ea rupi tiruahū ġagwyri pe. A'ereki itymipyra nahenhui. Ahā tuhē mbatera pevo a'ero. Kiro ġa jukapahetei ty'ara. Ga ndogwerecoa'javi ojive no. A'ero ty'ara ga jukai. ¹⁵ Nurā ga hoi oporavykyavo pevove'ga pe tapyhy mbatera jijiive javo. Pevove'ga omboporavyky ga a'ero ga mondovo nhuhū me. “Ehepia katu ti porcos tohoyme ti a'ea hugwi i'urame,” ei ga ga pe.

¹⁶ —A'ero ga hepiakatui porcos ga pe okovo. Ougwei ga ipoitava reki tanhimoytaromouka javo novīa. A'ereki ġa nomondoi ga pe, ei Jesus'ga.

¹⁷ —Aerē ga japyakwapupugamo. “Garamo ji pytauhui avo naerū?” ei ga ovyteri pe. “O'u katu ġa mbatera – kiroki ġa oporavyky jiruva'ga pe. Ga ndohygi reki hehe. He'yiva'ea hembyruera ġa gwereko a'ero. Emo jihi kiro po ti amano avo jitekovo. A'ereki ji juka hete ty'ara,” ei ga ovyteri pe.

18 —“Aho aha po ti ji nhivahema apina'ga pyri nehē. A'e po ti ji ga pe nehē: Apī, ji rekote'varuhui Tupana'ga pe yvagipeve'ga pe. Nde ve ji rekote'varuhui no. ¹⁹ Ere'e po nde ji ve hamo: 'Jira'yra'ga rūi kiro ga rekoi ji ve.' A'ea po nde ei ji ve hamo. Na ji poravykyi nde ve nehē oporavykyve'ga ja a'ero nehē. A'ea po ti ji ei jiruva'ga pe nehē.” A'ea ga ei oyvyteri pe ojapyakavo oina, ei Jesus'ga. ²⁰ Ovy ga a'ero opohia oporavykya hugwi porcos reja ua pea hugwi.

—Ovahē ġwerī ga uva'ga ronga pe ua. Irupe garuva'ga gwa'yra'ga repiagi. “Kiroġwe jira'yra'ga jivyra'javi ji pyri. Aporogwety ji ga,” ei ga. A'ero ga nhani ga repenhana. Obeiġa ga ga gworygworyvamo ga rehe ga anhuvana.

²¹ —Kiro ipyahuve'ga ei uva'ga pe: “Apī,” ei ga. “Ji rekote'varuhui Tupana'ga pe yvagipeve'ga pe oji'i. Nde ve ji rekote'varuhui no. Ere'e po nde ji ve hamo: 'Jira'yra'ga rūi kiro ga rekoi ji ve.' A'ea po nde ei ji ve hamo,” ei ga.

²² —Emo garuva'ga e'i ojipyrive'ga pe: “Haite! Peru ti tapy'nhapikatua – kiroki a'ea koji'i ikatu. Pemongiuka ti ga pe. Pemondo ti gapoakaġareheva'ea gapoakaġa rehe. Pemondo ti ga pe sandálias no,” ei ga ġa pe. ²³ “Peho ti herua imboky'rauhu'iva'ea bezerro yuranuhūa ra'yra. A'ea nhande iporakahetei. A'ea pejuka ti,” ei ga. “Ti'u ti. Tiapo ti toryva. ²⁴ A'ereki jira'yra'ga horame ji hugwi ji ei: Omano ga. A'ereki ji a'e ikwehe'i: Ji ndahepiaga'javi po ti ga nehē. Kiro ga jivyra'javame ji pyri ji ei: Okwerava'ja ga. Oka'nhymypy ko ga ji hugwi ohorame ji hugwi. Kiro ji ga repiaga'javi,” ei ga ojipyrive'ga pe.

—“Kwa,” ei ġa ogwovo. Kiro ġa japoī toryva.

25 —Ojihuvypyve'ga rekoi ko pe. Kiro ga ruri ojivya onga pe. Ovahemame ga henduvi. A'ero ga ei oyvyteri pe: “Opy po ġa imonhi'iġa,” ei ga.

26 —Ojipyri ga ojipyrive'ga mbuhurukari javo ga pe: “Maraname ġa japoī toryva?” ei ga.

27 —“Neirũ'ga uhu,” ei gapyrive'ga ga pe. “Nderuva'ga ga rerekokatua'ja. ‘Nitetirũi ga,’ ei nderuva'ga. ‘Okoji jira'yra'ga,’ ei ga. Nurã nderuva'ga ojukauka imboky'rauhu'iva'ea bezerro,” ei ga.

28 —Ojihuvypyve'ga onhimonha'nga henduvame. Ndokipotari tuhẽ ga onga pype toryva repiaga. A'ero garuva'ga hemi ua ga pyri. “Herejo tuhẽ,” ei ga gwa'yra'ga pe. A'ea ga ega'ei ga pe.

29 —A'ero ojihuvypyve'ga ei uva'ga pe: “Ji rendu ti! Imbokwara'ara'arame jihi aporavyky hete nde ve jitekovo. Nane'yimi nenhi'iġa rupi ji ako katu. Ji ve nde nerembuhuri'i'i xunhiva'ea cabrito. Poi nde nerembuhuri ji ve toapo ti ga toryva javo ojikoty'ave'ġa pavẽi. 30 Gaha reki, ndera'yra'ga, ga jigwaraipavi neitambere'ia rehe imondovo ahe'upahara'ġa pe. Ga rura'javame nde ijukaukari ga pe imboky'rauhu'iva'ea bezerro,” ei ojihuvypyve'ga uva'ga pe.

31 —“Pi'a,” ei garuva'ga ga pe. “Nane'yimi nde rui ji pyri. Nhimbatepava nembatera tuhẽ okovo. 32 Piry nhande roryroryvamo. Nurã ti tiapo toryva. A'ereki neirũ'ga horame nhande hugwi nhande ei: Omano ga. A'ereki nhande xa'e ikwehe'i: Ndihepiaga'javi po ti nhande ga nehẽ.

Kiro ga jivyra'javame nhande pyri nhande ei: Okwerava'ja ga. Oka'nhymypy ko ga nhande hugwi ohorame nhande hugwi. Kiro nhande ga repi-aga'javi,” ei garuva'ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

16

Akwaimbae'ga omoandyandyi gwuvihava'ga

¹ Kiro Jesus'ga ei gwemimbo'ehara'ga pe imombe'gwovo ojipea. Ga mbo'eavo ga ei:

—Imbateheteve'ga ei ojipyrive'ga pe: “Ehepia katu nhimbatera ji ve ima'eamo ipyhyga itambere'ia ji ve,” ei ga ga pe.

—“Kwa,” ei ga.

—Aerē imbateve'ga pyri ga uhu javo ga pe: “Ndepyrive'ga ojigwarajuhu nembatera rehe,” ei ga imbateve'ga pe.

²—Imbateve'ga ombuhuruka ojipyrive'ga a'ero. Ga pe ga ei: “Garamo nde rekouhui? Nde mombe'u ga ji ve. Maraname nde jigwarai nhimbatera rehe? Ekwatija ti ji ve imombe'gwovo enhimima'ëa. Tahepia ji. Nde po ti ndereporavykya'javi ji ve hepiage'yma nhimbatera ji ve nehë,” ei ga ga pe.

³—A'ero gapyrive'ga ei oyvyteri pe: “Marã po ti ji rekoï a'ero nehë? Kiro po ti jiruvihava'ga ji monдохeteï ojihugwi ji mboporavykya'jave'yma ojive nehë. Ndajipopoakari ji. Nurã ndahyvykoï ko pe. Naporanduva'uvi ji mbatera ojipe'ga hugwi. Marã po ti ji rekoï ipyhyga mbatera jijive nehë?” ei ga. ⁴Ojapyaka ga. “Ah! Kiro ji akwaha!” ei ga. “Nahanahã po ti ji rekoï ga mbohoryoryva ji rehe nehë. A'ero po ti ga ji mboapygi gwonga pype ji

rerekokatuavo nehẽ ji poravykya'jave'ymame ga pe nehẽ,” ei ga oyvyteri pe.

⁵—A'ero ġa mbojopy'rupy'ruavo ga ġa mbuhupavukari ojipyri – kiroki ġa ndokwepyi ve garuvihava'ga pe. Urypyve'ga rurame ga ei ga pe: “Maramomi nde nderekwepyi ve jiruvihava'ga pe?” ei ga.

⁶—A'ero ga ei gapyrive'ga pe: “He'yiva'ea ikava cem tambores de azeite,” ei ga.

—A'ero gapyrive'ga ei ga pe: “Koro neconta ikwatijara. Haite! Eapy ti ikwatijara'java he'yiva'ea rerojijyita. Ndahe'yiva'ea cinquenta tambores jate ti ekwatija. A'ea po ti nde ikwepyi ga pe nehẽ,” ei ga. A'ero a'ea ga ikwatijari.

⁷—Ojipe'ga pe ga ei ga rurame: “Maramomi nderekwepyi ve jiruvihava'ga pe?”

—A'ero ga ei ga pe: “He'yiva'ea ha'yinha cem alqueires de trigo.”

—A'ero gapyrive'ga ei ga pe: “Koro neconta ikwatijara. Haite! Eapy ti ikwatijara'java he'yiva'ea rerojijyita. Ndahe'yiva'ea oitenta alqueires jate ti ekwatija. A'ea po ti nde ikwepyi ga pe nehẽ,” ei ga. A'ero a'ea ga ikwatijari.

⁸ —Aerẽ ikwahavame garuvihava'ga ei: “Heaporoġita jipyrive'ga ojapyakaheteavo ji moandyita ikwahava.” A'ea ga ei ojipyrive'ga omoandyirame, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

—A'ereki okote'varuhuve'ġa okwaha ojogwerekovo gweaporoġitaro. A'ea ġa ikwahavi pyryve'ġa hohe jireheve'ġa hohe kojahuarupive'ġa hohe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

⁹ —Jihi a'e pe me, ei Jesus'ga ġa pe. Pe-mondo ti iporia'ive'ġa pe penhiitambere'ia tohororyo ti ġa pejihe. A'ero aerē pe manorame ipyhyga'jave'yma itambere'ia, po ti ġa ndoryndoryvamo jitehe pe ndehe nehē pe mboapyga ojipyri pevo yvagi pe nehē – kiroki a'ea ndopavi nehē. Pevo nane'yumi po ti nde ruvi ġa pyri nehē, ei Jesus'ga.

¹⁰ —Kiroki ga ndahe'yiva'ea repia katu – gaha he'yjuhuva'ea repia katu no ahe mbojikoga ojihe. Kiroki ga ndahe'yiva'ea rehe omotetirūa – gaha he'yjuhuva'ea rehe omotetirūa no ahe mbojikoge'yma ojihe, ei Jesus'ga. ¹¹ Po pe ndapepo'rukatui yvyakotyva'ea penhiitambere'ia, a'ero po ti Tupana'ga nomondoioapoa pyryheteva'ea yvagipeva'ea pe me nehē topo'ruyme ti ġa javo. ¹² Po pe ndapehepiakatui aheapoa ahe ve ahe mbojikoge'yma ojihe, a'ero po ti Tupana'ga nomondoiopeapoa pe me nehē, ei Jesus'ga.

¹³ —Kiro po ti ji ġa mombe'ui mokonha'ġa ahepojkahara'ġa pe me pe mbo'eavo, ei Jesus'ga. Tiruahū ahe poravykyrame mokonha'ġa pe opojkahara'ġa pe. Po ahe oporavyky mokonha'ġa pe, a'ero po ahe ojipe'ga arōhetei ojipe'ga arōe'yma. Ovy'a hete po ahe onhimiarōve'ga rehe ojipe'ga koty ojirovage'yma.

—Na jitehe ahe nonhi'īpo'rukatui Tupana'ga ovy'aheterame itambere'ia rehe. Tupana'ga potaheterame ahe ndovy'ahetei itambere'ia rehe. Itambere'ia potaheterame ahe ndojirovagi Tupana'ga koty, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Tupana'ga okwaha aherekote'varuhua
(Mateus 11.12-13; 19.9; 5.31-32; Marcos 10.11-12)*

¹⁴ Jesus'ga imombe'urame ġwemimbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa ga rendupavi. Fariseus'ġa opotaruhu itambere'ia. Nurã ġa ndopotari Jesus'ga remimombe'ua. A'ero ġa Jesus'ga jaiheti ga rerekomemuamo.

¹⁵ Kiro Jesus'ga ei fariseus'ġa pe:

—Pehe peko katu ahe pejepiagame jate. A'ero ahe ei: “Tupana'ga roryroryvamo ġa ndehe ġandekokatua rehe.” Ikwahave'yma ahe ei nahã ombaragwahave'yma ġwaramo pendekote'varuhua rehe. Tupana'ga ki a'e te okwaha pendekote'varuhua. Aheremimboheteva'ea pe Tupana'ga ei: “Ite'varuhu hete!” ei ga.

¹⁶ —Ymyahũ ymyahũva'ea ahe mbo'ei Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea nhi'iġagwera rehe no. A'ea rehe ymyahũve'ġa ġa mbo'ei ikwehe'i no nahanahã ti peko katu javo. Kiro João Batista'ga aġwamove'ġa mbo'ei pyryva'ea rehe ji pavēi, ei Jesus'ga. Ga mbo'eavo ore ei ġa pe: Kiro Tupana'ga oko nhanderuvihavuhuhetero nhande repiakatuavo. Orerenduve'ġa heroviapotahetei orenhi'iġa. A'ero ġa ei: “Toko ti ga oreruvihavuhuhetero.” A'ea ġa ei ipotaheteavo ojikoga Tupana'ga rehe.

¹⁷ —Po yvaga opa. Po yvya opa. Moisésva'ea remimbo'eagwera ki a'e te ndopavi'i'i. Xunhi'i'iva'ea rūi po ti ipavi jugwi nehē, ei Jesus'ga.

¹⁸ —Kiroki ga opohi ġwembirekohēa hugwi hēa mondoheteavo – gaha ite'varuhu ojipehēa

rerekorame. Tupana'ga ndopotari ga ojipehêa rerekorame. Hêa rerekorame ga ajuajuri. A'ereki ga hambireko jitehe jypyvehêa pavêi. Na jitehe – kiroki ga gwereko garembirekoypyvehêa ga pohirame hêa hugwi – gaha ite'varuhu hêa rerekorame. A'ereki ga gwereko garembirekohêa. Tupana'ga ndopotari nanongara, ei Jesus'ga ġa mbo'eavo.

Imbateheteva'ea Lázarova'ea pavêi

¹⁹ Kiro Jesus'ga imombe'ui ġa mbo'eavo. A'ero ga ei:

—Ahe gwereko pa imbateheteva'ea. Nane'ymi ahe omongi tapy'ynhapipyryva ikatuheteva'ea. He'yi hehe. Huvihava'ġa pira'java'ea ko ahepira hovy'iva'ea linho apopyra no pyryva'ea. Nane'ymi ahe herekoi ikatukatuva'ea jate i'gwoi'gwovo gworygworyvamo.

²⁰ —Aherongauhua apoa pyri porta pyri Lázarova'ea nhinoġi. Ono ġa ahe pevo jipi. Iporia'i Lázarova'ea ombatere'ymamo ojagwuhuro. He'yjuhu ahejagwa. ²¹ Ougwei ahe imbateva'ea rembi'uagwera. “Po ga imbuhurukari ji ve hamo – kiroki ohiohi gajurua hugwi yvyvo ga i'urame,” ei ahe ovyteri pe. Nhaġwatiġa uhu ahejagwa rererereva okovo!

²² —Aerê iporia'iva'ea manoi Lázarova'ea. A'ero Tupana'gapyrive'ga ahera'uva rerohoi imondovo Abraãova'ea pyri yvagi pe.

—Imbateva'ea manoi no. A'ero ġa ahe tymi. ²³ Omanove'ġa gwyri pe imbateva'ea ra'uva reko. Hahy hete imbateva'ea pe pevo. Kiro ahe jovavuri. Paivo ihoi ahema'êa Abraãova'ea repiaga. Ahe gwepia Lázarova'ea rekorame Abraãova'ea

pyri hete. ²⁴ A'ero imbateva'ea onhi'ĩga mondoi: “Amoi! Abraão!” ei ahe. “Ji porogwety po nde hamo! Embuhuruka ti Lázarova'ea ji pyri. Tomonde ti ahe opoakātĩapy'ria yhya pype herua imbuhua nhikũa rehe imbohakuvia nhikũa. A'ereki hahyuhu ji ve tata pype.”

²⁵ —A'ero Abraão'ea ei: “Pi'a,” ei ahe. “Nahembuhurukari ji. Ekwahava'ja ti. Emanoe'ymame nde erereko embatera ikatuva'ea ejoryjoryvamo. Lázarova'ea pe ki a'e te ite'varuhu hete omanoe'ymame. Kiro Lázarova'ea py'a u katu avo ji pyri. Nde ve kiro hahy hete. ²⁶ Nhanema'õ me oko yvya kwaruhua. Nurã ahe ndohahavi ore hugwi pe pyri. Na jitehe ahe ndohahavi pe hugwi ore pyri,” ei Abraão'ea ahe ve.

²⁷⁻²⁸ —A'ero imbateva'ea ei: “Amoi!” ei ga. “Ji rendu! Emondouka ti Lázarova'ea jiruva'ga ronga pe a'ero nhiirũ'ga pyri cincove'ga pyri. Tomombe'u ti ahe ġa pe jirekote'varuhua kwepykava topohi ti ġa okote'varuhua hugwi. A'ero nduri po ti ġa avo ji pyri hahyva'ea ruvihava pype nehẽ,” ei imbateva'ea Abraão'ea pe.

²⁹ —A'ero Abraão'ea ei: “Gwereco ġa Moisés'va'ea remimbo'eagwera aherembikwatijara. Gwereco ġa Tupana'ga nhi'ĩga mombe'uharava'ea nhi'ĩgagwera aherembikwatijara. Na ġa aherembikwatijara rendukatui xako hehe javo,” ei Abraão'ea ahe ve.

³⁰ —“Amoi,” ei ahe Abraão'ea pe. “Nohenduvi po ti ġa aherembikwatijara okoe'yma hehe. Po ti ahe vyri omanoa hugwi ogwovo ġa pyri

imombe'gwovo ġa pe nehĕ, a'ero po ti ġa pohiri okote'varuhua hugwi nehĕ,” ei imbateva'ea.

³¹ —A'ero Abraãova'ea ei ahe ve: “Po ġa nohen-dukatoi Moisésva'ea remimbo'eagwera Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea nhi'iġagwera reheve, a'ero po ti ġa ndogweroviari ahe vyrame omanoa hugwi ogwovo ġa pyri imombe'gwovo ġa pe nehĕ. Nurã po ti ji namondoukari ahe pevo nehĕ,” ei Abraãova'ea imbateva'ea pe.

A'ea Jesus'ga imombe'ui fariseus'ġa pe ġa mbo'eavo.

17

*Tiruahũ hete ġa pe, ei Jesus'ga
(Mateus 18.6-7, 21-22; Marcos 9.42)*

¹ Gwemimbo'ehara'ġa pe Jesus'ga ei:

—Jara'ġa ombote'varuhu jipi. Na tuhĕ po ti jipi nehĕ, ei Jesus'ga. Ga pe ti tiruahũ hete nehĕ – kiroki ġa ombote'va ojipe'ġa mbopogweavo ite'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga. ² Omano jipe po ġa hamo tombote'varyme ti ġa jireheve'ġa – kiroki jireheve'ġa aġwamo gwe ojiko Tupana'ga rehe ikwahapave'yma Tupana'ga nhi'iġa, ei Jesus'ga. Po ahe opytĩ ġajurimo itaruvihavuhua ipohyiva'ea yngu'a'javuhuva'ea ġa momboa ypiahua ruvihava pype ġa mbotypyvyga, a'ea ko tiruahũhetero ġa pe. Koji'i tiruahũ hete ġa pe ġa jireheve'ġa mbote'varuhurame, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

³ —Eko katu ti! Po ndekotyve'ga ite'varuhu nde ve – kiroki ga ojiko ji rehe nde ja. Po ga ite'varuhu nde ve, a'ero ti ere ga pe: “Nahanahã

nderekote'varuhua ji ve. Na rūi ahe japoi.” A'ea ti ere ga pe, ei Jesus'ga.

—Po ga ei nde ve: “Jite'varuhu ko ji ko. Nda-jite'varuhua'javi po ti ji nde ve a'ero nehē,” e po ga nde ve. Po ga pohiri okote'varuhua hugwi, a'ero terehenonha'javi ti garekote'varuhua.

⁴ —Po he'yjuhurame po seterame ga te'varuhua'jaa'javamo nde ve ara rupi ve. Po he'yjuhurame po seterame ga ea'jaa'javi nde ve: “Jite'varuhu ko ji ko,” e po ga nde ve. “Ndajite'varuhua'javi po ti ji nde ve a'ero nehē. Apohi ji kiro jirekote'varuhua hugwi,” e po ga. A'ero he'yjuhurame seterame ti erea'jaa'ja ga pe: “Nahenonha'javi po ti ji nderekote'varuhua nehē.” Nahã ti ere ga pe, ei Jesus'ga ġa pe.

Nahã oko ahe jikogame Tupana'ga rehe

⁵ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ġa – kiroki gamoirūhara'ġa – ġa ei Jesus'ga pe nhandepojkaharete'ga pe:

—Orojiko ore Tupana'ga rehe gapopoakara rehe no. Ore poko ti. Koji'i ti embojikoguka ore ve.

⁶ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Po pe jikogi gwere jitehe Tupana'ga rehe gapopoakara rehe no, a'ero po pe ei agwava'ea pe i'yva pe figueira brava pe: “Ipya rehe vehevi ti ejijyi enhityma'java typya pype ypiahua ruvihava pype.” Po pe ei a'ea, a'ero ijijyi onhityma'java typya pype, ei Jesus'ga ġa pe.

Gapyriva'ero po ġa oporavyky ġa pe hamo

⁷ Kiro Jesus'ga ei:

—Po pepyrive'ga gwyvykoi ko pe oporavykyavo. Po ga penenymbava repia katu ovelhas repia katu oporavykyavo. Ga rurame onga pe oporavykyhava hugwi pe ndape'ei ga pe: “Haite! Herejo eapyga mesa pyri. E'u ti.” Pe ndape'ei na ga pe. ⁸Pe pe'e ga pe: “Emboavujikwe pa ti mbatera ji ve ta'u. A'ero ti enhimboavujikwe herua mbatera imbuhua ji ve. Ji i'urē po ti nde i'ui ji py'rovo nehē,” pe'e pe pejipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.

⁹—Pe ndape'ei ga pe: “Ndepyry hete nde eporavykyavo ji ve ekoheteavo nhinhi'iga rupi.” A'ea rūi pe ei ga pe. Pepyriva'ero ġwaramo oporavyky po ga pe me hamo.

¹⁰—Na jitehe pejipyrive'ga ja pe tuhē ti peko. Pekopavame Tupana'ga nhi'iga rupi ti pe'ji Tupana'ga pe: “Ore rekopavame enhi'iga rupi, terei ti ore ve pepyry hete pe javo. Ndepyriva'ero ġwaramo oroporavyky po ore nde ve hamo.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga omombi dezva'ea hugwi ahejagwa

¹¹Aerē Jesus'ga hogahoi taho ji Jerusalém me javo. Ohorame ga okwa Galiléiapeve'ġa gwyri pe Samariapeve'ġa gwyri pe no. ¹²Pevo ga vahemi cidade'i pe. Cidade'ia rembeyvyri pe ijai-jauhuve'ġa ga rovatī dezve'ġa. Irupe ġa pytai ga hugwi. ¹³Jesus'ga pe ġa onhi'iga mondoi javo:

—Jesus! ei ġa ga pe. Ore porogwety po nde hamo, ei ġa Jesus'ga pe ga renoina nde ko orembo'eharamo javo ga pe.

¹⁴Ga ndepiagame Jesus'ga ei ġa pe:

—Peho ti pejiipiuka ikwava'ēhara'ğa pe peji-jagwa repiuka ға pe.

Ga horame ғajagwa pigi ға hugwi.
¹⁵ Ojagwapihava repiagame ojipeji'ga jivyri Jesus'ga pyri. Hahyahi ganhi'īga ga erame Tupana'ga mboheteavo gworygworyvamo ga rehe.

¹⁶—Ndepyry hete nde! ei ga Jesus'ga pe. Erepo-hano kwaha hete nde.

A'ea ga ei onhinoğa upa ojovapyvo Jesus'ga pyri ndehe koji'i ji hohe javo. Ga ko Samariapeve'ga.
¹⁷⁻¹⁸ Nurã Jesus'ga ei:

—Nhandegwyripeve'ga rūi – gaha jate ga jivyri ji pyri gworygworyvamo Tupana'ga rehe ga mboheteavo. Amombi ji dezve'ğa jagwa ға hugwi. Ma jara'ğa naerũ, noveve'ğa judeus'ğa? Po ға jivyri Tupana'ga mboheteavo hamo!

¹⁹ Samariapeve'ga pe Jesus'ga ei:

—Epo'ã heregwovo enhonga pe. Erejiko nde ji rehe. Nurã ndejagwa pigi nde hugwi.

Maname po ti Tupana'ga oko aheruvihavuhuhetero nehë?

(Mateus 24.23-28, 37-41)

²⁰ Aerë fariseus'ğa ei Jesus'ga pe:

—Maname po ti Tupana'ga oko nhanderuvihavuhuhetero avo yvya koty nehë?

A'ero Jesus'ga ei ға pe:

—Ndiukwahavi Tupana'ga rekorame huvihavuhuhetero yvya koty nehë. ²¹ Nurã po ti ға nde'i nehë: “Pehepia! Avo ko ga rekoi huvihavuhuhetero! Pehepia! Pevo ko ga rekoi huvihavuhuhetero!” A'ea rūi po ti ға ei nehë. A'ereki Tupana'ga oko jipe huvihavuhuhetero

ahevyteri pe ahe jikogame ga rehe, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.

²² Gwemimbo'ehara'ğa pe Jesus'ga ei:

—Aerē po ti pe ei nehē: “Po ti ga rura'javi opytaahi'viavo nhande pyri nehē hamo.” Nahā po ti pe ei ji repiaga'japotaheteavo nehē novīa. Pe ndajirepiagi nehē, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

²³ —O'mbero po ti ға ei pe me nehē: “Pehepia! Pevo ko Cristo'ga! Pehepia! Avo ko Cristo'ga!” Nahā po ti ға ei pe me o'mbero nehē. Tapehoi ti ға ndupi hepiagi. Taperoviari ti ға.

²⁴ —Jijipiukarame ji rura'jahava rupi tupā ve-rava ja po ti ji rekoi nehē. Tupā veraveravame kikoty yvaga rehe ombokojahu pa kokoty yvaga rehe no. A'ero ahe gwepia pa kojahua. Na jitehe po ti ға nhaporemō ji repiagi ji rura'javame yvaga hugwi nehē, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. ²⁵ Kiro po ti ға imbuhuna'ēi he'yiva'ea hahyva'ea ji ve avo nehē. Aḡwamove'ğa po ti nanhiarōi ji reroviare'yma kiro nehē.

²⁶ —Noéva'ea nhinhaḡa renondehava yhara ruvihavuhua pype ojo'ja jirura'java renondehava pavēi, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. ²⁷ Ymyahū Noéva'ea nhinhaḡa renonde yhara ruvihavuhua pype ahegwyrripeva'ea i'ui'ui jipi gworygworyvamo hako. Ahegwyrripeva'ea rembirekoro akwaimba'eva'ea jipi no. Ojipeva'ea kunhava'ea mohembirekoi no. Nahā ahegwyrripeva'ea rekoi okovo imboha'uve'yma Noéva'ea avame yhara ruvihavuhua pype yhya hehanhuhūa rurame ahegwyrripeva'ea mbotypyvypava nhatymbava hako – kiroki

ahegwyripeva'ea ndo'avi yhara ruvihavuhua pype.

²⁸ —Na jitehe Lóva'ea hoa renondehava Sodoma hugwi. Sodomapeva'ea i'ui'ui jipi gworygworyvamo. Mbatara ahe ipyhygi itambere'ia pyvō aerē imondovo mbatara itambere'ia rehe. Ko pe ahe itymi. Onga ahe japo. Nahã Sodomapeva'ea rekoi okovo ikwahave'yama ombokajaḡwama. ²⁹ Lóva'ea hemame cidade hugwi Sodoma hugwi ogwovo Tupana'ga imbohirukari yvaga hugwi tata enxofre reheve ojapy'uva'ea reheve Sodomapeva'ea rehe ahe jukapavuka.

³⁰ —Na jitehe po ti vyakotyve'ḡa ndekoi okovo ikwahave'yama jirura'javaḡwama nehē, ei Jesus'ga vyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

³¹ —Ji jipiukarame ti ga tokiyme ḡwonga pype ombatera renoheme'yama jugwi – kiroki ga oko ongapereuhua arimo. Na jitehe ti ga tohoa'javyme ḡwonga pe nehē – kiroki ga oko ko pe ji jipiukarame nehē, ei Jesus'ga. ³² Tapemoka'nhyimi ti Lóva'ea rembirekova'ea! Ohoa'ja pota ahe ḡwonga pe omanomo, ei Jesus'ga imombe'gwovo. ³³ Kiroki ḡa e'i: “Ndakoi ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tajjukayme ti javo” – a'ero po ti ḡa manoi ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga. Kiroki ḡa ojipe'ḡa ḡa jukai ḡa jikoga ḡwaramo ji rehe – omanorē po ti ḡa oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei Jesus'ga.

³⁴ —A'e ji pe me, ei Jesus'ga. Ji rura'javame po ti mokonha'ḡa kiri onhinongava rehe ypytunimo. Ojipeji ḡanhinongava. Kiro po ti ojipe'ga rerohohava nehē. Kiro po ti ojipe'ga rejahava nehē, ei Jesus'ga. ³⁵ Kunhangwera'ḡa mokonha'ḡa

po ti ombo'i ombo'ihava pyvõ ojopyri. Kiro po ti ojipehëa rerohohava nehë. Kiro po ti ojipehëa rejahava nehë, ei Jesus'ga. ³⁶ Mokonha'ğa po ti oko ko pe akwaimbae'ğa nehë. Kiro po ti ojipe'ga rerohohava nehë. Kiro po ti ojipe'ga rejahava nehë, ei Jesus'ga ğa pe.

³⁷ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ğa ei ga pe:

—Nhandepojykaharetero emombe'u ti ore ve. Mome po ti nanongara nehë?

A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Jukwaha po ti nehë. Ahe manorame po ti huruvua onhimongy ahera'oa pyri nehë ti'u javo.

A'ea Jesus'ga ei na jitehe po ti jukwaha ji rura'javame nehë javo.

18

Aherembirekokwerava'ea juizva'ea pavëi

¹ Kiro Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea ğa pe. A'ea pyvõ ga ğa mbo'ei ғанhi'iğa rehe Tupana'ga pe tapenhi'ĩ jipi pejikweraje'ymamo javo ğa pe. ² Ga mbo'eavo hehe ga ei:

—Juiz'ga oko cidade pype upa. Ndokoi ga Tupana'ga nhi'iğa rupi okyhyjie'yma ga hugwi. Ndojirovagi ga akwaimbae'ğa koty no okyhyjie'yma ğa hugwi. ³ Aherembirekokwerahëa oko akoja pype cidade pype upa no. Uhuuhura'ja hëa juiz'ga pyri jipi ja'javo ga pe: “Ji repy ti ga rehe. A'ereki ga ite'varuhu ji ve,” ei hëa juiz'ga pe jipi.

⁴ —Ndohepypotari ga hëa. Ga ndopokona'ëi hëa. Aerë reki ga ei oyvyteri pe: “Ndakyhyji ji Tupana'ga hugwi akwaimbae'ğa hugwi no ğa mbopogwee'yma. Jikyhyjiavo gwaramo

rũi po ti ji aherembirekokwerahẽa pokogi nehẽ.
⁵ Nhimbokweraja ġwaramo po ti ji hẽa pokogi nehẽ. Po ti ji ndahepygi hẽa nehẽ, a'ero po ti hẽa ji mohe'ouhũ u'ua ji pyri nehẽ. Kiro po ti ji hẽa repygi a'ero,” ei ga oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

⁶ —Pejapyaka ti juiz'ga nhi'ĩga rehe ndapyryvive'ga nhi'ĩga rehe, ei Jesus'ga nhandepojykaharete'ga. ⁷ Marã po ti Tupana'ga hekoi ġwemimo'ẽhara'ġa nderekovo nehẽ? Gwepy po ti ga ġa naerũ? – kiroki ġa onhi'ĩ hete ga pe arimo ypytunimo no ore poko ti javo. Marã pe? Mbegwe po ti ga ġa pokoga nehẽ naerũ? Marã pe? ⁸ A'e ji pe me: Ga kaitu ġa pokogi kotihĩ nehẽ ji mbuhura'java avo yvya koty nehẽ. Ji rura'javame mara'ngu po ti vyvakotyve'ġa ojikoga ji rehe nehẽ? ei Jesus'ga vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no.

Fariseu'ga itambere'ia mono'õhara'ga pavẽi

⁹ Kiro Jesus'ga imombe'ui ojipea ojo'java'ea jara'ġa pe – kiroki ġa e'ĩ oyvyteri pe: “Orepyry hete ore. Ojipe'ġa tiruahumba.” A'ea ġa ei ojirovage'yma ġa koty. Ga pe Jesus'ga ei pehe po ti ji pe mombe'ui kiro javo.

¹⁰ —Mokonha'ġa oho ojatykahavuhua pype templo pype xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo. Ojipe'ga ko fariseu'ga. Ojipe'ga ko itambere'ia mono'õhara'ga, ei Jesus'ga.

¹¹ —Fariseu'ga o'ã onhi'ĩga oyvyteri pe. “Tupana,” ei ga Tupana'ga pe. “Jiroryrory ji nde rehe. A'ereki nde ji mongo ojipe'ġahoheva'ero. Nurã ġa ja rũi ji rekoi. A'ereki ġahã ahe moandyandyi ipyhyga ġambatera. Ndapyryvi ġa. Gwereco ġa ojipe'ġa nembireko'ġa. Avove'ga ja rũi itambere'ia

mono'ōhara'ga ja rūi ji rekoi nohō. ¹² A'u ji cinco jikira rupi. Dois jikira rupi ji nda'ui tanhi'ĩ Tupana'ga pe javo. Nahã ji rekoi jipi. Amondo ji nde ve nhimbatera jipi. Ji herekorame dez mbatera ji amondo nde ve ojipeji,” ei fariseu'ga, ei Jesus'ga ga mombe'gwovo ġa mbo'eavo.

¹³ —Itambere'ia mono'ōhara'ga ki a'e te irupe ga o'ã ojipe'ġa hugwi. Ndojovavuri ga hepi-age'yma yvaga koty. Onupanupã ga opoti'a opoa pyvõ ovy'are'yma ġwaramo. Tupana'ga pe ga ei: “Tupana, ako te'varuhu ji. Terenhimonha'ngai ji rehe. Ji porogwety kiro!” ei itambere'ia mono'ōhara'ga Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

¹⁴ —A'e katu ji pe me, ei Jesus'ga. Itambere'ia mono'ōhara'ga hugwi Tupana'ga imombori garekote'varuhua. A'ero ga jivyrame ġwonga pe Tupana'ga ei ga mombe'gwovo: “Pyrý kiro itambere'ia mono'ōhara'ga.”

—Ojipe'ga pe fariseu'ga pe Tupana'ga nde'i: “Ndepyry nde.” A'ea rūi Tupana'ga ei. Kiroki ga e'i jihi ko huvihavamo ojipe'ġa hohe pa javo — po ga ei a'ea onhimboheteavo onhimongovo aha huvihavamo, a'ero po ti Tupana'ga ei ga pe nehē: “Nderekoi nde huvihavamo. Nerenhimbohetei po nde hamo a'ero.” A'ea po ti Tupana'ga ei ga pe nehē, ei Jesus'ga.

—Po ga nonhimbohetei ojipe'ġa nderekokatu-avo, a'ero po ti Tupana'ga ei ga pe nehē: “Eko ti huvihavamo.” A'ea po ti Tupana'ga ei ga pe nehē, ei Jesus'ga.

*Jesus'ga omombyry tay'riva'ea pe
(Mateus 19.13-15; Marcos 10.13-16)*

¹⁵ Aerē tayri'ğa no, ojipe'ğa ға nderuri Jesus'ga pyri topoko ti ga ға ndehe imombyryva ға pe javo. Tayri'ğa nderura repiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ğa ei ға pe:

—Taperuri tayri'ğa Jesus'ga pyri, ei ға.

¹⁶ Jesus'ga ki a'e te e'i:

—Tuhu tuhē ti tayri'ğa ji pyri, ei ga. Tapemombigi ti ғandura. A'ereki Tupana'ga pyry hete nanongara'ға'jave'ға pe okovo ғanduvihavuhetero ға jikogame ojihe, ei Jesus'ga. ¹⁷ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Tayri'ға ojiko uva'ға ndehe okovo ғанemimbotarimova'ea rehe. Kiroki ға oko tayri'ға ja rūi – ға ndojikogi Tupana'ga rehe okoe'yma ғaremimbotarimova'ea rehe. Ga po ti nomongoi Tupana'ga gwuvihavuhetero a'ero nehē, ei Jesus'ga ға pe.

Imbateheteva'ea nomondopapotari

(Mateus 19.16-30; Marcos 10.17-31)

¹⁸ A'ero huvihava'ga ei Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe:

—Marāva'ea rupi pyryva'ea rupi po ti ji rekoi nehē jirekoagwamamo Tupana'ga pyri avuirama nehē? ei ga Jesus'ga pe.

¹⁹ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Maraname nde ei pyryva'ea rehe? Tupana'ga nhi'iğa jate ko pyry, ei Jesus'ga. ²⁰ Erekwaha ko nde Tupana'ga remimbo'eukaragwera Moisésva'ea pe ymyahū. Ga e'i ahe ve:

“Tererekoi ti ojipe'ға nembireko'ға.

Terejukai ti ojipe'ға.

Teremimi ti ojipe'ға hugwi.

Tane'mbei ti ojipe'ga mombe'gwovo tehe. Emondo ti ejeaporoġita imohina ejuva'ga rehe eyhēa rehe no," ei Tupana'ga, ei Jesus'ga.

²¹ A'ero ga ei Jesus'ga pe:

—Jivoja'irame ji hendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera. Kiro ji heronhimomboakari ahendu katu ve ji, ei ga.

²² Ga renduvame Jesus'ga ei ga pe:

—Ojipeji rehe nderehygi ve Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Emondo pa ti embatera itambere'ia pyhyga. Kirē ti ema'ē eitambere'ia imbatere'ỹve'ga pe, ei Jesus'ga. A'ero po ti Tupana'ga imombyryvi nde ve yvagi pe nehē, ei Jesus'ga. Nurā ji ei nde ve: Emondo pa ti eitam-bere'ia kiro. Imondopavirē ti ejo ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo ejikoga ji rehe jate, ei Jesus'ga ga pe.

²³ Jesus'ga renduvame ga ndovy'ahetei. A'ereki ga nomondopapotari ombatehetero ġwaramo.

²⁴ Gavy'are'yma repiaga Jesus'ga ei:

—Hahy imbateve'ga pe ġa erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhuhetero javo. Po ġa nde'ipotari te a'ea. Ndokopotari ġa garemimbo'ea rupi okoheteavo ombatera rehe, ei Jesus'ga.

²⁵ Tegwete yuranuhūa'javuhuva'ea hohava camelo hohava agulha kwa'ria rupi. Tegwete hete imbateheteve'ga hohava Tupana'ga nhi'iġa rupi okoheterame ombatera rehe. Nurā po ti ġa ndojikogi ga rehe, ei Jesus'ga.

²⁶ A'ero garenduve'ga ei:

—Ma'ga po ti oho Tupana'ga pyri yvagi pe nehē naerū?

²⁷ A'ero Jesus'ga ei:

—Na tuhẽ yvyakotyve'ğa nonhimondoi yvagi pe. A'ereki tegwete ға pe. Tupana'ga pe reki nonhimimi. A'ereki ga ға mbojiko ojihe ға mbuhuruka ojipyri, ei Jesus'ga.

²⁸ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Ji rendu ti, ei ga. Ore oropohi pa ore orombatera hugwi orojikovo neremimbo'eharamo.

²⁹ A'ero Jesus'ga ei ға pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me pe'jave'ğa pe no – kiroki ға pe ja opohi ombatera hugwi gwe'yja'ğa hugwi no xako ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi javo. A'e ji: Pyry hete po ti ga pe nehẽ – kiroki ga opohi ғwonga hugwi, gwuva'ga hugwi, oyhẽa hugwi, oirũ'ğa hugwi, ғwembirekohẽa hugwi, gwa'yra'ğa hugwi. ³⁰ Po ga opohi pa ғwonga hugwi ға hugwi no taho ti Jesus'ga rupi javo, a'ero aғwamo koji'i Tupana'ga imombyryhetei ga pe nehẽ. Aerẽ po ti Tupana'ga ga mongoi ojipyri ga mombytavo avuirama nehẽ, ei Jesus'ga ға pe.

*Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaғwama
(Mateus 20.17-19; Marcos 10.32-34)*

³¹ Kiro Jesus'ga dozeve'ğa nderohoi irupe'i jara'ға hugwi. Dozeve'ға pe ga ei a'ero:

—Ji rendu ti. Kiro nhande hoi cidade de Jerusalém me. A'ero ihoi Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea rembikwatijapava rupi – kiroki a'ea ji mombe'u, ei Jesus'ga.

³² Aerẽ Jerusalém me po ti nhimondoukahava judeus'garũive'ğa pe nehẽ. A'ero po ti ға ji rerekomemui okote'varuhuavo ji ve onyvuna ji rehe nehẽ. ³³ Ipira apopyra pyvõ po ti ға ji nupanupãi ji mondohondohoga nehẽ. Kirẽ po ti

ġa ji jukai nehē. Ko'emameva'ea py'rovo mokōi jikira py'rovo po ti ji kweravi nehē yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga dozeve'ġa pe.

³⁴ Dozeve'ġa nombaragwahavi ganhimombe'ua rehe reki. A'ereki onhimiva'ea ġa pe. Oyvyteri pe ġa ei:

—Marã ga'ea? Maraname ga ei na onhimombe'gwovo? ei ġa.

*Jesus'ga omboheakwa katu heakwagweva'ea
(Mateus 20.29-34; Marcos 10.46-52)*

³⁵ Aerē Jesus'ga hogahoi. Kiro ga vahemi ġwerĩ cidade de Jericó pe. Pevō heakwagweve'ga apygi pehea rembeyvyri pe oporanduva itambere'ia rehe. ³⁶ Gwendu ga he'yive'ġa kwavame onhipyvō onhimongyavo. A'ero ga ei:

—Maraname ġa kwaġakwavi?

³⁷ A'ero ġa ei ga pe:

—Jesus'ga kwavi kiro Nazarépeve'ga.

³⁸ A'ero ga onhi'igã mondoi tanhirendu ti Jesus'ga javo.

—Jesus! Nde ko Daviva'ea rymyminorō! ei ga.

Nahã ga ei Jesus'ga pe. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: “Jesus'ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhuhetero javo.”

—Ji poko ti! ei ga Jesus'ga pe.

A'ea ga ei tanhimboheakwa katu ti ga opopoakara pyvō javo.

³⁹ A'ero tenondeve'ġa ei ga pe:

—Epi! ei ġa ga pe tonhi'imbi ga javo.

Koji'i ga onhi'igã mondoi reki.

—Daviva'ea rymyminorō ji poko ti! ei ga Jesus'ga pe.

40 A'ero Jesus'ga pytai ga reruruka ojipyri. Ga rurame Jesus'ga ei ga pe:

41 —Marã po ti ji nde rerekoi nehẽ? Gara nde erepota?

A'ero ga ei:

—Ji mboheakwa katu jipojykaharetero, ei ga.

42—Ehepia ti a'ero! ei Jesus'ga ga pe. Erejiko nde ji rehe. Nurã nde reakwakaturo kiro, ei Jesus'ga.

43 Kotihĩ hete ga hepiagi a'ero. Ogwovo Jesus'ga rupi ga Tupana'ga mbohetei.

—Ndepyry hete nde ji ve, ei ga Tupana'ga pe.

Pevove'ğa na jitehe ġa ei gareakwakatua repi-agame:

—Ndepyry hete nde ga mboheakwakatuavo! ei ġa Tupana'ga pe onhimongyavo.

19

Jesus'ga Zaqueuva'ea pavẽi

¹ Kiro Jesus'ga hoi ovahema cidade de Jericó pype ogwovo mbytera rupi. ² Pevo Zaqueu'ga ruvi itambere'ia mono'õhara'ġa nduvihava'ga. Imbate hete ko ga. ³ Ga Jesus'ga repia pota. “Marã po ga rekoi?” ei ga ovyteri pe. Zaqueu'ga yvyive. Nurã ga ndohepiagi Jesus'ga he'yive'ġa ga mbotyvahivame. ⁴ Nurã ga nhani ġa pyvõ okwava ogwovo ġa nenonde ojiupia i'yva rehe amoreira rehe. “Avo hugwi po ti ji Jesus'ga repiagi nehẽ,” ei ga ovyteri pe. A'ereki Jesus'ga okwa ġwerĩ i'yva pyvõ.

⁵ Ovahemame Jesus'ga rovavuri Zaqueu'ga koty ga repiaga javo ga pe:

—Zaqueu! Haíte! Ejy! Aġwamo ji tapyta neronga pype, ei Jesus'ga.

⁶ Kotihĩ ga jyvi i'yva hugwi a'ero gworygworyvamo Jesus'ga rehe ga rerogwovo ġwonga pype.

⁷ A'ea ojipe'ġa ndopotaruhui onhimongyavo. A'ero ġa ei:

—Maranameuhũ okote'varuhuve'ga ronga pype Jesus'ga oki opytapota pevo?

⁸ Aerẽ Zaqueu'ga ami onhi'ĩga nhandepojykaharete'ga pe Jesus'ga pe.

—Ji rendu jipojykaharetero, ei ga Jesus'ga pe. Ambohovaja ti nhimbatepava imondovo hovajara imbatere'ŷve'ġa pe nehẽ. Ji ojipe'ġa moandyandyi ipyhygahyavo ġa hugwi ikwehe. Kiro po ti ji imondoa'javi ġa pe a'ero nehẽ. Po ojipeji mbatera ji apyhygahy ġa hugwi, a'ero po ti ji imondoi quatro ġa pe nehẽ. Nahã po ti ji imondoa'javi koji'i hete ġa pe nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.

⁹—Zaqueu, ei Jesus'ga ga pe. Aġwamo pe pejiko ji rehe, ndehe nenongapypeve'ġa pavẽi, imomboruka ji ve pejikote'varuhua pe hugwi. Orombojikoguka ji jijihe. A'ereki nde ko Abraõova'ea rakykwepohara no, ei Jesus'ga Zaqueu'ga pe.

¹⁰ A'ereki ji ajo yvya koty taheka ti ji yvyakotyve'ġa imomboa ġandekote'varuhua ġa hugwi ġa mbojikoguka jijihe javo. Kiroki ġa ndogwerekoi gwepiakatuhara'ġa oka'nhyve'ġa ja – ġandekote'varuhua ti ji tamombo, a'e ji jijoa yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

*Huvihava'ga omondo oitambere'ia dezve'ga pe
(Mateus 25.14-30)*

¹¹ Ga ġwenduvame ga imombe'ui ojo'java'ea. A'ereki ga uhu ġwerĩ Jerusalém me. Omombe'u

katu ga ġa pe. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Nam-begwei po ti Tupana'ga oko yvyakotyve'ġa nduvi-havuhuhetero Jerusalém me ore pyri nehē,” ei ġa hepiapota. ¹² Nurã Jesus'ga ei ġa pe:

—Marã po ti hekoi yvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. Huvihava'ga hoi paivouhu ojipe'ġa gwyri pe. A'ereki ga e'i: “Pevove'ga huvihavuhu'ga ti te'i ji ve eko ti kiro ejigwyripeve'ġa nduvihavuhuro javo,” ei ga.

¹³ —Ohoa renonde ga ġa mbuhurukari ojipyri dezve'ġa ojipyripeve'ġa. Ga pe ga imondomondi ojipeji itambere'ia ġa ndetakwera'ja tombohe'yjuhu ti ġa ji ve javo. A'ero ga ei ġa pe: “Pepyhypyhy ti mbatera nhiitambere'ia pyvõ. Aerẽ ti pema'ema'ẽ mbatera itambere'ia pyhyga koji'iva'ea. Nahanahã ti peporavyky nhiitambere'ia pyvõ koji'iva'ea imono'ono'oġa aerẽ imbuhua ji ve,” ei ga ġa pe.

—Kiro ga hoi ġa hugwi a'ero ogwovo paivouhu ojipe'ġa gwyri pe, ei Jesus'ga.

¹⁴ —Gagwyripeve'ġa noarõhetei ga. Nurã ġa ei: “Tokoyme ti ga oreruvihavuhuro. Jararamo nhande xaho ga reviri javo a'ea huvihavuhu'ga pe,” ei ġa. A'ero paivouhu ġa hoi ovahema imombe'gwovo huvihavuhu'ga pe novĩa. ¹⁵ A'ereki ga e'i jipe ga pe eko ti ġanduvihavuhuro javo.

—A'ero ġanduvihavuhuro ga jivyri paivouhua hugwi ua ogwyri pe. Ovahemame kiro ga ojipyripeve'ġa mbuhurukari ojipyri – kiroki ġa pe ga omondo ojipeji oitambere'ia. A'ereki ga e'i

oyvyteri pe: “Maramomi kiro nhiitambere'ia ġa imbohe'yjuhurame? Koji'iva'ea po ġa ipyhygi ji ve jirakykweri,” ei ga oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

16 —Kiro gapyrive'ga ruri ga pyri javo ga pe: “Jipojykaharetero nde erembuhu ji ve ojipeji itambere'ia ikwehe'i. Ikwepygama ji ipyhygi dez,” ei ga.

17 —A'ero ga ei ojipyrive'ga pe: “Ereporavyky katu nde! Ndepyry nde eporavykykatuavo ji ve. Ojipeji te nde erembohe'yjuhu ji ve. Pevo ko dez cidades teni. Akojapeve'ġa nduvihavamo ti eko kiro,” ei ga ojipyrive'ga pe.

18 —Kiro ojipe'ga gapyrive'ga ruri ga pyri javo ga pe: “Jipojykaharetero nde erembuhu ji ve ojipeji itambere'ia ikwehe'i. Ikwepygama ji ipyhygi cinco,” ei ga.

19 —A'ero ga ei ojipyrive'ga pe:

—“Kwa. Pevo ko cinco cidades teni. Akojapeve'ġa nduvihavamo ti eko kiro,” ei ga ojipyrive'ga pe.

20 —Kiro ojipe'ga gapyrive'ga ruri ga pyri javo ga pe: “Jipojykaharetero nde erembuhu ji ve ojipeji itambere'ia ikwehe'i. Ehepia neitambere'ia – akoja jitehe!” ei ga opojykahara'ga pe. “Auvã ji neitambere'ia tapy'ynhapira pyvõ hepiakatuavo.

21 A'ereki ji akyhyji nde hugwi. A'ereki nde netiruahũ. Nde ndereporavykyi. Emo nde erepyhy ojipe'ġa hugwi ejive. Nde neretyimi. Emo nde eremondoro ojipe'ġa nemitymipyra ejive,” ei ga opojykahara'ga pe.

22 —A'ero ga ei ojipyrive'ga pe: “Ereko te'varuhu nde! Oja nde rehe nde ero ġwaramo ji ve. Nde

tuhẽ ere ji ve: ‘Netiruahũ nde ipyhyga ejive eporavykye'yma. Nde neretymi. Emo nde eremondoro ojipe'ġa nemitymipyra ejive.’ Nahã nde ei ji ve. Nde ji kwahavipe ji imondorame nhiitam-bere'ia nde ve embohe'yi ti javo. ²³ Maraname nde neremondoi nhiitam-bere'ia ikwepykara'ġa pe banco pype? A'ero imbuhu'raġirẽ ojipe'ġa pe po ġa ombuhu koji'iva'ea nde ve ramo. Nahã po nde herekoi nhiitam-bere'ia jirakykweri ramo. A'ero jirura'javame po ji ipyhyga'javi nde hugwi nhiitam-bere'ia koji'iva'ea reheve ramo,” ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.

²⁴ —Ga pe – kiroki ġa o'ã ga pyri – ġa pe ga ei: “Pepyhy nhiitam-bere'ia ga hugwi imondovo akoja'ga pe – kiroki ga ombohe'yi nhiitam-bere'ia nahã herekovo dez itambere'ia,” ei gapojykahara'ga, ei Jesus'ga.

Kiro Jesus'ga renduve'ġa ei Jesus'ga pe:

²⁵ —Tere'ei na orepojykaharetero. Gwereco jipe ga dez itambere'ia.

²⁶ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—A'e ji pe me: Kiroki ga gwereco a'ea pyvõ oporavykypota ji ve – ga pe po ti ji koji'iva'ea imondoi toporavyky ti ga a'ea pyvõ javo, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndogwerekoi gwerevi oporavykypotare'yma – aru po ti ji ga hugwi a'ero toporavykya'javyme ti ga ji ve javo, ei Jesus'ga.

²⁷ —Nurã ġapojykahara'ga ei javo ojipyrive'ġa pe, ei Jesus'ga. Koji'iva'ea ga ei javo: “Nhiarõe'ÿve'ġa – kiroki ġa ndopotari tokoyme ti ga nhanderuvihavuhuro javo ji ve – peho ti ġa nderua avo ġa jukavo jirovai pyteri pe,” ei ga, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga imombe'ui ġa pe ojo'java'ea.

Jesus'ga ovahē Jerusalém me Domingo dos ramos

(Mateus 21.1-11; Marcos 11.1-11; João 12.12-19)

²⁸ Imombe'urē ga hoi ġa nenonde taho ji Jerusalém me javo. ²⁹ Ogwovo ga vahemi cidades'ia kotyi ve. Mokōi cidades'ia teni pevo. Ojipea ko Betfagé. Ojipea ko Betânia. Ohī cidades'ia yvytyra rembeyvyri pe monte das Oliveiras rembeyvyri pe.

Kiro ga ei mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe ġa mondouka.

³⁰ —Peho ti cidade'i pe pendovai pyteripeva'e pe, ei Jesus'ga. Pevahemame po ti pe hepiagi yuhua'javuhuva'ea ra'yra jumentinho nehē. Ojugwa ġa imo'ama yva rehe pevo. Ahe ndohoi ve i'arimo. Pekwahara ti herua avo. ³¹ Po ti ġa ei pe me nehē: “Maraname pe ikwaharavi?” Po ġa ei na, a'ero ti pe'ji ġa pe: “Gaha – kiroki ga pe nhande ei nhandepojoykaharete'ga – gaha e'i: ‘Tareko'ã ti ji taho ti ji i'arimo javo’.” Nahã ti pe'ji ġa pe imbuhuruka, ei Jesus'ga ġa pe.

³² —Kwa, ei ġa. Ogwovo ġa vahemi hepiapava garemimombe'ua.

³³ Ga jumentinho kwaharavame ijara'ġa ġa ndepiagi. A'ero ijara'ġa ei:

—Maraname pe ikwaharavi ta'yra?

³⁴ A'ero ġa ei:

—Gaha – kiroki ga pe nhande ei nhandepojoykaharete'ga – gaha e'i: “Tareko'ã ti ji taho ti ji i'arimo javo.”

—Kwa, ei ġa.

³⁵ Jesus'ga pe ġa heruri a'ero herovahema. Oapoa tapy'ynhapira i'arimova'ea ġa heropori inoġa ikupepytera rehe eho i'arimo javo Jesus'ga pe. A'ero ga hoi i'arimo. ³⁶ Kiro ta'yra ga rerohoi pea rupi. Ga rerohorame ġa heroporopori opira i'arimova'ea pea rupi imbokatuavo pehea ga pe. Nahã ġa Jesus'ga mbojiroviari ga rerua nhanderu-vihavuhuhete'ga kiro u javo.

³⁷ Nahã Jesus'ga rerohoi pea rupi ga rerogwovo vytyra hugwi ga rerojyva ġwerĩ monte das Oliveiras hugwi. Nahã ga rerovahemi ġwerĩ Jerusalém me. A'ea rupi garemimbo'ehara'ġa ndoryndoryvamo Tupana'ga mboheteavo he'yjuhuve'ġa. Hahyahi hete ġanhi'iġa ġa erame ga mboheteavo garemimonhimomby'aheteva'ea rehe nhaporemogapopoakara rehe ġwembiepiaga rehe nhaporemog. ³⁸ Ga e'i:

—“Ga pe ti nhandepojykaharete'ga tomombyry!
A'ereki nhandepojykaharete'ga ga mbuhuruka
avo eko ti ġanduvihavuhuhetero javo ga
pe,” ei ġa.

“U katu yvagipeve'ga py'a ga rehe.

Timbohete ti Tupana'ga yvagipeheteve'ga!” ei ġa.

³⁹ He'yive'ġa pyteri pe fariseus'ġa oko. Ndopotari jara'ġa Jesus'ga remimbo'ehara'ġa erame Jesus'ga mboheteavo. Nurã ġa ei Jesus'ga pe:

—Ahembo'eharamo emombi ti
neremimbo'ehara'ġa, ei fariseus'ġa.

⁴⁰ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ġa pe:

—A'e ji pe me: Po ġa ji mbohetejigi jave'yima,
a'ero hahyahi po ti ita nhi'iġa a'ea tuhẽ i'erame ji
mboheteavo nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga ojehe'o Jerusalém rehe ipypeva'ea rehe

⁴¹ Kiro Jesus'ga vahẽgwerĩ cidade de Jerusalém me. Hepiagame ga jehe'oi hehe ipypeve'ga ndehe no. ⁴² Ojehe'gwovo ga ei:

—Jerusalémmeva'ero po aḡwamo vehevi pe pemongiuka Tupana'ga nhi'iḡa pejipype ramo nahã imbaragwahava pepy'a noḡatua rehe ramo. A'ea ji apota novĩa. Emo pe napehendukatui. A'ero kiro pepy'a noḡatua onhimiva'ea pe me, ei Jesus'ga.

⁴³ —Aerẽ po ti pearõ'e'ỹve'ḡa picidade apẽi yja japovo hovapiaramo picidade rekihyma nehẽ. Nahã po ti ḡa pe atimani pe mohemukare'yma jugwi otavuka pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴⁴ A'ero po ti ḡa imondurupavi picidade pe moka'nhymbava ipype nehẽ. Ndojikojikoga'javi ita ojogwehe penonga rehe ita apopyra rehe. Tupana'ga ji mbuhuruka pe pyri emombo ti ḡandekote'varuhua ḡa hugwi javo. Emo pe napemomborukari ji ve pejikote'varuhua pemongiukare'yma Tupana'ga nhi'iḡa pejipype penhimombaragwahapotare'yma pepy'a noḡatupotara rehe. Nurã po ti ga pe moka'nhymbavukari ḡa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi

(Mateus 21.12-17; Marcos 11.15-19; João 2.13-22)

⁴⁵ Kiro Jesus'ga hoi oje'yja'ḡa jatykahavuhu pe Tupana'ga mbohetehai pe ovahema. Pevo okara hugwi mytu'ẽva'ea hugwi ga ḡa mo'embavi ima'ẽhara'ḡa ipyhyhara'ḡa ndeheve – kiroki ḡa

oma'ẽ mbatera ipyhyga pevo ojatykahavuhua pyri. ⁴⁶ Ga pe ga ei:

—Ymyahũ Tupana'ga ei ikwatijaruka hako:

“Tonhi'ĩ ti ģa ji ve nhironga pype yvya koty ji mboheteavo,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga ģa pe.

—Pe ki a'e te pe'ji pejohupe: “Timoandyandyjuhu ti ģa ikwepykwepyga mbatera pyvõ Tupana'ga ronga pype,” pe'ji pe, ei Jesus'ga. Nahã pe Tupana'ga ronga mongoukari iporomive'ģa nduhavamo, ei Jesus'ga ikwepykara'ģa pe.

⁴⁷ Nane'ymi Jesus'ga judeus'ģa mbo'embo'ei ģajatykahavuhua pype. Emo ikwava'ẽhara'ģa nduvihava'ģa ojuka pota Jesus'ga judeus'ģa mbo'ehara'ģa pavẽi huvihava'ģa pavẽi no.

⁴⁸ —Maramarã po ti nhande ga jukai nehẽ? ei ģa ojohupe.

Ndohekatui ģa gajukahava rehe. A'ereki pevove'ģa ģwendu pota hete Jesus'ga nhi'ĩģa ovv'aheteavo ga rehe onhimongyavo.

20

Ma'ģa nde mbuhurukaruhu avo? ei ahe Jesus'ga pe

(Mateus 21.23-27; Marcos 11.27-33)

¹ Aerẽ Jesus'ga ģa mbo'ei ģajatykahavuhua pype templo pype. Omombe'u katu ga ģa pe pyryva'ea onhimombe'ua. Ga nhi'ĩģame uhu ikwava'ẽhara'ģa nduvihava'ģa judeus'ģa mbo'ehara'ģa pavẽi xava'eve'ģa pavẽi no.

² Jesus'ga pe ģa ei:

—Emombe'u ti ore ve. Ma'ga nde mbuhurukaruhu avo nahanahã ti eko javo? Ma'ga e'i a'ea nde ve? ei ga Jesus'ga pe.

³ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ji nhi'ĩpondekwa ti imombe'gwovo ji ve. ⁴ Ma'ga ombuhuruka João Batistava'ea? A'ero ga ga mobatiza okovo garemimbotarimova'ea rupi. “Tupana'ga yvagipeve'ga ombuhuruka ahe,” pe'ji po pe. “Yvyakotyve'ga ombuhuruka ahe,” pe'ji po pe. Marã pendeaporogita a'ero naerũ? ei Jesus'ga ga pe.

⁵ A'ero ga ega'ei ojohupe:

—Po ti nhande ei: Tupana'ga ombuhuruka ahe, a'ero po ti Jesus'ga ei nhande ve nehẽ: “Maraname pe ndaperoviari João Batistava'ea nhi'igagwera naerũ?” Nahã po ti Jesus'ga ei nhande ve nehẽ. ⁶ Po ti nhande ei: Yvyakotyve'ga ombuhuruka João Batistava'ea, a'ero po ti nhandegwyripeve'ga henduvi nhanenhi'iga imombomomboa ita nhande rehe nhande jukavo ipyvõ nehẽ. A'ereki nhandegwyripeve'ga e'i oyvyteri pe: “João Batistava'ea ko Tupana'ga nhi'iga mombe'uharamo. Tupana'ga ahe mbuhuruka nhande pyri. A'iti a.” Nahã nhandegwyripeve'ga heroviari javo ahe ve oyvyteri pe, ei ga ojohupe.

⁷ Nurã ga ei Jesus'ga pe:

—Ma'ga po ombuhuruka João Batistava'ea? Ma'ga e'i ga pe, a'ero ga omobatiza ga? Ndorokwahavi, ei ga javo tehe ga pe.

⁸ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ji po ti na jitehe namombe'ui ga pe me a'ero nehẽ – kiroki ga ji mbuhu avo ji rerekovo – gaha po ti ji namombe'ui pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

*Garemitymipyra
okote'varuhuve'ga*

repiakatuhara'ga

(Mateus 21.33-46; Marcos 12.1-12)

⁹ A'ero pevove'ga pe Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea. Ga mbo'eavo ga ei:

—Akwaimbae'ga itymi yhypoa'javuhuva'ea uva'yva ko pe, ei Jesus'ga. Aerē ga ei ojipe'ga pe: “Pehepia katu ti nhiremitymipyra jikohoa. A'ero jykyhava rupi he'yjuhu po ti yva'ia peapoaramo ikwepykavamo a'ero nehē. He'yjuhu po ti yva'ia jiapoaramo a'ero nehē no,” ei kohoa jara'ga ġa pe.

—“Pyry,” ei ġa. A'ero ġa pytai ko pe hepiakatu-avo ga pe, ei Jesus'ga.

—Paivohu kohoa jara'ga hoi a'ero mbaigwehu po ti jijivyra'java nehē javo, ei Jesus'ga.

¹⁰ —Aerē kiro jykyhava reki, ei Jesus'ga. A'ero kohoa jara'ga ei ojipyrive'ga pe: “Eho ti ġa pyri nhiremitymipyra repiakatuhara'ga pyri. Toyky ti ġa yva'ia imbuhuruka jiapo ji ve,” ei ga.

—“Kwa,” ei ga. Ogwovo ga vahemi ġa pyri imombe'gwovo ganhi'iġa ġa pe.

—Emo ġa nomondopotari yva'ia ga pe ga nupanupamo ga mondovo ojihugwi. Gapojate oho ġa hugwi a'ero.

¹¹ —Aerē kohoa jara'ga ojipe'ga mondoi ojipyrive'ga togweru ti ga yva'ia ġa hugwi javo novia. A'ero gapyrive'ga hoi. Ga vahemame pevo garemitymipyra repiakatuhara'ga ga nupanupai ojigwaraita ga rehe ga mondovo ojihugwi. Gapojate oho ġa hugwi a'ero.

¹² —Aerē kohoa jara'ga ojipe'ga mondoi ġa pyri novia ojipyrive'ga. Gapyrive'ga vahemame ġa pyri ġa ga kyti ga mu'umu'uma ga momboa.

13 —A'ero kohoa jara'ga ei: “Marã po ti ji nhiremitymipyra repiakatuhara'ğa nderekoi? Amondo po ti ji jira'yra'ga ğa pyri nhiremia'nguhete'ga nehẽ. Po ti ğa ga rerekokatui imondovo ga pe ga repiagame nehẽ,” ei ga gwa'yra'ga mondovo novĩa.

14 —Ogwovo gara'yra'ga vahemi uva'ga remitymipyra repiakatuhara'ğa pyri. Gara'yra'ga repiagame ğa ei ojohupe: “Avova'ea ko gayvyaġwama. Tijuka ti ga. A'ero po ti nhande tireko pa yvya nehẽ,” ei ğa.

15 —A'ero ğa gara'yra'ga mombori kohoa hugwi ga jukavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Marã po ti kohoa jara'ga ğa nderekoi a'ero nehẽ? 16 Ovahẽ po ti ga onhimitymipyra repiakatuhara'ğa moka'nhybava gwa'yra'ga repyga nehẽ. A'ero ga ojipe'ğa mongoi ġwemitymipyra repiakatuharamo, ei Jesus'ga.

Jesus'ga nhi'iġa renduvame pevove'ğa ei:

—Po ti na rõi nehẽ hamo!

17 Ga ndepiaheteavo Jesus'ga ei ğa pe:

—Nahã tuhẽ po ti nehẽ. Tupana'ga rembikwatarukara e'i:

“Onga apohara'ğa japorame onga ita apopyra hep-iagi ojipeji ita.

A'ea ğa imombori ipo'rue'yma tiruahũ javo jupe.

Aerẽ akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe opyryhetero onga pyhykatuavo.”

A'ea ikwatijaripyra e'i, ei Jesus'ga oarõe'yma mombe'gwovo ğa pe.

18 —Kiroki ğa o'a akoja rehe ita rehe – ġahã po ti onhika'mbika'mbi nehẽ, ei Jesus'ga. Po ti

akoja ita ihiri ġa ndehe nehē, a'ero po ti ita ġa ka'mbika'mbigi ġa mongu'iuhuavo nehē.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka oarōe'ỹve'ġa mbote'vara.

Césarva'ea rembiapoa itambere'ia

(Mateus 22.15-22; Marcos 12.13-17)

¹⁹ A'ea rupi ġa ei ojohupe Jesus'ga mombe'gwovo judeus'ġa mbo'ehara'ġa ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pavēi. Ga arōe'yma ġa ei:

—Jesus'ga nhande mombe'u o'ete'varuhuavo nhande ve imombe'urame ojo'java'ea peko akoja'ġa ja javo nhande ve, ei ġa.

Nurā ġa Jesus'ga pyhypotarahivi kiro. Emo ġa okyhyji pevove'ġa hugwi. A'ereki pevove'ġa oarō hete Jesus'ga onhimongyavo ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga javo. ²⁰ Nurā ġambo'ehara'ġa ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pavēi Jesus'ga rapekouhui okovo ganhi'iġa rerojijyi pota. Ojipe'ġa pe ġa enhimimi:

—Peho ti Jesus'ga pyri ga renduva. Pekokatu'ā ti ga pyri tokwahavyme ti ga omoandyandyja. Po ti ga nomombe'ukatui a'itiheteva'ea, a'ero po ti ore ga mbotegwetei ga mondovo governador'ga pyri nehē. A'ero po ti ga ga pyhygukari ga rerekovo nehē, ei ġa ġa mondovouka Jesus'ga pyri.

—Kwa, ei ġa ogwovo.

Ovahē ġa Jesus'ga pyri. ²¹ Kiro ġa ei Jesus'ga pe:

—Hupi hete nde eremombe'u orembo'eharamo. A'itituhēva'ea rehe nde ore mbo'e. A'ea rehe jate nde rekoi ekyhyjie'yma ojipe'ġa hugwi ekoe'yma huvihava'ġa ndehe jate. Nderekoi nde embohetetehea rehe no. Tupana'ga

remimbotarimova'ea rehe nde ore mbo'e katu, ei ġa Jesus'ga pe. ²² Marã ndereaporogita? César'gareheve'ġa e'i: “Pemondomondo ti itambere'ia César'ga pe nhanderuvihavuhu'ga pe ga imono'oġukarame,” ei ġa. Mara'ngu po nde javo: “Timondo ti”? Mara'ngu po nde javo: “Timondoyme ti”? Marãi nde? ei ġa Jesus'ga pe.

²³ Ojohupe ġa ei:

—“Tapemondoi ti César'ga pe,” e po ti ga nhande ve nehē hamo, ei ġa ojohupe. A'ero po ti nhande ga'eagwera mombe'ui César'ga pe nehē. A'ero po ti César'ga onhimonha'nga ga rehe nehē, ei ġa ojohupe.

Jesus'ga ombaragwaha omoandyandyipotara rehe. Nurã ga ei ġa pe:

²⁴ —Pehepiuka ti ji ve itambere'ia moeda.

A'ero ġa hepiukari ga pe. A'ero ga ei:

—Ma'ġa ra'angava hehe? Ma'ġa ndera ġa okwatija inoġa hehe? ei Jesus'ga.

A'ero ġa ei:

—César'ga ra'angava. Garera tuhē ġa okwatija inoġa hehe.

²⁵ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pemondoa'ja ti César'ga rembiapoa ga pe a'ero. Tupana'ga rembiapoa ki a'e te pemondoa'ja Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġa pe.

Yvyakotyve'ġa pe Jesus'ga ei Tupana'ga rembiapoa tonhimondo ti ġa onhikwava'eġa ga pe javo.

²⁶ Hupi hete Jesus'ga imombe'ui tomondo ti ġa César'ga pe javo. A'ero tegwete ġa pe Jesus'ga moandyandyihava pevove'ġa ga renduvame a'ero. Onhimomby'avo Jesus'ga nhi'iġa rehe ġa nonhi'iġa'javi.

Ombogwerahavirẽ omanove'ga nahem-birekoa'javi

(Mateus 22.23-33; Marcos 12.18-27)

²⁷ Kiro saduceus'ga nduri Jesus'ga pyri. Saduceus'ga ndogweroviari omanove'ga mbogwerahava. Ua ġa ei ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga onhimbotegweteavouka nhande ve onhi'igame nehẽ?

A'ea ġa ei ojohupe ua ovahema Jesus'ga pyri.

²⁸ Nde ko orembo'eharamo javo, ġa ei Jesus'ga pe:

—Ymyahũ Moisésva'ea okwatija hako tokwaha ti ġa javo. Aherembikwatijara e'i:

“Po akwaimbae'ga irũ'ga manoi ta'yre'ymame ġwembirekohẽa pe, a'ero ti ga tahembireko hẽa pavẽi.

Ta'y ti ga hẽa pe nhiirũva'ea togwereko gwakykwe-pohara'ġa javo.”

A'ea Moisésva'ea ikwatijari hako, ei ġa Jesus'ga pe.

²⁹ Kiro ġa imombe'ui omanove'ga Jesus'ga pe. Ga e'i:

—Ymya seteva'ea onhoirũva'ea hako, ei ġa Jesus'ga pe. Ojihuvypyva'ea rembirekoro kako. Ndata'yri ahe kunhangwerava'ea pe. Aerẽ akwaimba'eva'ea manoi. ³⁰ A'ero aheakoindava rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavẽi oirũva'ea py'rovo Moisésva'ea nhi'ĩpo'ruavo. Ndata'yri ahe aherembirekokwerava'ea pe. Aerẽ ahe manoi no. ³¹ Na jitehe aheakoindava pe a'ero. Omano ahe ta'yre'yma aherembirekokwerava'ea pe, ei ġa. Na jitehe jarava'ea onhoirũva'ea nhaporemo ahe rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavẽi. Ndata'ypavi reki seteva'ea

aherembirekokwerava'ea pe. Omanomba ahe kako. Nahã ahe rekoi ojopy'ropy'rovo. ³² Aerẽ mbapavamo aherembirekokwerava'ea manoi kunhangwerava'ea kako, ei ġa Jesus'ga pe.

³³ —Marã po ti a'ero nehẽ? ei ġa Jesus'ga pe. Omanove'ġa mbogweravame po ti Tupana'ga seteva'ea mbogweravi kunhangwerava'ea reheve nehẽ. Ma'ġa nembirekoro po kunhangwerava'ea rekoi nehẽ ahe kwerava'javame nehẽ? A'ereki seteva'ea onhoirũva'ea hembireko kunhangwerava'ea pavẽi, ei ġa. Emombe'u ti ore ve. Marã po ti a'ero nehẽ? ei ġa Jesus'ga pe.

A'ea ġa imombe'utehei heroviare'yma ġwaramo omanove'ġa mbogwerahava.

³⁴ Kiro Jesus'ga ei ġa pe:

—Avo yvya koty akwaimbae'ġa nembirekoro. Ojipe'ġa kunhangwera'ġa mohembirekoi no. ³⁵ Jara'ġa pe po ti Tupana'ga ei nehẽ: “Jihi a'e pe me: Pepyry pe. A'ero po ti ji pe mbogweravi omanove'ġa mbogwerahava rupi pe mombytavo ji pyri nehẽ.” Nahã po ti Tupana'ga ei ġa pe nehẽ. Gahã kirẽ nahembirekoa'javi nehẽ akwaimbae'ġa kunhangwera'ġa no. ³⁶ Tegwete ġamanoa'java no. A'ereki ġa oko Tupana'gapyrive'ġa ja yvagipeve'ġa ja. Yvagi pe Tupana'gapyrive'ġa oko omanoe'yma. Na jitehe po ti Tupana'ga remimbogwerave'ġa nomanoa'javi nehẽ no. Tupana'ga ra'yramo ġa ndekoi Tupana'ga remimbogwerava'ero ġwaramo, ei Jesus'ga.

³⁷ —Moisésva'ea vehevi imboukwahavi nhande ve ikwahavuka ahembogwerahava ikwatijarame i'yva mombe'ua ikaja pyteripeva'ea mombe'ua. A'ereki imombe'urame a'ea ahe okwatija javo:

“Tupana'ga ei: ‘Jihi ko Tupanamo.

Abraão'ga ji mbohete.

Isaque'ga ji mbohete.

Jacó'ga ji mbohete’.”

A'ea Moisésva'ea okwatija Abraãova'ea manorẽ Isaqueva'ea manorẽ Jacóva'ea manorẽ. Ikwatijarame nahã Moisésva'ea ikwahavukari nhande ve ġa okoji javo. ³⁸ A'ereki Moisésva'ea nde'i: “Tupana'ga ei: ‘Abraãova'ea ji mbohete’.” A'ea rõi ahe e'i ikwatija. A'ereki Tupana'ga pe ġa okoji. “Oko pa ġa avuirama,” ei Tupana'ga ikwahava, ei Jesus'ga saduceus'ġa pe.

³⁹ Kiro judeus'ġa mbo'ehara'ġa ei Jesus'ga pe:

—Ahembo'eharamo hupi hete nde nhi'igi ahembogwerahava mombe'gwovo, ei ġa Jesus'ga pe.

⁴⁰ A'ero ġa nhaporemõ nde'ia'javaġwami tuhẽ Jesus'ga pe maramarã jave'yma. A'ereki ġa okyhyji ga hugwi ga okwaha pa javo.

Cristo'ga ko Daviva'ea rymyminoa ahepojykaharetea no

(Mateus 22.41-46; Marcos 12.35-37)

⁴¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—He'yive'ġa ei: “Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga ko Daviva'ea rymyminoa.” A'ea ġa ei, ei Jesus'ga. Maraname ġa ei a'ea ga pe?

⁴² A'ereki ymyahũ Daviva'ea tuhẽ okwatija inoġa livro de Salmos rehe. Ikwatijarame ahe ei hako:

“Tupana'ga e'i jipojykaharete'ga pe:

‘Eapy na'ẽ ji pyri jijohukoty rõi ekovo huvi-havamo epytavo.

43 Tamongo ti ji nearõ'e'ÿve'ġa neremimbota-rimova'ea rehe nehẽ,' ei Tupana'ga," ei Daviva'ea ikwatija hako, ei Jesus'ga.

44 A'ea Daviva'ea ei imombe'gwovo Cristo'ga ko jipojykaharetero oko javo. Ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rūi naerū, ei Jesus'ga onhi-mombe'gwovo ġa pe ġa mbojapyakavo.

*Judeusva'ea mbo'eharava'ea onhimbohete tehe
(Mateus 23.1-36; Marcos 12.38-40)*

45 Pevove'ġa nhaporemo ġwenduvame Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

46 —Penhimboko'i ti. Tapekoi ti judeus'ġa mbo'ehara'ġa ja. A'ereki ġa onhimboheteuhu. Omongi pota ġa opipukuhua tianderepia ti ġa nhande mboheteavo javo. Ikatuuu ġa pe ojipe'ġa mbaragwahavame ġa ndehe ima'ēhai pe feira pe onhi'igatuavo ġa pe orembo'ehara javo ġa pe.

—Nhandejatykahava pype ġa oapy nhanderuvihava'ġa apykava rehe. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Tianderepia pa ti ġa nhande mboheteavo,” ei ġa. “A'ereki nhande ġanduvihavuhetero xako.” Na jitehe ġa ei oyvyteri pe i'upota toryva jara'ġa pyri toryva repiagame.

47 —Opojykaahy ġa mbatera aherembirekokwera'ġa hugwi, ei Jesus'ga. Onhi'imbukuhu tehe ġa Tupana'ga pe. Oyvyteri pe ġa ei: “Nhande renduvame po ti ojipe'ġa ei nhande ve oarõ hete ġa Tupana'ga javo,” ei ġa oyvyteri pe. Nurã jate ġa nhi'inhi'igi Tupana'ga pe ahe moandyandyita, ei Jesus'ga. A'ero kaitu po ti hahy hete ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

21

Aherembirekokwerava'ea remimondoa (Marcos 12.41-44)

¹ Kiro judeus'ga jatykahavuhu pe Jesus'ga imbateve'ga ndepiagi ġa imondorame itambere'ia hyrua pype. ² Ga aherembirekokwerahēa repiagi hēa imondorame oitambere'ia ipype imbatere'ŷvehēa. Mokōi itambere'ia hēa imondoi ipype duas moedas. ³ A'ero Jesus'ga ei:

—A'e katu ji nde ve: Kia aherembirekokwerahēa remimondoa imbatere'ŷvehēa remimondoa koji'i pyry Tupana'ga pe ġanemimondoa hohe pa. ⁴ A'ereki he'yiva'ea ġa omombyta itambere'ia ojive imondorame Tupana'ga pe hyrua pype. Hēa ki a'e te mokoi'ī te hēa herekoi itambere'ia. Hēa imondopavi reki oapoa ipype, ei Jesus'ga.

Judeusva'ea jatykahavuhua monduru-pavaġwama

(Mateus 24.1-2; Marcos 13.1-2)

⁵ Aerē ojipe'ġa ei:

—Ikatu hete nhandejatykahavuhua ita apopyra. Omondo ġa itauhua pyryva'ea japokaturame ymyahū. Ombojigwa ġa ojatykahavuhua a'ea pyvō ojipea pyvō no timbohete Tupana'ga javo.

A'ero Jesus'ga ei:

⁶—Pehepia pe nhandejatykahavuhua avo. Aerē po ti ndojikojikoga'javi ojogwehe itauhua nehē. Omonduru pa po ti ġa inoġa nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Hahyheteaġwama Jesus'gareheve'ga pe (Mateus 24.3-14; Marcos 13.3-13)

7 A'ero ġa ei ga pe:

—Orembo'eharamo emombe'u ore ve, ei ġa Jesus'ga pe. Maname po ti ġa imondurugi nhande-jatykahavuhua nehē? Marãva'ea po ti Tupana'ga hepiukari na'ē ahemonhimomby'ava'ea nehē ikwahavuka nhande ve nehē? A'ero po ti nhande ikwahavi imonduruġwerihava po ti kiro javo, ei ġa.

8 A'ero Jesus'ga ei:

—Penhimboko'i ti! Tapenhimoandyjukari ti ġa pe. Aerē po ti he'yjuhuve'ġa uhu ji ra'ãra'ãteheavo javo nehē: “Jihi ko Cristoramō Tupana'ga remimbuhurukaramo. Kiro mbapava uhu ahemoka'nhyambahava a'ero,” e'i po ti ġa o'mbero nehē, ei Jesus'ga. Tapehendukatui ti ġa a'ero.

9 —Aerē po ti ojipe'ġa tavukari ojipe'ġa pe nehē. Ojipe'ġa po ti ndokopotari gwuvihavuhu'ġa nhi'ġa rupi nehē. A'ero po ti ġa ndekoi ojogwehe nehē. Imombe'urame pe me ti tapenhimongyhyjiukari ġa pe. Otavuka tuhē po ti ġa nehē. A'ea rupi rūi po ti mbapavakotyva'ea nehē, ei Jesus'ga.

Ojipea Jesus'ga ei ġa pe:

10 —Gagwyripeve'ġa po ti oko na'ē ojipe'ġa gwyrripeve'ġa ndehe otavuka ġa pe nehē. Ojipe'ġa nduvihavuhu'ġa po ti omondo ojigwyripeve'ġa otavuka ojipe'ġa nduvihavuhu'ġa gwyrripeve'ġa pe nehē, ei Jesus'ga. 11 Omyomyi po ti yvya avo nehē. Pevo po ti yvya imyimyī nehē no, ei Jesus'ga. Ahã po ti ġa pe mbatera avo nehē. Pevo po ti ty'ara ġa jukai nehē no, ei Jesus'ga. Itetiruamba po ti ġa nehē. Opihipihi po ti ġa karugwara ojo-hugwi nehē, ei Jesus'ga. Yvaga hugwi ahemongy-

hyjiva'ea jipiukari ikwahavukava'ea ahe mongy-hyjiavo nehẽ, ei Jesus'ga.

¹² —A'ea renonde po ti ġa pe pyhygi okote'varuhuavo pe me nehẽ. Ga po ti pe nderohoahyi pende'yja'ġa jatykahai pe ipypeve'ġa nduvihava'ġa ndovai pyteri pe pe mondovouka cadeia pype nehẽ. Ga po ti pe nderohoukari huvihavuhu'ġa ndovai pyteri pe nehẽ governador'ġa ndovai pyteri pe no. Gandovai pyteri pe po ti ġa pe nderohoukari nehẽ timboja tehe ti ġa ndehe javo. Nahã po ti ġa ndekote'varuhui pe me pejikoga ġwaramo ji rehe nehẽ, ei Jesus'ga.

¹³ —A'ea rupi po ti pe ji mombe'ui ġa pe nehẽ tojiko ti ġa Jesus'ga rehe javo. Nahã po ti pe pyryva'ea mombe'ui ġa pe nehẽ. ¹⁴ Tape'ei na'ẽ ti pejiyvyteri pe: “Maramarã po ti nhande nhi'iġi ġa pe nehẽ?” A'ea ti tape'ei pevy'are'yma. Pe'ji ti kiro pejiyvyteri pe: “Ndiajapyakai nhande nhanenhi'iġa rehe.” A'ea ti pe'ji, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁵ Jihi po ti akwahaheteuka pe me pe mbo'eavo nehẽ. Nurã po ti pe ekatui penhiarõe'yve'ġa pe nehẽ. A'ero po ti ġa ndipopoakari pe me pe nhi'iġame nahã. Tegwete po ti ġa'ete'varuhua penhi'iġa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

¹⁶ —Penduva'ġa vehevi po ti pe pyhygukari pey'ġa vehevi peirũ'ġa vehevi pende'yja'ġa vehevi. Kiroki ġa ojikoty'a pe pavẽi – ġahã pe pyhyguka no. Ga nhaporemõ po ti pe pyhygukari pe mondouka gwuvihavuhu'ġa pe nehẽ. Jararamo pe ġa pe jukauka nehẽ. ¹⁷ Nahã po ti ġa ndekopavi pe ndehe pe arõhetee'yma nehẽ pendekoro ġwaramo jireheva'ero, ei Jesus'ga.

18 —A'ero po ti Tupana'ga pe pokogi pe moka'nhybavukare'yma ġa pe nehẽ. Pe'ava vehevi po ti Tupana'ga hepiakatui nehẽ. 19 Penhimboitaro ġwaramo pejikoga ga rehe po ti pe ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

*Jesus'ga omombe'u Jerusalém monduru-
gaġwama*

(Mateus 24.15-21; Marcos 13.14-19)

20 —Aerẽ po ti pe hepiagi soldados'ġa cidade de Jerusalém atimaname nehẽ. Nahã po ti he'yjuhuve'ġa tavukari Jerusalémmeve'ġa pe nehẽ. A'ea repiagame po ti pe ikwahavi Jerusalém monduruġwerĩhava nehẽ, ei Jesus'ga. 21 A'ero Judéiapeve'ġa ti toka'nhy onhana vyvytyruhu pe onhimima nehẽ xamanoyme ti javo, ei Jesus'ga. Jerusalémmeve'ġa ti toho Jerusalém hugwi nehẽ. Nhuhumeve'ġa ti tokiyme Jerusalém me nehẽ xamanoyme ti javo, ei Jesus'ga. 22 A'ereki Jerusalém monduruga rupi po ti Tupana'ga jipygi nehẽ. Nahã po ti hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo pa ymyahũva'ea po'ruavo pa. A'ereki ymyahũ ga e'i ikwatijaruka nahanahã po ti ji jipygi nhiarõe'ỹve'ġa ndehe nehẽ javo, ei Jesus'ga.

23 —Iporia'i po ti ipuru'ave'ġa a'ea rupi oka'nhypotaramame nehẽ. Iporia'i po ti ġa nehẽ no – kiroki ġa omoka'mbuka'mbu gwa'yra'ġa nenonhapotaramame, ei Jesus'ga.

—Tiruahũ hete po ti judeus'ġa pe nehẽ. Ndukatui po ti ġapy'a nehẽ. Onhimonha'nga hete po ti Tupana'ga okouvouka ġa ndehe nehẽ. 24 Judeus'ġarũive'ġa pe ti Tupana'ga ġa

jukaukari nehē. Itakyhea'javuhuva'ea pyvõ po ti judeus'garũive'ğa jara'ğa jukai nehē. Ga po ti opyhy jara'ğa nderogwovo ogwyri pe nhaporemo nehē no. Nahanahã po ti ğa ğa mbokwaki'opavi Jerusalém hugwi nehē. A'ero Jerusalém ğa imondurupavi nehē. Nahanahã po ti Tupana'ga Jerusalém rerekote'vate'varuhuukari judeus'garũive'ğa pe nehē. Emo po ti aerẽ ga ndogwerekoa'javukari ğa pe ğa mombiguka nehē, ei Jesus'ga.

Jesus'ga rura'javağwama

(Mateus 24.29-31; Marcos 13.24-27)

²⁵ —Aerẽ po ti ahemongyhyjiva'ea jipiukari okovo kwara rehe jahya rehe jaytata'ia rehe ikwahavuka nehē. A'ero po ti vyvakotyve'ğa gwyrivepe'ğa py'a ndukatui nehē. Ndovy'arihu po ti ğa nehē.

—Ipyambu paranauhũa nehē. Moumbe hete po ti typepemuhũa nehē. A'ero po ti ğa nhimomby'ai ikwahave'yma javo nehē: “Maraname po?” e po ti ğa.

²⁶ —Oğwyğwy po ti ipopoakava'ea yvagipeva'ea nehē, ei Jesus'ga. A'ero po ti vyvakotyve'ğa mano'ãtehei okyhyjiavo nehē. “Marã po ti nhande rekoï nehē?” e po ti ğa onhimboko'ïavo nehē.

²⁷ —A'ero po ti ğa ji repiagi ji rura'javame yvağatiğa pyteri pe nehē vyvakotyva'ero yvagipeva'ero. Jipopoakara po ti ğa gwepia nehē no. Nhirendy'jandy'java po ti ğa hepiagi nehē no jikatuhetea, ei Jesus'ga. ²⁸ Ahemongyhyjihava uğwerĩrame Tupana'ga po ti pe mbopiro'yğwerĩ pendekote'varuhua hugwi nehē. Nurã po ti

pepo'ã pejovavua tahepia ti ji Jesus'ga rura javo pejoryjoryvamo nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

Figoyva figueira ahe mbo'e

(Mateus 24.32-35; Marcos 13.28-31)

²⁹ Kiro Jesus'ga ġa mbo'ei ojo'java'ea pyvõ. Imombe'gwovo ga ei:

—Pekwahava'ja ti figoyva ojipea'yva reheve nhaporemõ. ³⁰ Henhunhame huangyra pe tuhẽ pe'e hepiaga: “Kwaria ġwerĩ kiro,” pe'e pe. ³¹ Na jitehe hepiagame akoja ahemongyhyjiva'ea po ti pe ikwahavi nehẽ, kiro Tupana'ga oko ġwerĩ vyvakotyve'ġa nduvihavuhuhetero javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

³² —Imombe'ukatuavo ji ei pe me, ei Jesus'ga. Aġwamove'ġa ndekojirame po ti akoja ihopavi japiavo, ei Jesus'ga. ³³ Opa po ti yvaga yvya pavẽi nehẽ. Nhinhi'iġa po ti ndopavaġwami opopoakapige'yma okovo a'itituhẽva'ero avuirama nehẽ, ei Jesus'ga.

Ji mboha'u ti, ei Jesus'ga

³⁴ —Penhimboko'i ti ite'varuhuva'ea hugwi pejikokatuavo ji mboha'uva. Tape'ui ti ahemboheagwryryva'ea pejigwojigwovo toryvi pe. A'ereki i'urame ahe ndojapyakakatui jirura'java rehe. Tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Maramarã po ti nhande rekoi nehẽ?” Tape'ei ti na. Tapejapyakauhui ti pejihe mbatera rehe no. A'ereki hehe pa pejapyakauhurame pe napenhimboko'i ji mboha'uve'yma. Naname po ti ji pe mo'maġi a'ero ji rurame pendekote'varuhua repiaga nehẽ. ³⁵ Nahã po ti vyvakotyve'ġa pe

nhaporemo ġa ji mboha'uve'ymame. Noka'nhyimi ġa ji hugwi ġirura'javame nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁶ —Penhimboko'i ti ite'varuhuva'ea hugwi pe-
jikokatuavo ji mboha'uva. Pe'ji ti Tupana'ga
pe jipi nehẽ: “Ore mbopopoaka ti toromboita
ti oroka'nhyima hahyva'ea hugwi nehẽ aerẽva'ea
hugwi nehẽ. Ore mbopopoaka ti torepoyja hete
ti oro'ama Jesus'ga rovai pyteri pe orokoheteavo
ġwaramo ganhi'iġa rupi.” Nahã ti pe'ji Tu-
pana'ga pe jipi nehẽ, ei Jesus'ga vyvakotyva'ero
yvagipeva'ero no.

³⁷ Nane'yimi arimo Jesus'ga ġa mbo'ei
ġajatykahavuhua pype templo pype. Ypytuna
nanani ga hoi Jerusalém hugwi ogwovo vytyri pe
monte das Oliveiras pe opytavo pevo ypytunimo.

³⁸ Ypyhajive ojatykave'ġa uhu pa ga pyri
ojatykahavuhua pype tihendu ti ganhi'iġa javo.

22

Ojuka pota ahe Jesus'ga

(Mateus 26.1-5; Marcos 14.1-2; João 11.45-53)

¹ Kiro judeus'ġa japoi ġwerĩ toryva – kiroki
toryva pe ġa ei: Páscoa. Toryvi pe ġa i'ui pão
ndovuriva'ea. ² Ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa e'i
judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavẽi:

—Marã po ti nhande Jesus'ga jukaukari nehẽ?

Nahã ġa ei novĩa. Emo ġa okyhyji ojatykave'ġa
hugwi. A'ereki ojatykave'ġa oarõ hete Jesus'ga
onhimongyavo.

Judasva'ea e'i apyhyguka Jesus'ga javo

(Mateus 26.14-16; Marcos 14.10-11)

³ Kiro Satanás'ga Judasva'ea pojkai. Judas Iscariotes, ei ġa ahe ve. Ahe ko Jesus'ga remimbo'eharava'ea dozeve'ġa pyteripeva'ea novia. ⁴ Judasva'ea hoi Jesus'ga hugwi ogwovo ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pyri guardas'ġa pyri no – kiroki guardas'ġa gwepia katu judeus'ġa jatykahavuhua. Ovahemame ġa pyri ahe ei ġa pe:

—Tapyhyguka ti ji Jesus'ga mondovouka pe me. Marā po ti a'ero nehē?

A'ea ahe ei ġa pe ġa monhi'ġa a'ea rehe.

⁵ Horyory ġa ahe renduvame. A'ero ġa ei ahe ve:

—Toromondo ti itambere'ia nde ve a'ero.

⁶ —Kwa, ei ahe. Apyhyguka po ti ji ga pe me nehē, ei ahe herogwovo.

Aerē ahe ei oyvyteri pe gweaporoġitaro: “Maraġatu po ti ji Jesus'ga rerekoukari ga pyhygauka ġa pe ojatykave'ġa ndakykweri nehē?” ei ahe oyvyteri pe.

Garemimbo'eharava'ea oapo mbatera Páscoa rupi

(Mateus 26.17-25; Marcos 14.12-21; João 13.21-30)

⁷ Aerē kiro toryva Páscoa. A'ea rupi jitehe nanani judeus'ġa i'ui pāo ndovuriva'ea. A'ea rupi jitehe ġa ojuka mbatepyryva cordeiro. ⁸ Nurā Jesus'ga ei Pedro'ga pe João'ga pe no:

—Peho ti imboavujikwea mbatera nhande ve ti'u ti Páscoa rupi, ei ga.

⁹ A'ero ġa ei ga pe:

—Mome po ti ore hoi mbatera mboavujikwea nehē?

¹⁰ A'ero ga ei ġa pe:

—Ji rendu ti. Peho ti cidade pe. Pe horame po ti akwaimbae'ga pe novatĩ yhya rerua yhya reruhava pype nehẽ. Peho ti ga reviri. Ga horame onga pype ti peho ga reviri ipype no. ¹¹ Pe'ji ti onga jara'ga pe: “Nhanembo'ehara'ga ei nde ve: ‘Mome po hyrua ruvi? Ta'u ti mbatera ipype nhiremimbo'ehara'ga pavẽi Páscoa rupi,’ ei nhanembo'ehara'ga nde ve.” A'ea ti pe'ji ga pe, ei Jesus'ga. ¹² A'ero po ti ga hepiukari pe me hyruhua i'ukava ruhava onga jo'ari pe nehẽ. Pevo ti pemboavujikwe.

A'ea Jesus'ga ei Pedro'ga pe João'ga pe ga mon-dovo.

¹³ A'ero ga hoi cidade pe hepiapava garemi-mombe'ua. A'ero ga japoĩ mbatera imboavujik-wea Páscoa rupi okovo Jesus'ga nhi'iga rupi. A'ero Jesus'ga hoi pevo no ovahema.

Jesus'ga omondo ahe ve pão vinho reheve

(Mateus 26.26-30; Marcos 14.22-26; 1 Coríntios 11.23-25)

¹⁴ Kiro ga o'u gwerĩ. A'ero Jesus'ga apygi mesa pyri. Dozeve'ga gamoirũhara'ga oapy ga pyri mesa pyri. ¹⁵ Kiro ga ei ga pe:

—Kirogweva'ea rupi ji a'u pota hete mbatera pe pavẽi Páscoa rupi jijukahava renonde. ¹⁶ A'ereki a'e ji pe me: Kirẽ po ti ji nda'ua'javi te Páscoa rupi nehẽ. Aerẽ nhanderuvihavuhetero Tupana'ga imondopavame gwemimbotarimova'ea rupi jate po ti gareheve'ga mbopiro'ypahava apiavo ihoi nehẽ. A'ea rupi po ti ji japoĩ toryva jiroryvamo ga pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga.

¹⁷ Copo ga ipyhygi. Ipype oko vinho. Hehe ga nhi'igi Tupana'ga pe nde pyry hete nde imbuhua

ore ve javo. Onhi'igirẽ ga pe ga ei omoirũhara'ãga pe:

—Koro, ei ga ãga pe imondovo copo ãga pe. Pema'ema'ẽ ti pejive i'gwoi'gwovo, ei Jesus'ga ãga pe. ¹⁸A'e ji pe me: Nda'ua'javi te po ti ji vinho nehẽ, ei Jesus'ga. Aerẽ huvihavuhuhetero Tupana'ga imondopavame gwemimbotarimova'ea rupi jate po ti ji japoï toryva jiroryvamo gareheve'ãga pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga.

¹⁹Kiro ga ipyhygi pão. Hehe ga nhi'igi Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo. Onhi'igirẽ ga haygwe'rogwe'rogi pão imondomondovo omoirũhara'ãga pe pe'u ti javo. A'ero ga ei:

—A'ea ko jira'oa, ei ga imondomondovo pão ãga pe. Aere'ĩ po ti hajiheve'ãga ji pyhygi nehẽ ojigwaraita jira'oa rehe ji jukavo nehẽ. Nahã po ti ji manoi pe me pendepykaramo nehẽ. Ji manorẽ nahã ti pe'ua'ja'ja ojipea pão imoka'nhyme'yma nhimanoa pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

²⁰Aerẽ ga i'ui mbatera imboavujikweva'ea. Ga i'urẽ mbatera ga ipyhygi copo. Oko vinho ipype. Kiro ga imondoi vinho ãga pe. A'ero ga ei:

—A'ea ko jirekoa, ei ga imondovo vinho ãga pe. Aheka'voguka po ti ji jirekoa ãga pe jujukauka nehẽ. Nahã po ti ji manoi yvyakotyve'ãga ndepyga nehẽ. A'ereki Tupana'ga ipyahuva'ea mombe'gwovo e'i: “Garekoa reka'vogame po ti ji imombori ganderkote'varuhua ãga hugwi,” ei ga. Nurã jirekoa reka'voga gwaramo a'iti hete tuhẽ po ti Tupana'ga imombori pendekote'varuhua pe hugwi nehẽ gwembi'ea rupi nehẽ, ei Jesus'ga.

21 —Pehepia ti! Kiroki ga ji pyhyguka ġwerĩ jijukahara'ġa pe – gaha oapy ji pyri imondovo opoa mesa rehe! ²² A'iti a. Tamano ti ji vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ereki Tupana'ga e'i ymyahũ aerẽ ti emano javo ji ve. Ga pe – kiroki ga ji pyhyguka ji mondovouka jijukahara'ġa pe – ga pe po ti tiruahũ hete nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

23 A'ero ġa eġa'ei ojohupe:

—Manamo po ti nhande Jesus'ga pyhygukari nehẽ? ei ġa ojohupe onhimomby'avo.

Manamo nhandejoheva'ero? ei ahe

24 Aere'ĩ Jesus'ga moirũhara'ġa jogwayvari ojogwehe. Ojohupe ġa ei:

—Manamo nhande johe?

25 A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Judeus'ġarũive'ġa nduvihavuhu'ġa ipopoaka okote'varuhuavo ogwyripeve'ġa pe ġa mboporavykyheteavo ojive. Jara'ġa inoġi ojihe Ahepokohara. Nahã ġa ipotari ojeraramo onhimboheteavo ji apoko jigwyripeve'ġa javo tehe, ei Jesus'ga ġa pe.

26 —Ga ja rũi ti pejogwereco pejikovo ġwaramo jireheva'ero. Kiroki ga oko penduvihavamo jireheva'ero – gaha ti toko pejipyrive'ga ja, ei Jesus'ga.

27 Manamo ġa johe? ei Jesus'ga. Mara'ngu po pe javo: “Kiroki ga oapy na'ẽ i'gwovo mbatera ojipyripeve'ġa imboavujikwerirẽ ga pe”? Mara'ngu po pe javo: “Kiroki ga omboavujikwe mbatera imondovo mesa rehe to'u na'ẽ ojipe'ġa aerẽ jihi javo”? Marãi pe? ei Jesus'ga. Manamo ġa johe?

—Jihi amombe'u pe me: Gaha – kiroki ga oapy i'gwovo na'ẽ – gaha oko ġa hohe pa. Na tuhẽ. Jihi

ako penduvihavamo. Emo pepyrive'ga ja reki ji pe pokogi, ei Jesus'ga.

²⁸ —Pehe aḡwamo vehevi pepyta ji moiruamo jipi pepohire'yma ji hugwi hahyrame ji ve. ²⁹ Nurã po ti ji tuhẽ pe mongoi nehẽ peko ti huvihavuhuro javo. Tupana'ga jiruva'ga ei ji ve: “Ereko ti nde ḡanduvihavuhuhetero nehẽ.” Nahã ga ei ji ve. Na jitehe po ti ji pe mongoi nehẽ peko ti huvihavuhuro javo.

³⁰ —A'ero po ti pe i'ui jiapoa pyri mesa pyri ji rekorame yvyakotyve'ḡa nduvihavuhuhetero nehẽ. Pe po ti peapy ikatuva'ea rehe huvihavuhu'ḡa apykava rehe nehẽ pejikovo peje'yja'ḡa nduvihavuhuro Israelva'ea rakykwepohara'ḡa nduvihavuhuro. Doze ko ḡa oko huvihavamo ojiheve'ḡa pavẽi pende'yja'ḡa israelitas'ḡa. Pehe po ti peapy oina nehẽ xa'e ti ḡa pe ḡandeaporogita rehe javo, ei Jesus'ga omoirũhara'ḡa pe.

Jesus'ga omomorandu Pedrova'ea nahã ti ne'mbe javo

(Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; João 13.36-38)

³¹ Kiro Jesus'ga ei Simão Pedro'ga pe:

—Simão, ei Jesus'ga. Ehendu hete. Ombogwa ahe trigo yrupema pyvõ tape'a ti ji ite'varuhuva'ea ikatuva'ea hugwi javo. Na jitehe Satanás'ga pe nderekopotari tahepia ti ji ḡajikoga Jesus'ga rehe javo. A'ero Tupana'ga ei Satanás'ga pe: “Ehepia ti ḡajikoga a'ero,” ei ga. Kiro po ti Satanás'ga pe

nderekoi pe mbopohipota ji hugwi a'ero nehẽ ojigwaraita pe ndehe nehẽ, ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe.

32 —Ji ikwahavame Satanás'ga penderekopotara, ji nhi'igi Tupana'ga pe nde mombe'gwovo ga pe nde repyga, ei Jesus'ga Simão'ga pe. A'e ji ga pe: Tojiko hete jitehe ti Simão'ga ji rehe nehẽ. Terembojikopigukari ti ga Satanás'ga pe a'ero. A'ea ji ei Tupana'ga pe, ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe. A'ereki hahy hete nde ve Satanás'ga nde mbopohirame. Aerẽ po ti nde reaporogitakatua'javamo ejikoga ji rehe nehẽ. Kirẽ ti enhi'ĩ ġa pe nemoirũhara'ġa pe ġa mbovy'a ġa monhimomiranama – kiroki avove'ġa nhiremimbo'ehara'ġa, ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe.

33 A'ero Simão'ga ei Jesus'ga pe opojkaharete'ga pe:

—Nde pavẽi po ti ji hoi nehẽ. Po ti ġa nde mongi cadeia pype nehẽ, na ġa ji mongi a'ero nehẽ no. Po ti ġa nde jukai nehẽ, na ġa ji jukai a'ero nehẽ no, ei ga.

34 —Pedro, ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe. A'e ji nde ve: Kiro ypytunimo po ti nde ei ji ve nehẽ: “Ji ndakwahavi Jesus'ga.” Três po ti nde ea'jaa'javi a'ea ji ve inamutiġa nhi'igã renonde nehẽ, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

Peroho ti, ei Jesus'ga javo ġa'apoa pe

35 Kiro Jesus'ga ei omoirũhara'ġa pe:

—Ymya'ĩ ji pe mondoukari Tupana'ga nhi'igã mombe'gwovouka ahe ve. A'ea rupi a'e ji pe me: Taperohoi ti itambere'ia, sacola, sandálias irũa.

Marã pe me a'ea rupi raikwehe? Napembateri?
Marã pe ndekoi raikwehe?

A'ero ġa ei ga pe:

—Orogwereco ore a'ea rupi, ei ġa.

³⁶—Kiro hajihea ji imombe'ui pe me, ei Jesus'ga ġa pe. Po pe pereko itambere'ia, a'ero ti peroho. Po pe pereko sacola, a'ero ti peroho. Po pe ndapereko itakyhea'javuhuva'ea, a'ero ti pe-mondo peapoa pepira arimova'ea paletó ipyhyga itambere'ia. A'ero ti pepyhy itakyhea'javuhuva'ea pejive itambere'ia rehe. ³⁷ A'ereki ji a'e pe me: Kiro po ti nhimombe'ua po'ruavo toho nehē – kiroki Tupana'ga rembikwatijarukara e'i: “Ga jukauka po ti ġa ei nehē: ‘Ga ko okote'varuhu’.” A'ea ikwatijaripyra e'i ji mombe'gwovo, ei Jesus'ga. Nahã kiro hekoi nehē. A'ereki ji ahygahi pa ġwerĩ nhimombe'ua rehe, ei Jesus'ga.

³⁸ A'ero Jesus'ga moirũhara'ġa ei Jesus'ga pe:

—Ehepia orepojykaharetero, ei ġa. Agwa ko mokõi itakyhea'javuhuva'ea.

A'ero ga ei ġa pe:

—Kirupi te!

Jesus'ga oko oliveiras ndyvi pe monte das Oliveiras pe

(Mateus 26.36-46; Marcos 14.32-42)

³⁹ Kiro ga hoi ogwovo vytytri pe oliveiras ndyvi pe monte das Oliveiras pe. Oho ga pevo jipi. Kiro garemimbo'ehara'ġa hoi ga rupi. ⁴⁰ Ovahemame pevo Jesus'ga ei ġa pe:

—Penhi'ĩ ti Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: “Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti.” Nahã ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

⁴¹ Hehemo'i ga hoi ġa hugwi ġwenypy'anduruga tanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo. Onhi'ĩ ga ga pe a'ero.

⁴² —Apĩ, ei ga Tupana'ga pe. Nde ipotarame ti terembuhurukari hahyva'ea ji ve ji jukaukare'yma ġa pe. Emo nhiremimbotarimova'ea rupi rũi ji tako, a'e reki nde ve. Po nde erepota nhimanoa tamano ti ji a'ero, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

⁴³ Kiro Tupana'gapyrive'ga jipiukari Jesus'ga pe ua yvaga hugwi Jesus'ga mbopopoaka. ⁴⁴ Hahy hete Jesus'ga vytyeri pe ga rekoveveuhuavo ġwaramo. Nurã ga nhi'ĩhetei Tupana'ga pe. Gwy'ajyguhu ga. Otururu hete ga hugwi yvyvo gary'aja. Garekoa ja hete itururui.

⁴⁵ Aerẽ ga nhi'imbavi Tupana'ga pe opo'ama'java ojivya ġwemimbo'ehara'ġa pyri ġa ndepiaga. Oki ġa ġwe'ouhũro okoveveuhuavo ġwaramo. ⁴⁶ A'ero ga ei ġa pe:

—Maraname pe kiri? Pevy ti penhinhi'ĩga Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: “Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti.” Nahã ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġa pe.

Opyhyguka ahe Jesus'ga

(Mateus 26.47-56; Marcos 14.43-50; João 18.3-11)

⁴⁷ Ga nhi'imbige'ymame nanime he'yive'ġa nduri. Judasva'ea ruri ġa nenonde ġa nderua ġa nderovahema. Judasva'ea ko Jesus'ga remimbo'eharava'ea dozeve'ġa pyteripeva'ea. Kiro ahe ruri Jesus'ga beijavo.

⁴⁸ —Judas, ei Jesus'ga ahe ve. Ji beijavo nde ruri. Nahã nde ji repiukari ġa pe naerũ togweroho ti ġa

ga javo? ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

⁴⁹ Hepiagame Jesus'gapavẽive'ğa ei oyvyteri pe: “Kiro po ti ğa Jesus'ga pyhygi!” ei ğa. A'ero ğa ei Jesus'ga pe:

—Marã? Torokyti ğa itakyhea'javuhuva'ea pyvõ a'ero naerũ? ei ğa Jesus'ga pe.

⁵⁰ Nanime Jesus'gapavẽive'ğa pyteripeve'ga imondoi itakyhea'javuhuva'ea ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhu'gapyrive'ga apiavo ga nambi'oga gajohukoty rũi. ⁵¹ A'ero Jesus'ga ei onhipavẽive'ga pe:

—Kirupi te!

Jesus'ga pokogi ganamihymuhũa rehe ganambia apokatua'java.

⁵² Kiro Jesus'ga nhi'igi ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa pe xava'eve'ğa pe no guardas'ğa pe no – kiroki guardas'ğa gwepia katu judeus'ğa jatykahavuhua. A'ereki ğa nhaporemõ uhu ga pyri tipyhy ti ga javo. Ga pe Jesus'ga ei:

—Amovahĩ po ji governo naerũ? Nurã pe heruri itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve ji pyhyga naerũ? ⁵³ Nane'yimi ji rekoi pe pavẽi nhande-jatykahavuhua pype templo pype ikwehe'i. A'ea rupi pe ndajipyhygi, ei Jesus'ga. Korogwe Tupana'ga ji pyhygukari pe me. Diabo'ga omondomondo ypytunarupive'ğa'jave'ğa. Gaha pe mbuhu ji pyhypota, ei Jesus'ga ğa pe.

*Ji ndakwahavi Jesus'ga, ei Pedrova'ea
(Mateus 26.57-58, 69-75; Marcos 14.53-54, 66-72; João 18.12-18, 25-27)*

⁵⁴ A'ero ġa ga pyhygi ga rerogwovo. Ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga rongauhu pe ġa ga rerohoi ga rerovahema.

Ga reviri Pedro'ga hoi onhimboyha'iavo ga hugwi tajipyhygyme ti ġa javo. ⁵⁵ Imondygirē tata okara pyteri pe ġa oapy ojogwerekovo ipyri. A'ero Pedro'ga oapy ġa pyri no. ⁵⁶ Ga apygame pevo tata pyri ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'gapyrivehēa ga repiagi. Hēa gwepia hete ga. A'ero hēa ei ga mombe'gwovo:

—Agwa'ga ko Jesus'ga pavēive'ga no, ei hēa.

⁵⁷ Pedro'ga nonhimombe'ui reki.

—Kunha, ei ga hēa pe. Ji ndakwahavi ga, ei ga o'mbero.

⁵⁸ Aerēī ojipe'ga ga repiagi. Pedro'ga pe ga ei:

—Ndehe no Jesus'ga pavēiva'ea.

A'ero Pedro'ga ei ga pe o'mbero:

—Ji rūi ko! ei ga.

⁵⁹ Aerē uma hora ikwavame ojipe'ga ehetei Pedro'ga mombe'gwovo:

—Ga tuhē Jesus'ga pavēive'ga no. A'iti a. A'ereki ga Galiléiapeva'ero oko, ei ga.

⁶⁰ A'ero Pedro'ga ei:

—Gara pe nde ei? A'ereki ji ndakwahavi, ei ga.

Ga nhi'imbige'ymame kotihī inamutiġa nhi'igi.

⁶¹ A'ero nhandepojykaharete'ga Jesus'ga pyryrymi Pedro'ga repiaga. A'ero Pedro'ga ikwahava'javi ga'eagwera ojive. A'ereki Jesus'ga e'i jipe ga pe: “Kiro ypytunimo po ti nde ei ji ve nehē ji ndakwahavi Jesus'ga javo. Trēs po ti nde ea'jaa'javi a'ea ji ve inamutiġa nhi'igā renonde nehē,” e'i jipe Jesus'ga ga pe. ⁶² Jesus'ga eagwera kwahava'javame Pedro'ga hoi ogwovo. Ga ojehe'o ranuhū.

*Soldadosva'ea ombotegwete Jesus'ga
(Mateus 26.67-68; Marcos 14.65)*

⁶³ Kiroki ġa Jesus'ga mombyta ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga ronga pype – kiro ġa eġa'ei ga pe ga jagajaita ga nupanupamo. ⁶⁴Tohepiagyme ti ga javo ġa ga reakwapygi. A'ero garova nupārame ġa ei ga pe:

—Eko ti Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga ja. Emombe'u ti mbatera ore ve a'ero. Ma'ġa nde nupā?

⁶⁵ Nahanahā ġa ete'varuhui Jesus'ga pe ga mbotegweteavo.

*Jesus'ga oko judeusva'ea moġitaharava'ea rovai
pyteri pe
(Mateus 26.59-66; Marcos 14.55-64; João 18.19-24)*

⁶⁶ Iko'emame xava'eve'ġa nhimono'oġi ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pavēi judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi no. Ga ko judeus'ġa moġitahara'ġa. Kiro ġa Jesus'ga mbuhurukari gwovai pyteri pe. Ga pe ġa ei:

⁶⁷ —Enhimombe'u ti ore ve. Ma gara ndehe? Nde ko Cristo Tupana'ga remimbuhurukara? Nde ko Cristo rūi? Emombe'u ti ore ve, ei ġa.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Po ji ei pe me: Jihi Cristoramo, a'ero po ti pe ndaperoviari nhinhi'iġa nehē. ⁶⁸ Po ji ei pe me: Pemombe'u ti mbatera ji ve, a'ero po ti pe napemombe'ui ji ve nehē. Pe napenhimohemukari nehē no. ⁶⁹ Aere'ĩ po ti ji apygi avuirama ipopoakaheteve'ga pyri Tupana'ga pyri gajohukoty rūi jitekovo

huvihavamo nehẽ yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

⁷⁰ A'ero ġa epavi ga pe:

—Marãi po nde? Nde ko Tupana'ga ra'yra a'ero naerũ? ei ġa.

A'ero ga ei ġa pe:

—Pehe ko pe'ji poha, ei Jesus'ga.

⁷¹ A'ero ġa ei ojohupe:

—Kirupi ojipe'ġa nemimbojara Jesus'ga rehe a'ero! Ore tuhẽ ga rendu ko. Ga e'i ji Tupana'ga ra'yramo ako javo, ei ġa ojohupe.

23

Jesus'ga oko Pilatosva'ea rovai pyteri pe

(Mateus 27.1-2, 11-14; Marcos 15.1-5; João 18.28-38)

¹ A'ero ġa po'ambavi Jesus'ga rerogwovo Pilatos'ga rovai pyteri pe ga rerovahema. Pilatos'ga ko governador'ga Judéiapeve'ġa gwyri pe. ² Kiro ġa imbojambojari ite'varuhuva'ea Jesus'ga rehe Pilatos'ga rovai pyteri pe. O'mbero ġa ei ga pe:

—Oropyhy ore Jesus'ga ga orere'yja'ġa mon-goukaramame oreruvihava'ġa nhi'ġa rupi rũi. E'i ga ġa pe: “Tapemondoi ti itambere'ia César'ga pe nhande ruvihavuhu'ga pe.” A'ea ga ei, ei ġa. Ojipea ga ei: “Ji tuhẽ ko Cristo huvihavuhuhetea.” A'ea Jesus'ga ei ġa pe, ei ġa Pilatos'ga pe o'mbero.

³ A'ero Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:

—Marãi nde? Ndehe ko judeus'ġa nduvi-havuhuhetero ra'e?

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe ko ere poha, ei Jesus'ga.

4 A'ero Pilatos'ga ei ikwava'ēhara'ḡa nduvihava'ḡa pe pevove'ḡa pe no:

—Kiro ji ga mohemukari. A'ereki ndojari ga rehe. Ga ndokote'varuhui governo pe, ei Pilatos'ga.

5 Koji'i ḡa eḡa'ehetei reki Pilatos'ga pe:

—Nombuhukatuukari ga orere'yja'ḡa py'a pe ḡa mbo'eavo ḡwaramo. Ga ombo'e pa Judéiapeve'ḡa. Galiléiapeve'ḡa na'ē ga ḡa mbo'ei. Avove'ḡa vehevi ga ḡa mbo'ei aḡwamo, ei ḡa Pilatos'ga pe.

Jesus'ga oko Herodesva'ea rovai pyteri pe

6 A'ea renduvame Pilatos'ga ei ḡa pe:

—Ga po Galiléiapeve'ga ra'e?

7 —Pevove'ga tuhē ko, ei ḡa.

A'ea kwahavame Pilatos'ga Jesus'ga mondoukari Herodes'ga pyri. A'ereki Herodes'ga omondomondo Galiléiapeve'ḡa ḡwemimbotarimova'ea rupi ḡagwyri pe. A'ea rupi ga opytaahi'vi Jerusalém me no.

8 Kiro Pilatos'ga Jesus'ga mondoukari Herodes'ga pyri a'ero. Horyory Herodes'ga Jesus'ga repiagame. A'ereki ymya ga ga repia pota gamombe'umbe'ua renduva ḡwaramo. Ga gwepia pota Jesus'ga remimonhimomby'ava'ea no.

9 A'ero ga nhi'imbukui Jesus'ga pe. “Maramarã?” ei ga ga pe novĩa. Jesus'ga nonhi'iḡi reki ga pe.

10 Kiro ikwava'ēhara'ḡa nduvihava'ḡa ami judeus'ḡa mbo'ehara'ḡa pavēi onhi'īranuhūavo imbojamboja Jesus'ga rehe. 11 A'ero Herodes'ga Jesus'ga mbotegwetei ga jagajaita onhipavēive'ḡa pavēi soldados'ḡa pavēi. Omongiuka ḡa Jesus'ga

pe tapy'ynhapipyryva i'arimova'ea hendy'java'ea tirekomemua Jesus'ga javo. Aerẽ ga Jesus'ga mondoukari ga mbojivyruka Pilatos'ga pyri. ¹² Ga nonhoarõhetei ymya Herodes'ga Pilatos'ga pavẽi. Kiro ģa nhoarõi Jesus'ga arõe'yma ģwaramo.

Pilatosva'ea ojukauga Jesus'ga

(Mateus 27.15-26; Marcos 15.6-15; João 18.39–19.16)

¹³ Kiro Pilatos'ga ģa mono'ono'oġukari ikwava'ẽhara'ģa nduvihava'ģa judeus'ģa nduvihava'ģa ndeheve ojipe'ģa ndeheve. ¹⁴ Ga pe ga ei:

—Pe Jesus'ga reruri jirovai pyteri pe tokwaha ga garekote'varuhua javo. A'ereki pe pe'e: “Ga he'yjuhuve'ģa pe'a ģanduvihava'ģa hugwi,” pe'e tehe pe. Ji rendu! Ji pendovaki pe nendupavirẽ ji ei ga pe: Marãi nde naerũ? a'e ji ga pe. Erepe'a nde ģa ģanduvihava'ģa hugwi? Marãi? Nanongara ji eji'ei ga pe takwaha ti ji garekote'varuhua javo. Akwaha ji a'ero. Ndojari ga rehe a'ea – kiroki a'ea pe ei imbojateheavo ga rehe. ¹⁵ Herodes'ga na jitehe ga ei no ndojari ga rehe javo. A'ereki ga omondoukara'ja Jesus'ga nhande pyri imbojare'yma ga rehe.

—Ji rendu ti! ei Pilatos'ga. Jukwaha Jesus'ga pyryva. Tojukayme ti ahe Jesus'ga a'ero. ¹⁶ Nurã po ti ji ndajukaugari ga nehẽ. Anupanupãuka po ti ji ga mbo'eavo nehẽ tokote'varuhua'javyme ti ga nehẽ javo.

A'ea Pilatos'ga ei ģa pe ģa mbohorypota ojihe.

—A'ero po ti ji ga mohemukari ga mondouka garonga pe nehẽ, ei ga.

17 A'ereki ga ombopiro'y cadeiapypeve'ga mohemuka toryva rupi nanani Páscoa rupi nanani. A'ereki ymyahũ judeus'ğa e'i ga pe: “Emohemuka ti ore ve cadeiapypeve'ga Páscoa rupi nanani tojivya'ja ti ga ġwonga pe,” ei judeus'ğa ymyahũ.

Nurã kiro Pilatos'ga ei amohemuka po ti ji Jesus'ga nehẽ javo.

18 A'ero ġa nhaporemo hapukai.

—Ejukauka Jesus'ga, ei ġa. Emohemuka Barrabás'ga ore ve, ei ġa ohapukaita.

19 Omongia renonde Barrabás'ga ahe juka. Omovahĩ Barrabás'ğa gwuvihavuhuva'ea cidade de Jerusalém me no. Nurã Pilatos'ga ga mondoukari cadeia pype.

20 Kiro Pilatos'ga ea'javi ġa pe. A'ereki ga Jesus'ga mohemuka pota. 21 Ga renduvame ġa hapukajahiva'javi ga pe:

—Embovyruka ga! Embovyruka ga!

A'ea ġa ei ga pe tomano ti Jesus'ga yva rehe javo.

22 Mokõi Pilatos'ga onhi'igipe ġa pe. Kiro ga ea'javi:

—Maranameuhũ naerũ! Gara garekote'varuhua naerũ? Ndojari ga rehe, a'e ji pe me ko. Tojukayme ti ahe Jesus'ga. A'ereki ga pyry. Nurã po ti ji ndajukaukari ga nehẽ. Anupanupãuka po ti ji ga mbo'eavo nehẽ tokote'varuhua'javyme ti ga nehẽ javo. A'ero po ti ji ga mohemukari nehẽ, ei ga.

23 Koji'i ġa hapukapukahivi a'ero ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa pavẽi. Ga nhi'igayvayvari ko ġa.

—Embovyruka ga! Embovyruka ga!

A'ea ġa ei ohapukaita tomano ti Jesus'ga yva rehe javo. Ga hapukapukaita ġwaramo Pilatos'ga ei:

—Kwa. ²⁴ Na tuhẽ po ti a'ero nehẽ naerũ! ei ga okovo ġanhi'iga rupi.

²⁵ Nurã Pilatos'ga Barrabás'ga mohemukari cadeia hugwi ga mondovo ġa pyri – kiroki ga ahe juka gwuvihavuhuva'ea movahĩ no. Ga rehe ġa oporandu tomohemuka ga javo. Soldados'ga pe Pilatos'ga Jesus'ga mondoukari reki tojuka ti ġa ga javo. A'ereki judeus'ga nduvihava'ga ġandeheve'ga pavẽi e'ie'i embovyruka ga javo.

Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mbovya

(Mateus 27.32-44; Marcos 15.21-32; João 19.17-27)

²⁶ Kiro soldados'ga Jesus'ga rerohoi a'ero ti-juka ti ga javo. Uhu Simão'ga cidadepeve'ga Cirenepeve'ga pea rupi nhuhũa hugwi. Ga rurame ġa ga pyhyguhui imondovo yva ga arimo Jesus'ga jukahava rupiara togweroho ti ga Jesus'ga reviri javo.

²⁷ He'yjuhuvẽ'ga hoi Jesus'ga reviri. Kunhangwera'ga hoi ġa pavẽi ga reviri no ojehe'oranuhũavo kiro po ti ga manoi nehẽ javo. ²⁸ A'ero Jesus'ga pyryrymi ġandovai.

—Kunha, Jerusalémmeva'ero ti tapejehe'oi ji rehe. Pejihe ti pejehe'o peja'yra'ga ndehe no.

²⁹ Ji rendu! Aerẽ po ti avove'ga ei nehẽ: “Pyr hete kunhangwera'ga ndekorame ndata'yrivero ġambo'are'ỹva'ero ġamoka'mbue'ỹva'ero,” e po ti ġa nehẽ. ³⁰ Aerẽ po ti avove'ga manopotari hahyhetero ġwaramo ġa pe nehẽ. A'ero po ti ġa ei

yvytyruhua pe nehẽ: “E'a ore rehe.” Nhyvyapyna pe po ti ġa ei nehẽ: “Ore tỹ ti,” e po ti ġa jupe nehẽ, ei Jesus'ga. ³¹ Po aġwamo ji ve okopyryva'ea pe turi hahyva'ea, a'ero kaitu po ti hahyheteva'ea ruri pe me penda'yra'ġa pe nehẽ no, ei Jesus'ga kunhangwera'ġa pe.

³² Jesus'ga reheve soldados'ġa mokonhava'ea rerohoi no tijuka ti ġa javo. A'ereki mokonhava'ea ndokoi gwuvihava'ga nhi'ġa rupi okote'varuhuavo. ³³ A'ero ġa ahe rerohoi pevo vytyri pe A Caveira pe ahe rerogwovo i'arimo Jesus'ga reheve. Xa'e nhande A Caveira pe Aheapina. Pevo ġa Jesus'ga kutugi yva rehe ga mbovya hehe. Ombovy ġa mokonhava'ea yva rehe no – kiroki mokonhava'ea okote'varuhu. Soldados'ġa ojipeva'ea mbovyri Jesus'ga pyri gajohukoty rũ. Gajohukoty ġa ojipeva'ea mbovyri.

³⁴ Kiro Jesus'ga nhi'ġi Tupana'ga pe.

—Apĩ, ei ga Tupana'ga pe. Emombo ġandekote'varuhua ġa hugwi ikwahava'jave'yma. A'ereki ġa ndokwahavi okote'varuhuavo ji ve, ei Jesus'ga.

Kiro soldados'ġa ima'ẽi Jesus'ga pira imombomboa ita'java'ea dados'java'ea manamo nhande tipojyka gapira javo. Nahã ġa ima'ẽi gapira ojive.

³⁵ Kiro he'yjuhuve'ġa ndekoi hepiaga onhi-mongyavo. Ganduvihava'ġa ete'varuhui Jesus'ga rerekomemuamo no javo ga pe:

—Jesus'ga opoko ojipe'ġa tomanoyme ti ġa javo, ei ġa. Po ga oko tuhẽ Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo, a'ero po ga pe Tupana'ga

e'i katu eko ti nhiremimbotarimova'ea rupi javo. Po nahã ga rekoï, a'ero po ti ga tojipoko kiro tamanoyme ti ji javo, ei ġa.

³⁶ Ga pavēi soldados'ġa Jesus'ga rerekomemui no herua vinho tajahiva'ea ga pe ey'u ti javo.

³⁷ —Po nde ereko judeus'ġa nduvihavuhetero, a'ero ejipoko tamanoyme ti ji javo, ei soldados'ġa Jesus'ga pe.

³⁸ Okwatijaripe ko ġa imondovo Jesus'ga akaġa arimo yva rehe. Ikwatijaripyra omombe'u Jesus'ga. Imombe'gwovo i'ei:

—Agwa'ga ko judeus'ġa nduvihavuhete'ga.

Nahã ġa imondoi ikwatija gregos'ġa nhi'iġimo romanos'ġa nhi'iġimo no hebreus'ġa nhi'iġimo no Jesus'ga mombe'gwovo.

³⁹ Ojipeva'ea ġanemimbovyva'ea ete'varuhui Jesus'ga mbotegweteavo. Jesus'ga pe ahe ei:

—Po nde Cristo Tupana'ga remimbuhurukara, ejipoko ti naerũ. Ore poko no xamanoyme ti, ei ahe heroviare'yma.

⁴⁰ Ojipeva'ea ġanemimbovyva'ea, ahe ki a'e te e'i ga pe:

—Tere'ei ti a'ea Jesus'ga pe! Nderekyhyji nde Tupana'ga hugwi naerũ? Po nde erekyhyji ga hugwi hamo. A'ereki ġa nhande mbovyruka yva rehe ga reheve peko te'varuhu pe javo. ⁴¹ Oja hete tuhẽ nhande rehe. Piry hahyro nhande ve a'ero. A'ereki nhande xako te'varuhu. Jesus'ga ki a'e te ndokote'varuhui, ei ahe.

⁴² Jesus'ga pe ga ei:

—Jipojykaharetero ji kwahava'ja ti imombyryva ji ve ekorame huvihavuhetero nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.

⁴³ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei nde ve: Aḡwamo po ti nde rekoi ji pyri ahererekokatuhai pe yvagi pe nehē, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga omano

(Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-41; João 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ahaji katu kwara igwehetei reki ipyryrymame. Ypytunahimba hete yvya koty nhaporemō. Ka'aruḡwerīa rupi às trēs horas kwara imbokojahua'javi. Gajatykahavuhua pype tapy'ynhapira hovapiahava itararagi mbytera rupi. ⁴⁶ Tupana'ga pe Jesus'ga hapukajahivi.

—Apī, ei ga Tupana'ga pe. Kiro ji imondoukari jira'uva nde ve herekokatuuka.

Onhi'igirē ga pytupavamo omanomo.

⁴⁷ Soldados'ḡa nduvihava'ga gwepia pa hahy-hava Jesus'ga pe gajukahava. Hepiagame ga ei:

—Ahe ko pyryheteva'ea. A'iti a! ei ga Tupana'ga mboheteavo.

⁴⁸ Kiroki ḡa uhu tihepia katu gajukahava javo – ḡa gwepia pa. Ojivy ḡa kiro ogwovo ḡwonga pe. Ojipoti'a rehe okwaokwa ḡa opoa pyvō okoveveuhuavo ḡwaramo.

⁴⁹ Jesus'ga kwahakatuve'ḡa nhaporemō ḡa ami irupe Jesus'ga hugwi hepiapava kunhangwera'ḡa pavēi – kiroki kunhangwera'ḡa uhu Jesus'ga rupi Galiléiapeve'ḡa gwyrā hugwi ga pokoga.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype

(Mateus 27.57-61; Marcos 15.42-47; João 19.38-42)

50 Kiro José'ga hoi Pilatos'ga pyri. José'ga ko judeus'ga moġitaharamo. Ojihe'a ko ga judeus'ga moġitahara'ga ndehe javo judeus'ga pe nahanahã ti peko javo ġa pe. Pyry hete gareaporogita. A'ereki ga oko Tupana'ga nhi'ġa rupi. 51 Nurã ga noarõi ojipe'ga ndeaporogita judeus'ga moġitahara'ga ndeaporogita ġa erame ojohupe tijukauka Jesus'ga javo. Ga nde'i a'ea. A'ereki ga ndopotari gajukahava. Ga Jesus'ga jukaukaramo ga nomoirũi ġa no. Nahã José'ga oko. Gacidadegwera ko Arimatéia gwe'yja'ga cidade judeus'ga cidade. Ymya José'ga Cristo'ga rura pota aerẽ po ti ga reko nhandervihavuhuhetero avo yvya koty nehẽ javo.

52 Kiro José'ga hoi Pilatos'ga pyri ogwovo ova-hema javo ga pe:

—Tarohe ti Jesusva'ea ra'oa, ei ga Pilatos'ga pe.

—Kwa. Eroho ti, ei ga José'ga pe.

53 A'ero José'ga jivyri ua Jesus'ga pyri. Yva hugwi José'ga Jesus'ga ra'oa mbojyvi. A'ero ġa gara'oa uvani tapy'ynhapipyryva pyvõ linho apopyra pyvõ. A'ero ġa gara'oa rerohoi inoġa itaruvihavuhua kwaruhua pype imbogwaipyra pype. Ndogwerekoi ve ojipeva'ea ra'oa ipype. Kiro ġa Jesus'ga ra'oa rerohoi inoġa ipype. 54 Mbatara mboavujikwehava sexta-feira ġa inoġi ipype ka'arugame. A'ero ġaporavykye'yma ġwerĩ sãbado ġwerĩ.

55 Kunhangwera'ga – kiroki ġa uhu Jesus'ga rupi Galiléiapeve'ga gwyra hugwi – ġahã oho José'ga rupi ikwaruhu pe. A'ero ġa hepiagi ikwaruhua Jesus'ga ra'oa nongava. José'ga gara'oa noġame

ipype kunhangwera'ġa hepiakatui nahã ġa ono ahera'oa javo.

⁵⁶ Aerē ġa jivyri ogwovo ġwonga pe imboavujikwea perfume timongy ti ahera'oa rehe imbojigwaga javo. Perfume ko mohaġa'java'ea nhandya'java'ea reheve.

Oporavykye'yma rupi sábadu rupi ġa pytu'ui oporavykyhava hugwi. A'ereki ymyahū Tupana'ga e'i judeus'ġa mbo'eavo tapeporavykyi ti sábadu rupi javo.

24

Jesus'ga okwera omanoa hugwi

(Mateu 28.1-10; Marcos 16.1-8; João 20.1-10)

¹ Gaporavykye'yma py'rovo domingo rupi kunhangwera'ġa heruri Jesus'ga ra'oa nongai pe itaruvihavuhua kwaruhu pe. Ypyhajive kwara ipoġwerĩrame ġa heruri pevo perfume – kiroki a'ea ġa omboavujikweripe. ² Herovahemame ġa hepiagi ikwaruhua rovapytymbava imoanhanipyra. Irupe'i ikwaruhua hugwi reki iteni hovapytymbava. ³ A'ero ġa ki ikwaruhua pype. Ga ndohepiagi reki Jesus'ga ra'oa nhandepojkaharete'ga ra'oa ipype.

⁴—Marã naerū? Mome ahera'oa? ei ġa ojohupe.

Nanime mokonha'ġa jipiukari ġa pe o'ama akwaimbae'ġa'jave'ġa. Overavera ġa'apoa tapy'ynhapira. ⁵ A'ero kunhangwera'ġa

nhova'apỹhetei ġandovai pyteri pe okyhyjiavo ġwaramo. A'ero ġa ei kunhangwera'ġa pe:

—Po pe ndapehekari okojive'ga omanove'ga nongai pe hamo. ⁶ Nduvi Jesus'ga avo

onongavagwera pype. Ovy reki ga jugwi. Pekwahava'ja ti ganhi'igagwera. Ymya uvame Galiléia pe ga omombe'u pe me. ⁷ Ga e'i pe me: “Okote'varuhuve'ga po pe ti ga tanhimondouka nehē. Ga ti tajijuka ji mbovyruka yva rehe nehē. Nhimonorē mokōi jikira py'rovo ti ji takwera nehē vyakotyva'ero yvagipeva'ero no.” A'ea Jesus'ga e'i onhimombe'gwovo pe me ikwehe'i, ei ga kunhangwera'ga pe.

⁸ A'ero kunhangwera'ga ikwahava'javi Jesus'ga nhi'igagwera. ⁹ Ga hemi ikwaruhua hugwi Jesus'ga ryvyagwera hugwi ogwovo onzeve'ga pyri Jesus'ga moirūhara'ga pyri. Ovahemame ga imombe'upavi ga pe Jesus'gareheve'ga pe nhaporemo no. ¹⁰ Maria Madalenahēa omombe'u Joanahēa pavēi. Tiago'ga yhēa Mariahēa omombe'u gapavēive'ga pavēi kunhangwera'ga. Ga nhaporemo omombe'u Jesus'ga moirūhara'ga pe. ¹¹ Emo ga ndogweroviari kunhangwera'ga remimombe'ua.

—Onhi'ĩ tehe ga, ei ga.

¹² Pedro'ga ki a'e te ga vyri onhana ogwovo ikwaruhua pyri Jesus'ga ryvyagwera pyri tahepia ti ji javo. Ovahemame ga apyni hepiaga ikwaruhua pype. A'ero ga hepiagi Jesus'ga ra'oa hokava. Linho apopyra Jesus'ga ra'oa hokava. A'ea jate ga hepiagi ipype. A'ero ga hoi gwonga pe ojapyakaheteavo hehe onhimomby'avo.

Jesus'ga gwupiti mokonhava'ea ogwovo Emaús pe

(Marcos 16.12-13)

¹³ A'ea rupi te kiro Cleopas'ga homemei cidade'i pe Emaús pe Jesus'gareheve'ga. Emaús oko irupe

dez quilômetros gwerevi cidade de Jerusalém hugwi. ¹⁴ Ohorame ġa nhomonhi'imbavi Jesus'ga rehe gajukahava rehe onhonhi'ĩpondekwava hehe. ¹⁵ Ga nhomonhi'igame Jesus'ga tuhē ġa ndupitigi ogwovo ġa ndupi. ¹⁶ Ga nombaragwahavi Jesus'ga rehe.

¹⁷ Kiro Jesus'ga ei ġa pe:

—Gara rehe pe nhonhi'ĩpondekwavi pejigwovo ve pea rupi pevy'are'yma? ei Jesus'ga.

A'ero ġa pytai. ¹⁸ Kiro Cleopas'ga ei Jesus'ga pe:

—Nde ko ojipeahugwiva'ero erepytaahi'vi kiro Jerusalém me ikwahave'yma tiruahūva'ea aġwamova'ea Jerusalém me naerū? Nde jate po nderekwahavi! ei ga.

¹⁹ —Gara pe pe ei? ei Jesus'ga.

Ombaragwahave'yma ga rehe ġa ei:

—Tiruahūva'ea Jesusva'ea pe Nazarépeva'ea pe, ei ġa. Jesusva'ea ko Tupana'ga nhi'igā mombe'uharava'ea, ei ġa. Ipopoaka hete ahe japovo ahemonhimomby'ava'ea nhandegwyripeve'ġa mbo'eavo Tupana'ga nhi'igā rehe. Jukwaha a'ero Tupana'ga nhimohema ahe rehe. Horyory nhandegwyripeve'ġa ahe rehe no ga ipopoaka hete javo. ²⁰ Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa nhandervihava'ġa pavēi omondo Jesusva'ea Pilatos'ga po pe te'i ti ga pembovy ti Jesus'ga javo. Ga ahe mbovyruka yva rehe ahe jukauka.

²¹ —Ore ki a'e te ore roryroryvamo ahe rehe novīa. Oroyvyteri pe ore ei: Tupana'ga ga mbuhuruka nhande pyri israelitasva'ea pyri embopiro'y ti ġa javo. A'ea ore ei novīa. A'ereki ġa ahe jukauka. Kiro mokōi ahe kiri omanorē.

22 —Oro kunhangwera'ğa – kiroki ға ojiko Jesusva'ea rehe ore ja – ғahã ore monhimomby'a hete oji'i. Oho jipe ға ypyhaji ve ovahema itaruvihavuhua kwaruhu pe ahenongai pe oji'i. 23 Ndohepiagi ға Jesusva'ea ra'oa ipype. A'ero ға jivyri ore pyri imombe'gwovo. E'i ға: “Yvagipeve'ğa Tupana'gapyrive'ğa ojipiuka ore ve Jesus'ga mombe'gwovo!” ei ға. “‘Okoji Jesus'ga,’ ei Tupana'gapyrive'ğa ore ve.” A'ea kunhangwera'ğa ei oji'i. 24 A'ero orepyteripeve'ğa hoi ikwaruhu pe ahenongai pe hepiaga. “Kunhangwera'ğa omombe'u katu reki ahenongavagwera ore ve ko,” ei ға imombe'gwovo ore ve. Ga ndohepiagi Jesusva'ea, ei mokonha'ğa Jesus'ga pe imombe'gwovo.

25 —Ikwahave'ymuhūva'ero pe ndaperovia-papotari Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea nhi'iğa, ei Jesus'ga mokonha'ğa pe. 26 Ymyahū ahe e'i ganhi'iğa mombe'gwovo: “‘He'yiva'ea ti tahahy Cristo'ga pe nehẽ. Toki ti ga yvagi pe okovo ғanduvihavuhuhetero ji pavẽi nehẽ,’ ei Tupana'ga,” ei ahe. A'ea Tupana'ga opota, ei Jesus'ga imombe'gwovo ға pe. A'ea pe ndaperoviari naerū? ei Jesus'ga.

27 A'ero ogwovo ve ға pavẽi pea rupi Jesus'ga ға mbo'e ypy Moisésva'ea rembikwatijara rehe – kiroki a'ea omombe'u ga. Aerẽ ga ға mbo'ei Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea rembikwatijara rehe nhaporemō – kiroki a'ea omombe'u ga no.

28 Kiro ға nduḡwerĩ cidade'i pe. A'ea pe mokonha'ğa ei toropyta avo javo. Jesus'ga oho ḡwerĩ a'ero ға hugwi. 29 A'ero ға eḡa'ei ga pe:

—Epyta ore pyri. A'ereki ka'aru hete kiro. Ypytũ ġwerĩ.

A'ea ġa ei ga pe ga mombytavo ojipyri. Oki ga ġanonga pype ġa ndupi a'ero opytavo ġa pyri.

³⁰ Aerẽ oapygame mesa pyri ġa pavẽi ga ipyhygi pão onhi'ĩga Tupana'ga pe hehe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo. Kirẽ ga haygwe'rogwe'rogi pão imondomondovo ġa pe. ³¹ Kiro ġa mbaragwahavi ga rehe a'ero ga repiaga ve.

—Jesus'ga tuhẽ reki! ei ġa.

Nanime ga ndiukwahavi oka'nhyma ġa hugwi.

—Tenagwe! e te ga.

³² Ojohupe ġa ei:

—Ikatu hete nhandeyvyteri pe nhande mbohoryoryva ga nhi'ĩgame nhande ve onhimombe'gwovo pea rupi nhande mbo'eavo Tupana'ga rembikwatijarukara rehe, ei ġa.

³³ Kotihĩ ġa po'ami ojivya ogwovo Jerusalém me. Ovahemame ġa onzeve'ġa ndepiagi.

Onhimono'oġipe onzeve'ġa onhipavẽive'ġa pavẽi. Mokonha'ġa pe ġa ei:

³⁴ —Nhandepojoykaharete'ga okwera tuhẽ ovya onongava hugwi Jesus'ga. A'iti a! Okoji ga. Ojipiuka ga Simão Pedro'ga pe heaji'i, ei ġa mokonha'ġa pe.

³⁵ A'ero mokonha'ġa ei ġa pe:

—Ore ga repia no. Ore horame pea rupi Jesus'ga hoi ore rupi onhimombe'gwovo ore mbo'eavo Tupana'ga nhi'ĩga rehe. A'ea rupi ore norombaragwahavi ve ga rehe. Aerẽ ga haygwe'rogame pão ore mbaragwahavi ga rehe, ei ġa imombe'gwovo.

*Jesus'ga ojipiuka gwemimbo'eharava'ea pe
(Mateu 28.16-20; Marcos 16.14-18; João 20.19-23; Atos 1.6-8)*

³⁶ Ga a'ea mombe'urame nanime Jesus'ga jip-iukari o'ama ġapyteri pe. Ga e'i:

—Tupana'ga ti tonogatu pepy'a! ei ga ġa pe.

³⁷ Anhaġa po jawo ġa piryiro okyhyjiheteavo.

³⁸ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Maraname pepy'a oko tehe? A'ero pe kyhyji-hetei. Maraname pe ndaperoviari? “Mara'ngu po Jesus'ga tuhē?” pe'e pe pejiyvyteri pe, ei Jesus'ga ġa pe. ³⁹ Pehepia ti jipoa jipya reheve. Hepiagame po ti pe mbaragwahavi ji rehe a'ero. Pepyhy ti jira'oa nhikaġa reheve ji kwahava. A'ereki anhaġa ndaha'oi. Nikaġi. Ji ki a'e te ji ra'oro. Ji kaġamo, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁰ Onhi'igirē ga hepiukari ġa pe opoa opya reheve. ⁴¹ Gworygworyva gwaramo ġa ndog-weroviari ve. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe onhi-momby'avo: “Po Jesus'ga tuhē, a'ero pyry hete!” ei ġa. Ga nhimomby'arame Jesus'ga ei ġa pe:

—Ndaperekoi pe mbatera? Ta'u ji.

⁴² Pira ġa imondoi ga pe a'ero hehyripyra heiretea reheve. ⁴³ Ipyhyga ga i'ui ġa gwepiagame.

⁴⁴ Aerē ga ei ġa pe:

—Ymya'ĩ ji nhimombe'umbe'ui pe me jiruvame pe pyri. A'e ji pe me: Moisésva'ea remimbo'eagwera aherembikwatijaripyra ji mombe'u Tupana'ga nhi'igā mombe'uharava'ea rembikwatijaripyra pavēi, a'e ji pe me. Ji mombe'ui no ikwatijaripyra Salmos, a'e ji ikwehe. Tako pa ti ji ikwatijaripyra rupi nehē – kiroki a'ea

ji mombe'u, a'ea'e ji pe me ikwehe, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁵ Kiro ga ikwahavukari ġa pe Tupana'ga nhi'ġa aherembikwatijaripyra. ⁴⁶ Imombe'gwovo ga ei:

—Ikwatijaripyra e'i: “Tahahy ti Cristo'ga pe. Omano po ti ga nehē. Mokōi okira py'rovo ti ga tokwerava'ja gwyvyagwera hugwi. ⁴⁷ Cristo'gareheva'ero ti ġa tomombe'u katu Cristo'ga yvyakotyve'ġa gwyriveve'ġa pe nhaporemo. Te'i ti ġa ġa pe: ‘Tapevy'ari ti pejikote'varuhua rehe pejipohia jugwi herojijyjijyita pejeaporoġita. A'ero po ti Tupana'ga imombohetei pendekote'varuhua pe hugwi nehē ikwahava'jave'yma nehē.’ A'ea po ti ġa tomombe'u katu Jerusalémmeve'ġa pe na'ē. Aerē po ti ġa tomombe'u katu ojipe'ġa pe nhaporemo.” A'ea ikwatijaripyra e'i, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁸ —Oro pe, ei Jesus'ga ġa pe. A'ea pe ikwahapavi. A'ero ti pemombe'u. ⁴⁹ Ji rendu ti! ei Jesus'ga. Ymyahū Tupana'ga ei: “Jira'uva po ti pe pojykai nehē,” ei jiruva'ga pe me, ei Jesus'ga. Pepyta ti cidade de Jerusalém me gara'uva rura pota aerē po ti gara'uva tuhu nehē javo. A'ero jihi po ti gara'uva mondoukari yvaga hugwi pe pojykauka jupe pe mbopopoakaruka nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga rerohohava yvaga pype
(*Marcos 16.19-20; Atos 1.9-11*)

⁵⁰ A'ero Jesus'ga hoi ġa nenonde ġa nderogwovo cidade de Betânia kotyi ve. Opoa mondovo ġa pe ga ei Tupana'ga pe:

—Emombyry ti ġa pe.

⁵¹ Onhi'ğa ve Tupana'ga pe ga hoi ğa hugwi. Kiro garerohohava yvaga pype.

⁵² Ombohete ğa ga. Kirẽ ğa jivyri ogwovo Jerusalém me gworygworyhetero. ⁵³ Nane'ymi ğa hoi opytavo ojatykahavuhua pype Tupana'ga mboheteavo ndepyry hete nde javo.

Tupana'ga nhi'iga
New Testament in Tenharim (BR:pah:Tenharim)

copyright © 1996 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tenharim

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tenharim [pah], Brazil

Copyright Information

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tenharim

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

3eb8a851-f633-5209-8712-862a9511e134